GÜNEY

107

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

ocak · şubat · mart '24
çile · sibat · adar '24
januar · februar · märz '24

50 tl · 6 euro · 6,5 chf

Yapay mı, zekâ mı? Çöp mü, sanat mı?

"Yapay Zekâ" SENSİN!
Karar verecek olan SENSİN!

Umut sende!
"İnsan, kendini tanı!"

İsrail saldırganlığı da, Batının ikiyüzlülüğü de sürüyor...

Kimin yanındasın?!

Hrant Dink bir kez daha katledildi

"Zaman aşımı / Zaman aşar mı?"

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın

00107>

4 193600 906004

Unutma! Unutturma!!!

"Unutma özürlü" bir toplum yaratmak istiyorlar. Çaresizliğimizi, utancımızı, ölenleri, haksızlığı, hukuksuzluğu, yalanı, dolanı, doğruları, gerçekleri... Depremle bir gecede her şeyini kaybeden, hayatta kimsesi kalmayan, bir çadırı bile olmayan, kendi elleriyle inşa ettiği derme çatma barınaklarda yaşamak zorunda bırakılan, hayatın neresinden tutunup yola devam edeceğini bilemeyen insanları... unutmamızı istiyorlar... Çünkü biliyorlar ki, unutursak sesimizi çıkaramayız; parçalanır, dağılırız... Onların isteği bu... Ama ne depremi unutacağız, ne depremzedeleri... Ve ne de devletzedeleri!
Hayır, unutmayacağız, unutturmayacağız!!! "Kolektif unutkan toplum" yaratmak isteyenlerin karşısına kolektif mücadeleyle çıkacağız... Bugün değilse bile yarın... Ama mutlaka!

■ **Fotoğraflar: Eda Çiçek**

Ana

■ **MUHAMMET GÜZEL**

(6 Şubatın ağusu çökmüş bir yürekten)

titreten çığlığınla kara çadırımızı
kapanmıştın ya üstüme
"zelzele oluyor!"
diye
"çok şükür" ferahlığında
kalbini tutmuştun
alnıma gül kondururken dudaklarınla
yıllar önce
üfle yine yaralarıma
buz tuttu alnım ağlamaktan
üfle de uçur
döşümden beton dağları
ağladığımı anlamasınlar

yol yapıcıların dinamitleri değil savrulan
toza bulanmış sıvanıyor

can gözüme ölüm
eğil yüzüme
nefesin savursun ölümün soğuğunu
korktuğumu anlamasınlar

çekme dudaklarını alnımın üstünden
sıcacık kalsın öylece
öldüğümü anlamasınlar

13/02/2023

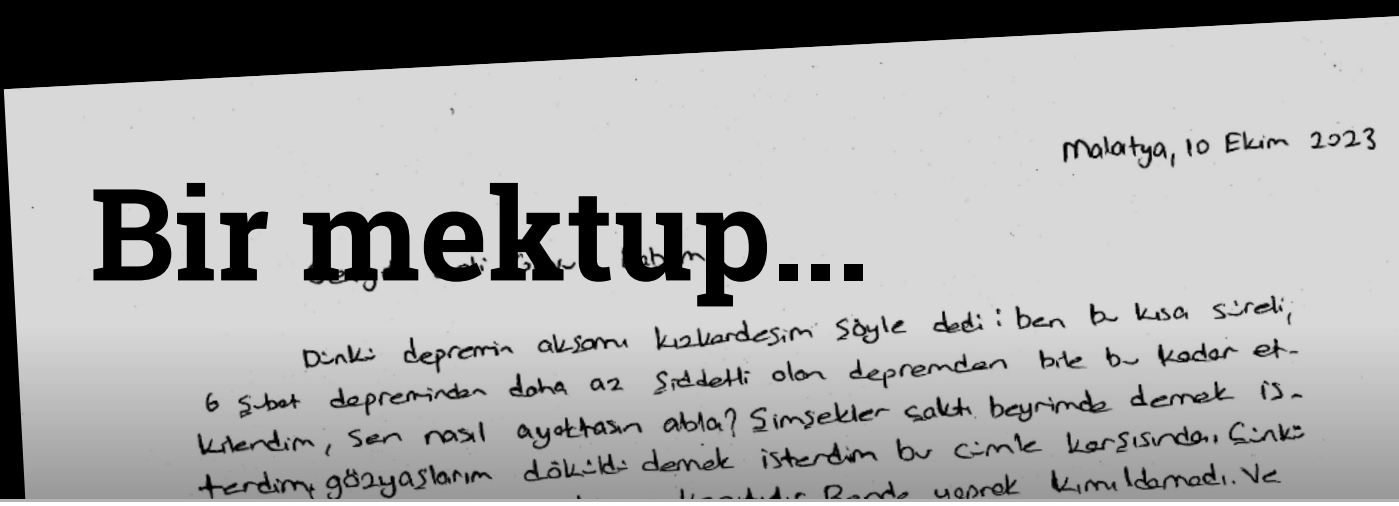

Malatya, 10 Ekim 2023

Dünkü depremin akşamı kız kardeşim: "Ben. Bu kısa süreli, 6 Şubat depreminden daha az şiddetli olan depremden bile bu kadar etkilendim, sen nasıl ayaktasın abla?" Şimşekler çaktı beynimde demek isterdim, gözyaşlarım döküldü demek isterdim bu cümle karşısında. Çünkü bunlar bir insanın yaşadığının kanıtıdır. İçimde yaprak kımıldamadı. Kardeşim sorusunun cevabını aldı usulca. Bazen yaşama dair en basit şeyleri unutan biriyim bir de artık gözyaşlarım çok tuzlu. Bence acı ne kadar ağırsa, gözyaşları da o denli tuzlu oluyor. Gözyaşlarım yüzümü yakıyor tuzdan. Ben, otuz beş yaşındaki deli çiçek, otuz beş yıla sığacak acıyı otuz beş dakikaya sığdırdım baba.

2023 yılının Mart ayının sonlarında Ramazan ayı orucu başladı. Biz ilk kez gurbette tutacaktık orucumuzu. Sahurda sofra kurmayı sırayla yapalım dedik. İlk gece ben kalkacaktım sahur sofrasını kurmak için. Alarmı kurdum ve uyudum. Alarm çaldı... Alarm çaldı... Alarm çalıyor... Gözyaşlarım ile uyandım. Telefonumun alarmını en son 5 Şubat gecesi 6 Şubat sabahına uyanmak için kurmuştum ve uyanmak için kurduğum alarm en son enkazın başında sevdiğimizi kurtarmaya çalışırken çalmıştı. 6 Şubat sabahı enkazın başındayken alarm çaldığında kâbus bitti zannettim. Aaa Eda bak kâbusmuş; gerçek değilmiş bak alarm çalıyor dedim. Ama uyanamadım.... Uyanamadım.... Çünkü 04.17'de hepimiz, biz on bir şehir ölüme uyanmıştık. Gerçekmiş.... Hayır olamaz!.. Yaşadığım her an gerçekmiş... Sus alarmm sus suss suss... Hadi kalk Eda sahur sofrasını kur. Burası neresi, kimin mutfağında çay demlemek için uyandım ben? Anne neredesin? Sen yoktun 6 Şubat gecesi... Anne çay koyacağım burası neresi? Hadi Eda çay koy hadi... Sabah alarmın işe gitmen için çalmayacak... Ofisin yıkıldı... İnsanlar öldü... Çiçeklerin öldü... Malatya öldü... Şehirler ölür mü baba? Bak deli gâvur babam şehrimizi kamyonla taşıyorlar; her gün... Güneş nerede? Çok soğuk, ruhumu hissetmiyorum. Kayboldum ben baba...

Soruyorlar: Şubat gecesi korktun mu? Vah vaah eviniz sağlam mı? Edaaa ofisin de yıkıldı işsiz de kaldın ne olacak şimdi? Benim tanıdığım Eda'dan eser yok neyin var senin? İnsanın kendiyle olan savaşı biter, bitmese de kendine yolculuğuna ışık tutar, insanın açlık savaşı biter, bitmese de yolda öğrendikleri açlığını unutturur, insanın kavgası biter biter de cahil ile savaşı bitmez deli gâvur babam... Ardımızda bıraktıklarımızın yasını tutup savaşır iken, kayıplarımız ile boğuşup cehalet savaşıyla da uğraştık bu süreçte.

Şehre döndüğümde, Malatya'ya döndüğümde özüme ait şeylere kavuşacağım için sevinirken öte yandan şehrimin yok olduğunu bilerek döndüm gurbetten. Artık yüzleşme vaktiydi ve benim hazır olmak gibi lüksüm yoktu. Ruhumun giden parçalarıyla tek tek yüzleşmek zorundaydım. Yeniden nefes alabilmek için. Ofisim... Yuvam... İlk onun mezarına yürüdüm... Gerçek mi bunlar, burası neresi? Anahtarlarım elimde, hani anahtarımın açacağı kapı? Yok yok alarm çalacak birazdan ve ben uyanıp ofisime gideceğim, anahtarım da elimde... Uyan Eda hadi hadi geç kalacaksın işe çok iş var. Hadi çalsana alarmım hadi... Çalmadı... Gerçek, bunlar gerçek... Gayret et güzelim veda etmek için gayret et... Hadi... Yeniden başlamak için mezarlar ziyaret ederler... Hadi veda vakti. Ofise çıkıyorum... Gerçeklikten

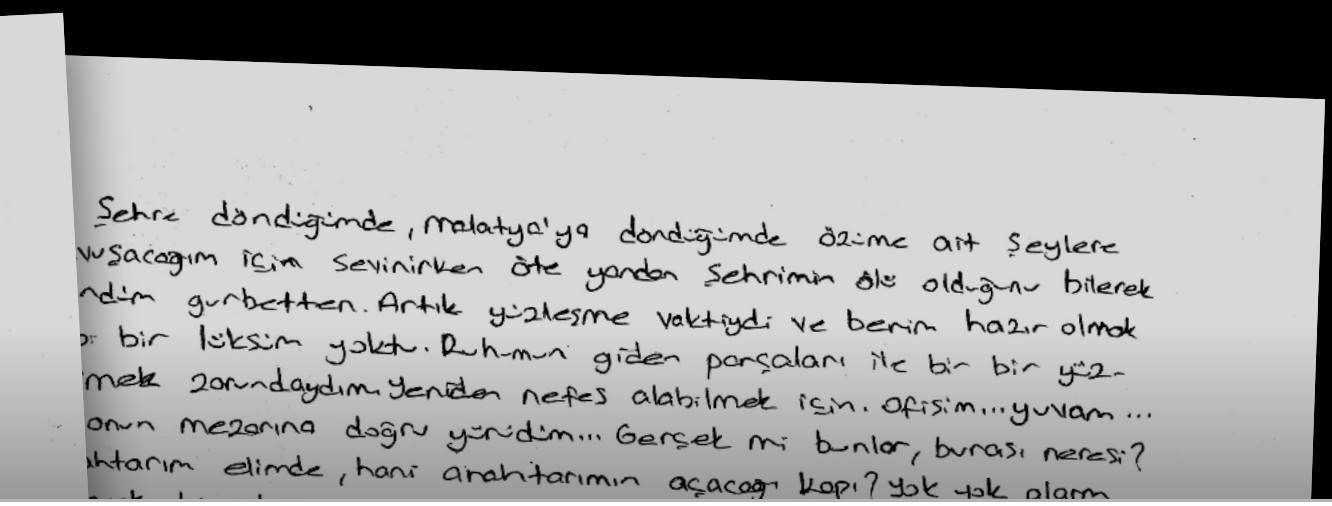
Şehre döndüğümde, Malatya'ya döndüğümde özüme ait şeylere
vuşacağım için sevinirken öte yandan şehrimin öle olduğunu bilerek
ndim gurbetten. Artık yüzleşme vaktiydi ve benim hazır olmak
bir lüksüm yoktu. Ruhumun giden parçaları ile bir bir yüz-
mek zorundaydım. Yeniden nefes alabilmek için. Ofisim... yuvam...
onun mezarına doğru yürüdüm... Gerçek mi bunlar, burası neresi?
hhtarım elimde, hani anahtarımın açacağı kapı? Yok yok olamz

Kopuyorum, ayaklarım basıyor mu şu an? Hadi… Burası neresi her yer çok karanlık… Kapı nerede? Çıkmaya devam et… Her yer yıkılmış… Her sabah nefesim olan yer yıkılmış… Kapı ahh kapı… Başımı kapıya yaslayıp ona kaç kere günaydın dediğimi, anahtarı kapıya nasıl denk getirebildiğimi hatırlamıyorum… Odama doğru adım atıyorum… Hayır, gerçekmiş 6 Şubat gerçekmiş… Mavi duvarım yıkılmış… Duvarım yok… Masam nerede? Çiçeklerim hani neredeler? Aaa yaz aylarında balkonda olurlardı, hadi balkona çıkayım… Balkon nerede… Aaa yok şu an kıştayız tarih 02 / 06 / 2023, yok yaz olmuş. Çiçekler balkonda olmalı, 6 yıldır mayıs ayında saksıları değişir balkona çıkarlar. Balkon yok… Çiçeklerim yok…

Tırnaklarını kes!!! Sıfırlansın her şey gibi onlarda… Hadi Eda aşağı in deprem olursa burada enkazda kalacaksın… Olamaz olamaz olamaz!!!! Odamın camının önünde beyaz sardunya duruyor… Olamaz aylardır su içmedi, yaşıyor… kaç dakika sarılıp ağladım, hatırlamıyorum ve gözyaşlarımın aylar sonra ilk suyu oldu… Artık aşağı inmeliyim… Dizlerimi hissetmiyorum… İniyorum… İniyorum… Hoşça kal sığınağım, ben seni çok sevdim… Hoşça kal…

Telefon çalıyor "Murat ağabey" yazıyor ekranda… Nefes al ve aç… "Ağabey ofisimle vedalaşıyorum… Sonraa sonraa…

Eda Çiçek

İÇİNDEKİLER

2 **Unutma! Unutturma!!!**
3 **Ana**
Muhammet Güzel
4 **Bir mektup**
Eda Çiçek
7 **Güney'den Sizlere**
8 **Kimin yanındasın?!**
Derya Gümüş
16 Yahudi aydınlardan açık mektup:
Farklı düşünenlerin özgürlüğü!
18 Frankfurt Kitap Fuarı'nda konuşan Slavoj Žižek:
"Bekleyin, belki de sonunda alkışlamayacaksınız"
Güney
22 **Şehirler ve toplama kampları**
Prof. Dr. Şükrü Aslan
23 **"...**
Ayhan Kavak
24 **Kork(ma)mak ve özgürlük üzerine**
Temel Demirer

26 İlhan Erdost Anması
"Bir kokunu getiremedi kimse bana..."
Güney
30 **Hrant Dink bir kez daha katledildi**
Güney
31 **"Zaman aşımı / Zaman aşar mı?"**
H. Hülya Deveci
33 **Ahparig**
Ümit Kaya
34 **İstanbul'da bir cumartesi günü —** 23 Eylül 2023
Gülsen Gülbeyaz
40 **Yaşadı ve yazdı Gülten Akın**
Halil Yeni

42 **Yapay mı, zekâ mı? Çöp mü, sanat mı?**
Gülfer Uğur

51 **Ey Şiir**
Mostafa Badaoui
52 ***Hayat Çöplüğü***
Murat Koçak

54 SÖYLEŞİ
Ege 78'liler Derneği Sanat ve Edebiyat Grubu ile edebiyat üzerine söyleşi
Söyleşi:
Ayşe Kaygusuz Şimşek

55 **Yazgı**
Önder Çolakoğlu

56 SÖYLEŞİ
Yazar Muhittin Çoban: "Bir ülke kapitalistse o ülkede mutluluk yoktur."
Söyleşi: İlyas Emir

59 **GKM'de yazar Gülsen Gülbeyaz'la söyleşi ve okuma etkinliği yapıldı**

KİTAP

60 **Dünya Ağrısı: Weltschmerzen (Ayfer Tunç'un Romanı)**
Övünç Kaya Erdem
61 **Ve... İsyan Düştü Payımıza**
63 Önder Birol Bıyık'tan bir dönem romanı:
Karşıdakiler
Cevat Bayrak
64 **Hatice Eroğlu Akdoğan'dan iki yeni kitap**
65 **İstanbul Kitap Fuarından...**
65 **"Anılardan Düşünsele" raflarda yerini aldı**
66 **Bir Tutam Saç üzerine**
Alihan Demir

67 **Nikarim Bêjim / Diyemem**
A. Karabax
68 **Kimse inanmıyor bana**
Emine Aydoğdu
70 **Baskıcı sistem**
Med Reşiyan
71 **Zozan**
Sevgi Erol Öçal
72 **Ali Haydar**
Akman Gedik

72 **Ayin**
Efe Kadir Kayra Güzel
75 **Çok can çekişmeli**
Salih Sezen
76 **Rüya tabiri**
Osman Akyol
77 **Ben bir kadınım**
Ali Demir
78 **Akılsızlık emri**
Deniz Sarıtop
79 **Annem, babam ve bazı şeyler**
Fulya Çelik
80 **Öldüren tapınak**
Gülbin Sodan
80 **Faraş**
Çağlar Gülcan
81 **Yüzün**
Fatih Öz
82 **Kaşıntı**
Umay S. Güzel
82 **Gizemli ceviz ağacı**
Turgay Uslanmaz
84 **Bext**
Müslüm Aslan
85 **Asmalı Mescit**
M. Rauf Arpaçaylı
86 **Nuri'nin suçu ne?**
Reşit Yaman
87 **Tipik insan davranışları**
Mustafa Bilgücü
87 **Bir şehre kış geliyor**
Cenk İnan
88 **Hırsız çalmaz**
Recep Fırat
89 **Dağ çiçekleri**
Faik Kumru
90 **Çarpanlarına ayırma**
Joseff #Yusuf Özdemir
90 **Ben sevdaya sevda demem**
Mehmet Sarı
91 **Mürdüm**
Erdal Süsem
92 **Bir cinayet izi**
Ömer Özyurt
93 **dünün dağları**
İsmail Güney Yılmaz
95 **Yolcu**
Ali Rıza Seçik

97 **Bulmaca**
Nuri Demir
98 **Karika**tür
K. Öntaş

GÜNEY'DEN SİZLERE

Değerli Güney Okurları...

Dergimizin yeni sayısını açtığınızda deprem resimleriyle karşılaştınız. Yaralar sarılmadı. Devlet ne deprem sürecinde ne de sonrasında yapması gereken şeyleri ya yapmadı, ya da yeterince yapmadı, yapmıyor. Unutmamızı istiyorlar... Ama depremi, deprem-zedeleri unutmak mümkün mü? Unutmadık, unutturmayacağız!!!

●●●●

"Unutmamızı istedikleri başka şeyler de var... Ama unutmuyoruz. Hafızasını yitirmiş bir toplum oluşturma çabalarına karşı bilinçli bir karşı çıkış var. Güney olarak bu karşı çıkışların yanındayız Ne 12 Eylül darbesi öncesinde, ne de darbe sonrasında yitirdiklerimizi unutacağız. Ne İlhan Erdost'u, ne Erdal Eren'i, ne Hrant Dink'i... Ne de diğer yitirdiklerimizi... Hayır, hiçbirisini unutmayacağız.

Unutmamak için yapılmış etkinlik/sergi yazılarımızı toparladığımız bir blok oluşturduk. Okurlarımızın bellekleri tazeleyen bu yazıları ilgiyle okuyacağını düşünüyoruz.

Bu vesileyle haber, yazı ve fotoğraflarla blokun oluşmasına katkıda bulunan dostlarımıza teşekkür ediyoruz.

●●●●

Sizlerden gelen ürünlere açık olduğumuzu hemen her sayımızda tekrarlıyor, sayfalarımız elverdiği ölçüde de ürünlerinizi yayınlıyoruz. Güney'in sizlerin bir kürsüsü olmasından dolayı mutluyuz. Bu arada ürünleriyle aramıza yeni katılan arkadaşlarımız var. Bu elbette sevindirici. Aynı zamanda bu 'derginin kolektif bir çalışmayla hazırlanması' isteğimize de pratik bir katkı... Bu yönlü tüm katkılara teşekkür ediyoruz.

Sürekli, kaliteli ve uzun nefesli bir Güney için yazı, şiir, öykü, fotoğraf, desen... üreten arkadaşlarımızın bu kolektif çalışmaya daha fazla katılması isteğimizi de yineliyoruz.

Yeni yılda da kolektif çalışmamızın mücadeleye daha fazla destek sunması umuduyla...

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Tuncay Özkaradeniz

Yönetim Yeri ve Adresi:
Sultaniye Mah.
625 Sokak No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Mutlu Basım Yayın
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256, Topkapı/İstanbul
Tel: 0212/ 577 72 08

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Yapı Kredi Bankası
Tuncay Özkaradeniz
IBAN No: TR880006701000000094843077

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 500 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 30 Avro
(Posta Ücreti Dâhil)

Aboneliğin başlatılması için;
yıllık abone bedelinin banka hesap numaramıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

İnternet: www.guneykultursanat.org
E-Mail: guneykultur@gmail.com

Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi
guneykultursanatdergisi
guneydergisi

Avrupa Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32
42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401

Förderverein Güney e.V.
E-Mail: guney-verein@gmx.de

Yurtdışı (Almanya) Banka Hesap Numarası:
Förderverein Güney e.V.
Berliner Sparkasse
IBAN: DE86 1005 0000 0190 6046 70
BIC: BELADEBEXXX

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 3.000 TL
1/2 sayfa: 1.500 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 1000 TL
1/4 sayfa: 500 TL
(Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.)

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar elektronik adresimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir. Son redaksiyon tarihi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İSRAİL SALDIRGANLIĞI DA, BATININ İKİYÜZLÜLÜĞÜ DE SÜRÜYOR...

Kimin yanındasın?!

DERYA GÜMÜŞ

Geride bıraktığımız yılın 7 Ekim'inden bu yana yanı başımızda bir savaş yürüyor: 7 Ekim 2023'te Hamas'ın silahlı kanadı "El-Kassam Tugayı", Gazze Şeridi'nden İsrail topraklarına roket atmaya başladı. Yarım saat içinde, yaklaşık 2 bin 500 roketin düştüğü İsrail'de sirenler çalmaya, insanlar panik içinde kaçışmaya başladı. "El-Kassam Tugayı", İsrail topraklarına 5 binden fazla roket ateşlendiğini belirterek, "Aksa Tufanı" ismini verdikleri operasyonun başladığını duyurdu. Aynı anda İsrail'e fırlatılan füzelerle İsrail'in füze savunma sistemi "Demir Kubbe"sini deldi.

Filistinli savaşçılar Gazze'nin etrafını çeviren tel örgü ve duvarları aşarak İsrail'in içine girip, yakın yerleşim yerlerindeki insanları vurdu, bir bölüm insanı esir aldı.

"El Kassam Tugayları"'nın "Aksa Tufanı" eylemiyle savaş harlandı. Daha önce daha düşük yoğunluklu çatışmalarla süren savaş Siyonist İsrail ordusunun intikam ve işgal amacıyla Gazze'yi bugüne kadar görülmemiş boyutta bombaladığı, Gazze şeridinin kuzeyindeki insanları güneye göç etmeye zorladığı bir işgal savaşına dönüştü.

Anda Gazze ve genelde Filistin halkı için âdeta ikinci bir Nakba (*) yaşanıyor.

Bilanço ağır

İsrail'in saldırıları —esir değişimi amaçlı bir haftalık ateşkes dışında— tüm şiddetiyle sürüyor.

Gazze'deki Sağlık Bakanlığı Sözcüsü, İsrail'in saldırılarında 7 Ekim'den bu yana öldürülen Filistinlilerin sayısının (11 Aralık itibariyle) 18 bin 205'e, yaralıların sayısının da 49 bin 645'e çıktığını bildirdi.

Yine İsrail saldırıları sonucu Gazze şeridinin ku-

zeyindeki Filistinlilerin güneye doğru göçü de sürüyor. 21 Ekim'de Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı UNRWA 500,000 kişinin BM tesislerinde barındığını ve koşulların "savunulamaz" hale geldiğini belirtti. Birçoğu da hastanelere sığındı. 22 Ekim itibariyle, BM İnsani İşler Ofisi (UNOCHA) Gazze'deki evlerin %42'sinin yıkıldığını belirtti. 23 Ekim itibariyle Gazze'de tahminen 1,4 milyon kişinin evsiz kaldığı, 1 milyon Gazzeli Filistinlinin ve 500.000 İsraillinin yerinden olduğu da verilen bilgilerden...

İsrail'in terörize ederek, güvenli olduğunu söyleyerek insanları sürdüğü güneyi de bombalamayı sürdürüyor.

Kısaca Siyonist İsrail devleti ilkel intikam duygusu ile Gazze'ye yönelik savaşta, kendisinin güya karşısında olduğu terörist yöntemleri misliyle kullandı, kullanıyor. O, açık savaş suçu olan hastane bombalama suçunu da işledi, işliyor.

İsrail'in yanında yer alan Batı

Güya uygar Batı'nın emperyalist devletleri her zaman olduğu gibi, bu kez de İsrail'in yanında yer aldılar. İsrail'in, her devlet gibi, terörizme karşı kendini savunma, teröristlere karşı mücadele etme hakkı olduğunu savundular.

Onlar bu tutumlarıyla;

— Bir ay içinde Gazze'de 10 binden fazla Filistinlinin katledilmesine gözlerini yumdular.

— İsrail'in kendini savunma adına. Topraklarına yeni toprak katma savaşı yürüttüğüne gözlerini kapadılar.

— Hamas'ın elinde olduğu söylenen 200 civarında rehineye karşı, 2 milyon 400 bin insanı Gazze'de esir aldılar!!!

— Kendilerinin emirlerini dinlemeyen herkesi Hamas'lı terörist ilan ettiler...

— Yine Hamas üzerinden Batılı ülkelerde İslamofobinin yükselmesine hız verdiler, ellerindeki iletişim araçları üzerinden toplumdaki bu korkuyu körüklediler, körüklüyorlar... vb. vb...

Daha da önemlisi Batılı emperyalist devletler Filistin halkının haklı ulusal taleplerini, kendi devletini kurma hakkı yine, yeniden "İsrail'in terörizme karşı mücadelesi" adına boğuntuya getiriyor, göstermelik birtakım demeçler dışında sorunun kaynağını gözlerden gizliyor, çözüm meselesini arka plana itiyorlar.

Evet, Batı dünyası tek taraflıydı; kendileri açısından Ortadoğu'da kullanışlı bir ileri "karakol" olan İsrail'in yanındaydılar. Filistin için bir şey yapılmayacak, sorun gözlerden gizlenecekti.

Bunun neden böyle olduğunu Noam Chomsky şu açıklamayla ortaya koyuyordu:

"Kimse Filistin için fazla bir şey yapmayacak. Belki Filistinliler tüm dünyadan destek mesajları alıyorlar ama kimse onlar için fazla bir şey yapamayacak. Dünya bu şekilde işliyor. Haklarınız gücünüze ve zenginliğinize karşılık gelir. Çünkü zengin ve güçlü değiller, dolayısıyla hakları da yok. Özellikle ABD, bir şeyler yapmaya çalışan herkesi tehdit ettiği müddetçe."

"Özgür Batı"dan rezalet örnekleri

İsrail saldırıları sürecinde de Filistin karşıtlığı çeşitli örneklerle çok net bir biçimde ortaya konuldu. Hem de değişik alanlarda...

Örneğin; Batı'nın güya "özgür" ülkelerinde İsrail'in saldırılarını protesto için sokağa çıkan, miting ya da yürüyüş yaparak saldırıları protesto etmek isteyenler engellendiler, gözaltılar yaşan-

dı... İsrail'i protesto eden bildirilerin dağıtılması, Filistin bayraklarının taşınması ya da Filistin atkısının takılması keyfi bir şekilde yasaklandı.

Batı devletlerinde Siyonist İsrail devletinin barbar saldırılarına tepki gösterenler, Filistin'le dayanışma içinde bulunanlar, özellikle Arap ülkelerinden ya da nüfusunun çoğu Müslüman ülkelerden gelen göçmenler "anti-semit" olarak kriminalize edilmeye çalışılıyorlar.

Almanya'da eyalet eğitim bakanlıkları okullara gönderdikleri mektuplarda anti-Semitizm yapan veliler ve öğrencilerin polise bildirilmesi çağrısı yapacak kadar "ileri gidebiliyor"!

Hamas'ın İsrail yerleşim birimlerine saldırısı ve İsrail'in intikam amaçlı Gazze'ye yönelik saldırıları ertesinde Batılı ülkelerde "kimin yanındasın" eksenli tartışmalar ve artçı etkileri yoğunluklu olarak Almanya'da yaşandı.

Frankfurt Kitap Fuarı'nda yaşananlar "Özgür Batı"nın rezilliklerden sadece birisi idi. Fuar açılışından birkaç gün önce Filistinli yazar Adania Shibli'ye "Küçük Bir Ayrıntı" adlı romanı için verilmesi planlanan ödül töreni iptal edildi. Zaten daha ödül sahibi belirlenirken ortalık karışmış, jüride yer alan gazeteci Ulrich Noller ödülün Adania Shibli'nin romanına verilmesi kararı çıkması üzerine istifa etmiş, bunun üzerine çeşitli tartışmalar çıkmıştı. Alman gazetesi Die Tageszeitung'dan Carsten Otte fuar açılışında söz konusu tartışmayı yeniden hatırlatarak Adania Shibli'yi kitabında "İsrail devletini bir cinayet makinesi" olarak göstermekle suçlamıştı.

Bunlar yaşanırken, fuarın direktörü Juergen Boos yaptığı açıklamada, fuarın "Hamas'ın İsrail'e karşı barbarca terörünü" şiddetle kınadığını, "Kurbanlar, yakınları ve bu savaştan acı çeken tüm insanlarla birlikte olduklarını", "fuarda İsrailli sesleri özellikle görünür kılmak için özel etkinlikler" düzenleneceğini söyleyerek tarafını açıkça ortaya koydu.

Ödül töreninin iptal edilmesinin ardından birçok yayıncı ve fuara davetli yazar fuardan çekildiğini duyurdu. Örneğin Cezayirli yazar Said Khatibi yayınladığı mesajda, "Frankfurt Kitap Fuarı'nın, Gazze'deki trajedi karşısında taraf tutma kararını ve ayrıca Filistinli yazar Adania Shibli'ye yönelik haksızlığı göz önüne alarak, edebiyatın görüşleri bir araya getirmede rol oynamasını umduğumuz bir dönemde almış olduğu karara karşı, bu yıl Frankfurt Kitap Fuarı'ndaki katılımımı iptal etmeye karar verdim" dedi ve katılmadı.

Ama davetli konuşmacı Slovenyalı filozof Slavoj Žižek fuara katıldı ve açılış konuşmasını yaptı. Žižek'in sadece İsrail'in acılarının konuşulup kimsenin Filistin'den bahsetmemesini bir "analiz yasağı" olarak değerlendirdiği konuşması tepkilerle karşılandı; burjuva medya konuşmayı "sansasyon" ve "skandal" başlıklarıyla verdi. (Žižek'in yaptığı konuşmayı çevirerek bu dergide yayınlıyoruz. — Redaksiyonun notu)

Almanya PEN'in de yaşananlar da aynı rezaletin bir başka örneğiydi. Uluslararası PEN 10 Ekim'de bir bildiri yayınlar. Bildiride, "İsrail'in orantısız saldırılarda bulunduğunu", "Gazze Şeridi'ndeki sivil altyapının kasıtlı olarak tahrip edildiğini ve sivil halkın toplu olarak cezalandırıldığını", "İsrail'de Apartheid sisteminin olduğunu" yazar. Bildirinin yayınlanması ertesinde Almanya PEN'in başında bulunan yazar Regula Venske istifa eder. İstifasının gerekçesi, "bildiride 7 Ekim'deki Hamas katliamının İsrailli kurbanlarına yönelik empati eksikliği" ve bunun kendisini "derinden şaşırtması ve depresyona sokması"dır! (Stern, 20.11.2023)

Almanya devletinin emperyalist çıkarları gereği İsrail yanında saf tutması, Siyonist devlete çeşitli desteklerde bulunması siyaseti "anti-semitizme karşı çıkma" yaprağı ile örtülmek istenmektedir. Ve devletin bu resmi siyaseti hemen her alanda; devlet kurumları dışında ve devletin siyasetini her alanda sürdürmeye çalışanlar tarafından üzerlenilmekte ve "gereği yapılmaktadır." Sözde "anti-Semitizme karşı çıkma" zemini de çeşitli yollarla güçlendirilmeye çalışılmaktadır.

2022'de yapılan "Documenta On beş"'in "anti-Semitizm" bağıntısında bugün tartışmaya açılması bunun bir örneğidir.

Hatırlanacağı üzere; Documenta On beş'in genel yöneticisi tarafından küratörlük Endonezya'dan Ruangrupa isimli sanat kolektifine verilmiş, bu grup "alışılmışın" dışında, sanat pazarını belirleyen Kuzey'in isteklerine ters, Güney'in "sanat çevrelerince bilinmeyen" sanat kolektiflerini ve sanatçılarını davet etmiş ve sonuçta ağırlıklı olarak "Güney'in sanat" eserleri sergilendi. Bu, Batının yerleşik "sanat çevreleri"ni rahatsız etti ve bu çevreler adını açıkça koymadan Documenta On beş'i önemsizleştirme, küçümseme, mümkünse engelleme kampanyasına giriştiler. Kampanyanın parçalarından birisi de Documenta hazırlıkları sırasında başlatılan anti-semitizm/Yahudi düşmanlığı suçlaması idi. Sergi açılmadan önce başlatılan küratörlerin "anti-semit oldukları", "anti-Semitizm etkinliklere destek verdikleri" propagandası tutmadı. Sergi açıldıktan sonra sergilenen üç eserde "anti-Semitizm" ögeleri "keşfedildi"!

Documenta idarecileri, küratörler, sanatçılar

ve sanatçı kolektifleri topa tutuldu. Küratörler anti-semit olmadıklarını açıklasalar da kara propagandanın önüne geçilemedi. Documenta'nın idari yönetimi istifa etti, yerine getirilen yönetim eserleri kaldırarak "sorunu" "çözdü!!!"

Esas dertleri Documenta On beş'in global Güney'in Batının sömürgeciliğini, burnu büyüklüğünü vb. sorgulayan, alışılmışın dışında bir sergi olması olan ve Avrupa/Batı merkezci gözlüklerini çıkarmak istemeyenler anti-Semitizm bahanesini bir sanat anlayışının reddi için kullandılar. (Daha geniş bilgi için: Güney, sayı 102)

Bugün yaşanan Documenta tartışması bu tartışmanın devamı olarak görülebilir. Nitekim Documenta On beş'in hatırlatılması ertesinde ikisi daha önce istifa etmiş olan 2027 küratörlerini seçecek yeni araştırma komitesinin diğer üyeleri de istifa ettiklerini açıkladılar. Documenta'nın basın bülteninde, "Simon Njami, Gong Yan, Kathrin Rhomberg ve María Inés Rodríguez, son derece zor bir karar verme sürecinde, artık keşif sürecinde yer almak istemediklerine karar verdiler" denildi.

İsrail-Filistin bağlamında ısıtılıp piyasaya sürülen "yeni" Documenta tartışmasında daha da ileri gidilerek Documenta'nın artık yapılmaması düşüncesini ileri sürenler de oldu.

●●●●

Filistin yanlısı konuşanlar susturulmaya çalışıldı. Hem de değişik alanlarda:

İklim aktivisti Greta Thunberg'in sesi de Amsterdam'da kesilmeye çalışıldı. On bin civarında katılımcının olduğu bir çevre mitinginde sahneye çıkan Thunberg'in; "...ezilenlerin, özgürlük ve adalet için mücadele edenlerin sesine kulak vermeliyiz. Aksi takdirde, uluslararası dayanışma olmadan iklim adaleti olamaz" sözleri ve konuşma yapmak üzere bir Filistinli ve bir Afgan kadını sahneye davet etmesi mitinge katılan bazı eylemcilerin tepkisini çekti, Thunberg'in elinden mikrofonu almaya çalışanlar oldu. Söz konusu kişi/ler sahneden çevredekilerin yardımıyla indirildi. (euronews, 13.11.2023)

Sporda da Filistin karşıtlığı kendisini örneğin futbol ve UEFA üzerinden gösterdi. Tarih 25 Ekim, yer İskoçya'nın Glasgow kenti... Şehrin futbol takımı Celtic ile İspanya'nın Atletico Madrid takımı arasında Şampiyonlar Ligi maçı oynanır. Maç sırasında Celtic taraftarları Filistin'i destekleyen pankart açıp Filistin lehine tezahüratta bulunurlar... Tepki ve ceza UEFA'dan gelir: Ev sahibi Celtic taraftarının Filistin lehine yaptığı tezahüratlar ve açtığı pankartlar "saldırgan içerikli tahrik edici mesaj" olarak değerlendirilmiştir!!! Cezası 17 bin 500 avro para cezasıdır!!! Ancak bu ceza Celtic taraftarlarının Filistin'le dayanışmasını engelleyemez ve bir hafta sonra yine Celtic taraftarı Filistin bayraklarıyla maçta yerini alır. (Kaynak: bbc.com/turkce, 26.10.2023)

“Kimin aydınısın?”

“Aydın tavrı” diye bir deyim var. Bu söz çoğunlukla pozitif anlamda, “aydınların gelişmeler karşısında doğru tavır takınması”nı ifade etmekte kullanılıyor. Hatta başına “tutarlı” lafı da eklenerek, “tutarlı aydın tavrı” olarak da kullanılıyor. Aslında “aydın olmak” tavrı bile başlı başına problemli ve ta ezelden beri tartışılan bir konu... Bu noktada tartışılan esas şey “aydın”ın kim olduğu, bilgisi, üretkenliği, kıdemi... vs. vs. değil. “Aydın olma”ya bu tarz bir yaklaşım miadını çoktan doldurdu... “Tutarlı aydın tavrı” da bu anlamda anlamsızlaştı.

Çok uzun bir süredir aydın tanımı yapılırken, çok doğru bir biçimde kime hizmet ettiğine bakılıyor, hangi ideolojiye, hangi sınıfa, hangi kesime... hizmet ettiğine “kimin aydını” olduğuna bakılıyor...

Soluyla, sağıyla, burjuvasıyla, işçisiyle, liberaliyle, komünistiyle, anarşistiyle, revizyonistiyle... her sınıfın / katmanın / kesimin... “kendi” aydını var. Ve bunlar taraf oldukları sınıfın / katmanın / ideolojinin / sistemin... çıkarları temelinde takındıkları tavırlarla bağlı bulunduklarına hizmet ediyorlar.

Savaş karşısında takınılan tavır hemen her dönemde “aydın olma”nın en önemli mihenk taşlarından birisi olmuştur. Çok genel bir tanımlamayla “kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli, entelektüel; “kendisi aydınlanmış olduğu için çevresini de aydınlatabilecek nitelikte olan” aydının savaş karşısındaki tavrı da yukarıda çizdiğimiz çerçevede; yani hangi sınıfın ya da hangi cephenin çıkarlarını savunduğu, kimin temsilciliğini yaptığı... vb. temelde olmuştur, olacaktır.

Bu temelde aydına yaklaşıldığında esasta ve öncelikle iki farklı dünyanın emeğin/ezilen halkların dünyası/kapitalistlerin/emperyalistlerin dünyası ayrımı yapılması gerekmekte... Çünkü dünyadaki var olan ve süregiden en temel çelişkilerden ikisi bunlar. Emek ile sermaye arasındaki çelişki en temel çelişki olarak sürüyor... Ezilen, sömürülen halklarla emperyalistler arasındaki çelişki de...

Aydınların konumlanmaları da bu temel çelişkiler üzerinden şekilleniyor: Bir yanda kapitalist sistemin aydınları, diğer tarafta işçilerin, emekçilerin modern köleliğine karşı çıkan aydınlar... Bir tarafta ezen, sömüren emperyalistlerin aydınları, diğer tarafta ezilen, sömürülen, hakları elinden alınmış uluslar, halkların haklarını savunan aydınlar...

Burjuva aydınların savaş karşısında tavrı

Diğer sorunlarda olduğu gibi savaşa karşı yaklaşımda her sınıfın/cenahın aydını tarafı olduğu siyaset temelinde tavır takındığını, takınacağını söylemiştik. Bu, bugünün tavrı da değildir; savaşların yaşandığı hemen her dönemde böyle olmamış mıdır?

Örneğin ABD emperyalistlerinin dünya üzerinde kendi çıkarları için yürüttüğü “yerel” savaşlarda burjuva aydınların nasıl taraf olduklarını gördük... Irak’ta, Afganistan’da savaş yürüten kendi burjuvalarının “demokrasi ve özgürlük götürmek adına savaşın gerekliliği” yalanıyla dünya kamuoyunu manipüle etmeye çalışanlar bunlardı. “Barbar dünyaya medeniyet götürmek” yalanıyla kendi burjuvalarının esas çıkarlarını perdeleyip, ABD Başkanı Bush’un savaşını destekleyenler, yüksek maaşlı halkla ilişkiler kurumlarında, “düşünce kuruluşları”nda yuvalanan ya da ihya edildikleri gazete/TV’lerde “Irak’ta icat edilen kitle imha silahları olduğunu” dünya kamuoyuna anlatıp, milyonları ABD’nin savaş yürütmesindeki “haklılığına” inandırmaya çalışanlar da bunlardı. Afganistan’da “terörle mücadele”nin gerekliliğini” gören ve bu mücadelenin yalnızca yeni terör yarattığı gerçeğini gözden kaçıranlar da bunlardı.

ABD yanlısı aydınlar böyleydi de Avrupalı emperyalistlerinin aydınları farklı mıydı? Elbette ki, hayır!

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonra

Sanat alanı da bu savaştan nasibini aldı. İsrail’in Filistin’e yönelik saldırılara karşı çıkan sanat insanlarının faaliyetlerinin askıya alınması, etkinliklerin iptali, sanat aleminden dışlanmaya çalışılmaları... bu dönemin sıkça görülen örneklerindendir.

Dünyaca ünlü Çinli sanatçı ve aktivist Ai Weiwei böyle bir durum yaşadı: Lisson Gallery, Ai’nin İsrail-Hamas savaşıyla ilgili sosyal medyada yayınladığı bir açıklamanın ardından Londra’da açılması beklenen yeni eserlerinden oluşan sergisini süresiz olarak askıya aldı.

Ai Weiwei’ın sergisinin iptaline “neden” gösterilen sosyal medya paylaşımında söyledikleri şöyle: “Yahudi halkına yönelik zulme ilişkin suçluluk duygusu, zaman zaman Arapları dengelemek için aktarıldı. Yahudi cemaati mali, kültürel ve medya etkisi açısından ABD’de önemli bir varlığa sahip. İsrail’e verilen yıllık 3 milyar dolarlık yardım paketi onlarca yıldır ABD’nin en değerli yatırımlarından biri olarak lanse ediliyor. Devletlerin şimdiye kadar yaptığı bu ortaklık çoğu zaman ortak

Alman emperyalizminin çıkarlarını savunan aydınların çoğunluğu, savaşçı düşüncenin yeniden canlanmasına karşı uyarıda bulunmayı güya "kendi sorumlulukları" olarak görürken, kendi emperyalistlerinin Avrupa'yı yeniden şekillendirme çabasının bir parçası olarak en geç Yugoslavya Savaşı karşısında kendilerini yeni savaş/ların savunucusu olarak ortaya çıkıp gerçek yüzlerini ortaya koydular. Bu aydınlar, "Savaşın yeni bir Auschwitz'e dönüşmesini engellediğini" iddia eden sözümona sosyal-demokrat Scharping'lerin, Fischer'lerin peşinden gitmekle ve kitleleri buna inandırmakla emperyalist burjuvaziye karşı "aydın sorumluluklarını" yerine getirdiler. Bu aydınlar daha sonraki savaşlarda da aynı tavrı sürdürdüler; "Almanya'nın çıkarlarının Hindukuş'ta savunulması" siyasetinin propagandasını yaptılar, "Alman halkının güvenliğinin korunması" için Afganistan'da asker bulundurulmasına destek sundular; son olarak Batılı emperyalistlerin Doğu'ya doğru genişleme ve Rusya'yı çevreleme emperyalist yayılmacı siyaseti ve devamında gelen Rusya-Ukrayna savaşında da kendi emperyalist burjuvalarının siyasetlerine uygun bir tavır sergilediler.

Bu tavırlarını en son İsrail-Filistin savaşı sırasında da çeşitli biçimlerde gösterdiler.

Onların "aydın sorumluluğu" kendi burjuvalarına, kendi burjuvalarının/devletlerinin izledikleri siyasete destek olmayı görev kabul eden bir "aydın sorumluluğu" idi ve bu "kural" burjuva dünyanın her ülkesinde/bölgesinde aşağı yukarı geçerlidir.

Ezilenlerden yana aydınların savaşa karşı tavrı

Savaşa yaklaşım konusunda burjuva aydınının tavrı böyleyken, işçilerin, emekçilerin, ezilen ve baskı altında tutulan ülkelerin/halkların yanında saf tutan aydınların savaş karşısındaki tutumu farklıdır.

Onlar öncelikle "savaşın siyasetin devamı olduğu" belgisinden yola çıkarlar; savaşan tarafların yürüttükleri savaşla hangi siyaseti sürdürdüklerini sorgular ve savaşın niteliğini ortaya koyarlar.

İşçilerin, emekçilerin, ezilen ve baskı altında tutulan ülkelerin/halkların yanında saf tutan aydınlar savaşı siyasetin bir devamı olarak gördükleri için her savaşı reddetmez; savaşlar konusunda ayrımcı yaklaşarak haklı savaş/haksız savaş ayrımı yaparlar. Onlar toplumları ilerleten, ileriye götüren amaçlar için yürütülen savaşları, sınıf savaşlarını, ulusal kurtuluş savaşlarını, sömürü sistemini ortadan kaldırmaya yönelen savaşları haklı savaşlar olarak görür, desteklerler.

Buna karşın onlar, sömürü sistemlerini ayakta tutmaya ve sağlamlaştırmaya, şu veya bu sömürücü gücün imtiyazlar kazanmasına vb. yönelik amaçlar için yürütülen, insanlığın ilerlemesine hizmet etmeyen savaşları, haksız, karşı-devrimci savaşlar olarak görür, bu savaşları kökten reddeder, karşı çıkarlar…

Onlar için herhangi bir savaş değerlendirilirken "saldıran kim", "savunan kim" ikilemi içinde tartışan ve saldıranın haksız, savunanın haklı olduğunu söyleyen burjuva değerlendirmelerinden kendilerini ayırırlar. Onlar için belirleyici olan savaşta kimin hangi siyaseti güttüğüdür, savaşın hangi amaçla yürütüldüğüdür.

●●●●

Bugün işçi ve emekçilerden, ezilenlerden yana aydınların, kültür ve sanat insanlarının anda dünya üzerinde yürüyen otuzdan fazla savaşa karşı tutarlı bir tavır takınması, kitleleri emperyalist ve gerici savaşlara karşı mücadele için örgütleme görevleri vardır. Bu görev yerine getirildiği oranda ve yaklaşmakta olan olası bir dünya savaşını da durdurabilir. Kuzey Kürdistanlı-Türkiyeli aydınlar, kültür insanları… bu göreve kendi ülkelerinde yürüyen gerici savaşa karşı çıkma konusunda daha aktif olmalı, halklar arasında çekilen çitleri ortadan kaldırma yönünde daha fazla adım atmalı, azdırılan şovenizme karşı halkların kardeşliğini öne çıkaran bir siyasetin savunucusu olmalıdırlar. ■ **DG**

kaderden biri olarak tanımlanıyor."

Daha sonra galerinin durumu "Weiwei'in ifade özgürlüğü"ne getirmesi üzerine Weiwei şu tavrı takınıyor:

"Karmaşık bir soruyu ifade etmek için basit yollar kullanamıyorsak, bu, ifadenin gereksiz olduğu anlamına mı gelir, yoksa sözde 'yanlış' ifadenin gereksiz hale geldiği anlamına mı gelir?

Bu, ifade özgürlüğünün temel bir yönüdür. Sanatla uğraşan biri için ifade hiçbir zaman doğru ifadeyi aramak anlamına gelmemiştir. İfadenin en temel anlamı özgür ifadedir; mümkün olduğu kadar nesnel gerçeklere dayanarak ifade etmek, Çoğu zaman bir sonuca varmadan, ifadeden vazgeçmemeliyiz çünkü sonuç yok, yoksa sanatı, yaratıcılığı, yaratımı terk etmiş oluruz." (Kaynak: Art Newspaper, 14.11.2023)

Bu alanda bir iptal de İsviçre'den geldi. Hem de daha tanıdık bir isme: Fazıl Say, Zürih, Bern, Cenevre ve Luzern kentlerinde, 23-26 Ekim tarihleri arasında vereceği konserlerin "İsrail-Filistin gerilimi konusunda sosyal medyada yansıttığı

fikirleri" gerekçesiyle iptal edildiğini söyledi. Konserlerin organizatörü firma yetkilileri iptale sebep olarak, İsrail Filistin gerilimi konusunda sanatçının sosyal medyamda yansıttığı fikirlerini göstermişlerdi."

Ve ekliyordu Say: "Ben Avrupa'da ifade özgürlüğüne güven duyulur, karanlık ve anlayışsızlık yaşanmaz diye bilirdim. Bu rahatsız edici olay babında güvenim oldukça sarsıldı." (Kaynak: bbc.com/turkce, 21.10.2023)

Bu süreçte bir başka sergi iptal haberi de Almanya'nın Essen kentinden geldi: Haitili küratör Anaïs Duplan'ın, Almanya'nın Essen kentindeki Museum Folkwang'ta açılacak sergisi, Dupan'ın "sosyal medyadan Filistin'e desteğini ilan etmesi" gerekçesi ile iptal edildi. (Kaynak: SZ, 16.11.2023)

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Ancak bu kadarının yeterli olduğunu düşünüyoruz.

Peki hiç mi olumlu bir şey yok?

Var!

Örneğin, bugün dünyanın birçok ülkesinde halklar İsrail'in saldırısına karşı Filistin halkına desteğini haykırıyor. Filistin halkının yalnız olmadığı bütün dünyada "Hepimiz Filistinliyiz!" şiarlarıyla yankılanıyor. Bizzat İsrail'in kendi içinde İsrail barbarlığını kınayan ve barış isteyen gösteriler yapılıyor.

Örneğin Almanya'da yaşayan Yahudi aydınların, yazarların, akademisyenlerin ortak tavrı var... (Bu ortak açıklamayı bu sayımızda yayınlıyoruz — Redaksiyonun notu)

Kimi sonuçlar, kimi görevler

Tüm bu örneklerin ve yaşanan diğer siyasi gelişmelerin gösterdiği şeylerden birisi, "İsrail-Filistin Savaşı" bağlamında kültür ve sanat dünyası başta olmak üzere birçok alanda kutuplaşma var. Bu kutuplaşmada Batılı emperyalistlerin desteğini alan İsrail barbarca saldırmaya devam ediyor. Bu kutuplaşmada İsrail'in yanında yer alan Batılı emperyalistler bunu "teröre" ve "anti-Semitizm'e karşı çıkmak"la açıklıyor, kendi gerçek çıkarlarını gözlerden gizliyorlar.

Filistin'den yana tavır takınan, özellikle Batı metropollerinde seslerini yükseltenler susturulmaya çalışılıyor. İsrail'in barbarlığını eleştirenler "terör destekçisi", anti-semit olarak gösteriliyor. Kültür ve sanattan spora birçok alanda kendi çıkarları çerçevesinde hareket etmeyenlere karşı

uyguladıkları baskı ve terörle "Özgürlükçü Batı"(!) ikiyüzlülüğünü gösteriyor. Emperyalist Batı dünyasının "özgürlük savunusunun sınırları kendi çıkarlarına dokunana kadardır. "Sınır aşıldığında", aykırı sesler yükseldiğinde emperyalist Batı'nın kendi yasalarını ayaklar altına almaktan özgürlükleri kısıtlamaktan çekinmedikleri Filistin'e destek eylemlerinde görülmüştür. Kendi devletlerinin yanında gönüllü saf tutanlar, onun çizdiği sınırlar çerçevesinde hareket eden kültür-sanat insanların, aydınların, akademisyenlerin bu tavırları, sınıflarüstü bir aydın tanımlaması yapmanın ve "tutarlı aydın tavrı" beklemenin boş bir çaba olduğunu bir kez daha hatırlatmıştır.

Batılı emperyalistlerin bu ikiyüzlü çıkarcı taraftgirliğinin karşısında bir başka tarafgirlik bulunmaktadır. O da Hamas gibi dinci-gerici örgütlerin en son 7 Ekim saldırılarında bir kez daha sergiledikleri sivil halkı hedef alan terör eylemlerinin yanlışlığını ortaya koymaktan çekinen ve hatta bunları savunan, İsrail devletinin varlık hakkını reddeden, anti-semit propagandadan kendini ayırmayan veya ona çanak tutan taraftır. Türkiye gibi halkın büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu ülkelerde İsrail devletinin saldırganlığına ve işgalciliğine karşı olmak ne yazık ki çoğu zaman Yahudi düşmanlığıyla el ele yürümektedir.(**) Hamas'ın gericiliğine, terör eylemlerine ve diğer Filistinli örgütlerin anti-semit tavırları karşısında tutarlı eleştirel tavır ilerici-devrimci kesimde dahi söz konusu değildir. "Eleştirinin yeri değil, şimdi Filistin halkını savunma zamanı" şeklinde yaygın, ama yaygın olduğu kadar da yanlış bir tavır var.

Diğer taraftan son on yıllarda emperyalist gericiliğin ulaştığı nokta bugün yaşananların en önemli nedenlerinden birisidir. Emperyalist güçler anda herhangi ciddi bir direnişle karşılaşmaksızın istedikleri gibi davranabilmekte, çeşitli yollarla halkları birbirine düşürme konusunda başarılı olabilmektedirler.

Emperyalist gericiliğe karşı ezilenlerin, sömürülen, baskı altında tutulanların mücadelelerindeki gerileme vardır. Filistin ulusunun haklı davasının uluslararası alanda, savunusunda belirli bir gerileme vardır. Bunda Filistin ulusal güçlerinin parçalanmışlıklarının ve mücadeleyi emperyalist güçlerin çizdikleri çerçevede yürütmelerinin payı küçümsenemez. Bu sorunun bir yanıdır... Diğer yandan ezilen ulusların mücadelelerinin en tutarlı savunucusu/destekçisi olan sosyalist/komünistlerin de dünya çapındaki güçsüzlüğü emperyalist saldırganlığın yükselmesine imkân sağlamaktadır. Bu dağınıklığa ve örgütsüzlüğe son verilmesi en acil görev olarak dünya işçilerinin, emekçilerinin ve ezilen halklarının önünde durmaktadır.

Görev, İsrail barbarlığına karşı çıkan seslerin daha gür çıkması ve İsrail saldırganlığının ve onun destekçisi emperyalist güçlerin durdurulması, daha fazla can kaybı ve yıkımın önlenmesi yönündeki çabaları her alanda güçlendirmektir.

Görev, Siyonist İsrail'in hunhar saldırılarına karşı çıkarken, Siyonizm'e karşı çıkmak adına yaygınlaştırılan Yahudi düşmanı ırkçılıktan, anti-Semitizmden kendimizi ayırmaktır.

14 Aralık 2023 ■

DİPNOTLAR:

(*) Nakba veya Nekbe (Arapça: Al Nakbah- "Felaket" anlamındadır) Filistinlilerin şiddet kullanılarak yerlerinden edilmeleri ve mülksüzleştirilmeleri ve toplumlarının, Filistin kültürünün, kimliklerinin, siyasi haklarının ve ulusal isteklerinin yok edilmesidir. Terim hem 1948 olaylarını hem de Filistin topraklarının devam eden işgalini (Batı Şeria ve Gazze Şeridi) ve bölge genelinde Filistinlilere yönelik zulüm ve yerinden edilmeyi tanımlamak için kullanılmaktadır.
Nakba'nın temel olayları 1947-1949 Filistin Savaşı sırasında ve hemen sonrasında gerçekleşmiştir; Filistin Mandası'nın %78'inin İsrail olarak ilan edilmesi, 700.000 Filistinlinin sınır dışı edilmesi ve kaçışı, ilgili 500'den fazla Filistin yerleşiminin Siyonist milisler ve daha sonra İsrail ordusu tarafından nüfusunun azaltılması ve yok edilmesi ve ardından coğrafi silme, Filistinlilerin geri dönüş hakkının reddedilmesi, kalıcı Filistinli mültecilerin yaratılması ve "Filistin toplumunun parçalanması" yapılan eylemlerden bazılarıdır.
Filistin ulusal anlatısı Nakba'yı ulusal kimliklerini ve siyasi isteklerini tanımlayan kolektif bir travma olarak görürken, İsrail ulusal anlatısı aynı olayları Yahudilerin devlet olma ve egemenlik isteklerini tesis eden bağımsızlık savaşı açısından görmektedir. Nakba, Filistin kültürünü büyük ölçüde etkilemiştir. Filistinli şair Mahmud Derviş Nakba'yı "gelecekte de devam edeceği ortada olan genişletilmiş bir şimdiki zaman" olarak tanımlamıştır. (Kaynak: Vikipedia)

(**) Türkiye'de İsrail barbarlığına karşı bir karşı çıkış var. İsrail devletinin saldırganlığına ve işgalciliğine bu karşı çıkış esasta Yahudi düşmanlığı biçiminde yürümektedir. Devletin başında bulunanlar İsrail devletine üst perdeden tepki gösteriyor. İsrail malları "boykot" ediliyor: Devlet Demiryolları, İsrail'e destek verdiği gerekçesi ile Starbucks'ı hızlı trenlerden kaldırıyor, Starbucks şubeleri basılıyor, insanların içtiği kahveler ellerinden alınıp dökülüyor. Starbucks şubelerinin basılma nedeni Starbucks'ın İsrail'e destek verdiği algısıdır. Oysa Starbucks ABD menşeili bir şirket ve Türkiye'deki bütün Starbucks şubelerinin işletmeciliğini Kuveyt merkezli Alsahya Grubu yapıyor. Starbucks'ın da İsrail'e destek verdiğine dair bir açıklaması yok. Bu bağıntıda gerçek şudur: Starbucks Workers United, yani Starbucks İşçi Sendikası, İsrail'i kınayan bir açıklama yapıyor. ABD'li Siyonistler, şirketin New York'taki şubesini basıyor. Bunun üzerine şirket, bizim bu sendikayla doğrudan bir ilişkimiz yok diyor. Starbucks'ın İsrail'de bile şubelerinin olmadığı medyaya yansıyor! Ama ne gam!!! Ülkelerimizde İsrail'in barbar saldırılarına karşı çıkma adına Yahudi düşmanlığı kışkırtılıp, "Filistinlilerle din kardeşiyiz!" açıklamaları yapılırken, İsrail ile olan ticaret hız kesmeden devam ediyor. Kazakistan ve Azerbaycan'dan gelen petrol Yumurtalık'tan Türk gemileri ile Hayfa limanına taşınıyor!!!

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları sürerken Almanya'da yaşayan 100'ün üzerinde Yahudi sanatçı, yazar ve bilim insanı bir açık mektup yayınlayarak, barış ve ifade özgürlüğü için çağrıda bulundular. Bu tavır, olması gereken doğru bir tavırdır. Bu tavrı okurlarımızla paylaşıyoruz. — **GÜNEY**

Yahudi aydınlardan açık mektup:

Farklı düşünenlerin özgürlüğü!

Biz, Almanya'da yaşayan ve aşağıda imzası bulunan Yahudi sanatçılar, yazarlar ve bilim insanları olarak bu mektupta, bu ay İsrail ve Filistin'de yaşanan korkunç şiddet eylemlerinin ardından, demokratik kamuoyuna yönelik gerçekleştirilen rahatsız edici eylemleri kınıyoruz.

Hamas'ın sivillere yönelik kasıtlı saldırılarının haklı hiçbir gerekçesi olamaz. İsrail'de sivillere yönelik terör saldırılarını kayıtsız şartsız kınıyoruz. İsrail'de bu şiddetten doğrudan etkilenen, birçoğumuzun tanıdığı ailelerimiz ve arkadaşlarımız var. Gazze'de sivillerin öldürülmesini de aynı şiddetle kınıyoruz.

Almanya genelindeki eyalet ve şehir yönetimleri, Filistin yanlısı olduğundan şüphe edilen ve halka açık toplantıları son haftalarda tamamen yasakladı. Bu baskılar aynı zamanda "Gençlik Irkçılığa Karşı" ve "Berlinli Yahudiler Ortadoğu'daki Şiddet Karşı" gibi gösterileri de cezalandırmakta. Tamamen saçma olan özel bir vaka ise; İsrailli Yahudi bir kadının, ülkesinin yürüttüğü savaşı kınayan bir pankartı taşıdığı için tutuklanması oldu.

Polis bu kararlara ilişkin inandırıcı bir savunma sunmadı. Yahudi grupların düzenlediği toplantıların yasaklanması da dâhil olmak üzere neredeyse tüm iptaller, polis tarafından kısmen "halkı kışkırtmaya yönelik, Yahudi karşıtı sloganlar" yasal gerekçelendirmesiyle "tartışmasız-acil bir tehdit durumu" olarak belirlenerek haklı gösterildi. Kanaatimizce bu iddialar, İsrail'e yönelik eleştirileri de içerebilecek meşru ve şiddet içermeyen siyasi ifadelerin bastırılmasına hizmet etmektedir.

Irkçı önyargılar

Bu keyfi kısıtlamalara karşı direnme yönlü girişimler, ayrım gözetilmeksizin büyük bir vahşetle karşılanıyor. Yetkililer, Almanya'nın her yerinde göçmen kökenli insanları hedef alarak, genellikle ufacık bahanelere sığınarak sivilleri taciz ediyor, tutukluyor ve dövüyor.

Berlin'in ağırlıklı olarak Türk ve Arap topluluklarına ev sahipliği yapan Neukölln bölgesi, artık polis işgali altındaki bir bölgedir. Zırhlı kamyonetler ve çevik kuvvet polisi sokaklarda silahlarla devriye geziyor ve spontane bir biçimde gerçekleştirilebilecek Filistinlilere destek gösterilerini ya da Filistin kimliğinin sembollerini arıyor. Yayalar kaldırımda itilip kakılıyor ve biber gazıyla saldırılara uğruyor.

Keza aynı şekilde, acımasızca çocuklara saldırılıyor ve çocuklar dahi tutuklanıyor. Tutuklananlar arasında tanınmış Suriyeli ve Filistinli aktivistler de yer alıyor.

Okullarda Filistin bayrakları ve kefiye yasaklandı. Bu eşyaların halka açık yerlerde bulundurulması yasal olmasına rağmen, polis şiddetine ve tutuklamalara gerekçe gösterilmeye başlandı. Henüz bu yılın başlarında gerçekleşen bir duruşmada, protestolara yönelik kayıtlarda sivillerin hedef alındığı belgelenmişti. Ve Berlin polis memurları bu mahkemede, "Filistin bayrağının renklerini ya da Filistin dayanışmasıyla ilgili eşarpları takarak dikkat çeken" sivilleri hedef aldığını itiraf etti. Şüphelilere yönelik bu kovuşturmalarda ırkçı önyargıların önemli bir rol oynadığı açıktır.

Bu sivil hak ihlalleri, Almanya'nın kültürel elitleri arasında neredeyse hiçbir tepkiye yol açmadı. Başlıca kültür kurumları, çatışmayı konu alan oyunları iptal etti. İsrail'in eylemlerini eleştirebilecek olasılıkları ya da bizzat Filistinli olan kişilerin konuşma hakkını ortadan kaldırma yöntemiyle susma sahnesini reelleştirdiler. İşte bu gönüllü oto sansür bir korku, öfke ve sessizlik iklimi yarattı. Bütün bunlar Yahudileri koruma ve İsrail devletini destekleme bahanesiyle yapılmış oldu.

Yahudiler olarak bu şiddeti reddediyoruz

Yahudiler olarak ırkçı şiddete yönelik her tür bahaneyi-gerekçelendirmeyi reddediyor, Arap, Müslüman ve özellikle Filistinli komşularımızla tam bir dayanışma içerisinde olduğumuzu ifade ediyoruz. Önyargılı bir korku içerisinde yaşamayı reddediyoruz. Bizi korkutan şey, Almanya'da hâkim olan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı atmosferinin, zorlayıcı ve paternalist bir Yahudiseverlik ile el ele ilerlemesidir. Özellikle anti-semitizmle İsrail Devleti'ne yönelik her türlü eleştirinin eşleştirilmesini reddediyoruz.

Gazze'ye yönelik şiddet içermeyen direnişlerin

neredeyse hepsi şiddetle bastırılırken, aynı zamanda Yahudi karşıtı şiddet ve sindirme eylemleri de gerçekleştiriliyor: Bir sinagoga Molotof kokteyli atılıyor; Yahudi evlerinin kapıları Davut'un Yıldızları'yla mühürleniyor. Bu haksız Yahudi karşıtı suçların nedenleri ve failleri ise hâlâ meçhul.

Yahudiler zaten savunmasız bir azınlıktır

Ancak ortada olan apaçık bir gerçeklik var: Almanya'nın Gazze'de hayatını kaybedenlerin yasını açıkça ifade etme hakkını reddetmesi-bu hakkı tanımaması, Yahudilerin daha güvenlikli bir biçimde yaşamasını sağlamıyor.

Yahudiler zaten savunmasız bir azınlıktır. Bazı İsrailliler sokakta İbranice konuşmaktan korktuklarını bildirmekte. Gösteri yasakları ve şiddet içeren uygulamalar ise sadece şiddete teşviktir ve şiddeti artırır.

Federal Polis'in verilerine göre Yahudi karşıtı suçların "büyük çoğunluğunun" (yaklaşık %84) Alman aşırı sağı tarafından işlendiği Almanya'da, Yahudi yaşamına yönelik gerçek tehdidin bu tür toplantılar-gösteriler olduğu algısı yaratılarak, asıl tehdidin tersine çevirilişini kınıyoruz. Toplantı-gösteri yasakları Alman tarihiyle bir hesaplaşma girişimi olarak düşünülüyor. Ancak bu tarihin tekrarlanma riski daha da yükseltilmiş oluyor.

İfade özgürlüğü ve toplantı-gösteri hakkı

Özgür ve demokratik bir toplumun ön koşulu muhalefetin varlığıdır. Rosa Luxemburg, özgürlüğün "her zaman farklı düşünenlerin özgürlüğü olduğu"nu yazmıştı. İfade özgürlüğünün şu anda bastırılmasıyla birlikte Almanya'daki atmosferin, hem Yahudiler hem de Müslümanlar açısından, ülkenin yakın tarihindeki herhangi bir dönemden daha tehlikeli hale gelmesinden endişe duyuyoruz. Bizim adımıza işlenen bu suçları kınıyoruz.

Almanya'yı, Anayasa'da yer alan ifade özgürlüğü ve toplantı-gösteri hakkı konusundaki taahhütlerine uymaya çağırıyoruz. Söz konusu kanun şöyle başlıyor: "İnsan onuru dokunulmazdır. Buna saygı duymak ve bunu korumak tüm devlet otoritelerinin görevidir."

İmzalayanlar:

(Aşağıda ismi olanların meslekleri: Gazeteci-yazar, TV. haber yapımcısı-çevirmen, akademisyen, profesör, şair, öğretmen, araştırmacı yazar, belgesel yapımcısı-fotoğrafçı, film yapımcısı, besteci, dansçı, sanatçı, müzisyen.)

Yoav Admoni / Abigail Akavia / Hila Amit / Maja Avnat / Lyu Azbel / Gilad Baram / Yossi Bartal / Alice Bayandin / Eliana Ben-David / Anna Berlin / Sanders Isaac Bernstein / Adam Berry / Jackson Beyda / Julia Bosson / Ethan Braun / Candice Breitz / Adam Broomberg / Jeffrey Arlo Braun / Noam Brusilovsky / Cristina Burack / Dalia Castel / Alexander Theodore Moshe Cocotas / Eli Cohen / Zoe Cooper / Miriam Maimouni Dayan / Dana Dimant / Emily Dische-Becker / Esther Dischereit / Tomer Dotan-Dreyfus / Shelley Etkin / Emet Ezell / Deborah Feldman / Sylvia Finzi / Erica Fischer / Nimrod Flaschenberg / Ruth Fruchtman / Olivia Giovetti / Harry Glass / William Noah Glucroft / A.J. Goldmann / Jason Goldmann / Noam Gorbat / Avery Gosfield / Max Haiven / Yara Haskiel / Iris Hefets / Marc Herbst / Wieland Hoban / Sam Hunter / Alma Itzhaky / Eliana Pliskin Jacobs / Eugene Jarecki / Roni Katz / Marett Katalin Klahn / Michaela Kobsa-Mark / David Krippendorff / Quill R. Kukla / Sara Krumminga / Jenna Krumminga / Matt Lambert / Na'ama Landau / Elad Lapidot / Danny Lash / Shai Levy / Eliza Levinson / Rapha Linden / Adi Liraz / Anna Lublina / Sasha Lurje / Roni Mann / Ben Mauk / Lee Méir / Dovrat Meron / Aaron Miller / Ben Miller / Carolyn Mimran / Shana Minkin / Susan Neiman / Gilad Nir / Ben Osborn / Rachel Pafe / Peaches Siena Powers / Udi Raz / Aurelie Richards / Kari Leigh Rosenfeld / Liz Rosenfeld / Ryan Ruby / Rebecca Rukeyser / Alon Sahar / Tamara Saphir / Eran Schaerf / Anne Schechner / Oded Schechter / Jake Schneider / Ali Schwartz / Cari Sekendur / Yael Sela (Teichler) / Mati Shemoelof / Maya Steinberg / Robert Yerachmiel Sniderman / Avinoam J. Stillman / Virgil B/G Taylor / Tanya Ury / Ian Waelder / Rachel Wells / Sarah Woolf / Yehudit Yinhar / Sivan Ben Yishai / Dafna Zalonis

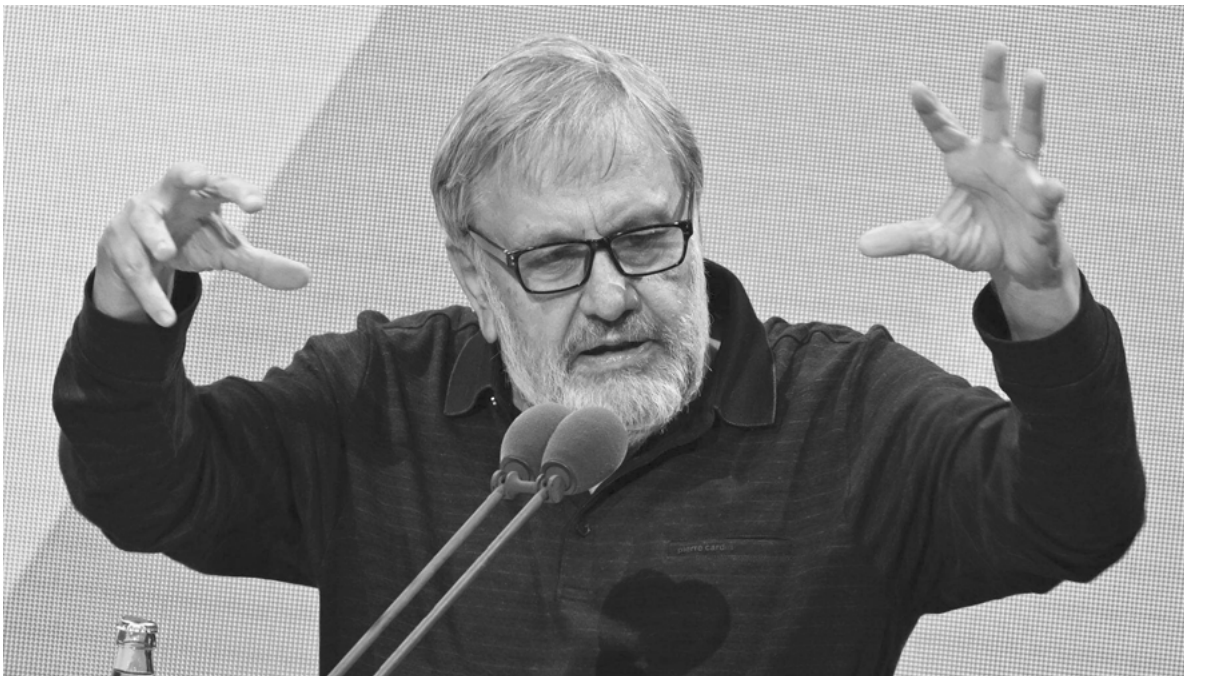

FRANKFURT KİTAP FUARI'NDA KONUŞAN SLAVOJ ŽİŽEK:

"Bekleyin, belki de sonunda alkışlamayacaksınız"

Frankfurt Kitap Fuarı 18 Ekim 2023'te açıldı. Fuarın bu yıl ki onur konuğu Slovenya idi. 7 Ekim'de Hamas'ın İsrail'e yönelik başlattığı "Aksa Tufanı" saldırısının ardından Frankfurt Kitap Fuarı direktörü Juergen Boss, *"İsrail'e yapılan saldırı Frankfurt Kitap Fuarı'nın tüm değerlerine karşıdır. Fuar tüm desteğiyle İsrail'in yanındadır"* açıklamasını yaptı! Fuarda, İsrailli Yahudi sesleri daha görünür kılmak için fuar programına yeni etkinlikler de eklendi.

Frankfurt Kitap Fuarı daha kapılarını açmadan birkaç gün önce Filistinli yazar Adania Shibli'ye *"Küçük Bir Ayrıntı"* adlı romanı için verilmesi planlanan ödül töreni iptal edildi. Adania Shibli'nin *"Küçük Bir Ayrıntı"* adlı kitabı 1949'da İsrail askerlerinin öldürdüğü Filistinli bir genç kızı konu alıyor. Her yıl Afrika, Asya, Latin Amerika veya Arap ülkelerinden bir yazara verilen Alman edebiyat ödülü "LiBeraturpreis"a ödülüne bu yıl Adania Shibli layık görülmüştü. Ödül töreninin iptal edilmesinin ardından birçok yayıncı fuardan çekildiğini duyurdu.

Filistinli yazara verilecek ödülün ertelenmesinde şaşılacak bir durum yoktu. Çünkü Almanya başta olmak üzere, bütün Avrupa ülkeleri kendilerini "düşünce özgürlüğünün beşiği" olarak tanımlıyorlar. Ukrayna savaşından sonra Rus müzisyenlere ve kitaplara "kültürel boykot" uygulandı. 7 Ekim'de Hamas'ın saldırısının ardından Filistin bayrakları yasaklanmaya çalışıldı. Filistinlilerle dayanışma eylemleri yasaklandı. Ancak yasaklar mahkeme kararları ile kaldırılabilindi. İsrail saldırılarını kınayan açıklamalar anti-semit olarak damgalandı!

Frankfurt Kitap Fuarı'nın açılışı her yıl olduğu gibi, öncelikle bir açık oturum, ardından Almanya'yı temsilen bir kişinin konuşma yapması ile başlıyordu. Bu yıl önce sahneye Alman Kültür Bakanı Claudia Roth çıktı. Claudia Roth, Almanya'nın resmi tutumuna uygun bir konuşma yaptı. Kültürler arası ilişki kurulmasını sağlayan tercümelerin rolünden ve empatiden bahseden Roth Filistin'den hiç söz etmedi.

Fuarın onur konuğu Slovenya olduğu için Slovenya Başkanı Nataša Pirc Musar, Hamas'ın saldırısını kınadıktan sonra, İsrail'in Gazze'ye sert müdahalesini eleştirdi. Musar devamla *"Gazze şeridinde gördüğümüz, insanlık onuruna yapılan bir saldırıdır. Aralarında çocukların da olduğu şiddet kurbanlarının sayısının artışı kabul edilemez. Bu nedenle şiddete bir son verme, uluslararası hukuk ve insan haklarına uyulması çağrısında bulunuyorum"* dedi.

Frankfurt Kitap Fuarı'na Slovenya edebiyatını temsilen iki konuşmacı davet edilmişti. Şair Miljana Cunta ve filozof Slavoj Žižek. Žižek, alkışlar eşliğinde sahneye çıktı ve "Bekleyin, belki de sonunda alkışlamayacaksınız" dedi. Žižek, İsrail Hamas savaşı ile ilgili bir konuşma yaptı. Konuşmasında, Hamas'ın terör saldırısını

amasız fakatsız kınayarak ve İsrail'in kendini savunma hakkını tanıdığını belirtti. Žižek, savaşın arka planını analiz etmeyi engelleyen politik atmosferi eleştirdi. Žižek'e göre bu karmaşık arka planı konuşmak isteyen herkes Hamas terörizmini haklı çıkarmak veya desteklemekle suçlanıyordu. Böyle bir atmosfer ancak totaliter toplumlarda görülebilirdi. Žižek devamla, İsrail'in Filistin topraklarının işgali ve Filistinlilerin haklarının ellerinden alındığı süreci açıklıkla anlatıyordu. Birleşmiş Milletler üyesi 139 devlet tarafından Filistin devletinin tanınmasına rağmen, Filistinlilerin baskı altında ve kamplarda yaşadığına vurgu yapıyordu. Beklenmeyen konuşma karşısında Žižek'in konuşması, seyirciler tarafından kesilmeye, bazen destek, bazen protesto alkışlarıyla bölünmeye başladı.

Frankfurt Kitap Fuarı'nın İsrail'i destek açıklamasını "taraf tutma" olarak değerlendiren Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır gibi Müslüman çoğunluklu ülkeler fuardan çekildiğini açıkladı. Adania Shibli'nin ödül töreninin ertelenmesine karşı çıkan, aralarında Nobel Ödülü sahibi Annie Ernaux, Abdulrazak Gurnah ve Olga Tokarczuk'un da bulunduğu dünyanın dört bir yanından binden fazla yazar bir mektup yayınladı. Yayınlanan mektupta, fuarın İsrailli sesleri özellikle görünür kıldığını, Filistinli yazarların seslerini, düşüncelerini, duygularını paylaşabilecekleri alanları kapattığına dikkat çekti. Frankfurt Kitap Fuarı'nda Slavoj Žižek'in yaptığı konuşmayı yayınlıyoruz. ■ **GÜNEY**

Slavoj Zizek'in Frankfurt Kitap Fuarı'nda Yaptığı Konuşma

Kitaplar, bugünlerde daha sık duyduğumuz gibi şimdi her zamankinden daha gerekli, onlarsız Gazze'deki korkunç savaşa çözüm yok. Bu yüzden de Hamas'ın İsraillilere Gazze sınırı yakınlarındaki saldırısını, herhangi bir eğerler ve amalar olmaksızın, mahkûm ediyorum. Ve İsrail'in kendini savunma ve tehdidi yok etmek hakkını savunuyorum. Ama ben garip bir şey fark ettim. Bu karmaşık durumun arka planını analiz etmek gerektiğini söylediğiniz anda, normalde, Hamas terörizmini desteklediğiniz veya haklı gösterdiğinizden şüpheleniliyor. Bu analiz yasağının ne kadar garip bir şey olduğunu biliyor muyuz? Der Spiegel'de yakın tarihli, anti-semitizm ve bds ["Boykott, Desinvestitionen, Sanktionen: Boykot, elden çıkarma, yaptırım" –ÇN] hakkındaki bir Hristiyan diyaloğunun başlığı şöyleydi: "Kimin anti-semit olduğu Yahudi tarafından belirlenir yoksa potansiyel anti-semit tarafından değil". Bunu tekrar İngilizce olarak söyleyeceğim. (...) Okay, kulağa mantıklı geliyor.

Mantıklı. Yani kurban, gerçekten kurban olup olmadığına kendisi karar vermelidir. Peki, aynı şey Filistinliler için de geçerli değil mi? Onlar da topraklarını kimin çaldığını ve onları temel haklarından kimin mahrum ettiğini kendileri tanımlayabilmelidir. Ve Slovenya Cumhurbaşkanının son sözü ilginçtir, çünkü Filistinliler kelimesi bu akşam ilk ve tek kez o zaman kullanıldı. Sadece Hamas İsrail'e karşıyı duyduk. Özür dilerim, ama bu durumda milyonlarca Filistinliden de bahsetmek gerek. "Bir düşman, hikâyesini dinlemediğiniz biridir." Özür dilerim, ben Hitler'in Kavgam'ını okudum. Onun hikâyesini de duydum ve Nazizm'i hâlâ sevmiyorum.

Ama burada İsrail'in etrafında dolanan iki önemli hikâye var. Hamas'ın lideri Ismail Hanniya, Dubai'de oldukça rahat yaşıyor bir beş yıldızlı otelde. Ve saldırı günü şunları söyledi. Alıntı yapıyorum: "Bugün size söyleyecek tek bir şeyimiz var. Bugün size söylemek istediğim şey: bizim ülkemizden defolun! Gözümüzün önünden çekilin! Bu ülke bize ait! Kudüs bize ait! Buradaki her şey bizim! Size hiçbir yer yok, güvenlik yok." Bunun, son derece itici olduğu açıktır. Ama İsrail hükümeti benzer bir şey söylemiyor mu? Belki de o kadar acımasızca değil. Burada İsrail hükümeti için geçerli olan ilk temel ilkeyi alıntılamak istiyorum. Burada resmi kaynaklardan alıntı yapıyorum: "Yahudi halkı İsrail ülkesinin her parçasında münhasır ve devredilemez hak sahibidir. Hükümet, bu toprakların her yerinde yerleşmeyi teşvik edecek ve geliştirecektir. Negev'deki Celile, Golan'da, Yahudiye'deki Golan'da ve Samaria'da." Ya da Benjamin Netanyahu'nun dediği gibi, alıntılıyorum: "İsrail tüm vatandaşlarının bir devleti değil, bilakis Yahudi halkının ve sadece onun devletidir." Alıntı bitti. Bu ilke şu hususları engellemez mi? Herhangi bir ciddi müzakereyi dışlamıyor mu?

Filistinliler açıkça sadece bir sorun olarak ele alınmaktadır. İsrail devleti onlara hiçbir umut, içinde yaşadıkları ülkede hiçbir rol sunmuyor. Yani tüm kim daha fazla teröristtir polemiğinin altında, derin bir bataklık duruyor. Şöyle ki Filistinli Arap kitlesi onlarca yıldır belirsizlik içinde, bir belirsizlik durumunda tutuluyor, her gün yerleşimciler ve İsrail devleti tarafından tacize uğruyorlar.

Kim bunlar, hangi ülkede yaşıyorlar? İşgal altındaki Batı Şeria'nın Judea bölgesinde, Samiriye mi yoksa toplam 193 Birleşmiş Milletler üye devletlerinden 139'u tarafından tanınmış olan Filistin Devleti'nde mi? İlk nesil İsrailli politikacılar, Benguron'dan Mosan'a kadar olan politikacılar – burada onları övmek istiyorum. Çünkü onlar tamamen farklı ve dürüst bir dil konuşuyordu. Açıkça itiraf ettiler ki, Filistin toprakları üzerindeki hak iddiaları herhangi bir evrensel hakka dayanmamaktadır. Örneğin 29 Nisan 1956'da bir olay oldu. Bir grup Filistinli Gazze sınırını geçti ve Kubutz'daki hasadı yağmaladı. Ve Roy adında genç bir Yahudi vardı, bir Kibbutz üyesi ve o sonra atını dörtnala sürüp onları kovalamak için yanlarına geldi. Ve Filistinliler tarafından ele geçirildi. Ve Birleşmiş Milletler onun naaşını geri getirdiğinde, gözleri oyulmuştu. Ve işte Moşe Dayan'dan gelen tepki. Bu ölü Yahudi hakkında şu cenaze konuşmasını yaptı ertesi gün: Alıntı: "Katilleri suçlamayalım. Neyin iddiasında olabiliriz ki, bu nefret karşısında. Onlar yaşamlarını 8 yıldır Gazze'deki bu mülteci kamplarında sürdürmek zorunda kaldılar. Bununla birlikte, onların topraklarını ve kendilerinin ve atalarının yaşadığı köyleri bizim mülkümüze dönüştürdük." Bugün biz benzer bir dürüst tavır hayal edebilir miyiz? Ne kadar uzaktayız bu durumdan, aradan sadece birkaç on yıl geçmiş olmasına rağmen. O zamanlar barış ülkesinden bahsediliyordu. Barış için, iki devletli çözümden bahsediliyordu. Veya hatta İsrail'in o dönemdeki destekçileri topraklar üzerinde daha fazla yerleşim inşa edilmemesi için İsrail'e baskı yapıyorlardı. 1994 yılında İsrail Batı Şeria'yı İsrail'den ayıran, bir duvar inşa etti 1967'deki ayrılıkta, orada onlar Batı'yı kabul etmişlerdi. Şimdi hepsi buhar olup uçtu. Bugün, İsrail hükümeti için tipik bir sembol olan kişi Itamar Ben Gvir. O ilk olarak Kach ve Kahane Partisinin gençlik hareketine katılmıştı. Terörist ilan edilen ve yasaklanan örgüt. Kim tarafından? İsrail hükümetinin ta kendisi tarafından. Ve Ben Gvir büyüyüp İsrail ordusuna katılma zamanı geldiğinde, ona izin vermedi, aşırı sağcı olduğu gerekçesiyle. Ve böyle bir kişi, İsrail'in bizzat kendisinin bir ırkçı ve terörist olarak kınadığı kişi, şimdi ne oldu, İsrailli Ulusal Güvenlik Bakanı oldu. Aslında hukuk devletine karşı olan biri. Şu büyük çatışmayı düşünün, son aylarda İsrail'i sarsan. Hükümet tarafından planlanan önlemleri düşündüğünüzde -ki, Juval Harari bu konuda şunu söylemişti. "Bu bir darbedir. İsrail diktatörlüğe giden yolda." İsrail bölünmüştü, hukuk devletinin temel özelliklerini ortadan kaldırmaya çalışan milliyetçi köktenciler ve bunun farkında olan, bu tehdidin farkında olan sivil toplum. Ve Hamas'ın saldırısıyla –ve bu gerçekten trajedi– bu kriz şimdi aşılmış durumda, ulusal birlik ruhu galip geldi. Yani iç bölünmenin üstesinden gelindiği durumlar her zaman trajik bir andır, çünkü bir dış düşman vardır. Bu durumda ilk yapmanız gereken şey, büyük bir umutsuzluğun ve kafa karışıklığının olabileceğini, bunun da kötülük eylemlerini doğurabileceğini kabul etmektir. Filistin sorunu çözülmeden Ortadoğu'da barış olamaz. Bunu bizzat İsrail gazetelerinde de okudum. Bu suçu haklı çıkarmıyorum. Gayet açık, İsrail'in kendini savunmak ve bunun için karşı saldırıya geçme hakkı vardır. Fakat Filistinlilerin bu karanlık arka planı unutmamalıyız.

İkinci husus çözümün bir uzlaşma olmadığıdır, bir şekilde iki uç arasında bir orta yol bulmak değil. Birçok arkadaşım bunu söylüyor. Bir tarafa göre, evet, Filistinlilerin biraz anti-semitik olma hakkı var, İsrail'in ne yaptığına bakın, diyenler var. Ve öte yanda, İsrail'in biraz vahşi olma hakkı var, Çünkü Holokost'ta başlarına gelenler... diyenler var. Bunlar hiçbir anlam ifade etmiyor. Burada anlaşılır hiçbir şey yok. Her iki yönde de düşünmek gerekir, hem Filistinlilerin hakları savunulmalı ve hem de anti-semitizme karşı mücadele edilmelidir. (Laf atılıyor ve buna cevaben:)

Hiçbir şeyi karşılaştırmıyorum. Hiçbir şeyi! Hayır, hayır. Hayır, rölativizm değil. Şimdi görebilirsiniz, neyin dinlemeye ve çeşitliliğe ve katılımcılığa ait olduğunu. [Alkışlar] Bazı insanlar, çeşitlilikten (kendini gösteriyor!) dışlanması gerekiyor. Öyle görünüyor...

Hayır. Ben düzinelerce şahsen tanıdığım Filistinlilerden bahsediyorum. Şimdi patlıyorsam özür dilerim. Eğer bu odada biri varsa, Filistinliler ve İsrailliler arasındaki barışçıl işbirliği için daha çok şey yapmış olan, o zaman güzel, bunun önünde eğilirim. Ama durum böyle değil. Daha ne yapılabilir ki? Ben arkadaşlarımla birlikte Ramallah'da büyük bir miting düzenledik ve bir Yahudi'yi, Benjamin Walter'i andık. Hiç sorun olmadı. Bunu Ramallah'da ben örgütledim. Yahudi profesörlerle birlikte bir sinema okulu örgütledim ve saire. Ve tabii ki karşılaştıramazsınız, bu şiddet eylemini karşılaştıramazsınız. Hamas'ın saldırısı tabii ki en pervasızı, acımasızıydı. Gerçekten, kesinlikle açık. Ama örneğin Antony Blinken ile de aynı fikirdeyim, Amerikan Dışişleri Bakanı'yla. Evet, İsrail'in geri saldırmak için her türlü hakka sahip olduğunu söyledi. Ama bunu nasıl yapacağı bizim için önemli, bizim görevimiz, bizim sorumlulu-

ğumuz, dedi. Mesele tek başına, İsrail'in Hamas'a karşı olması değil. Yani, eğer kabul edersen, "aynı zamanda iki taraf için de savaşmanın mümkün olamayacağını", işte o zaman ruhunu kaybedersin. Özellikle de bugün, gerçekten de anti-semitik, Siyonizm gibi bir şeyimizin olduğu durumda. Biliyor musunuz Avrupa sağı neden İsrail'i destekliyor? İsrail'i destekliyor mu? Başlangıca bakalım. Şu kitaba bir göz atın. Yazarlardan birinin kim olduğunu biliyor musunuz? Bu kitabın yazarı kim? Reinhard Heidrich, 1936. Heidrich o zaman bir açıklama yazdı. "İsrail harika bir ulus. Biz hazırız, ama burada Almanya'da değil, onlar lütfen hepsi oraya gitsin." Brevik, Brevik'i hatırlıyor musunuz? O çılgın Norveçli, o da aynı teoriye sahipti. Burada tamamen anti-semitik ama bir İsrail destekçisi. Bunun gibi çok örnek var.

[Laf atılıyor. Alkışlar.] Ben rölativize etmiyorum. Bu, bu korkunç bir suç. Bunu hiçbir şekilde hafifletmek istemiyorum. Sadece şunu söylüyorum. Ben sadece onların bu şekilde konuşarak, milyonlarca Filistinliyi inanılmaz bir pozisyona soktuğunu ve bunun anti-semitizmin büyümesine yol açacağını söylüyorum.

Yine de, bu konudaki görüşlerime devam etmek istiyorum. Arthur Köstler bir acı gerçeği ifade etti. Şu ki, eğer güç yozlaştırır ise, o zaman tersi de doğrudur. Zulüm kurbanları bozar, ama belki de bunu daha ince bir şekilde biçimde yapar. Bu, mevcut durumda devam eden savaşta her iki taraf için de geçerlidir. Benim 20. yüzyıldaki en büyük kahramanım Polonyalı bir Yahudi olan Marek Edelmann'dır, o bunu çok net bir şekilde gördü. Edelmann Varşova Gettosu Ayaklanmasına katılmıştı ve 1944'te de Varşova ayaklanmasına. Ve savaştan sonra onun eşi ve çocukları, 1968'de, Polonya'daki anti-semitik kampanya nedeniyle göç etti. Ancak o Polonya'da kalmaya karar verdi ve kendisini Auschwitz kalıntılarının taşlarıyla karşılaştırdı. Birileri burada ölenler ile birlikte burada kalmak zorundaydı, demişti. 70'li yıllardan itibaren işçi komiteleri ile Solidarnosh üyeleri ile işbirliği yaptı. 1989'da yuvarlak masa toplantısına katıldı ve hayatının sonlarına doğru Edelmann kamuoyu önünde Filistin direnişini açıkça savundu. O, kendisinin de uğruna savaşmış olduğu, Yahudilerin kendini savunmak hakkının baskıya dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söyledi. Ve şimdi Edelmann'ı kınamak elbette ayıp olur, onu kendinden nefret etmekle suçlamak gibi. Neden? Yahudiler diyorum, neden bunu burada Frankfurt'ta kitap fuarında söylüyorum? Çünkü sadece kitap okumakla durumun farkına varabiliriz. Edebiyat, belirsizliği, karmaşıklığı, kaderimizi kavramamızı sağlayan ayrıcalıklı bir araçtır. Ben şiiri mistikleştirmek istemiyorum, ama aynı zamanda şöyle de diyebilirsiniz: Hiçbir etnik temizlik şiir olmadan olmaz. Ruanda'yı düşünün orada büyük bir yerel şair vardı. Eski Yugoslavya'dan Randovan Karaciç'i düşünün, savaş olmadan oldukça saygın bir şairdi. (...)

Ve bu yüzden ben de Adania için ödül töreninin ertelendiğini öğrendiğimde şaşırdım ve şok oldum. Skandal bir karar olarak değerlendiriyorum. İsrail'e karşı bir terörizm, Frankfurt Kitap Fuarı'nın tüm değerleriyle çelişmektedir tabii ki ve ayrıca milyonların Gazze'de toplu cezalandırılması da böyle bir çelişki. Ve ayrıca Adania Shibli'nin burada reddedilmesi gibi bir iptal kültürü paradoksu ile karşı karşıyayız. Elbette çeşitlilik ve kapsayıcılıktan yanayız! Ancak iptal kültürü, uygun görülmeyen kişilerin dışlanmasına yol açmaktadır. Kendi çeşitlilik ve kapsayıcılık imajına uymayanların dışlanmasına. Bu yüzden burada olmaktan sadece gurur duymuyorum, biraz da utanıyorum. Bir düşünün. Marek Edelmann yaşasaydı ne derdi? Tekrarlamak istiyorum. Hamas'ın yaptıklarını herhangi bir şekilde rölativize etmiyorum, bu bir affedilmez acımasız saldırıdır, kana susamışlıktır. Söz konusu olan sadece İsrail'le değil, Hamas tarafından İsrail devletinin yok edilmesi ile ilgili. Ancak tarif ettiğim koşullar anlattıklarım hiçbir şekilde bunu herhangi bir şekilde suçu hafifletmek için söylemiyorum. Biz sadece bu durumun arka planını görmeliyiz ve bu arka plan nedeniyle böylesi vahşet ortaya çıkabilir. Ve bunu görmezlikten gelmemeliyiz. Bunu görmezden gelirsek, o zaman şu anda Batı Şeria'da olanları, o zaman durumu anlayamayız. Ben elbette İsrail Devleti'nin var olma hakkını bütünüyle kabul ediyorum. Aynı zamanda Filistinli makamlara eleştirel yaklaşıyorum. Arafat haklı olarak, her zaman fırsatları kaçıran bir olarak karakterize edilmiştir. Örneğin Clinton tarafından organize edilen Ehud Barak'la olan anlaşmayı reddetmek büyük aptallıktı. Yani ben Filistinlileri haklı çıkarmak istemiyorum. Ama ben Batı Şeria'daki ve Gazze'deki Filistinlilerin durumunun ne olacağını, insanların bilince çıkarmasını istiyorum. Bu bir trajedi, bir belirsizlik durumu. Benden önce konuşanlar da bunu söyleyebilirdi. –Açıklama duyulamadığı için özür dilerim.– Bu durumun kolay olmadığı anlamına gelir. Ben hiçbir şeyi karşılaştırmıyorum. Karşılaştırılması mümkün olmayan şeyleri karşılaştırmıyorum. ■

Şehirler ve toplama kampları

■ **Prof. Dr. ŞÜKRÜ ASLAN** (*)

Gazze'nin son yirmi gündür maruz bırakıldığı muamele ve giderek daha kritik hal alan öyküsü, modernleşme sürecinde insanlığın deneyimlediği 'soykırım', 'etnik çatışma' ve 'kitle katliamı' gibi olguları bir kez daha gündeme getirdi. İlginç olan bu vak'alara gayet âşina ama literatürüne yabancı olanların dahi, gündelik konuşmalarında 'soykırım' gibi sözcükleri sıklıkla kullanmaları oldu. Bütün olumsuz deneyimler, devletlerin nüfus-etnisite-iskân politikalarını dışarıda bırakmış olsa da, dramatik sonuçlarını konuşmaya kısmen imkan sağladı.

●●●●

20. yüzyılda devletlerin nüfus-etnisite politikalarının neticelerinden birisi de toplama kamplarıydı. Avrupa başta olmak üzere dünyanın her yerinde bu politik tercihin bir ürünü olarak şehirlerde, hâkim kimlik dışında kalanlar toplanıyor, büyük bir kısmı ölüme götürülüyorlardı. Görünürde birbirine benzemeyen siyasal rejimlerde bile bu uygulama benzer biçimde işliyordu. Üniformalı askerler, boşluğa bakan kitleler ve kara vagonlar. Bu deneyimlerin en hacimli ve en yıkıcı örneği ise Nazilerin, Yahudiler üzerinde gerçekleştirdiği büyük kitlesel kırımdı.

Toplama kampları, bahse konu kitlesel kırımın birer aracı olarak Avrupa'nın orta yerinde pek çok şehirde inşa edilmişti. O kadar ki bu kamplarla tanışık olmayan şehir neredeyse yoktu. Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi; tüm Avrupa'yı tehdit ve bir kısmını işgal etmesini takip eden süreçte bu kamplarda ağırlıklı olarak Yahudiler toplanıyordu. Bundan dolayı bu mekânlar, ilgili literatüre Yahudi Toplama Kampları olarak da geçmişti. Kamplara getirilenlerin ayrıntılı kaydı tutuluyor ve üstüste atılmış nesneler gibi bir süre orada kalıyorlardı. Sonra kitlesel olarak öldürülecekleri daha büyük ve buna göre hazırlanmış kamplara naklediliyorlardı.

●●●●

Yahudilerin toplama kamplarına getirilmesi ve daha büyük kamplara transferi genellikle trenlerle yapılıyordu. Trenler, modern dünyanın başlıca kitlesel ulaşım aracıydı. Kampların yer seçiminde ulaşıma dair bu imkân da gözetilmişti ki hemen tüm kamplara 'komşu' birer tren

istasyonu vardı. Belli ki tren hatları ve garlarının inşasında bu kitlesel öldürme planları da büyük rol oynamıştı.

Bugünün Avrupa'sında o toplama kampları artık görünürde yok. Ayrıca eski kampların her biri, yakınındaki tren garlarıyla birlikte gelecek kuşaklar için birer bellek mekânına dönüştürülmüş durumda. Bu kamplarda kimlerin nasıl ve ne zaman ölüme gönderildiklerini okumak, dinlemek ve kısmen fotoğraflardan ve belgelerden izlemek de mümkün. Bu durum elbette söz konusu zulmedici deneyimlerin 'tarihte kaldığı' duygusunu da inşa ediyor.

●●●●

Ne var ki 'tarihte kaldığı' varsayılan bu vak'aların yeniden yaşandığına türlü biçimlerde tanıklık ediyoruz. Hatta aynı deneyimler yeni biçim ve araçlarla sürdürülüyor. Mesela Gazze yaklaşık yirmi gündür âdeta bir toplama kampı işlevi görüyor. Fakat 20. yüzyıl ortalarında Avrupa'da kurulan Yahudi toplama kamplarına göre daha çeşitlenmiş deneyimlerle. Şehrin etrafı kuşatılmış, sınırları kapalı tutuluyor. Mukimlerin ve öldürülenlerin kaydını tutan bile yok. Kamp mukimleri Filistinliler. Onları yerlerinden-hayatlarından etmeye çalışanlar ise birkaç on yıl önce Avrupa'da bütün toplama kamplarında tutulan ve büyük bölümü öldürülen Yahudi ailelerin çocukları ya da torunları. Destekleyicileri ise vaktiyle Yahudilerin kırımını organize eden Nazilerle işbirliği yapan devletler. Tuhaf ama durum tam olarak böyle.

●●●●

Bir yandan 20. yüzyılda kitlesel öldürme mekânları olarak kullanılan yerler birer hafıza mekânı olarak yeniden üretilirken, diğer yandan daha vahşi biçimleri deneyimleniyor. Geçmişte kitlesel öldürme süreçlerinin aktörü devletlerin ve siyasal geleneklerin sözcüleri yeni bir dil kurup, 'soykırım' sözcüğünü telaffuz ederken, kendi deneyimlerinden tek kelime söz etmemeyi tercih ediyor. Neredeyse tüm devletler etnik kitlesel öldürme hallerinden şikâyet ederken, hiçbiri bütün bu olumsuz deneyimlerin referansı olan ulusçu nüfus-etnisite politikalarıyla hesaplaşan bir cümle kurmuyor. Sanki bütün bu deneyimler kötü kişilerin tercihiymiş gibi. Bu da dünyanın herhangi bir yerinde ve herhangi bir zamanda, daha çok kırım deneyimlerinin yaşanabileceği anlamına geliyor. ■

(*) Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
(25 Ekim 2023 tarihli BirGün gazetesinden alınmıştır.)

"
…

■ AYHAN KAVAK

Hangi yıldız inkâr edebilir ki,
Sarp kayalıklarda
Şahikalarda
Selam durduğumuzu gecelere
Ateş halayıydı yıldızlar
O yıldızlar ki,
Ana bağrı
Barınak olurdu
Dağ olacak çocuklara.
Ciğerde biriken cigara dumanı
Misali
Acıyla karılmıştı yürek
Gül hatmi ve hançer arasındaydı
Yaşam.
Hançere de patlayan
Volkan gibi
Olanca avazınla haykır,
Haykırabildiğince
Namı onur,
Namı özgürlük yarınlara…

"…
Hangi birini anlatayım ki
Vaveyla olmuş tarihin
Mart, Mart!
İlle de Mart!
Bitmez yaşananlar
Saymakla
Kızıl gonca ayda.
Destan yürekli
Adı onur insanların
İsyanıdır yadigâr bize.
Parıldayan yıldızları
Donattık yüreğimizde.
Zulme ve zalime inat
Bir yanım 8 Mart
Öteki 21 Mart artık…
İmbiğe vurulmuş
Acıların damıtılmasında
Şavkıyan Güneş misali
Harlar umutları
Bir yanım kardelen
Öte yan kızıl gül artık…"

M Tipi Kap. BİNGÖL

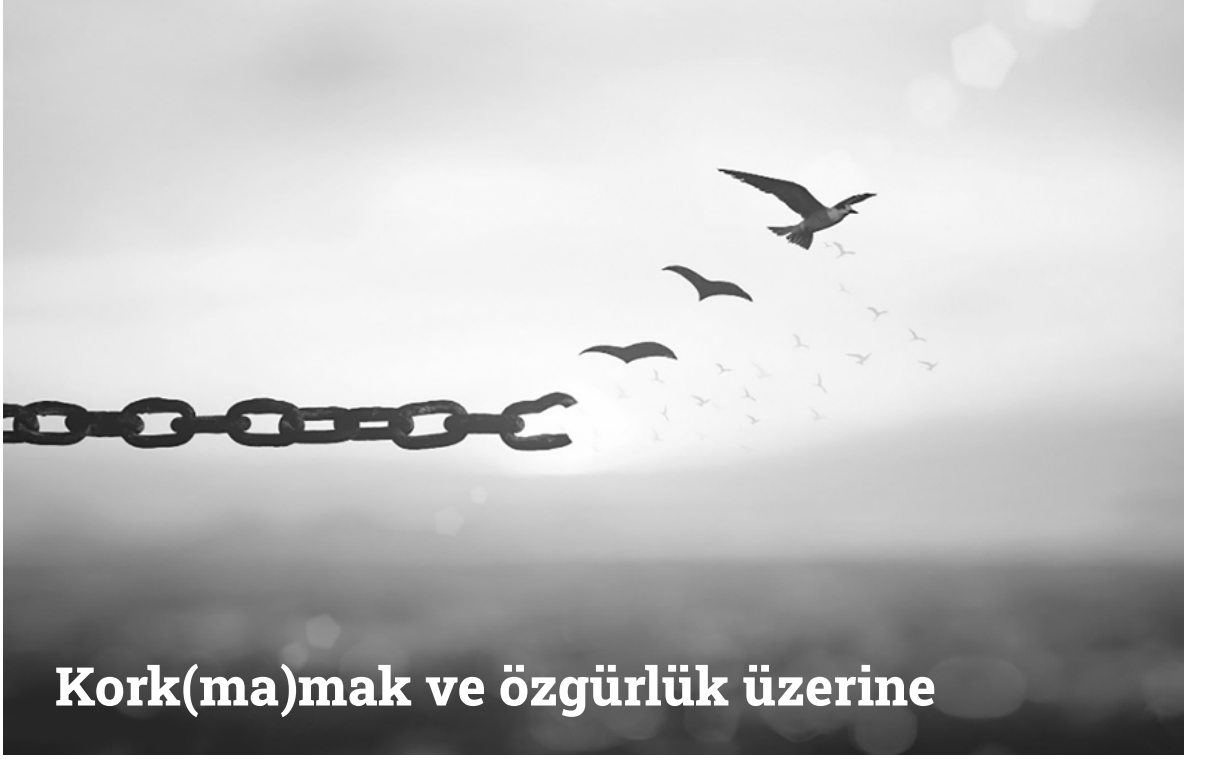

Kork(ma)mak ve özgürlük üzerine

■ TEMEL DEMİRER

"Neyin var senin?
Korkuyor gibisin!"[1]

Kapitalizmin korku olduğu ve sürüleştirdiği yığınları da korku imparatorluğuna köle ettiği bir "sır" değil.

Dogmalarla beslenen korku, ağır bir yüktür; "küçük" ölüm, ya da ölümün yarısıdır; cehalet ile beslenir; zihni sakatlar; mantığın düşmanıdır; zihni köreltir; tamamlanmamış bilgidir; bâtıl itikat şiddetinin çocuğudur...

Korkunun temelini bilinmeyene yaslanan dogmalar oluşturur; o, aklın katilidir.

Korkusuz doğan insan(lık)a korku iktidarca enjekte edilirken; Lucretius, "Korku, dünyada tanrıları yaratan ilk şeydi," der ve "Tanrıları yaratan korkudur," diye ekler Louis Althusser de.

Oysa hayat, korkunun nihayete erdirildiği yerde başlar. Aslında korkulacak hiçbir şey yoktur; sadece anlaşılacak şeyler vardır.

Ancak...

Henrik Ibsen'in, "Sen ona inanç dersin, biz korku deriz"; Vladimir Bartol'un, "Korku kimseyi ölümden kurtarmaz"; Friedrich Schiller'in, "Ölüm korkusu, ölümden daha korkunçtur"; Victor Hugo'nun, "Korkutanlarla korkanlar arasında sessiz bir suç ortaklığı vardır"; Horatius'un, "Korkularına boyun eğen, özgürlüğüne sırt çevirir"; Alice Miller'in, "Cesaret de korku kadar bulaşıcı olabilir"; Chuck Palahniuk'un, "Seni en çok korkutan şeyleri yap," notunu düştükleri korku insanı işlevsizleştirir; yalan söylemeyi, boyun eğmeyi öğretir.

Çünkü dogmaları bilgisizlikle payandalayan korku, umutsuzluğun bir diğer hâlidir. Karanlık korkuları tetiklerken; ölümden çok daha fazla insan öldürür o.

Korku, zulmün ebeveyni olması yanında; topluma mal edilen kolektif korku "sürü psikolojisi" edilgenliği yaratır. Ve yeryüzünde bunun kadar bulaşıcı başka hiçbir şey yoktur. Böylelikle boyun eğdiğinin bile farkına varmayan doğal köleler üretir; insan(lık)ı yozlaştırır.

Bu hâliyle kapitalizmde korku, düşünmekten ve iktidara hoşlanmayacağı sorular sormaktan vazgeçmektir. Oysa hayal gücü, korkuya teslim olmadıkça özgürdür.

Özgür düşünce korkusuzdur. Korkulacak tek şey korkunun kendisiyken; onu fethetmek, var olmanın başlangıcıdır. Korkunun tedavisi, itiraz ve eylemdir.

Korkunun üzerinde yürüyen umut teslim alınamaz; iktidarlar insan(lık)ın korktuklarından çok, korkmadıklarından korkar.

Korkuyu aşmadıkça insan için özgürlük yoktur; onunla yaşayan hiç kimse özgür değildir; "Korku beyni felce uğratır. İlerleme cesaretten doğar. Korku inanır, cesaret şüphe eder. Korku yere düşer ve dua eder. Cesaret ayakta durur ve düşünür. Korku kaçar, cesaret ilerler. Korku barbarlıktır, cesaret uygarlık. Korku tanrılara, şeytanlara, ruhlara inanır. Korku dindir," uyarısındaki üzere Robert Ingersoll'un.

Evet, evet Cesaret, korkuya inat onun üzerine gitmektir. Doğru, korkuya boyun eğmez. Mahatma Gandhi'nin, "Korkmayı reddedersen, seni korkutacak bir şey kalmaz," duruşuyla korkuların üzerine yürüyen cesareti paylaşmak gerek...

Korkusuzluk, korkulacak bir şey olmadığını fark edince gelir; etrafa korku salan, korkuyor demektir; Nâzım Hikmet'in, "Hiçbir korkuya benzemez halkını satanın korkusu," dizelerindeki üzere...[2]

Korkunun seçenek olmadığı bilinciyle; korkuyu anla(t)mak korkuyu tedavi eder. Malûm, iktidar için en korkulan şey yüksek sesle dillendirilen soru(n)lardır. Ve cesaret,

soru sorabilme, sorgulama, eleştirme yetisiyle başlar. Stefano d'Anna'nın, "Korku kapıyı çaldı. Cesaret açtı. Kapıda kimse yoktu"; Max Horkheimer'ın, "Felsefeye inanmak, insanın düşünme yetisinin korku yüzünden körelmesine karşı çıkmak demektir," demesi, bundandır...

• • • • • •

Korkunun panzehiri özgürlüktür; o insan(lık) ile kazanılır; Angela Davis'in, "Özgürlük sürekli bir mücadeledir," uyarısındaki üzere...

Bir nefes alma hâli olarak özgürlük talebi isyana açılan bir kapı, "Hayır" diyebilme gücüdür.

Mücadele vermeden kazanıl(a)mayan özgürlük eşitlik ile anlam kazanan kurtuluştur; Louis Althusser'in, "Özgürlük insanların özüdür"; Karl Marx'ın, "Özgürlüklerin şu ya da bu biçimine karşı olanlar, bütün özgürlüklere karşıdırlar." "Özgürlük; köleler için değil, köle olduğunu bilenler içindir"; Rosa Luxemburg'un, "Özgürlük, her zaman farklı düşünenlerin özgürlüğüdür." "Asıl özgürlük, başkaları gibi ya da herkes gibi düşünmeye mecbur olmama özgürlüğüdür"; Leo Huberman'ın, "Yalnızca bir avuç insan için değil, tüm insanlar için özgürlük"; Charlie Chaplin'in, "Son insan ölene kadar özgürlük asla yok olmayacaktır," uyarılarındaki üzere...

Hak olduğu kadar görev özelliği de taşıyan özgürlük hiçbir zaman "istediğini yapmak" anlamı taşımaz; o, iktidarın "Yapılamaz" dediğini yapabilme hakkı ve sorumluluğudur.

Özgürlük konusunda herkes bilmeli ve asla unutulmamalıdır ki Michel de Montaigne, "Ölümle yüzleşmek özgürlükle yüzleşmektir"...

Albert Camus, "Ölüm korkusunu aşmadıkça insan için özgürlük yoktur"...

Che Guevara, "İki şeye hakkım var: özgürlük ve ölüm. Birine sahip olamazsam ötekini isterim, çünkü kimse beni canlı tutsak edemez"...

Fidel Castro, "Herkes özgürlük ister. Ama ne acıdır ki, özgürlüğü kazanmak için savaşmak zorundasınız"...

Komutan Yardımcısı Marcos, "Özgürlük şafak vakti gibidir. Kimileri gelmesini beklerken uyur, ama kimileri de uyanık kalır ve ona ulaşmak için gecenin içinden yürür"...

Karl Marx, "Kapitalizm insan ile insan arasında kupkuru çıkar dışında, duygusuz 'nakit ödeme' dışında hiçbir bağ bırakmamıştır. Dindar esrikliğin kutsal ürpertilerini de, şövalyece ulvî heyecanları da bencil hesapçılığın buz gibi suyunda boğmuştur. Kişisel saygınlığı değişim değerine indirgemiş, özgürlüklerin tümünün yerine tek bir özgürlüğü, vicdansız ticaret özgürlüğünü koymuştur"...

Theodor Adorno, "Özgürlük hiçbir zaman verili değildir, her zaman tehdit altındadır. Mutlak belirlilik, her defasında da, özgürlük yoksunluğudur"...

Jean Paul Sartre, "Özgürlük ancak her şey anlamını yitirdiği zaman ortaya çıkabilir"...

Steve Best, "Özgürlük hiçbir zaman oy pusulasında olmayacak. Kurtuluş elimizde pankart taşıyarak ya da dilekçe yazarak gelmeyecek"

Pierre-Joseph Proudhon, "Özgürlük eşitliktir, çünkü özgürlük ancak ve ancak toplumsal bir durum içerisinde var olabilir ve eşitlik olmaksızın toplum da var olmaz"...

V. İ. Lenin, "Paranın egemen olduğu bir toplumda, emekçilerin yoksulluk içinde kıvrandığı, bir avuç zenginin de onların sırtından asalaklık ettiği bir toplumda gerçek özgürlük olamaz." "Devlet varsa özgürlük yoktur. Özgürlük olduğunda devlet olmayacaktır"...

Gerektiğinde özgürlük için ölmeyi göze almazsak, onun için ağlamaktan başka imkânımız kalmayacak.

Özgürlük insan olma ve kalmanın vazgeçilemezi kadar, yüzü doğan güneşe dönük ölebilme cüretidir de...

Hiçbir insan, dünya üzerinde tek bir köle kalmayana dek güvende olamaz; hayatı otoritenin değil, vicdanın sesi ile yaşayanlar/ yaratanlar özgürdür.

Bu güzergâhta, özgürlükleri engelleyen her türlü zincir kırılmalı; Mihail Bakunin'in, "Bir halk hangi bahane ile olursa olsun, tiranlığa bir kez boyun eğdi mi, ayaklanma alışkanlığını, hatta ayaklanma içgüdüsünü büyük ölçüde yitirir, bununla kalmaz özgürlük duygusunu da yitirir ve bir halk bunları bir kez yitirdi mi artık yalnızca dış koşulların zorlamasıyla değil, kendi içinde varlığının özünde de kölelerden oluşan bir halk hâline gelir," uyarısı göz ardı edilmemelidir...

Özetin özeti; söz konusu çerçevede özgürlüklerini savunamayanların ödedikleri bedel, ödenmesi gereken bedelden de daha ağırken; o, sınırlanamayan çeşitliliktir.

Enternasyonalist olmadan, özgürlükten yana olunamazken; ne kadar çok tabu varsa o kadar da özgürlük yoktur.[3]

Özgürlük, diğer insan(lar)ın özgürlüğü korunarak var edilir; onda, cesareti öne çıkaran bir coşku vardır ki, o da, insan(lar)ın doğal hâli korkusuzluk, boyun eğmezlik iradesidir.

Ve hep öyle kalacaktır...

24 Kasım 2023, Paris ■

NOTLAR

[1] Federico García Lorca.

[2] "Hayatı kendim için yaşamıyorum. Ve korkmuyorum hiçbir şeyden. Başıma gelecekleri de biliyorum. Her şeye rağmen, düşmana inat yaşayacağız. Yarın bizim çünkü. Biz öleceğiz ama çocuklarımız bırakacağımız mirası taşıyacaklar yüreklerinde. Ve onların yürekleri bizim altında ezildiğimiz korkuları taşımayacak." (Yılmaz Güney)

[3] "Yalancılar ve ikiyüzlüler, beyinsizler ve körler, burjuvazi ve yandaşları, genellikle özgürlük, genellikle eşitlik ve demokrasi konusundaki boş sözleri ile halkı aldatmak isterler. İnsanlara şunu söylüyoruz: Yalancıların maskelerini kaldırın, körlerin gözlerini açın!" (V. İ. Lenin.)

İLHAN ERDOST ANMASI

“Bir kokunu getiremedi kimse bana...”

Sol ve Onur Yayınları Muzaffer İlhan ve İlhan Erdost kardeşlerin kurduğu yayınevi.

Sol Yayınları’nın kuruluşu 1965.

Onur Yayınları 1973. Kurucusu ve emektarı İlhan Erdost.

İlhan Erdost ve Muzaffer İlhan Erdost kardeşler “Sıkıyönetim Komutanlığı”nca 6 Kasım 1980’de gözaltına alınır. 7 Kasım 1980’de İlhan Erdost, öldürüldükten sonra beraat eder!!!

Kırk üç yıldır her 7 Kasım’da gömütü başında anılır...

****

“Benim Babam Bir Kahramandı” adlı anma etkinliği 21 Haziran 2009’da aydınlanma savaşçılarının bir araya gelişiyle etkinlik düzenlenir. Etkinliğin amacı “Türkiye’nin yaşanılası bir geleceğe sahip olması için kahramanca ölümün üstüne yürüyen bu onurlu insanları yeni kuşaklara güçlü ve doğru bir şekilde anımsatmaktı. Sadece nasıl değil aynı zamanda neden öldürüldüklerini bir kez daha düşündürmekti.” 6 Eylül 2009 tarihinde Toplumsal Bellek Platformu çatısı altında bir araya gelirler.

Yıllar önce **‘Toplumsal Bellek Platformu**’ndan; Alaz Erdost, Eren Aysan ve Zeynep Altıok’un da katıldığı bir televizyon programında Zeynep Altıok’un söylediği cümle tarihe geçti. “Onlar öldürülmeseydi bu günlere gelinmezdi...”

“Unutma, Unutturma!” nidâsı yeter mi?!.

7 Kasım 2023 anmasında ailesi ve sevenleri **Toplumsal Bellek Platformu** çatısı altında bir araya geldiler ve etkinlikler düzenlemeye, düzenlenecek etkinliklerin her katledilen aydınlardan birinin adına düzenlenmesine karar verdiler.

Bu yıl ilk kez düzenlenen etkinliği İlhan Erdost adına düzenlediler. Etkinliğe İlhan Erdost’un eşi Gül, kızları Alaz ve Türküler, Hrant Dink’in oğlu Arat, Musa Anter’in kızı Rahşan, Doğan Öz’ün kızı Bengi, Turan Dursun’un oğlu Abit, Metin Göktepe’nin ablası Meryem, Onat Kutlar’ın eşi Filiz, Hasan Ocak’ın abisi Hüseyin Ocak, Nesimi Çimen’in oğlu Mazlum, Uğur Mumcu’nun kızı Özge ve Behçet Aysan’ın kızı Eren katıldı.

Bu yıl İlhan Erdost adına hazırlanan ilk etkinlikte kızları Türküler ve Alaz Erdost babaları için söz aldılar.

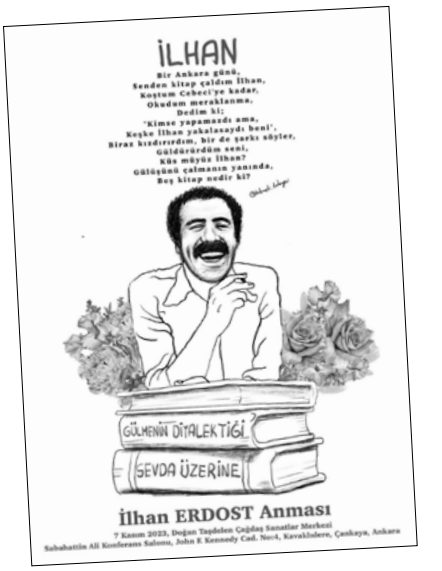

7 Kasım 2023 anmasında Toplumsal Bellek Platformu çatısı altında bir araya gelenler toplu halde...

‘İlhan Erdost Anması’ etkinliğine ilgi yoğundu.

Alaz Erdost

“Babamın Küçük Bahçesi”

Hepiniz hoş geldiniz, ayaklarınıza sağlık. Ben şu an buraya sadece teşekkür etmek için çıktım. Öncelikle bunu belirtmek istiyorum. Ve baştan uyarmalıyım ki, ablamın doktora tezindeki teşekkürler üç A4 kâğıt uzunluğundaydı. Teşekkür ederken bir Erdost’un ne kadar ileri gidebileceğini söylemek isterim sizlere, önleminizi alın…

Bugün babamın öldürülüşünün 43. yılı. 43 yıl boyunca bir ismi hatırlarda tutabilmek, hâlâ anılmasını sağlamak çok zor. Özellikle her sene yinelenen yeni acıların, öldürümlerin ve hatta katliamların yaşandığı bu topraklarda, yitirdiklerimizin adlarını unutturmamak, neden öldürüldüklerini “bir daha başka cana kıyılamasın” diye sürekli hatırlatmak gerek.

İşte burada ilk olarak babamın adını da kendi adına ekleyerek, babamı yaşatan, kardeşim diye diye çığlıklanarak giden amcam Muzaffer İlhan Erdost’a teşekkür etmek isterim. Babamın en önemli mirası olan Sol ve Onur Yayınları’na ömrünü veren ve Sol ve Onur Yayınları’na da can veren canım kuzenim Barışta’yı da hemen ardından anmak isterim.

Ama galiba en büyük teşekkürü bu salonu dolduran, bugün buraya gelemeyip babamın yasını tutan, ismini anan, çocuğuna öğreten, çocuğuna adını veren sizlere etmek gerekecek.

Bizim çok geniş bir ailemiz var, acıların bir araya getirdiği. Yakınlarını devlet eliyle ya da devlet ihmaliyle kaybeden aileler olarak yıllar önce biraraya geldiğimizde, bu birlikteliğin bugünlere geleceğinden emindik hepimiz. Çünkü zaten biliyorduk birbirimizi taa çocukluktan. Ya anne babalarımız zaten arkadaştı, ya da aynı acıların içinde birbirimize kayıtsız kalamamış ve tanışmıştık. Toplumsal Bellek Platformu ailemizden sevgili Abit Abi’nin fikriydi bu sene böyle toplanmak aslında. Yeri gelmişken şu an bu salonda bizimle beraber olan geniş ailemizden Rahşan Anter, Abit Dursun, Mazlum Çimen, Eren Aysan, Filiz Kutlar, Bengi Öz, Meryem Göktepe, Hüseyin Ocak, Sertaç Ekinci ve Özge Mumcu’ya teşekkür etmek istiyorum. Onlar bu gecenin aslında ne kadar zor olduğunu, ne kadar can yaktığını o kadar iyi biliyorlar ki.

Biz babamın öldürümünün kişisel bir şey olmadığını biliyoruz, bu toplumsal bir olay. Belki bu sebeptendir ki, hiç böyle bir anma gecesi düzenlemedik daha önce. Her sene, yine, sayıları geçen yıllarla artan dostlarımızla –azalması beklenirken– **“babamın küçük bahçesinde”** (mezar demezdik biz çocukken) toplanır, dayanışarak geçirirdik 7 Kasımlarımızı. Bu nefes aldığımız sürece de devam edecek. Ancak bu sene annem de böyle bir birlikteliğin hepimize iyi geleceğini düşündü. Mersin’de,

Güven teyzemin yazlık evinde neler yapabiliriz diye düşünürken büyük bir korkuya kapılmıştım. Ağır sorumluluk ve güç bir organizasyondu.

Bu gecenin planlamalarını yaparken Altan İlkuçan’ın her saniye yanımda olacağını, bürokratik bir takım telefonları ve işlemleri Figen Gülbahar’ın bizi dâhil bile etmeden çözeceğini. Canım kuzenim Gün Kırmızıoğlu’nun arkada gördüğünüz görselleri tam zihnimizdeki şekliyle hazırlayıp duvara yansıtacağını, aklımıza bile gelmeyecek detayları, Çankaya Belediyesi Kültür Sanat Müdürü Ethem Torunoğlu’nun, “Siz hiçbir şeyi merak etmeyin” diyerek akıl edip toparlayacağını, bu akşam için salonu ayarlayıp, teknik tüm beceriksizliklerimize ve cehalet dolu sorularımıza ve hatta belki fazla kaçan isteklerimize gülümseyerek çözüm sunacağını, Çankaya Belediyesi emekçilerinin ve dostumuz Özbir Erciyas’ın, en son amcamın eli değdi diye kıyamayıp yaprak kopartamadığımız ama artık bir ormana dönüşmüş mezar bitkilerini gerçek anlamda bir “küçük bahçeye” çevireceğini, Yılmaz Ruhi Demir’in, Belki de en zor görevi üstlenip, bu gece için hazırladığımız sunuş metnine ses olacağını Şebnem Gürsoy’un, Devrimci 78’liler Federasyonu’nun, babamın öldürümünün simgesi hâline gelen eşyalarını bizlerle buluşturup bu geceyi daha da anlamlı hâle getireceğini… Kalıplaşmış, umutsuzluk yayan anma görsellerinden ziyadesiyle sıkılmışken, Hikmeti Tabi-

yeci'nin yani Onur Bolat'ın babamı güler yüzüyle, güller içinde resmederek, sevgi ve gülücük saçan bir şiirle bezeli unutulmaz bir afiş tasarlayacağını, sesleriyle, sözleriyle bize nefes, gözyaşımıza tercüman, acımıza pansuman olan güzel dostlarımız Tolga Kaya, Mazlum Çimen ve İlker Karsavuran'ın gelip gecemizi notalarla süsleyeceğini, aklımızın gittiği yerde Seyhan –Vahap Erdoğdu'nun, Serpil– Kaya Güvenç'in, Işık Kansu'nun, Mahmut Arslan ve Oğuz Gemalmaz'ın aklımız olacağını, başımız sıkıştığında Ali Haydar Fırat'ın saniyesinde o telefonu açacağını, bilseydik, bilebilseydik inanın bu kadar korkmazdık.

Meğer babam ne kadar sevilmiş ki hâlâ adı geçince yüzümüzü güldürüyor. Meğer ne güzel dostlar biriktirmişiz, her biri tek tek elimizden tutuyor.

"… Dostlar biz ölmeyiz savaşta / Yarının doğması bizden yana" demiş Doğan Öz. Bu süreçte bu histi benim de içimde uyanan.

Bundan seneler önce babamla pikniğe gittiğimizi hayal ettiğim bir yazı yazmıştım. Sanki babamla konuşuyorduk o yazıda. "Baba" yokluğu nedir diye sorsalar aklıma gelen açıkları kapatanları yazmıştım. Eğer bu bir teşekkür konuşmasıysa, işte burada o kısmı okumanın tam sırasıdır. Ben onlara nefes aldığım müddetçe minnettar kalacağım. Metnin sonu şöyleydi:

"… Peki, buraya park ettin tamam da nasıl ineceğim ben oraya? Ayağım kayar baba. Tutarsın elimden, hiçbir şey olmaz. Bana bir şey olmadı. Annem Alaz'ım, yavrum dedi. Soğuklarda ablam ısıttı. Tatile, pikniğe, okula enişte lerim götürdü. Bebekliğimi teyzemden dinledim. Başım sıkıştığında kapımda bekleyen dayımdı. Bir telefonla koşan hukukçu dostlarım oldu. Okumam gereken kitapları, bizi bir dakika bırakmayan arkadaşların düşündü. Anneannemle dedem, kızım dedi; peşimizden koştu. Halam en sevdiğim yemekleri yaptı. –maydanozsuz– Çocuğuna ismini vererek seni onurlandıran yoldaşların oldu. Adın yaşıyor. Yazı yazıyorum arada bir, orada "baba" diyebiliyorum, yetmese de. Cenazelerimize, anmalarımıza gelip bize güç veren yüz yüze tanışmadığımız canlarımız var. Kızdırmaktan zevk aldığımız kardeşlerimiz de doğdu, lokmasını hiç koşulsuz paylaşan da oldu. Aklım amcamdı, seni çok özledi, yanına geldi. Tavlada boyumun ölçüsünü alan, Leylim Ley'e eşlik eden, Leylim Ley'i senmişsin gibi söyleyen, mangal yakan, rakı kadehimi tokuşturduğum can dostlarım var.

Düşmeyeyim diye elimden tutan da kuzen kardeşlerim. Sen giderken kendini bize bırakmışsın aslında.

Bir kokunu getiremedi kimse bana…"

Adları yaşasın, Bir hatamız olursa acemiliğimize verin lütfen.

Tekrar ayaklarınıza sağlık.

7 Kasım 2023, Ankara

Türküler Erdost

Babamın Öldürümünün Duygularımdan Soyutlanarak Toplumsal Olanda Nesnelleşmesi – 43. Yıl

Babam için gömütü başındaki ilk seslenişimi, onun öldürümünün 36. yılında, babamla yaşıtken, Vahap (Erdoğdu) Amcamın yüreklendirmesi ile yapmıştım. O zaman odağım bütünüyle onun yokluğunun bendeki yansıması olan duygulanımlarımdı. Bu odak birkaç yıl bu şekilde sürünce amcam babamın öldürümünün toplumsal boyutuna değinmem konusunda bana öneride bulunmuştu. O zaman amcamı çok anlayamamıştım. Henüz dışarı akıtmak istediğim acılarım, hüzünlerim, yokluklarım vardı. Ancak şimdi geçmişe dönüp bir değerlendirme yaptığımda amcamı yine geçen zaman içerisinde anlıyorum. Onu anlıyorum ama zamanlama olarak bunu yapamayacak olma durumumu da anlıyorum. Üstelik "acı çekme"nin kültürel olarak da en iyi bildiğimiz, bize öğretilen ve bizden beklenen anma biçimi olduğunu iyiden iyiye kavradığımda, babamın öldürümünün öncelikle duygularımda ifade bulmasını biraz daha iyi anlıyorum. Yıllarca paylaştığım duygularımla sevdiklerime vermiş olduğum acının farkındalığı bir utancı da getiriyor beraberinde.

Eğer bu bir yol almak olarak tanımlanacak ise, babamın öldürümünü öznel acıdan toplumsal bir kıyım olarak görebilme yetisini kazanmamı, ilk kez geçen yıl babama tanıklık etmemizi içeren yazımla somutlaştırdığımı söyleyebilirim. Bu yıl ise, amcamın bir yazısındaki anlatım, zihnimdeki 36 yaşında iken, 2,5 yaşında ve 6 aylık kızlarından, 28 yaşındaki eşinden koparılan İlhan Erdost'un, bilimsel sosyalizme adanmış ve yarım bırakılmış kısacık bir ömre sahip halkından koparılmış İlhan Erdost'a dönüşümünü pekiştirdi diyebilirim.

Amcam "12 Eylül 'Turka'ları" kitabındaki "12 Eylülün 11 Yılı" ismini verdiği yazısında şöyle diyor;

"12 Eylül, emekçi halkın emeğinden daha fazla soğurabilmek için demokrasiyi işkenceye yatırdı, özgürlükleri ipe çekti.

12 Eylül sermayenin tam özgür olduğu ve emeği tam baskı altına aldığı faşizmin özel adı olarak tarihteki yerini aldı.

12 Eylül tarihteki yerini almakla kalmadı, aynı zamanda baskıcı ve militer özelliği ile siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamımızı bugün de belirleyecek biçimde kendini sistemleştirdi.

Bir başka deyişle, 12 Eylül faşist yapılanması, bir bakıma ülkenin yazgısına dönüştürüldü."

Bugün, tam da haksızlık ve hukuksuzlukların sınır tanımadığı bugün, canım kuzenimin ve Sevgili Meh-

Türküler Erdost

Benim Babam

Yüzün, fotoğraflardan bildiğim…
Sigara içişin, gülüşün…

Benim babam kalın kara bıyıklı
Benim babam çocuk parkı
*
Acın, her an, dipçikle kafama vurulur gibi
Ve kanar içimde, unutturmaz kırık kaburga kemiklerini

Benim babam yaşamımızın onulmaz kederi
Benim babam insanlığın yanı başında dövülerek yitirdiği kardeşi
*
Özlemim, seni tanımadan
Bilmezken neyi yitirdiğimi…

Benim babam Onur Yayınları
Benim babam türküler söyleyerek içilen rakı
*
Uyandırmaya kıyamadan gittiğin küçük kızın
Bir türlü gitmeyi öğrenemedi kimselerden
Ve geçen yıllarla bir olan uykular yüzünden, daha büyük şimdi senden…
Benim babam
Benim babam Karşıyaka'da "küçük bahçe"lerin hep gülümseyen hüznü
*
Aklım almazken gidişini,
Sığdıramazken seni küçücük bir taşa
Yakıştıramazken toprağın soğuk koynuna

Benim babam her çalan kapının geleni
Benim babam sevenlerinin hala onu gören gözleri, onu söyleyen dilleri
Benim babam kıvırcık saçlarıma taç olmuş, bozkırın çiçeği

Benim babam...
Bizim babamız...

2018

met Özer Ağabeyin haksız yere yargı önüne çıktıkları bugün, 12 Eylül'ün sevdiklerimizin ve başka birçok insanın yalnızca canına kastetmediğini, aynı zamanda değerlerimizi ve umudumuzu da nasıl örselediğini çok iyi anlıyorum. Yasalarıyla, kurumlarıyla ve şiddetiyle daha da büyüyerek bugünümüzü ve geleceğimizi ele geçirişini; hukuku ve bilimi hurafelere tutsak edişini yaşıyorum. Kuşkusuz bu çürüme yalnızca bu topraklara özgü değil. Sınır tanımayan bir muhafazakârlaşma ve coğrafyaları kana bulayan bir canilikle sessiz izleyicilerin tanıklığında öldürümleri sıradanlaştırmayı ve düşmanlıkları derinleştirmeyi sürdürüyor. Ne var ki, dayanışma içerisinde olmak, ezilenden/hakkı yenenden yana olmak, doğru bildiğimizi savunmak bizim direncimizin ve mücadelemizin en tanıdık yöntemi. Bu nedenle, bugün de iyiden güzelden yanayız. Bugün de öldürümün karşısında, ne olursa olsun yaşamak ve yaşatmaktan tarafız. Bugün de umudumuzu ayakta tutmak ve düş kurmayı olanaklı kılmak için çabamız…

Son sözü yine amcamın *"Geri İstiyoruz Onları"* yazısından cümlelerle söylemek istiyorum:

"Yurdum, onlar senin bağrından doğdular, senin bağrına düştü onlar. Bir gün alacasında fabrikadan çıkarken, bir sabah derse girerken, bir gece düşünü görürken özgürlüğün.

Yurdum, toprak olmadı onlar, çünkü sen toprak değilsin. Sen halksın. Sen kimi zaman dingin, kimi zaman kabaran, kimi zaman ışıl ışıl, kimi zaman bulanık, ama her zaman geleceğe akan derin ve güçlü tarihimizsin."

7 Kasım 2023, Ankara ■

Hrant Dink bir kez daha katledildi

Hrant Dink'i katleden tetikçi katil Ogün Samast serbest bırakıldı. Ogün Samast'ın serbest bırakılması ile bir kez daha Ermeni düşmanlığı ve Türk ırkçılığı ödüllendirildi. Devletin verdiği mesaj, 'Bu ülkede Ermenilere ve adalete yer yok!' mesajıdır.

19 Ocak 2007'de Hrant Dink katledildi. Hrant Dink'in ortadan kaldırılması bir devlet operasyonu idi. Hrant'ın katledilmesinin ardından İstanbul Valisi Muammer Güler "basit bir olay", Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah "örgüt bağlantısı yok, milliyetçi duygularla işlenmiş bir cinayet" yönünde açıklamalar yaptılar. Kolluk güçleri, tetikçi Ogün Samast ile "vatan toprağı kutsaldır, kaderine terk edilemez" yazısı bulunan bayrak önünde hatıra fotoğrafı çekme yarışına girdiler. Katilleri duruşmaya getiren resmi aracın plakasında "ya sev, ya terk et" yazısını okuduk hep birlikte. Futbol maçlarında "ayağa kalkmayan Ermeni olsun!" tezahüratlarını ve "beyaz bere" takıp "hepimiz Ogün Samast'ız" sloganlarını duyduk. Hrant davasında sadece tetikçiler yargılandı. Hrant'ın katledilmesinden 16 yıl geçmesine rağmen tetikçilerin arkasında bulunan örgüt açığa çıkarılamadı. Hrant'ın arkadaşları, avukatları ve ailesi, "öldür diyenler yargılanmalı. Biz bitti demeden bu dava bitmez" diyerek mücadeleye devam ediyorlar, edecekler.

Hrant neden hedef seçildi?

Hrant, 1915'de Türkiye'de bir ulusun soykırıma tabi tutulduğu gerçeğini açıkça ifade etti ve bu gerçek üzerine tarihle yüzleşme gerekliliğini gündeme getirdi. O, bu düşüncesi ile Türk milliyetçilerinin, ırkçılarının nefretini, ölümcül düşmanlığını kazandı.

Hrant, T.C. toprakları üzerinde yaşıyordu ve bütün baskılara rağmen Ermeni kimliği ile Türkiye'de yaşamakta ısrarlı idi. Hrant, Türk ırkçılarının-faşistlerinin en çok kızdığı, en fazla düşman olduğu insanlardan biriydi.

Hrant, sadece açık ırkçı ve faşistlerin değil, kendilerini solcu, hatta yer yer sosyalist olarak adlandıran kimi azgın milliyetçilerin de baş hedeflerinden biri idi. Ermeni soykırımını yok sayan, bu tarihi olguyu "Emperyalist güçlerin Türkiye'yi zayıflatmak ve bölmek için uydurup kullandıkları bir araç" olarak görüp gösteren resmi tarih savunucusu, Kemalizm hayranı bu sahte sol için, Hrant Dink "ülkemizi bölmek isteyenlerin oyuncağı" idi.

Hrant, yalnızca Türk ırkçıları ve milliyetçilerinin değil, aynı zamanda Kürt milliyetçilerinin de "pek hoşlanmadıkları" bir kişi idi. Çünkü O, Ermeni soykırımında Kürtlerin de suç ortaklığı yaptığını, Türk/Kürt emekçilerinin tarihleriyle yüzleşmesi gerektiğini belirtiyordu.

Hrant, soykırım kavramını fazla kullanmıyordu. Türkiye ile Ermenistan arasında iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiğini savunuyordu. O, Ermenistan'ın yaşayabilmesi için, soykırım gerçeğinin halkların vicdanında kabul görmesini, uluslararası alanda şu veya bu parlamentonun soykırım konusunda tavır almasından önemli olduğunu savunuyordu. O, bu tavırları ile yer yer hem Ermenistan'daki, hem de diasporadaki milliyetçi Ermenilerle de kavgalı idi.

Hrant, yaşamı boyunca işçi ve emekçilerin millet/milliyet, din/ırk temelinde bölünmesini en büyük kötülük olarak görüyordu. O, birbirine karşı kışkırtılan ve birbirine kırdırılan halkların gelecekteki gerçek kardeşliğini sağlamak için uğraş veriyordu. Tüm bu uğraşları yaşamına mal oldu. Hrant'ı katledenler O'nu susturacaklarını sanıyorlardı. Ancak Hrant'ın katledilmesinden sonra Ermeni sorunu üzerine daha çok konuşulmaya başlandı. Hrant'ın yazdıklarından, mücadelesinden daha çok söz edilir oldu. Hrant'ı ortadan kaldıranları amacı, Hrant'ın şahsında bütün ilerici, devrimci, demokrat insanlara, bütün insan hakkı ve adaleti savunanlara, sömürüsüz bir dünya için savaşanlara, komünistlere gözdağı vermekti. O'nu katledenlerin evdeki hesapları çarşıya uymadı, susturamadılar. Hrant şimdi çok daha yüksek sesle konuşuyor. O'nun savunduğu görüşlere, onun sağlığında kulak vermeyen pek çok insan, bugün onun neden katledildiği sorusuna cevap ararken, onun ne savunduğunu öğreniyor, o görüşlere sahip çıkıyor.

Hrant Dink'in avukatı H. Hülya Deveci'nin yargılama aşamasını özetleyen ve tüm hukuksal mücadelelere rağmen Tetikçi Ogün Samas'ın arkasındaki örgütün nasıl aklandığını anlatan yazısını yayınlıyoruz. ■ **GÜNEY**

“Zaman aşımı / Zaman aşar mı?”

■ **H. HÜLYA DEVECİ** *

Ogün Samast’ın cinayet tarihinden bugüne kadar geçen 16 yıl 10 ay boyunca hakkında çeşitli aşamaları takip eden yargılamalar neticesinde aldığı ceza, sadece tasarlayarak adam öldürmekten ve ruhsatsız silah taşımaktan dolayı toplam 22 yıl 10 ay hapis cezasıdır. Samast’a örgüt üyeliğinden ceza verilmedi. Dolayısı ile verilen ceza miktarı ve İnfaz Kanunu’na göre ve Ogün Samast’ın içeride suç işlememesi halinde birkaç yıl önce tahliye edilmesi bekleniyordu. Fakat Ogün Samast cezaevinde suç işlediği ve ceza aldığı için bu cezası da eklenerek tahliye edilmedi. Ancak sadece içeride işlediği suçtan dolayı aldığı ceza eklendiği için değil, bunun yanı sıra aynı zamanda bu sebeple koşullu salıverilme hakkını kaybettiği için de tahliye edilmemesi ve almış olduğu cezanın tamamını cezaevinde geçirmesi gerekiyordu. Her ne kadar müddet nameyi görmesek de anladığımız kadarıyla Ogün Samast cezaevi gözlem kurulu tarafından birçok siyasi muhalife suç işlemedikleri halde verilmeyen “iyi halli” olduğu ya da “topluma uyum sağlayabileceği” yönünde bir rapor ve bu raporun ilgili Sulh Ceza Hâkimliği’nce onaylaması sonucu 15 Kasım 2023 tarihinde tahliye edilmiş.

Tahliyeden 2 gün sonra İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 17 Kasım 2023 de Ogün Samast hakkında TCK 314/2 den yeni bir dava açtı. Ancak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından cinayetten 3 ay sonra 20.04.2007 tarihinde hazırlanan (2007/617 Esas, 2007/368 iddianame sayılı) iddianame ile Ogün Samast’ın (ve diğer sanıkların) terör örgütüne üye olmak suçundan, yani TCK’nın 314/2. Maddesinden cezalandırılması istemiyle zaten dava açılmıştı. Fakat İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi 17.01.2012 tarihinde cinayetin bir örgüt kapsamında işlenmediğine karar verdi ve sadece üç sanık hakkında hapis cezası verdi, diğer sanıkların tamamı ise beraat etti. Yargıtay 9. Ceza Dairesi bu kararı, cinayetin örgütsel faaliyet kapsamında (TCK M. 220) işlenmiş olduğu yönünde araştırma yapılması gerektiğini saptayarak bir kısım sanıklar açısından **13 Mayıs 2013** tarihinde bozdu. Yargıtay, silahlı terör örgütü (TCK 314) değil basit suç örgütü yönünden değerlendir, demiş oldu. Bozma kararı üzerine sanıklar yönünden (Ogün Samast açısından sadece örgüt üyeliği suçu yönünden) yeniden yargılama başladı.

Yeniden yapılan yargılamada müdahil avukatlar her defasında ve ısrarla Mahkemeye, “Yargıtay her ne kadar TCK 220. Madde kapsamında örgütü değerlendir, dese de mahkemenin suç nitelemesiyle bağlı olmadığını ve sanıkların TCK 314/2. Maddeden cezalandırılmaları gerektiğini” iddia ve talep etti. Yargı-

lamanın en başından en sonuna kadar müdahil avukatlar tarafından dile getirilen bu husus (ki ilk hazırlanan iddianame de zaten bu maddeden cezalandırma talebiyle açılmıştı), her defasında dikkate alınmadan reddedilip şimdi de yeni keşfedilmiş gibi ya da yeni bir olgu imiş gibi davranılamaz. Ayrıca şöyle bir bilgiyi de paylaşmak gerekiyor; tüm bunların dışında İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi, Nisan 2021 tarihinde Ogün Samast ve Yasin Hayal'in de aralarında bulunduğu 12 kişi hakkında TCK 314/2. Maddeden cezalandırılmaları için suç duyurusunda bulunmuştu. Suç duyurusunda bulunulan 11 kişi hakkında (suçu işlediği tarihte yaşı küçük olan Ogün Samast'ın dosyası tefrik edilerek) Mart 2023 tarihinde hazırlanan iddianame ile dava açıldı ve dava halen İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2023/48 Esas sayılı dosyası ile devam etmekte. Yine devam eden iki ayrı dosya daha var.

Ogün Samast'ların yargılaması devam ederken İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından aralarında İstanbul ve Trabzon İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığı görevlilerinin olduğu çok sayıda kamu görevlisi hakkında İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Açılan bu dava dosyası ile Ogün Samast'ların yargılandığı dava dosyası birleştirildi.

Ancak birleştirilerek devam eden yargılamada İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi, zamanaşımı süresinin dolmasının yakın olması sebebiyle Ogün Samast ve diğer 9 kişi hakkındaki davayı ayırdı ve 17.07.2019 tarihinde bir kısım sanıkların basit suç örgütü üyeliğinden (TCK M. 220/2) cezalandırılmalarına karar verdi. Karara müdahil avukatlar olarak itiraz edildi ve sanıkların TCK'nın 314/2. Maddesinde belirtilen silahlı terör örgütüne üye olmaktan cezalandırılmaları talep edildi. Ancak Yargıtay 1. Ceza Dairesi itirazlarımızı dikkate almayarak Ogün Samast hakkında açılan davanın "dava zamanaşımı süresi olan 12 yılın dolması" sebebiyle düşmesine karar verdi ve Ogün Samast örgüt üyeliğinden ceza almamış oldu.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 20 Nisan 2007 tarihinde düzenlenmiş olan ilk iddianamede Ogün Samast'ın silahlı terör örgütü üyeliğinden (TCK 314/2) cezalandırılmasını talep etmişken yıllar süren yargılama aşamalarında Mahkemelerin ve Yargıtay'ın önce "örgüt yok" diyerek, sonrasında da "basit suç örgütü var" diyerek cinayeti siyasi yönünden, sürecinden, tüm fail ve sorumlularından koparmaya yarayan bu değerlendirmeleri olmasaydı zaman aşımı tartışması hiç yapılmayacaktı. **Zamana yayılan yargılamama refleksi ve/veya kararı bizi sürekli "zamanaşımı" zırhıyla güvenceye alınan cezasızlıkla karşı karşıya bırakıyor. Kaldı ki bu kararlar Ogün Samast'ın 10 yıl daha fazla ya da az cezaevinde kalmasına değil, cinayetin tüm yönleri ile etkin bir şekilde soruşturulmamasına yarayan ve bunu doğuran kararlardır. 17 yaşında bir tetikçinin hukuki durumunun belli bir noktada tutulmaya çalışılması ve yargılamaların zamanında yapılmaması, ortaya çıkarılmış ya da çıkarılmamış tüm diğer faillerin akıbetini belirleyen bir sürece dönüştü, dönüşüyor.**

Baştan beri gerek dilekçelerimizle gerekse sözlü olarak tüm açıklığıyla ve delilleriyle belirtmemize ve onlarca defa yapılan şikâyet ve taleplerimize rağmen, Hrant Dink cinayeti tüm yönleri ile soruşturulmamış ve kovuşturulmamıştır. Bu cinayet adli bir cinayet vakası değildir, siyasi bir cinayettir ve olay tetikçinin alacağı ya da almayacağı ceza miktarına indirgenemeyecek derecede katmanlı ve kapsamlıdır.

Bilindiği üzere aralarında 2016 yılında başlayan İstanbul ve Trabzon il emniyet müdürlüğü ve İl Jandarma komutanlığı görevlilerinin olduğu çok sayıda kamu görevlisi hakkında İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir dava sürmekte idi. Bu davada 2021 yılının mart ayında karar verildi. Mahkeme bu kararında bir kısım sanıklar hakkında cezalandırma kararı verirken, dosyada cezalandırılmalarına yeterli delil olmasına rağmen bir kısım sanık hakkında da düşme ve beraat kararları verdi. Bu karara karşı da Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay'a itirazda bulunduk. Bu itirazlarımızın en temel başlığını "cinayete giden sürecin" yani Hrant Dink'in hedef haline getirilmesi sürecinin soruşturulmaması idi. Hrant Dink'in hedef haline getirilmesinde fitili ilk kimin ya da kimlerin ateşlediği, devamında kimlerin bu sürece katkıda bulunduğu ve örgütlediği, kimlerin cinayeti tasarladığı/tasarlattığı, cinayet kararını kimin ya da kimlerin verdiğinin soruşturulması savcılıklar tarafından ve devamında da kovuşturulması mahkemeler tarafından ısrarla yapılmamış, yok sayılmıştır. Taleplerimiz bu refleksle ve/veya kararlarla yerine getirilmemiş ya da reddedilmiştir.

İtirazlarımızın ikinci ana başlığını ise kapsamı daraltılarak da olsa hazırlanan iddianame ile açılan davada bu sefer de mahkemenin kovuşturmayı daraltarak yapması idi.

Bir diğer önemli itirazımız da tüm bu kapsam daraltmaya rağmen hakkında dava açılan bir kısım kamu görevlisi hakkında

dosya delilleri cezalandırılmalarına yetecek açıklıkta olmasına rağmen mahkeme tarafından verilen beraat ve düşme kararları idi. Mahkeme, cinayeti önlemede ve Hrant Dink'i korumayarak öldürülmesine yol açmada sorumluluğu bulunan kişilerden FETÖ ile bağlantılı olduğunu düşündüğü sanıklara ceza verirken, bu örgütle bağlantısının olmadığını düşündüğü bir kısım sanık hakkında aynı sorumluluk ve görevlerine rağmen beraat ya da düşme kararı verdi.

Zira Hrant Dink'e yönelik güçlü bir tehdit atmosferinin varlığı, Hrant Dink'in ölüm tehditleri alması ve Hrant Dink'in öldürüleceğine dair 17.02.2006 tarihli somut bilgiye rağmen Hrant Dink'e yönelik fiziki, şahsi ve mekansal koruma tedbiri almayan Celalettin Cerrah ile Ahmet İlhan Güler, cinayet sonrası da cinayetteki sorumluluklarını örtmek ve savunma argümanı geliştirmek için '24.02.2006' tarihli "Personel Tahkikat Belgesi" adı altında gerçeğe aykırı belge düzenlettirmelerine/düzenlemelerine rağmen haklarında düşme ve beraat kararı verilmiştir.

Trabzon İl Emniyet Müdürlüğü (TİEM) görevlileri tarafından Ermenilere karşı büyük bir kin besleyen Yasin Hayal'in Hrant Dink'i 'ne pahasına olursa olsun' öldürmeyi tasarladığı, eylemi gerçekleştirmek üzere İstanbul›a gitmeyi planladığı, kendisine ait olan telefonun izlendiğini değerlendirdiği için yanıltmak amacıyla telefonunu Çaykara ilçesine bağlı bir köye bırakacağı, İstanbul'a gittikten sonra Sarıgazi'de bir fırında çalışan ağabeyi Osman Hayal'in yanında bir süre çalışacağı, Hrant Dink'e yönelik gerçekleştireceği eylemi İslami bir terör örgütü adına üstleneceği bilgilerine ulaşılmış ve bu bilgileri 15.02.2006 tarihinde raporlara aktarmışlardır. Yasin Hayal›in Hrant Dink'e yönelik eylem yapmayı tasarladığı bilgilerini içeren 15.02.2006 tarihli belgede ‹değerlendirme› başlığı altında Yasin Hayal'in tasarladığı bu eylemi gerçekleştirebilecek kapasitede olduğu da belirtilmiştir.

TİEM İstihbarat Şube Müdürü Engin Dinç imzası ile Yasin Hayal'in Hrant Dink'e yönelik eylem yapacağı bilgilerini içeren belge 17.02.2006 tarihinde düzenlenmiş ve bu belge İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü ile Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığına gönderilmiştir. TİEM görevlileri buna benzer başka bilgiler de elde etmişler, bunları raporlara aktarmamışlar ve/veya var olan bilgiye rağmen cinayeti işleyecek örgüte dair bir operasyon yapmamışlar, cinayeti önlememişlerdir ve buna rağmen bu görevlilerin bir kısmı hakkında beraat kararları verilmiştir.

Yine Trabzon İl Jandarma Komutanlığı [TİJK] görevlileri 2006 yılı Temmuz ayında, Yasin Hayal'in Erhan Tuncel ve birkaç kişi ile birlikte Hrant Dink'i ayönelik İstanbul'a gittikleri, Hrant Dink'in ikâmeti ile Agos gazetesi çevresinde ve bu iki mekân arasındaki yol güzergâhında keşifler yaptıkları ve kroki hazırladıkları, Yasin Hayal'in Hrant Dink'in hangi sokaktan ve yoldan geleceğini izah ederek kroki benzeri bir resim üzerinden Hrant Dink'i nasıl öldüreceğini etrafındaki kişilere anlattığı, Yasin Hayal'in cinayeti gerçekleştirmeye yönelik el yapımı silah elde etmeye çalıştığı bilgilerine ulaşmış, bu bilgilere sahip olmuşlardır. Ancak başta Trabzon İl Jandarma İstihbarat Şube Müdürü Metin Yıldız olmak üzere bir kısım jandarma görevlisi sanık hakkında beraat kararları verilmiştir.

Yargıtay bu başlıklarda topladığımız ve delilleri ile açıkladığımız itirazlarımızın hiçbir noktasını değerlendirmeye almayarak bu beraat ve düşme kararlarını onadı ve biz de devamında **yeniden yargılama talebiyle** etkin soruşturma ve kovuşturma yapılmaması ve böylece Hrant Dink'in yaşam hakkının ihlal edildiğini belirterek Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yaptık. Mahkeme tarafından henüz bir karar verilmedi. ■

** "Hrant Dink Davası" Avukatı*

Ahparig

■ ÜMİT KAYA

Kalbinde tedirginliği ile
suya doğru bir ceylanın
Yaşamak
ne zorlu şeydi
hatıralara işlenmiş bir şehirde
ölümü büyütürken sessizlik
Bir masala düşseydi yolu,
avcıların olmadığı

Oldukça etkileyici çalışmaların yer aldığı "Karanlıkta Kahkaha" isimli sergi 21 Ekim'e kadar açıktı.

İstanbul'da bir cumartesi günü
— 23 Eylül 2023

GÜLSEN GÜLBEYAZ

20 – 24 Eylül 2023 tarihlerinde Sarıyer Belediyesi'nin Kireçburnu Haydar Aliyev Parkı'nda gerçekleştirdiği 10. Kitap ve Edebiyat Günleri'nde 22 Eylül'deki imza günü ve 23 Eylül akşamı Güney Kültür Merkezi'ndeki okuma ve söyleşi etkinliği vesilesi ile İstanbul'daydım. Boğazın eşsiz güzelliğine kitap kokusunun eşlik ettiği Sarıyer'de 300 yazar ve 32 yayınevinin katılımı ile beş gün edebiyat rüzgârı esti. İmza etkinliğinin ardından görmeyi istediğim iki sergiye gitmeye, eş-dostla buluşmaya niyetliydim.

23 Eylül Cumartesi günü arkadaşlarımla Taksim, İstiklal Caddesi, Galatasaray, Tophane arasındaki ilk ziyaretimizi Galatasaray Aznavur Pasajı, 6. Katta bulunan Karşı Sanat'ta "Karanlıkta Kahkaha" sergisine yaptık.

"Karanlıkta Kahkaha"
(22 Eylül – 21 Ekim 2023)

Güney Dergisi yazarlarından sevgili Adil Okay'ın da emeğinin geçtiği sergi bir gün önce; 22 Eylül Cuma günü açılışını yaptı. A. Okay ile İstanbul'da da bir araya gelmemize vesile olan "Karanlıkta Kahkaha" sergisi adını tutuklu bir arkadaşın önerisiyle almış. Karanlık zamanlarda umudu besleme temalı, tutsakların ürünlerinden oluşan sergi; Politik Tutsaklar ile Adil Okay, Ezgi Bakçay, Özcan Yaman, Karşı Sanat çalışanları, Red Fotograf ve Görülmüştür Kolektifi gönüllülerinin emekleri ile gerçekleşmiş.

Görülmüştür Kolektifi ve Red Fotoğraf yıllardır içerinin sesini, duygusunu dışarıya, dışarının sesini ve duygusunu içeriye taşımaya çalışıyor. Karşı Sanat'ın açılış sergisi olan Karanlıkta Kahkaha, mahpus ve fotoğrafçıları bir araya getiriyor. Oldukça etkileyici birbirinden güzel ve anlamlı çalışmaların yer aldığı sergi 21 Ekim'e kadar açıktı.

Dışarısı dar, sokaklar sıkışık, meydanlar boş. Dü-

şünce dünyası soluk kesici bir sessizliğe batmış. Arkadaşlarımız eksik, neşemiz de. Sanatın ve siyasetin vasatlığı çöktü üzerimize. Şikâyet etmek gibi olmasın! İçeride olmanın zorluğunu yaşayan bilir ama buralar da pek havadar değil.

Niyetimiz enseyi karartmak da değil elbette. Tersine, bu düşünsel ve duyusal kapanın içinden dışarıya doğru bakınca, Görülmüştür Kolektifi'nin (Adil Okay ve arkadaşlarının) sizlerle yıllardır inatla sürdürdüğü yazışmalar, hazırladıkları sergiler daha da anlamlı geliyor bize. Mahpusluğun, özlemin, yoksunluğun, mesafelerin, ağırlaşmış zamanın tüketemediklerini gösteriyor bu sergiler. Yeğin bir yaşam tutkusunun somutlaşmış hâli yazdıklarınız ve çizdikleriniz: Resimler, şiirler, karikatürler, kitaplar, onca umut ve emek. Canlı insanın direngenliğini, yaratıcı gücünü hayranlıkla selamlıyoruz.

İşte böyle; içerisi ve dışarısı arasında ayrım bu kadar belirsizleşmişken sana yeniden seslenme gereği duyduk. Dünyadan sürgün edilmeye çalışılan insanların, her gün yeni dünyalar açan yaşam bilgisine kulak vermek istiyoruz. Bu nedenle sizlere soruyoruz:

Kısıtlı imkânlar hatta imkânsızlıklar içinde kendini yeniden üretmek nasıl mümkün?

Adaletsizlik ve hatta kör kayıtsızlığa rağmen canlı kalmak, canları çoğaltmak, can vermek hâlâ nasıl imkânlı?

Gündelik hayatın yoksullukları içinde, elinde, avucunda, belleğinde, ruhunda ne varsa korumak ve beslemek için, diri kalmak, umutlu olmak için ne yapmalı insan?

Sorularımızın birine ya da hepsine yanıt olabilecek resimle, karikatürle, şiirle, öyküyle nasıl istersen öyle anlat bize. Açık veya kapalı imgelerle anlat.

Biz de başka dünyalara inanan insanlarla paylaşalım, umutta çoğalalım.

Sevgiyle

Karşı Sanat'tan Deniz, Sena, Leyla, Ezgi, Önder, Feyyaz (**Özcan Yaman)**

"Karanlıkta Kahkaha" sergisinden bazı eserler

"KARANLIKTA KAHKAHA" SERGİSİNE KATILAN İÇERİDEKİLER

Av. Barkın Timtik – Marmara Kapalı Hapishanesi. **Ahmet Bilge** – Yüksek Güvenlikli Hapishane Antalya. **Ali Şahindal** – 1 No'lu F Tipi Hapishane C-74 Tekirdağ. **Ayhan Bozkaya** – 2 No'lu F Tipi Hapishane, İzmir. **Aynur Epli** – Kadın Kapalı Hapishanesi A 8. Aliağa/İzmir. **Bahar Demir** – 1 No'lu F Tipi Hapishane Kandıra/Kocaeli. **Barış İnan** – 2 No'lu F Tipi Hapishane, Kocaeli. **Cemal Bozkurt** – 2 No'lu F Tipi Hapishane, Tekirdağ. **Cenan Genç** – 1 No'lu F Tipi Hapishane, Kocaeli. **Deniz Tepeli** – 1 No'lu F Tipi Hapishane, A-13-7 Kandıra/Kocaeli. **Ergin Doğru** – Elâzığ 2 No'lu Kapalı Hapishane Sağ C-21. **Erol Zavar** – F Tipi Hapishane, Bolu. **Ferhan Mordeniz** – T Tipi Hapishane, Menemen. **Hasan Şahingöz** – 1 No'lu F Tipi Hapishane, Tekirdağ. **Hasan Şeker** – 2 No'lu T Tipi Hapishane C-7, Şakran-Aliağa /İzmir. **Haydar Bayar** – 1 No'lu F Tipi Hapishane, Tekirdağ. **Hüseyin Yıldırım** – F Tipi Hapishane, Bolu. **İbrahim Şahin** – 2 No'lu F Tipi Hapishane, Tekirdağ. **Kemal Ayhan** – 1 No'lu F Tipi Hapishane, Tekirdağ. **M. Enes Tunç** – 1 No'lu T Tipi Hapishane, Diyarbakır. **Mahmut Ulusan** –Yüksek Güvenlikli Hapishane, Konya Ereğli. **Mehmet Boğatekin** – T Tipi Hapishane, Burhaniye/Balıkesir. **Meral Remziye Turmuş** – Kadın Kapalı Hapishanesi Bakırköy/İstanbul. **Merge Polat** – Kadın Kapalı Hapishanesi, B 1. Bünyan /Kayseri. **Melih Gürler** – S Tipi Hapishane, Iğdır. **Metin Turan** – T Tipi Kapalı Hapishane A-22, Bafra/Samsun. **Murat Türk** – 1 No'lu T Tipi Hapishane, Aliağa/İzmir. **Necip Baysal** – 2 No'lu F Tipi Hapishane, Kandıra/Kocaeli. **Ömer Özdurak** – T Tipi Kapalı Hapishane, Burhaniye/Balıkesir. **Resmiye Vatansever** – 1 No'lu F Tipi Hapishane, Kandıra/Kocaeli. **Resul Kocatürk** – F Tipi Hapishane, Hacılar/Kırıkkale. **Resul Sarıgül** – 2 No'lu F Tipi Hapishane, PTT Kocaeli Şb. Kocaeli, **Serdar Sürücü** – 1 No'lu F Tipi Hapishane Tekirdağ. **Seyit Oktay** – T Tipi Hapishane, Tokat. **Şevket Armağan Güven** – 2 No'lu T Tipi Hapishane, Kocaeli. **Zeynep Avcı** – Kadın Kapalı Hapishanesi, Tarsus/Mersin. **Zuhal Sürücü** – Kadın Kapalı Hapishanesi, Bakırköy/İstanbul. **Cengiz Sinan Çelik** – Marmara (Silivri) 5 No'lu L Tipi Kapalı Cezaevi, Silivri/İstanbul.

SERGİYE KATILAN DIŞARIDAKİLER

Âdem To, Arif Kılıç, Atilla Atala, Berna Yazıcı, Erim Bayrı, Enver Enli, Faruk Bilal, Gültekin Alkurt, Hakan Gönüllü, Köksal Sahin, Levent Küey, Metin Ekinci, Nursen Kadayıfçıoğlu, Özcan Yaman, Sakine Yıldıran, Serkan Çolak, Sevil Çetin, Tayfun Kesik, Tülin Okay, Ufuk Akarı, Yasemin Atasoy, Zerrin Yat.

Cumartesi Anneleri kayıplarının akıbetini sormak ve faillerin yargılanması talebiyle sürdürdükleri eylemin 965. haftasında AYM'nin verdiği "hak ihlali" kararına rağmen gözaltına alındı.

Cumartesi Anneleri 965. Haftada

Sevgili Adil Okay ve Karşı Sanat'tan dostlarla sohbet edip etkilenmemek mümkün olmayan sergiyi gezerken saat 12:00 olmuş ve İstiklal caddesinden Cumartesi Annelerinin sesleri, sloganları bulunduğumuz 6. Kata, Karşı Sanat'a kadar geliyordu.

Cumartesi Anneleri, 27 Mayıs 1995'ten bu yana her cumartesi günü Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemleri düzenleyerek gözaltında kaybolan yakınlarını ve faili meçhul siyasi cinayetlere kurban giden yakınlarının faillerini aramaktalar.

Gazi Mahallesi olayları

12 Mart 1995 tarihinde Gazi Mahallesi'nde bulunan Alevilerin çoğunlukta olduğu bir kahvehaneye durdukları bir taksi şoförünü öldürerek aynı taksiyle kahvehanedeki sivillere yönelik kimliği belirsiz kişilerce gerçekleştirilen silahlı provokatif saldırı sonucu başlayan ve şehrin diğer bölgelerine yayılan olaylar… 15 Mart 1995'e dek kent geneline yayılan olaylar sonucunda 22 kişi hayatını kaybeder, yüzlerce kişi yaralanır ve tutuklanır. 21 Mart 1995'te Gazi Mahallesi olayları sonrası gözaltına alındıktan sonra Hasan Ocak ortadan kaybolur. Annesi Emine Ocak, ailesi ve arkadaşları 55 gün boyunca Hasan'ı ararlar. Gazeteci Nadire Mater'in de aralarında bulunduğu **"Arkadaşıma Dokunma"** kampanyasını yürüten bir grup Hasan Ocak'ın cesedinin bulunmasıyla "Her Cumartesi aynı saatte Galatasaray Meydanı'nda sessizce oturalım" fikrini ortaya koyar. Oturma eyleminde "örgüt pankartı olmayacaktı, slogan atılmayacaktı ve her hafta bir gözaltında kaybın öyküsü anlatılacaktı." Medya oturan insanlara **"Cumartesi Anneleri"** adını takar. 15 Mayıs'ta, Hasan'ın işkence edilmiş cansız bedeni kimsesizler mezarlığında bulunur. Ceset, Hasan gözaltına alındıktan beş gün sonra Beykoz Ormanı'nda köylüler tarafından fark edilmiş. Hasan'ın cesedine ulaşılmasının ardından kayıplara karşı adalet arayan bir insan hakları mücadelesine dönüşür ve ilk kez 27 Mayıs'ta 15-20 kişilik bir grup, Galatasaray önünde oturma eylemi yapar. O tarihten bu yana eylemlerine devam eden Cumartesi Annelerine 2013'te **Uluslararası Hrant Dink Ödülü** verilmiştir.

Gözaltında kaybedilen yakınlarının akıbetini sormak ve faillerin yargılanması talebiyle Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemi yapmayı sürdürmek isteyen Cumartesi Anneleri, Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) Galatasaray Meydanı'ndaki oturma eylemlerinin yasaklanmasıyla ilgili verdiği "hak ihlali" kararının ardından Cumartesi Anneleri, 965'inci haftada da meydana karanfil bırakarak oturma eylemi yapmak istedi ve yine polis tarafından engellendi. Cumartesi Annelerinin eylem alanına girmesini engellemek için İstiklal Caddesi'nin Galatasaray Meydanı yönüne olan girişleri ve çıkışları polis tarafından kapatıldı.

Balkondan Galatasaray Meydanı'na çıkmalarına izin verilmeyen Cumartesi Annelerinin 965'inci haftada da polis engeli, müdahalesi ile nasıl karşı karşıya geldiklerini, mücadelelerini, tutuklamaları, kelepçeli araçlara bindirilmelerini seyrederken sivil polisler balkonlardakileri de kayda alıyordu. Biz, balkondakiler de onları…

Eyleme katılmak isteyenler arasında Yeşil Sol Parti Şırnak Milletvekili Ayşegül Doğan ile TİP İstanbul Milletvekili Ahmet Şık da vardı. Kayıp yakınları ve insan hakları savunucularının oluşturduğu Cumartesi Anneleri, sosyal medya hesabından gözaltına alınan 28 kişinin beş saat sonra "Galatasaray Meydanı'na uzak üç farklı hastaneden serbest" bırakıldığını belirtti. Cumartesi Anneleri sosyal medya hesabından yaptığı videolu paylaşımda:

"Kayıplarımızın akıbetini sormamızı istemeyenlerin tüm engellemelerine rağmen çiçeklerimizi Galatasaray ile buluşturduk" dedi.

"Geçmiş Bugündür"
(12 Eylül – 11 Kasım 2023)

"Karanlıkta Kahkaha" ve "Geçmiş Bugündür" birbirini tamamlayan iki sergi arasında iki kilometre bile mesafe yoktu. Birkaç dostla birlikte Boğazkesen sokağından aşağı Tophane'ye yürüyerek DEPO'ya; Lüleci Hendek Caddesi No.12 / Tophane 34425 -İstanbul adresindeki Tütün Deposu'na vardık.

Kültür Sanat Merkezi ve Tartışma Alanı – **DEPO İstanbul**, 12 Eylül – 11 Kasım 2023 tarihleri arasında Türkiye'nin ilk dijital müzesi ve insan hakları arşivi **Tarihsel Adalet için Bellek Müzesi**'nin "Geçmiş Bugündür" isimli, şimdiye kadar 12 Eylül Darbesi üzerine yapılmış en kapsamlı sergi olma niteliğini taşıyan sergisine ev sahipliği yapıyordu.

Tarihsel Adalet için Bellek Müzesi'nin de sloganı olan "Geçmiş Bugündür" temasıyla açılan serginin ana çatısını müzenin dijital alandan fiziksel alana taşıdığı koleksiyonlar ile arşiv malzemesinden parçalar ve içerikler oluşturuyor. 1960-1991 arası döneme odaklanan ve 12 Eylül'den doğrudan etkilenmiş öznelerin kolektif katkılarıyla kurgulanan sergi, Bellek Müzesi koleksiyonları ile etkileşim içinde kolektif veya bireysel olarak üretilmiş sanat eserlerini; yazar, gazeteci ve araştırmacıların çalışmalarını da bir araya getiriyor. Darbe sürecinde insanlığa karşı işlenen suçların kaydını tutarak hak ihlallerini görünür kılmayı amaçlayan Bellek Müzesi, 12 Eylül'den bugüne 43 yıldır devam eden adalet mücadeleleri ve geçmişle yüzleşme pratiklerine Sözlü Tarih, Dava Dosyaları,

Darbenin kolektif belleği, askerî rejim ve hukuk sistemi, insan hakları ihlalleri, adalet mücadelesi, uluslararası dayanışma, cezasızlık, yüzleşme ve hesap sorma pratiklerine dair bilgi ve materyallere sergide ulaşmak mümkündü...

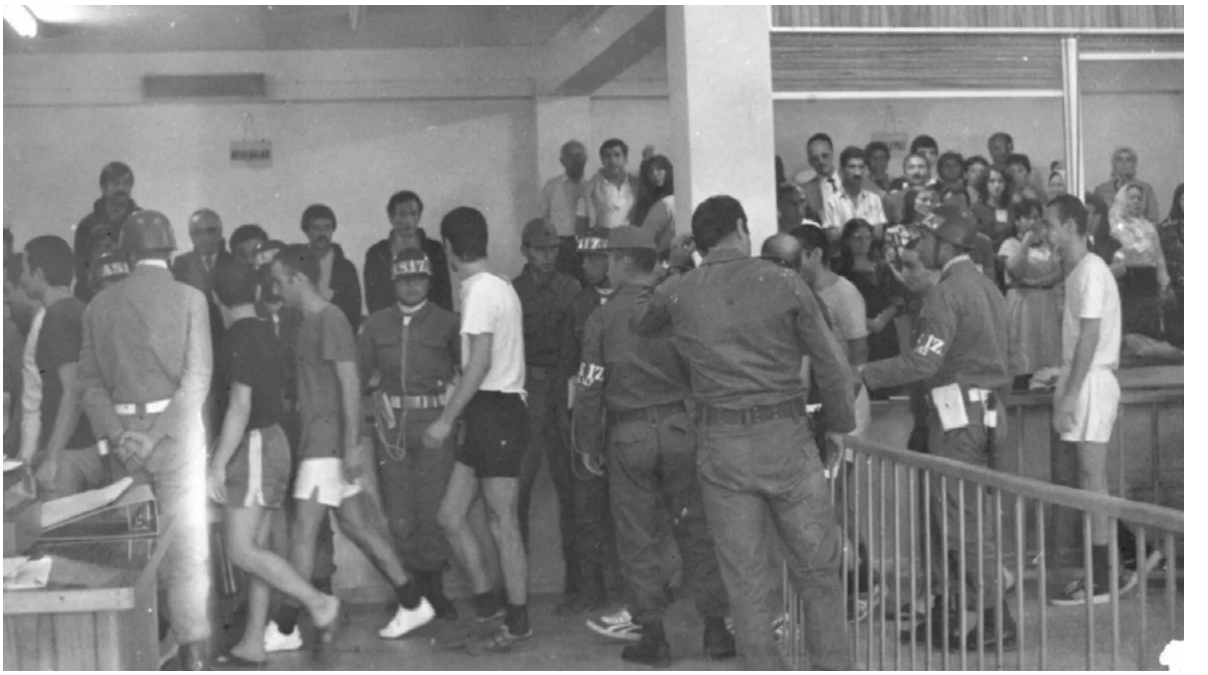

Müzede sergilenen darbe sonrası 12 Eylül mahkemelerden görüntülerin yer aldığı fotoğraflardan biri...

Bellek Nesneleri ve Adalet Arayışı koleksiyonlarını kapsayan bir insan hakları arşiviyle ışık tutuyor.

Koleksiyonlarda; devrimci mücadelenin yükselişinden öğrenci hareketlerine, sendikal örgütlenmeden kadınların siyasi mücadelesine ve anti-faşist direnişe kadar birçok tanıklığın yanında darbenin kolektif belleği, askerî rejim ve hukuk sistemi, insan hakları ihlalleri, adalet mücadelesi, uluslararası dayanışma, cezasızlık, yüzleşme ve hesap sorma pratiklerine dair bilgiler de yer alıyor.

"Geçmiş Bugündür" sergisinin konseptini ve küratoryal çerçevesini Aylin Tekiner, Eylem Delikanlı ve Sevim Sancaktar; sergi tasarımını Karşılaşmalar'dan Sevim Sancaktar üstleniyor. Serginin yürütücülüğünü Research Institute on Turkey ile Demokrasi ve Bellek Araştırmaları Derneği yapıyor.

Sergide yazılarıyla destek veren Gültan Kışanak ve Osman Kavala'nın yanısıra, Aylin Tekiner, Doğa Yirik, Gülçin Aksoy, Gülsün Karamustafa, Güneş Terkol, Nil Yalter, Özlem Sulak, Sevim Sancaktar ve Tan Oral sergiye eserleriyle katkı veriyor. Atölyelere ve içeriklere destek sunanlar arasında ise; Aybike Haydaroğlu, Berin Uyar, Burcu Ballıktaş Bingöllü, Bülent Aydın, Cemile Çakır, Cumartesi Anneleri/İnsanları, Deniz Erdem, Emel Ataktürk Sevimli, Eylem Delikanlı, Ezgi Bakçay, Ferhat Kentel, Feyyaz Yaman, Feza Kürkçüoğlu, Fikret Akovalı, Hafıza Merkezi / Hafıza ve Sanat Arşivi, Hüseyin Yavuz, Mustafa Yükselbaba, Nevzat Açan, Öncü Doğu Gürsoy, Özgül Akıncı, Filiz Fırtına, Nalan Yırtmaç, Özgür Sevgi Göral, Özlem Delikanlı, Tanıl Bora, Reyhan Yalçındağ Baydemir, S. Yalçınkaya, Sevgi Can Yağcı Aksel, Ülfet Taylı ve Ümide Çelik Aysu bulunuyor.

BELLEK MÜZESİ

Tarihsel Adalet için Bellek Müzesi 12 Eylül 1980 Darbesi sürecinde işlenmiş insanlığa karşı suçların kaydını tutuyor ve hak ihlallerini görünür kılıyor. Müze 43 yıldır devam eden adalet mücadelesi ve geçmişle yüzleşme pratiklerine Sözlü Tarih, Dava Dosyaları ve Bellek Nesneleri koleksiyonlarıyla dijital bir bellek mekânı sunuyor. Bunu yaparken açık, demokratik ve kolektif bir platform olarak tarihi aşağıdan yukarı müştereklestiriyor.

Bir insan hakları arşivi olarak Bellek Müzesi koleksiyonlarındaki belgeler bu dönemde hedef alınanların mücadelesine ve özellikle 1960 – 1991 arasındaki toplumsal ve hukuki süreçlere ışık tutuyor.

Müzede devrimci mücadelenin yükselişinden öğrenci hareketlerine, sendikal örgütlenmeye, kadınların siyasi mücadelesinden anti-faşist direnişe kadar birçok tanıklığın yanında darbenin kolektif belleği, askeri rejim ve onun hukuk sistemi, insan hakları ihlalleri, adalet mücadelesi, uluslararası dayanışma, cezasızlık, yüzleşme

Bellek Müzesi'nin internet sayfasından da çeşitli belgelere ulaşmak mümkün. İnternet adresi: **www.bellekmuzesi.org**

ve hesap sorma pratiklerine dair bilgiler yer alıyor.

Tarihsel Adalet için Bellek Müzesi, **Research Institute on Turkey'in (Türkiye Araştırmaları Enstitüsü)** Kolektif Hafıza Çalışma Grubu'nun bir araştırması olarak hayata geçirildi. 2016 yılında kurulan New York merkezli Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, toplumsal dönüşüm hedefiyle müşterekleştirme pratikleri üzerine çalışan araştırmacı, sanatçı, yazar, mimar, bilim insanı ve aktivistleri bir araya getiren disiplinler arası bir araştırma kooperatifi.

Enstitü çoğulcu, eşitlikçi ve demokratik bir Türkiye'nin inşasına katkıda bulunmayı ve aynı zamanda ekonomik ve sosyal adalet, toplumsal cinsiyet ve cinsel haklar, kültürel ve politik tanınma ve ekolojik sürdürülebilirlik alanlarında eleştirel ve tarihsel bir perspektif sunmayı hedefliyor.

Enstitü, konu odaklı derinlemesine araştırma ve siyasal analizler, yaratıcı etkileşim projeleri, kolektif öğrenme etkinlikleri, dayanışma kampanyaları ve çeşitli gruplarla işbirliği aracılığıyla yerele dair, somutlaşmış bilgi üretimi gibi faaliyetler yürütüyor.

Çalışmayı destekleyen kurumlar, insan hakları örgütleri, hukukçular, hak savunucuları, tanıklar, akademisyenler ve yazarlar ortak bir amaç için bir araya geldiler: 12 Eylül Darbesi'ne dair verileri derlemek, darbenin bugüne dek süren etkilerini bilgiler ve belgeler ışığında anlamak ve demokrasi mücadelesinin aktif bir bileşeni olmak için.

Çünkü geçmiş bugündür…

12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri, Genelkurmay Başkanı Kenan Evren liderliğinde emir ve komuta zinciri içinde yürütülen Bayrak Harekâtı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin 3. sonuca ulaşmış askeri darbesini gerçekleştirdi ve ülke yönetimine bütünüyle el koydu. Sabah saat 4:00'te tüm yurtta PTT ve TRT aracılığıyla Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren imzasıyla darbenin 1 No'lu Bildirisi okundu.

"Girişilen harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır…" dendi. Bu andan itibaren Milli Güvenlik Konseyi bildiriler, kararlar ve kanunlarla tüm yasama ve anayasa yetkisini elinde toplayarak çeşitli alanlarda düzenlemelere gitti.

Bellek Müzesi'nin daimî koleksiyonlarında 142 dijital, 75 fiziki dava dosyası, binlerce sayfalık hukuki belge, 30 ayrı bağışçıdan edinilen 30 bin bellek nesnesi, 250 saati aşan 100 sözlü tarih kaydı, 518 fiziki belge, 65 gazete ve 150 kitap yer alıyor. Bellek Müzesi, aşağıdan yukarıya bir tarih anlatımı, açık ve erişilebilir arşivler ve 12 Eylül'ün muhataplarının aktif katılımıyla yaratılacak dinamik bir süreci inşa etmek üzere yola çıkıyor. ■

Kaynaklar:

Evrensel, gorulmuştur.org, Tarihsel Adalet İçin Bellek Müzesi Sosyal Medya Hesapları: Twitter/Instagram/Facebook/ YouTube ve Web: bellekmuzesi.org, Agos, Cumartesi Anneleri Sosyal Medya Hesapları, Tütün Deposu - Kültür Sanat Merkezi ve Tartışma Alanı - DEPO İstanbul

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın

Gülten Akın'ın pek bilinmeyen bir köşede unutulmuş eseridir "42 Gün" kitabı. Belki de Gülten Akın'ın kadın ve şair olması birileri için yeterlidir. Fakat Gülten Akın'ı yaşadıkları ve yazdıklarıyla bir bütün olarak değerlendirmek gerekirse kadın ve iyi bir şair olmasının yanında 12 Eylül fırtınasına karşı duldalar ören, Mamak cezaevi önünde oğlu ve oğulları için direnen bir anne ve bir eylemci olduğunu da yaşam öyküsüne mutlaka işlemek gerekir.

■ **HALİL YENİ**

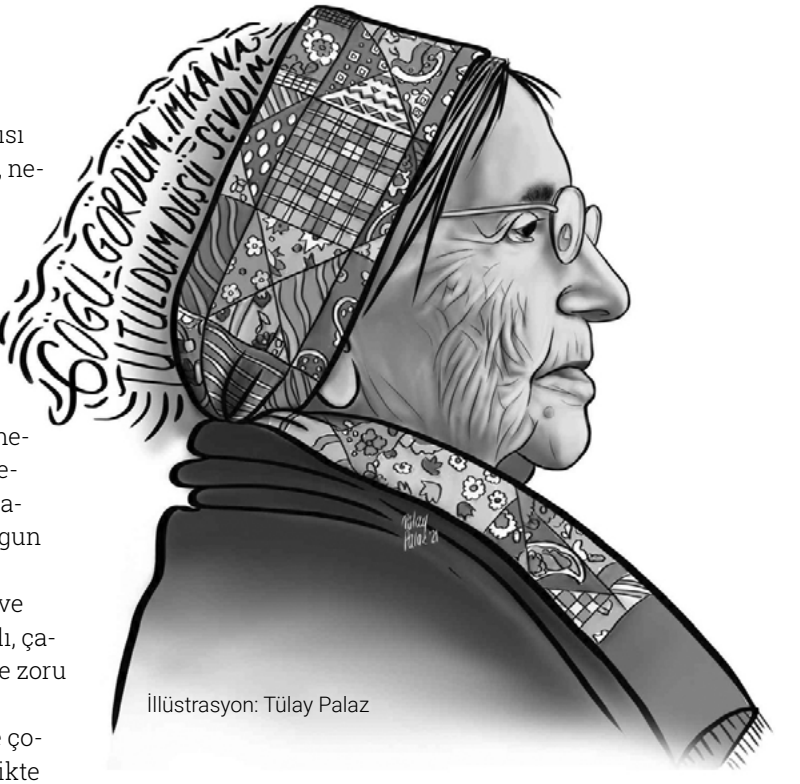

İllüstrasyon: Tülay Palaz

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın. Gece kapısı kırılmışları, sabaha karşı alınmışları, neden? Nereye? dahi soramamış, karakolda, cezaevinde yada mezarlıklarda evlatlarını aramışları yazdı.

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın... Görüşü yasaklanmışları, zincire vurulmuşları, dövülmüşleri, üstüne köpek salınmışları, hayâları çiğnenip ezilmişleri yazdı.

Yıllarca güneşin doğuşu ve batışını izleyemeyenleri, yıldızlarla süslenmiş gökyüzünü göremeyenleri, açlık grevlerinde bir serçe kadar hafiflemişleri, derisini kemiğine işlemişleri, yorgun yüzleri, solgun gözleri yazdı.

Toplanılan avluları yazdı, yüksek duvarlar ve dikenli tellerle çevrili. Çatılmış tüfekleri yazdı, çatışmış kaşlarla bezeli. Emiri, demiri, yasağı ve zoru yazdı. Hepsi de birbirinden beteri...

Oğlunun görüş gününe gelen bir anneydi ve çocuklarının görüş gününe gelen annelerle birlikte cezaevi kapısının önündeydi. Kovalandı, azarlandı, tartaklandı. Öfkeyle bağırdı, görkemli yapılarda ki yetkililere ulaşmaya, verdiği dilekçelerle umar aramaya çalıştı.

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın... Çocuklarını üç dakika göre bilmek için üç günlük yoldan gelen anneleri, gelip göremeden dönenleri, gördüğü için acı çekenleri yazdı.

Cezaevi önünde dua edenleri, başı önde sessizce bekleyenleri, avlu içinde haykıranları, yüksek mevkiler önünde direnenleri, oğulları ölmesin diye medet umulan devletin soğuk yüzüne karşı, dilsizken dillenenleri, sessizken seslenenleri yazdı.

Açlık grevine başlayan oğlunu yazdı, açlık grevine başlayan oğullarıyla birlikte... 12 Eylül zindanlarında insanlık dışı uygulamalara, işkenceye karşı, bedenini ölüme yatıran çocukları, 42 gün boyunca çocukları ölüme koşarken, Mamak cezaevi önünde, yüreği ağzında bekleyen anaları yazdı.

Her yemek yaptığında boğazı düğümlenenleri, ölüm orucunda ki kararlı oğluna "yapma çocuğum bırak" diyemeyenleri, ona avucunda gizlice şeker götüren ama veremeyenleri, günbegün yüreği eriyip bitenleri yazdı. Annelerin içten, samimi ve insancıl korkularını, tedirginlikleri, çelişkilerini yazdı.

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın... Sadece çocukları ve anaları değil, çocukları ve anaları duymayanları, 12 Eylül'ün baskı ve işkencelerini yok sayanları, ölümlere seyirci kalanları, aynı dilde konuşup aynı dili konuşmayanları da yazdı.

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın... Direnişin simgesi eflatun çiçeklerini, ölüme koşar adım yürürken nişanlısına bir demet menekşe sipariş etmeyi ihmal etmeyenleri, salıverilse de köşesine çekilmeyenleri yazdı.

Yıllarca susan ve gözyaşını yüreğine akıtan bir

annenin cezaevi avlusunda ki çığlığını, hücresinde çiçek yetiştirmek için kendisinden tohum isteyen evladını ve en zor anlarda imdada koşan hanımelinin narin dalını yazdı.

Yaşadı ve yazdı Gülten Akın... 12 Eylül'ün acılarını, yokluklarını, işsizliklerini, açlıklarını, baskılarını, işkencelerini, kelepçelerini, gözaltılarını ve on yedisine geldiğinde idam edilen esmer yüzlü güzel çocukları yazdı.

Büyü de baban sana / Büyü de / Acılar alacak

Büyü de baban sana / Büyü de / Yokluklar alacak

Büyü de baban sana büyü de / Bitmez işsizlikler açlıklar alacak

Büyü de / Büyü de baban sana / Baskılar işkenceler alacak / Kelepçeler gözaltılar zındanlar alacak

Büyü de / Büyüyüp onyedine geldiğinde / Büyü de baban sana / İdamlar alacak

1980 yılında, 17 yaşındayken idam edilen Erdal Eren'in ardından en güzel şiirlerden birini yazan da oydu. Grup Yorum 'un eşsiz bestesiyle dilden dile yayılan bir ezgiye dönüştü. Erdal Eren hiç büyümedi, Gülten Akın da bir yerlere gitmedi. Demir attılar yaşamın sonsuzluğuna. Gülten Akın şiirleriyle, Erdal Eren mücadelesiyle. ■

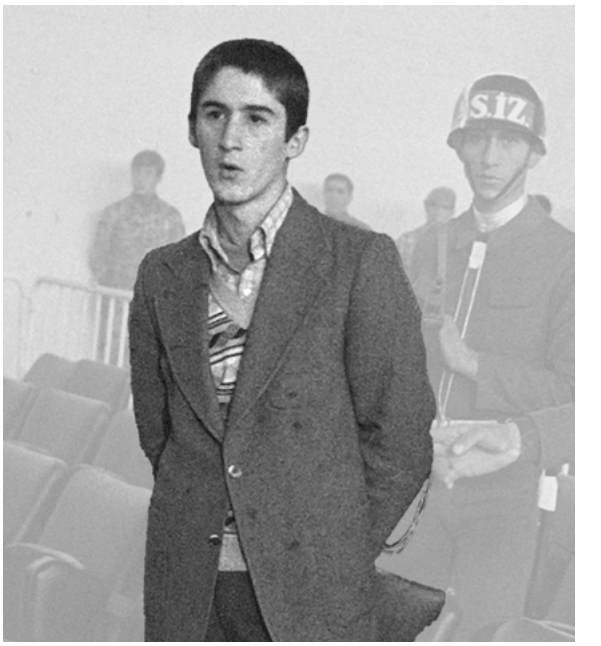

Anneler İlahisi

■ GÜLTEN AKIN

Yitiğin tartıldı orda burda
bozuk mu düzgün mü tartılarda
durdun
söylenmemiş, anlatılmamış, söylenememiş olanı
anlaşılır durdu duruşun

öyle bakıyorsun
içinde dolaştırdıkları o karışık ayna
senin çıplak gözlerine
ne kadar ne kadar yabancı

suya düşmüş arıyı gözleyen
bu dünya düşündürmez mi
kimin hayatı kimin umurunda
oysa sarmalandın, paylaşıldın
ortasında sen gibi bir kalabalığın

Anneler olmasa kim kimi severdi
saklı tuttun o insanı insana bağlayan güvenci
yollar boyu, eskitilmiş alanlarda
solgun bir bedeni gezdirmedin Metin' in annesi

Yapay mı, zekâ mı?

■ GÜLFER UĞUR

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde… Böyle başlamaz mı masallar… Masal değil tabii ki anlatacaklarımız!… Fi tarihine de gitmiyoruz… Öyle çok uzak değil, altı üstü 80'li yıllar… Yine de masal gibi geliyor kimi zaman. Yeni bir yüzyıla başlamışız, hayatımız epey değişmiş —en azından teknolojik açıdan. 80'li yıllarda ütopik olan, "uzay yolu", "yıldızlar savaşı" gibi "kurgu bilim filmleri"nden tanıdığımız ve de büyük bir hayranlık beslediğimiz pek çok "teknoloji harikası" şimdi yaşantımızın bir parçası olagelmiş… Cebimizde taşıdığımız aletler aracılığıyla her an hemen her yerde ulaşılabilir olmuşuz, dünyanın öbür ucundaki sevdiklerimizle dahi görüntülü konuşabiliyoruz ve daha neler neler… O "akıllı telefonlar" sayesinde istediğimiz anda uçsuz bucaksız bilgi ve ama aynı zamanda da "bilgi çöpü" olabilecek şeylere erişebiliyoruz şimdilerde. Tüm bunları ancak filmlerde seyrediyor ve ‚hayal işte!' demiyor muyduk?!

Bazen her şey bir hayal ile başlıyor!

60-70- doğumlular bugünün gençlerinin ancak müzede görebilecekleri teknolojiler eskittiler. :)

Telgraf bilirim ben. 70'lere dek en hızlı iletişim aracı birçok durumda telgraftı: "annen hasta_stop_acilen gel_stop. "Bunun bile telgraf santralinden bilmem nerenin dağ köyüne ulaşması bazen günler alabilirdi.

Sabit telefonlar da müzelik oldu… Bir zamanlar herkesin evinde telefon yoktu… Telefon görüşmesi için ptt'lere, köşedeki bakkala ya da evinde sabit telefon bulunan "ayrıcalıklı" komşunuza muhtaçtınız. Daha sonraları jeton ve sonrasında da kartla çalışan umumi telefonlar çıkmıştı piyasaya. Aman da ne büyük lükstü aracı olmadan sevdiklerinizle telefon görüşmesi yapabilmek!

Evdeki sabit telefonlar da şimdikilerine benzemiyordu hiç! Birincisi kabloyla bir yere bağlıydılar. Öyle ordan oraya taşıyamazdınız! İkincisi göbeğinde delikli bir yuvarlak levha, numarayı düşürmek için parmağınızla çevirir durdunuz! Her zaman düşmezdi numara! Hele hele ülkeler arası görüşmek istiyorsanız, zordu. Kısa aralıklı dıt_dıt sinyali yine bağlanamadığınızın müjdecisi olur ve en çok sinir eden sinyaller listesinde üst sıralarda yerini alırdı. Parmaklarınız acırdı numaraları çevirmekten… Dönen levhanın çıkardığı o mekanik ses ise bugün dahi kulağımda. Heyecanla numaranın düşmesini beklediğimiz için her çevrilen numaradan

Çöp mü, sanat mı?

"Théâtre d'Opéra Spatial (Uzay Opera Tiyatrosu)", Jason M. Allen.
(Dünya tarihinde ilk kez, "Yapay Zekâ"nın ürettiği ödül kazanan resim.)

sonra dönen levhanın çıkardığı ses bir umuttu sanki.

Yeni nesil tuş telefonlarıyla büyüyen nesiller anlamaz bunu…Bir defasında nostaljik espri icabı böylesi bir telefonu onların önüne koyduğumuzda delikli levhayı çevirmeyi bilememiş delikleri tuşlamışlardı!.. Nasıl da gülmüştük!.. O kadar "müzelik" yani!!! İyi yanı şuydu ki, telefon numaralarının birçoğunu ezbere bilirdiniz. Bizim neslin hâlâ ezberinde vardır üç beş en çok çevirdikleri telefon numaralardan aklında kalan. Tek tek numaraları çevirirken levhanın geri dönmesini beklemek sabır işi tabii! Sabit bir mekanik ritim ve sesle levha çıkış noktasına geri gelecek, ancak ondan sonra diğer numara çevrilebilecek. Yeni kuşaklara göre değil, bizim bile artık sabrımız kalmamış, anında sinir krizi geçirebiliriz yani!

Şimdi ne döner levhalısından ne de tuşlusundan kaldı evlerimizde… Umumi telefonlar da kalktı! İnsanlar yaratıcı: Avrupa'nın bazı kentlerinde telefon kulübelerini sokak köşelerinde kitap alışverişi için mini kütüphane yapanlar var.

Ama onların da ömrü uzun değil gibi görünüyor… Çünkü kâğıda basılı kitap da yavaş yavaş yok olma eğiliminde…

Müze raflarına kaldırılanlar listesinde (benim listemde) mekanik, sonrasında da elektrikli daktilo var! Nasıl bir şeydi o daktilo tuşlarına vurmak! Mekanik işte! Öyle dokunmakla olmuyor! Güçlü bir şekilde basmak zorundasınız! Eee, öyle olunca da çok daktilo yazanların güçlü parmakları olurdu… Parmak kası yapardınız anlayacağınız. Çıkardığı ses de cabası! Komşular rahatsız olmasın diye daktilonun altına gazete desteleri yerleştirmek, battaniyeden ses geçirmez çalışma kabini yapmak gibi hobiler geliştirmek zorunda kalabilirdiniz.

Dünyalar kadar para yatırdığımız bir zamanların o çok değerli ansiklopedileri de raflarda tozlanıyor şimdilerde. İnternet çağına, bir "tık"la her istediğimize ulaşmaya çok alıştık, çoook!

Atari oyunları, Facebook, tik-tok'lar, sanal dünyalar falan derken… Artık bunların bile bir esprisi kalmadı! Yeni heyecanımız "YAPAY ZEKÂ"!

İnsana benzer, onun gibi konuşur, onun gibi iş görür "robotların" icadı uzun zamandır teknoloji üreticilerinin gündemindeydi. 2022'nin Kasım ayında "Open AI"ın sohbet robotu "ChatGbT"nin kitlesel kullanıma açılmasıyla birlikte muazzam bir adım atılmış oldu. Artık "bilgisayar"dan (yani bir nevi hesap makinesi), "robotlar" söylemi bir kenara atılmış ve bütün dillere bir ***A**rtificial **I**ntelligence (**AI**)*, Türkçesi "Yapay Zekâ" yapışmıştı. Onunla birlikte de "kontrol edilemez bir güç"ün, yetkin bir bilgisayarlar neslinin insanlar üzerinde tahakküm kurabileceğine dair korku senaryoları hızla yayılıyordu. Terminatör, Matrix, Transcendence gibi filmlere öykünen bu korku senaryolarının birçoğunun gerçeklikle ilgisi yoktu. Fakat, şu da bir gerçekti: Dijital dönüşüm ile birlikte "Yapay Zekâ" denilen yeni bilgisayar teknolojisi hızla, hayatın her alanında önemli değişiklikler getirmekteydi. Üretimden, tıbba, eğitimden haberciliğe, günlük kullanıma ve SANATa dek.

Bu yazının konusu da bu olacak. Dijitalleşme ve "Yapay Zekâ" ile birlikte kültür ve sanata ne oluyor? Nerelere evriliyor? Yoksa evrilmiyor da "devriliyor" mu? Çünkü şimdiden bazıları **bir kez daha** "SANAT ÖLÜYOR!" naraları atmaya başlamış durumda. Ve bir heyecan, bir korku ve hatta sanat emekçilerinde bir panik hâlleri oluşuyor.

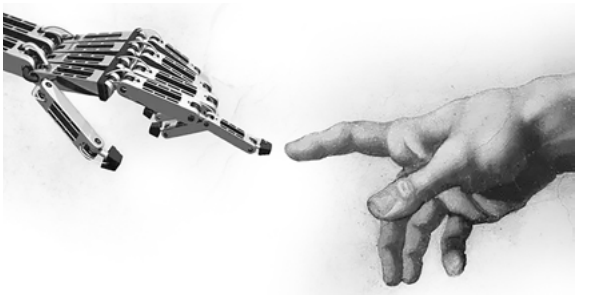

Dijitalleşmenin toplum üzerindeki etkileri

Öncelikle, her yeni teknolojik gelişmede olduğu gibi, dijitalleşmenin de insanlar ve insanlık toplumu üzerinde (hatta bitki ve hayvan alemini de buna dâhil etmek zorundayız) oldukça etkili olduğunu tespit edelim. Dijitalleşme, otomatikleşme ve bilişim ağlarının örülmesi biz insanlar açısından başımızı döndürecek bir hızın, çok renklilik durumunun ve sesin yükselmesini beraberinde getiriyor. Ve davranışlarımızı önemli ölçüde etkiliyor: Sürekli "akıllı telefon" ekranına bakmaktan kendimizi alamıyoruz, cep telefonu artık bizim bir uzvumuz hâline gelmiş durumda. Elimizden alındığında üç yaşındaki çocukların geçirdiği türden öfke nöbetleri geçirebiliyoruz. Aynı şekilde, her an, her yerde ulaşılabilme durumu da davranışımızı değiştirmiş durumda: Herhangi bir nedenle bir yakınınıza anında ulaşamadığınızda beyninizde felaket senaryoları patlıyor, panik atağa yakın stres durumu yaşıyorsunuz. Ve bu, tek tek bireyler açısından olduğu kadar rekabet sistemi içinde bulunan tüm küresel ekonomik ve politik yapılar açısından böyle. Ve bütün bu değişim öyle alttan alta ve ama aynı zamanda olağanüstü bir hızla gerçekleşiyor ki, o kadar uzak bir geçmiş olmamasına rağmen, dijitalleşme öncesi dönemi unutuyoruz.

Görece çok kısa zaman ölçütleri içinde her biri bir teknolojik yenilik olan bir dizi yeni kavramla karşılaşıyoruz: "Sanal Gerçeklik", "Artırılmış gerçeklik", "Nesnelerin İnterneti", "Yapay Zekâ", "3 boyutlu yazıcı", "Dron" gibi…

Bu hıza karşın bir düşünün, tekerin bulunmasından

otomatikleşmeyi mümkün hâle getiren teknolojik yenilik olarak buharlı makinanın bulunmasına dek geçmiş olan asırları!!!

Bütün bu değişim, beraberinde getirdiği sorulara/sorunlara yanıt aramayı gerektiriyor.

"Yapay Zekâ" nedir?

Öncelikle bugün "Yapay Zekâ" olarak adlandırılan şeyin ne olduğuna bakalım.

Yapay Zekâ denilen şey, birilerinin bizi inandırmaya çalıştığının tersine, "Düşünen Makina" değil!!! Olsa olsa, insan/lar tarafından programlanmış ve bilgi yüklemesiyle beslenmiş bir "makina" ve onu programlayan insan/larca belirlenen bir **düşünme modeli**dir. Ve bu, önemli bir ayrım noktasıdır. Özünde **işlevsellik** ile **biyolojik özelliğimiz** üzerinde yükselen **insani düşünme eylemi** arasındaki ayrımdır bu.

Dijitalleşme çağında her yeni teknolojik ürüne "akıl" ya da "zekâ" etiketi yapıştırılıyor. Tabii ki "zekâ" ya da "akıl" nedir sorusu kendisini dayatıyor burada… "Zekâ" denilen şey, salt bir "problem çözme" işlevi midir? Matematik midir? Bilgisayar teknolojisi ve dijitalleşmenin temelinde matematik var, algoritmalar var. Algoritmalar ama "düz mantık" demektir, "sebep-sonuç ilişkilendirmesi" demektir. Mutlak bir "A diyen B der"e, "böyle olursa_şöyle olur…" şeklindeki **varsayıma** dayanır. İnternet satış platformlarından tanıyoruz bunu. Hani bir siteye girip baktığınızda arkasından reklam yağmuru geliyor ya: bunu satın alanlar şunları da satın aldı… bunu seviyorsanız, şunu da seversiniz gibi gibi… [insanın kafatasını attıran cinsinden algoritmalar! Hayır! Alakası yok! Sevmiyorum işte! Buna baktım diye… sizin o çöp mallarınızı da sevmek zorunda değilim!!!]

Fakat bu alanda da büyük değişimler oldu. Yeni nesil "bilgisayar teknolojisi" ya da yeni nesil "Yapay Zekâ" teknolojisi bundan "bir tık" daha iyi. "Ön öğretilmiş"liğin ötesine geçiyor, sürekli öğreniyor ve kendi kendini programlayabiliyor. Bu şekilde matematiksel ortalama algoritmadan bir basamak daha ileriye gidiyor ve daha isabetli bir "size özel" algoritma hazırlayabiliyor. Bu da ancak sizin Yapay Zekâ'ya isteyerek ve istemeyerek verdiğiniz bilgiler temelinde olabiliyor. Apple, Face ID ile yüzünüzü tanımlıyor; Netflix beğenilerinizi takip ediyor; google home önceki tercihlerinize göre size özel tercihler listesi sunuyor vs., vb.

Eğer "işlevsellik" ile "biyolojik özellik" ya da makina ile insan arasında ayrım yapmak gerekir diyorsak, tabii ki bu noktada "insan nedir?" sorusu da felsefi açıdan kendisini dayatır.

"İnsan nedir/kimdir?"e bağıntısına göre çok farklı cevaplar verilmiş: "Düşünen hayvan", "öleceğini bilen" - yani bir bilince sahip canlı, alet üreten canlı vs. vs. Felsefi açıdan henüz "insan tanımlaması"nda son noktaya varılmış değil şüphesiz [ve bunların hepsi bağıntısına göre hem kısmen doğru ve aynı zamanda sorunlu… hayvanların düşünmediği, bitkilerin iletişim kuramayacağı, ya da alet üretemediği iddiaları gibi… bunların hiçbiri bilimsel olarak ayakta tutulamaz iddialar.]

Velhâsıl, **insan kendisini tanıma** *ve* **tanımlama** sürecinde yolculuk alıyor. **"nosce te ipsum" (kendini bil** ya da **kendini tanı)** Ve bunu da bir "öteki" ile kıyaslayarak yapıyor… Hayvanlarla ve bir bütün olarak canlılarla, başka gezegenlerde olabileceği düşünülen yaratıklarla kıyaslamadan sonra şimdilerde **kendini kendi ürünü olan** Yapay Zekâ ile, yani algoritma programları ile kıyaslama içinde tanımlama durumunda. Ve görüşümce esas tehlike de burada yatıyor! Eğer kendi yarattığı algoritma programları "yapay zekâ" ise o zaman insan için "organik zekâ" tanımlaması yapılabilir! Ve en geçinden Kasparov'un satranç bilgisayarına yenilmesinden sonra şunu iddia edebiliriz bal gibi: "Yapay zekâ" "organik zekâ"dan daha üstündür(!)…

Fakat şu da bir gerçek ki, insan **"bilmediğini bildiği kadar akıllı"**dır. "Yapay Zekâ"nın ise neyi bilmediği hakkında herhangi bir "düşüncesi" yoktur.

"Yapay Zekâ"ya olan hayranlığın temelinde insanda olan "yaratıcılık" özlemi yatıyor! Doğanın taklidini yapan olmaktan bir türlü çıkabilmek ve bizzat yaratıcının kendisi olabilmek!

Hiç söylenmemiş sözü söylemek
Hiç yapılmamış resmi boyamak
Hiç bulunmamış keşfi yapmak…

Bu öyle bir özlem ki… Bir yanıyla gerçekten müthiş şeyler yaratabilmenin önünü açıyor, diğer taraftan ama insanları kendi yarattığına tapmaya kadar götürüyor. "Tanrı yapıcı" insan ve kendi "tanrılaştırdığından" korkan insan… İnsanlık tarihinde hep yeniden ve yeni versiyonlarıyla izlediğimiz bir "film" olagelmiş.

Fakat, matematiksel olan hiçbir zaman doğanın kendisi olamaz. O ancak doğayı anlamamıza/kavramamıza hizmet eden bir yardımcı, bir gerçeklik konstrüktü, iskeleti, kurgusu olabilir. İki kere iki matematikte dört ederse, yaşamın kendisinde 5 de eder, 10 da… Her şeyi kapsayıcı dünya ve hatta evren formülü —Einstein'a rağmen— henüz bulunamamıştır… Gelecekte bulunur mu? Şüphe götürür.

Tezimiz şu: "Yapay Zekâ" denilen dijital makina insan zekâsının **bir** düşünme tarzı/modelidir ve hiçbir şekilde insan aklının yerini alamaz. Sonuçta mantık kuralları temelinde işlediğinden, zaman içinde gelişmiş, detaylandırılmış, "mükemmelleştirilerek" bilişim çağına ulaşmıştır. Daha da mükemmelleşme potansiyeline sahiptir. Fakat, insan aklı, zekâsı ile "yapay zekâ" arasındaki **aşılamaz çizgi** her zaman kalacaktır.

Evet, bugün geçmişe göre çok çok daha ilerlemiş bir

bilişim teknolojisiyle karşı karşıyayız. Ve hiçbir şekilde bu gelişmeyi yadsıma ya da küçümseme eğiliminde değiliz. Henüz tüm potansiyelini dahi keşfetmiş durumda değiliz. Tam tersine, bu yeni teknolojiyi olumlu ve olumsuz yönleriyle tartışmak ve özellikle de tehlikeli yönleri hakkında farkındalık yaratmayı amaçlamaktayız.

Belirleyici olan insandır! Bizim ne yapacağımızdır!

Dijitalleşmenin ve "yapay zekâ"nın beraberinde getirdiği temel risklerden kanımca en önemlisi bu gelişmenin *toplumu istenilen biçimde yönlendirme* potansiyelinin, **toplumsal manipülasyonun** her zamankinden daha güçlü olmasıdır. Öyle ki, insan aklı ile makina "aklı" arasındaki farkı gözden kaçırır, hatta onun kimi üstünlüklerinin (öncelikle de bilgi sayımındaki üstünlüğünün) esiri olursanız, bir süre sonra kurgulanmış "düşünme modeli"nin çizdiği çerçevede düşünmeye ve hareket etmeye başlarsınız… Ki, bu, dijitalleşmeden bu yana bir nevi gerçekleşiyor. Konuştuğumuz dil dahi, sadece bir makinaya insani olanı yakıştırmakla kalmadığımızı, bunun ötesinde, geri bağlantı kurarak kendimizi "bilgisayar" yerine koyduğumuzu gösteriyor.

Esasen bu, hep böyleydi. Makinaların gelişip hayatın her alanına girdiği dönemdeki insan psikolojisini en güzel Nâzım Hikmet anlatmamış mıydı?

"Trrrrum,
trrrrum,
trrrrum!
trak tiki tak!
makinalaşmak istiyorum!

beynimden, etimden, iskeletimden geliyor
bu!
her dinamoyu altıma almak için çıldırıyorum!
tükrüklü dilim bakır telleri yalıyor,
damarlarımda kovalıyor oto-direzinler lokomotifleri!
trrrrum,
trrrrum,
trak tiki tak
makinalaşmak istiyorum!
mutlak buna bir çare bulacağım
ve ben ancak bahtiyar olacağım
karnıma bir türbin oturtup
kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!
trrrrum
trrrrum
trak tiki tak!
makinalaşmak istiyorum!

Nâzım Hikmet, 1923

Teknolojik yenilikleri adlandırmak için bulunan kavramlar bir süre sonra insanlar tarafından bizzat insanların belirli hâllerini anlatmak için kullanılmaya başlıyor. Örneğin bilgisayarların günlük yaşantımıza girmesinden sonra belli hâllerimizi anlatmak için kendimizi **bilgisayarlaştırmamız** gibi: "O noktada koptum!" (internet bağlantısının kopması gibi), "Çöktüm" (bilgisayar sisteminin çökmesinden esinlenme). "Off"um (offline, internet bağlantısı dışı/çevrim dışı) "fabrika ayarlarıma dönüyorum" vs.

Esas tehlike bilgisayarların "süper zekâ"ya ulaşıp dümeni eline geçirmesinde değil, onu kullanan bizlerin kendimizi **bilgisayarlaştırarak** onun "aptallığı"nı devralmamız ve kendi elimizle dümeni ona devretmemizdedir.

Dijitalleşmeyle **sınırsız bilgi âlemi, büyük özgürlük** yanılgısına teslim olunduğunda toplumu istenilen şekilde yönetmek daha da olası hâle gelir. Yani tehlike, "yapay zekâ"nın "süper zekâ"ya gelişerek kontrolü ele geçirmesinde değil, egemenlerin egemenliklerini sürdürmekte oldukça işe yarar yeni bir araca daha sahip olmalarındadır.

Dijitalleşme çağında kültür ve sanat

"Yapay Zekâ"nın kamuya açılmasıyla birlikte şapkadan çıkarılan tavşan misali nelerin mümkün olduğunun habercisi olarak gerçek mi sahte mi ayırt etmekte zorlandığımız resimler yayınlandı. —Yaka paça tutuklanan Trump ve Macron, genelevde Papa gibi… Bunlara hayretimiz henüz bitmemişken "daha beteri" çıktı ortaya. 5 Eylül 2022'de dünya tarihinde ilk kez, "Yapay Zekâ"nın ürettiği bir resim — Théâtre d'Opéra Spatial (Uzay Opera Tiyatrosu)— ödül kazandı! Jüri ödülü verirken, bunun Yapay Zekâ tarafından üretildiğini bilmediğinden bu, sanat çevrelerinde büyük bir tartışmaya yol açtı. Jason M. Allen bir dijital sanat/resim oluşturma platformu aracılığıyla "yapay zekâ"ya komutu vermiş ve "yapay zekâ"da ilgili resmi oluşturmuştu. Jason M. Allen'in bu ödülü hak etmediği, oluşturma eyleminin tamamen Yapay Zekâ'ya devredilmesiyle dijital resim çalışması kurallarının çiğnendiği vb. ileri sürüldü. Bunun sanat olup olmadığı, sanat ise sanatçının kim olduğu, Jason M. Allen mi yoksa Yapay Zekâ mı? tartışması açılmış oldu. Ve bu tartışma hâlâ sürüyor.

Diğer taraftan "Yapay Zekâ" platformları aracılığıyla harıl harıl yeni resimler tablolar üretiliyor. Meraklı her kişi bu platformlara, programlara girerek örneğin ‚Rembrandt stilinde bir natürmort tablo oluştur. Tabloda bir kavanoz, kavanozun içinde yılanlar ve çiçekler olsun.' komutunu verdiğinde bilgisayardan istediği çıktıyı alabiliyor. Tabii ki, bu oluşturma süreci içinde sizin fikriniz, verdiğiniz komutlar ve istediğiniz sonuca ulaşıncaya kadarki süreçteki **emeğiniz** belirleyici önemde. Dolayısıyla bunu *yazılı metni resme döken çeviri programı* olarak da düşünebiliriz.

Verilen komuta göre oluşturduğu resim güzel mi?

Komutu veren tarafından beğenilecek mi? Sergilenir ve ödül kazanır mı? Dünya çapında meşhur olur mu? Rembrandt'tan aşırma olduğu anlaşılır mı? Bu türden "insani düşünceler"in hiçbiri yoktur Yapay Zekâ'da… O, verilen komutu otomatik olarak uygulamaya geçirir o kadar. Ne oluşturduğu şeye ne de onu izleyenlere ilişkin bir **duygu** ve **duygusal bağ** besler. Şimdi henüz mümkün değil, ama hadi gelecekte diyelim, yapay Zekâ'yı bütün bunlarla, yani "duygusal tepkilerle" donattınız diyelim… yine de bu, insanla özdeş olabilir mi? Kanaatimce olamaz. Çünkü duygusal tepki bağlamında da onu yine bir algoritmalar çerçevesinde eğitebilirsiniz ancak… Böyle olursa böyle tepki ver şeklinde… Ama gerçekte o bir makinadır ve öyle davranması gerektiği kendisine **komut edildiği için** öyle davranır yoksa, biyolojiye, sosyolojiye, psikolojiye dayalı **içgüdüsel bir tepki**den dolayı değil.

Aslolan insandır!

Ne için sanat? Bu sorular yeniden tartışılmak üzere gündemde. İnsanları düşünmeye, dünyayı başta insan olmak üzere tüm canlılar için daha iyi, daha yaşanası bir yere dönüştürmeye, değiştirmeye hizmet eden bir sanat mı? Yoksa, sisteme şimdiye kadar yüklenmiş olan **insan ürünlerinin** karıştırılarak çeşitlendirildiği bir **tekrar** mı?

Geçmişte "sanat ile siyaset farklı şeylerdir ben ,sanat için sanat'tan yanayım" diyenler vardı. Yapay Zekâ ile açılan kapı, yeniliğin peşinde koşanları çoğalttı. Şimdilerde "Yapay Zekâ"yla neler yapılabileceğini *denemek, keşfetmek için sanat* gündemde. Ve dünya çapında milyonlarca insan sanal dünyada bu konudaki keşiflerinin ürünlerini paylaştı, paylaşıyor…

Bu, bir yanıyla sanatın kitleselleşmesi, demokratikleşmesi açısından muazzam bir olanaktır… Elbette ki, üretilenlerin büyük çoğunluğu anlık şeyler… Ekranımıza bir an yansıyor ve sonra bir tık ile yok oluyor, unutuluyor gidiyor… Andy Warhol 15 dakikalık ünlülükten bahsetmişti. Çağımıza göre 15 dakika bayağı büyük bir zaman dilimi, bir göz kırpma kadar süren anlıklardan bahseder olduk artık.

Güzel sanatların her alanında "Yapay Zekâ "

Kültür-sanat-edebiyat camiası "Yapay Zekâ"ya yaklaşımlarında iki cepheye bölünmüş durumda. Kimileri, bu gelişmenin tehlikeli sonuçlarına dikiyor gözlerini ve Yapay Zekâ'yı kültür ve sanatın ve onunla birlikte de insanlığın sonu ilan ediyor. Cephenin diğer yönünde dijital dönüşümün, "Yapay Zekâ"nın olumlulukları övülerek yere-göğe sığdırılamıyor. Genç mimarlar algoritmaların yardımıyla daha elverişli binaların, daha yeşil kentlerin inşasının mümkün olacağını ilan ediyor. Bilim insanları uzayın derinliklerinin keşfetme umuduyla coşuyorlar. Örneğin, bu yıl uzaya gönderilen "Öklid" adlı teleskopun evrenin haritasını çıkaracağı söyleniyor.—Diyelim ki, bu, gerçekleşti. Harita evrenin kendisi olabilir mi? Ya da harita evrenden "daha üstün" olabilir mi?

Bu kutuplar ortasında bir yerde gelişmeye diyalektik-materyalist bir perspektiften bakmaya çalışanlar var. Yukarda da bahsettiğimiz gibi henüz işin başındayız. Gelişmenin genel değerlendirmesini bilimsel temelde yapabilmek için henüz vakit erken. Bu nedenle kendimizi ancak şimdiden söyleyebileceklerimizle sınırlandırabilir ve gelecek açısından söyleyeceklerimizin gelişme içinde revize edilebilecek tezler olabileceğini vurgulayalım.

Yapay Zekâ platformları aracılığıyla güzel sanatların her alanında, edebiyat, resim, fotoğraf, heykel, film, müzikte eserler oluşturuluyor. Netflix örneğin "yapay zekâ"nın yardımcılığı temelinde fabrika gibi yeni film ve dizi üretiyor. Resim ve fotoğraf alanında bu işin ödül almaya kadar ilerlediğini yukarıda yazmıştık. Hatta algoritma programları sayesinde fotoğraf makinası olmadan "fotoğraf" üretmiş olanlar dahi var! Sanatçı Boris Eldagsen, yapay zekâ aracı ile farklı kuşaklardan iki kadını "ikiz kızkardeş" vari bir siyah-beyaz "fotoğraf" olarak resmederek Sony Dünya Fotoğrafçılık yarışmasına katılıyor ve çalışması ödül kazanıyor. Amacının "yapay zekâ görüntülerinin katılacağı yarışmaların yapılıp yapılmayacağını görmek" olduğunu açıklayan

Boris Eldagsen'in yapay zekâ aracı ile "ürettiği" ve fotoğraf yarışmasında ödül kazandığı fotoğraf...

sanatçı, kazandığı ödülü bu çalışmayı yapay zekâ kullanarak yaptığı itirafı ile reddediyor. Fakat, Sony bu olayı hiç yokmuş gibi davranarak sanatçının amaçladığı tartışmadan kaçıyor.

Müzik alanına baktığımızda, burada da benzer bir gelişme söz konusu. Amper adı verilen programın genel beğeni toplayacak kadar iyi müzik eserleri ürettiği söyleniyor. Peki, bu, nasıl mümkün olabiliyor? Şimdiye kadar insanlık tarafından üretilmiş müzik eserlerinin gelişmişliğiyle, sisteme yüklenmiş olan eserler temelinde! Bilgisayar sistemi kendisine yüklenen muazzam datalardan yeni kompozisyonlar oluşturuyor. Demek ki, temelde yine insan üretimi ve insan emeği var. Dolayısıyla "Yapay Zekâ"nın insanı, sanatçıyı gereksizleştirdiği, boşa çıkardığı iddia ve korkusu tamamen yersiz. Çünkü o yeni kompozisyonlar üzerinde yeniden ve yeniden çalışan, komutu veren ve kontrol eden insan/sanatçı var. Hele hele müzikte, eserin estetiksel "mükemmelliği" ötesinde onun nasıl icra edildiğinin önemini kesinlikle yadsıyamayız. Hiçbir "mükemmel" kayda çekilmiş orkestra müziği bir canlı konserin yerini alamaz. Çünkü orada o anda müzisyenlerin ruh hâlleri kadar izleyicilerle aradaki bağın, iletişimin ve o anda oluşan uçucu-geçici atmosferin rolü vardır, **duygular** vardır. Esasen insan beğenisini celbeden "mükemmellik" değildir hiçbir zaman… Hiçbir canlı konser kelimenin gerçek anlamıyla "mükemmel" değildir, onda mutlaka insanların hataları vardır. Hiçbir canlı konser bir diğerinin aynısı değildir. Ne demişler: *Aynı suda iki kere yıkanılamaz!* Sanat eserlerini ve sanatçıyı "özel" kılan tam da budur işte! Mükemmel değil farklı, mekanik değil, duygu yüklü!

Fakat değişen çok şey var elbette! Sanatın daha da demokratikleşmesi, herkesin sanat üretebileceği, sanatçı olabileceği gerçekliği daha da belirgin hâle gelmiş durumda. Ve bu gelişme özde gayet olumlu bir gelişmedir. Bir müzik eseri üretebilmek için ille de bilmem kaç sene müzik enstrümanı öğrenmek, nota ve müzik tarihini bilmek, şu ya da bu konservatuvarı bitirmek gerekmiyor. Eğer içinizde varsa o müzik, müzik programı sayesinde çok kısa zamanda onu üretebiliyorsunuz. —Tabii ki, programları kullanmayı bilmeniz gerekiyor. Diyebilirsiniz ki, eskiden de bu mümkündü. Islık çalar, içimdeki müziği seslendirebilirim. Doğru! Ancak, şimdi imkânlar çok daha büyük… Islıkla seslendirdiğiniz küçük bir temadan koca bir senfoni yaratabilirsiniz. Bu, müthiş bir şey tabii! Fakat ne bir enstrüman öğrenmeyi gereksiz kılıyor ne de müzik konservatuvarında öğrenimi.

Burjuva sanatına ve sanatçıya özel yetenek ve becerilerinden dolayı **çok özel bir yer ayıran** kesim açısından herkesin bir senfoni üretebilecek duruma gelmesi bir felaketmiş gibi görünebilir. Fakat bizim tepkimiz böyle olamaz. Herkesin sanat üretmesi, üretebilmesi

Mimaride de "Yapay Zekâ" ile yerleşim alanları tasarlamak da mümkün...Ve bu büyük bir kolaylık...

Geliştiriciye göre "dünyanın ilk ultra gerçekçi robot sanatçısı" olan insansı robotu Ai-Da. Gözlerindeki kameraları, robot kolunu ve yapay zekayı kullanarak çizim yapabiliyor, resim yapabiliyor, konuşabiliyor ve soruları yanıtlayabiliyor.

ve "yapay zekâ" denilen dijital sistemlerin bu konuda iyi bir araç olması ne sanatı ne de sanatçıyı tehdit eder, yok eder. Her işçi kendi romanını yazabilmeli, her emekçi kendi müziğini yaratabilmelidir. Burjuva sanat dünyasındaki korku dolu tepkiler kendi "loca çıkarları"nın yitip gitmesi kaygılarından kaynaklıdır. Bu, örnek olarak bir zamanlar fotoğraf sanatının ortaya çıkmasıyla duyulan kaygı ve tepkilere benzemektedir. O dönem de artık "portre sanatı"nın, hatta resim sanatının öldüğü söylenirdi. Portre resmetme fotoğraftan öncesi dönemdeki önemini yitirmiş olsa da bu, ne resim sanatının ne de ressamlığın sonu olmuştur. Herkesin cebindeki telefon aracılığıyla fotoğraf çekme imkânına sahip olması da aynı şekilde güzel ya da insana dokunan, anlamlı fotoğrafların estetiksel olarak **yeni**nin fotoğraflanmasının önemini ortadan kaldırmamıştır. "Yapay Zekâ" sanatı çağında da sanat "insani" olarak kalacaktır ve kalmalıdır! Çünkü, dünyaya bir mesaj vermek için bir sözü olan, içinde bir ses, bir müzik olan insandır. "Yapay Zekâ"nın dünyaya mesaj vermek, içindekini yansıtmak gibi bir motivasyonu yoktur.

Çoğalan şey, özde kopyalama durumudur… Benzerinden ya da çeşitlemesinden daha fazla üretilmesi demektir. Bu, hep vardı zaten. Ressamlar, müzisyenler ve diğer alanlardaki sanatçılar yaşadıkları dönemde hem birbirlerinden öğrenerek, birbirinin benzeri stiller geliştirmişlerdir ve gelişme bu şekilde olmuş, stillerin yenilenmesini sağlamıştır. Daha iyi, daha yeni, daha farklı stiller arayışı hiç bitmemiştir. Madalyonun diğer yüzünde ise "basit kopyalama" edimi ve "sahtecilik" durmaktadır. Orijinaline çok yakın kopyaların sanat severlere ya da galeri ve müzelere pazarlanması gibi. Orada da "orijinal mi?" "kopya mı?" meselesinin peşine düşüldüğüne göre, demek ki bu ayrım önemlidir.

Weil am Rhein'daki, (Almanya) "Designmuseum"da "Hello Robot" sergisinin küratörü Avusturyalı Amelie Klein, Deutsche Welle ile bir röportajında şunları söylüyor:

"Dijitalleşme bir renk filmi gibi her şeyin üzerini kapladı. Artık onsuz yaşam olmaz. Cin lambadan çıktı bir kere. Öyleyse, biz insanlar olarak, birey ve toplum olarak bu yeni teknolojiyi nasıl ele alacağız meselesini tartışmak zorundayız.

Burada bir robotumuz var. Manifestolar yazıyor. Onun çalışmasını siyasetten ve sanattan tanıyoruz. Ancak bu robot bir ekmek kadar aptal! Çok iyi üç dil biliyor. Gramer, kelime, söz dizilimini biliyor… Fakat o ne yazdığını anlamıyor. (…) Robotlar hakkındaki düşüncelerimizin birçoğu popüler filmlerden kaynaklı. Fakat, gerçek robotların bunlarla alakası yok. Bu nedenle de gerçek robotlarla karşılaştığımızda hayal kırıklığımız büyük oluyor. (…) Günün birinde Yapay Zekâ belki bizden çok daha iyi resim yapabilir. Ama bunu ister miyiz?" (Wird der Mensch überflüssig? - Künstliche Intelligenz und Kunst | KI | DW Doku)

Yoksa, resmi kim yaptı? Yapay Zekâ mı? Yoksa bir insan mı? Bu sorunun peşinden mi gideriz? Bu, bilinçli bir karar meselesidir.

Yapay Zekâ'nın "edebiyatı" yok ettiği/edeceği kanısı da doğru değildir. Evet, genç nesillerin basılı kitap yerine dijital dünyayı tercih ettiğini gözlemliyoruz. Zaman içinde basılı kitap eski önemini yitirecek olsa dahi, bu, edebiyatın köreleceği anlamına gelmez. Yeni teknolojilerle büyüyen nesillerin tercihleri başka… Fakat internet platformlarında blog yazarlığı gibi yeniliklerin geliştiği de ortada. Edebiyata ilgi duyan gençlik, kendi eserlerini yaratıyor, birbirleriyle tartışıyor, birbirlerinden öğreniyorlar. Ve bunu eski nesillerin dil, kültür ve erişeme sorunlarını arkalarında bırakarak ve gerçekten küreselleşerek yapıyorlar. Eskiden sanat ve kültür dünyasının bakışları Batıya yönelikti. Bu da önemli ölçüde değişmiş durumda… Bakıyorsunuz Japon kültürünün etkisi fırtına gibi esiyor, onu bir başkası izliyor vs., vb.

Gidişat kültür ve sanatın toplumsallaşmasının daha yoğunlaşması, boyutlanması yönündedir. Kültür ve sanat ürünlerinin sayısı artmakla kalmıyor, ürünleri yaratanların sayısı da dünya çapında muazzam ölçüde büyüyor. Demek ki, "dijitalleşme çağı"nda kültür ve sanata olan ilgi azalmıyor, tam tersine çeşitlenerek, yaşamı estetikleştirme eğilimini boyutlandırarak genel artış eğilimini sürdürüyor.

Manuela Lenzen, Almanya'da yayınlanan "Elektronik Ayna —İnsani Düşünme ve Yapay Zekâ " adlı kitabı ile ilgili bir röportajında şunları söylüyor:

"Sistemler sonuçta bize neyin dokunduğuna ya da dokunmadığına karar veremez. Neyi gelişmiş sanat ola-

rak algılayacağımıza da karar veremez. Sistemler sanat yaratma dürtüsüne sahip değildir. Ve karşılaştırma yapıp "şimdi bundan memnunum, bundan memnun değilim, bunun üzerinde daha çalışmalıyım" diyemezler. Yine de artık sanatçılar bu sistemlerin daha fazlasını üretmek amacıyla eğitilmesinde kendi sanat eserleri kullanılıyorsa, bu konuda endişe etmeleri haklı. Yani bu kişinin söylediği gibi daha fazla cümle, belirli bir kişinin bestesi tarzında daha fazla müzik, bu tür şeyler elbette sanatçıların gelirine mal olabilir." (Arte, "Kann KI Kunst?)

Madalyonun diğer yüzü: Kültür ve sanat emekçilerinin sömürüsü katmerleşiyor!

Sistemin yarattığı sorunları sistemin kendisinin çözmesi elbette zor, hatta mümkün değil! Sanatçıların emeğine el konulması, sanatçılar deyim yerindeyse "açlıktan ölürken" onların yarattığı eserler üzerinden milyonları kazananlar gerçekliği yeni bir şey değil şüphesiz… Korsan kitaplar, radyoda veya you tube gibi kanallarda yayınlanan müzikler, video klipleri, "streaming" üzerinden yeni çıkan sinema filmlerinin "korsan" gösterimi, telif hakkı üzerine yürüyen davalar vs., vb. Bütün bunlara şimdi daha büyük bir sorun, Yapay Zekâ programıyla sanatçıların hem eserlerinin kullanılması, hem de yaygın kullanım için yapılan kopyalama gerçekliğiyle bir dizi alanda kültür ve sanat emekçilerinin işlevsizliğe - işsizliğe itilmesi söz konusu. Sanat emekçilerinin sorunları, geçmişten beri var olan sorunlar daha da şiddetleniyor. İşlerini kaybetme, ücretlerin düşmesi, çalışma koşullarının daha da ağırlaşması artıyor, kısacası sömürü katmerleşiyor.

Kapitalist kâr sisteminin yarattığı tüm kötülükler kültür, sanat ve özellikle de bunun bir parçası olan eğlence sektöründe tüm vahşiliğiyle gündemde. Kültür ve sanat emekçilerinin kaygıları giderek büyüyor ve eyleme dökülüyor. Bunun bir örneğini Temmuz 2023'te Hollywood'da yazar ve senaryo yazarlarının greve çıkmasıyla başlayan eylemlerde gördük. Hollywood grevini "Beyaz Perde Aktörleri Derneği (SAG)" ve "Amerikan Televizyon ve Radyo Sanatçıları (AFTRA) New York'ta NBC Stüdyoları, Netflix, HBO, Amazon ve Paramount firmaları önünde eylemler izledi. Sanat emekçilerinin en önemli talebi "İş garantisi ve maaş güvencesi" idi.

Türkiye'de büyüyen ve emperyal bir şekilde dünyaya yayılan "dizi film sanayiinin doymak bilmez bir kâr açlığıyla oyuncuları setlerde telef edecek kadar vahşi bir sömürü ağı kurduğu bilinen bir gerçek. Türk dizilerinin 173 ülkede 750 milyondan fazla izleyiciye ulaştığı söyleniyor. Buna karşın kültür ve sanat emekçilerinin örgütlü direnişi ne yazık ki, hâlâ cılız kalıyor. Hâlbuki, dijitalleşmeyle birlikte yürüyen gelişme, Yapay Zekâ, daha doğrusu "algoritma programları"nın gelişme hızı çok daha sıkı örgütlenmeleri, emeklerine sahip çıkma mücadelesinde çok daha büyük bir kararlılık gerektiriyor.

Sonsöz…

Makina mı insan mı? Her şey manipülasyon mu? Neyden emin olabiliriz? Bu kaygı ve endişeler belki de bizi başka bir noktaya taşır: Elle tutulur, gözle görülür, kokusu ve tadı alınır, tüm duyularımızla algılanır şeylerin peşine düşeriz. Konserlerde aynı ritmi paylaşmanın, insan sıcaklığıyla coşmanın tadını çıkarır… Daha fazla sosyalleşiriz!

VE BELKİ DE "LİVE" olana, "CANLI" olana açlığımız, özlemimiz artar. Manipülasyon korkusunun hangi "cinnetlere" yol açabileceğini covid döneminde yaşadık…

Ve aklı başında olan insanlar dahi hâlâ bu korkularla yaşıyor. Doğal olan bazı gelişmeler covidden beri başka türlü yorumlanabiliyor. "Abla bende unutkanlık başladı… bu covid aşısı yaptı bunu" diyerek ciddi ciddi buna inananlar var —aynı covid aşısıyla çiplendiğimize, kısırlaştırıldığımıza inandıkları gibi. Evet, bütün dünyada egemenler bizi manipüle ediyorlar. Örneğin savaş çıkarmak için, ülkeleri işgal etmek için "kimyasal silah tehlikesi" yalanları uyduruyorlar. Sosyal medya üzerinden türlü yalanlar üretip servis ediyorlar. Neyin gerçek, neyin sahte olduğunu ayırt etmek giderek imkânsızlaşmaya başlıyor. Bunun yarattığı hiçbir şeyden emin olamama ruh hali, insanları başka aşırılıklara ve sözüm ona manipülasyona karşı mücadele eder görünen yeni manipülasyon odaklarının ağına, ırkçı-faşist-cinsiyetçi odakların ağına düşmeye açık bırakıyor, maalesef.

Öyleyse: İş başa düşüyor! Dijitalleşmeyi, "yapay zekâ"yı ve her türden teknolojik yeniliği nasıl kullanacağımızı iyi bilmek zorundayız.

"Yapay Zekâ" SENSİN! Hangi sınıfa, kültüre, dile, cinsiyete, inanca, beğenilere vs., vb. sahipsen onu çoğaltıyor, o temelde bilgi/data yüklüyor, yenilik yaratıyorsun… Ve sonuçta karar verecek olan SENSİN!

Örneğin, 50 yıldır iklim felaketine dikkat çeken bilim insanlarına mı kulak vereceksin? Yoksa, "Bana ne 100 yıl sonrasından? Bugün suyum akıyor ya, foşur foşur akıtır arabamı yıkarım. Canım golf oynamak istiyorsa oynarım… Çölde bile yaşasak, o yeşil çimeni isterim…" mi diyeceksin? Hepsi tercih meselesi!!! Hangi dünya görüşünü, hangi sınıfın dünya görüşünü benimsiyorsun? Kâr için mi? Yoksa yaşanası bir dünya için mi varsın?

Kararı ver ve ona göre gerektiğinde "Fişi çek!" Algı operasyonlarının tuzağına düşme!

Umut sende! "İnsan, kendini tanı!"

16 Kasım 2023 ■

Ey Şiir

■ **MOSTAFA BADAOUI**

Ey Şiir,
Ey süs köpeği! Şımarık burjuva kadının, haftalık striptiz gecelerine götürmeden önce jakuzide tarayıp zarif konukları önünde okşamaya ve podyum ışıkları altında küstah bir erotizmle göğsüne bastırmaya bayıldığı…
Ey Şiir,
Ey yetim çocuğu karanlık diyarların… Ey sefil, açlık ve zulmün kırbacı altında sebze kasaları taşımak için her sabah kalkan, saf aşka banılmış bir lokma ekmek boğazından geçsin diye…
Ey Şiir,
Ey kanlı serseri, ey Akka düşünden yorgun uçmaya hazır sefil, ne zaman dinleneceksin hüzünle deniz arasında…
Ey Şiir,
Ey hezeyan teknesinde göçmen, ey hezeyanın kendisi ne zaman bülbüller, hüsranlar ve öyküler ona yönelse…
Ey Şiir,
Ey körün sigarası, rüzgârda tükürdüğü yabancının, kuzey treni peronu ıssızken…
Ey Şiir,
Ey baldırı çıplaklar ve korlarla çevrili köprü…
Ah ateş kırmızısı hummalı özgürlük…
Evrensel adınla ilahime başlarım ne zaman yüreğimde yokluğun saksafon çalsa…

Fransızcadan çeviren:
Nuray Cihan Gündüzalp

Mostafa Badoui kimdir?
Faslı şair Mostafa Badaoui, Fas Yazarlar Derneği üyesidir. Arap edebiyatı öğretmeni olan şair, Hezeyanlar adlı ilk şiir kitabıyla 2007'de Tanger Şiir ödülünü aldı. Tunus, Suriye, Lübnan gibi ülkelerde çok sayıda şiir festivallerine katıldı. Şiirleri birçok dile çevrildi.

Hayat Çöplüğü

■ **MURAT KOÇAK**

Fotoğraf: Eda Çiçek

Şiir **ve Yaşam** İşçisi

Eskiler dermiş ya "her şerde hayır vardır". Hayata şiirle tutunmasaydım nereye savrulurdum altmışına geldim hâlâ yanıtını bulmuş değilim. Evvelki gün yazındaşım insanla konuşurken Almanca bir deyimden bahsetti. "Überlebenskünstler*: Hayatta kalma sanatçısı"* Ne güzelmiş, tam naçizanelik. Hayatın postmodern batağına saplanmadığı çağın insanıyım. Her birimiz, çağın afyonu olarak tanımladığım internet(iletişimsizlik) çağında yitiyoruz. Mektupların sıcaklığını anımsayanımız var mı?

İnsan, alın terinin tuzuyla kavruldukça bilmeden öğrenir. Hayatımın satır aralarını yazmak istedim. Şiiri, yaşamım bildim. Kırk iki yıllık yazın yaşamımda düz yazılarım elin parmaklarını geçmez. Belki azcık geçmiştir saymadım!

Yılar önce Assos'un Assos olduğu yıllardan tanıdığım İnci Kuloğlu, denizde yitirdiği yaşamdaşının son kadehini saklamıştı. *"...kitaplarda yazmaz poseidondan sakladığı yarım kadeh rakı..."* Dizesi kaldı ondan geriye. O da er gidenlerden. Ömrümün insanları o kadar çok ki. Öz olanlar, gelip geçenler ve kalanlar. Yokluğa gittiğim gün ardımda yazdıklarım kalacak. "Hayat Çöplüğü"nde zerreden öte değiliz?

Oldum olamadım, gün geldi şiiri bağırdım, gün oldu çöplerin içinden ayıkladım hayatı; sevdim mi? Sevdim, kabul görmedim. Sırtımı dönüp gittim girdapların derinlerine doğru. Vakti gelince de yeni hayatlara...

Topraktan gelip toprağa gittiğimizi sindiremediğimizden ateş, hava, su ve topraktan oluştuğumuzu ret ederek inancın gölgesine sığınıyoruz.

****

Yılmaz Güney filmleriyle büyüdük. Çocukluğumun ilk dokuz yılı Anakara Abidinpaşa'da geçti. O yıllarda yazlık sinemalar Dikimevi ile Hamamönü arasında yer alırdı. Yarım yüzyıl geçmesine karşın izleğimden silinmez kocaman bez afişler, Dünya ve Uzay sinemalarında. Sanatın ve sanatçının kadri kıymeti bilinmese de halka inen halkla tümleşen sanatçılar sayesinde halklaşan insanlar vardır. Yılmaz Güney, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt ilk aklıma gelenler.

****

gülümse gelip geçen şu ömre

Şair Bilinmeyeni **Yazandır**

Şiir ***Ortağım Ayşe Çam'a***

*****"Bilinmeyen şiirler bekler beni"*****

Merhaba Sevgili İnsan,

Belki de biraz önce aynı caddede yürüdük. Gündelik hayatın dönemeçli yollarına öylesine dalmıştık

ki, içimizdeki ses merhaba dediğinde çekinmiştik. O an birbirimizi sokağın tarihi kadar eskilerden tanıdığımızın farkında değildik. Turnacıbaşı Sokak'tan ilk sokağa gir, işte orası Kartal Sokak.

Yanılan serkeşin usundaki toprak kayması gibi sokaklar kendi öyküleriyle baş başa kalır. İlk defa operaya gelmiş gibi karanlığın gölgesinde bir şeyler anlatmaya çalışıyordu gece. Rüzgâr bile esintisini saklamıştı saçlarını tedirgin etmemek için şafak vaktine kadar. Bu sokakların insanı değildik.

Yaşadığımız evlerin duvarları da yaşananların şahitleri değil mi? Ya sinema koltukları, teşrifatçılar, kebapçılar, işportacılar içimizdeki yokluğun gönül dostları… Adlarımızı bilmeyiz şiir gibidir hayat Beyoğlu'nda.

Yılmaz Güney poster satıcılarının vazgeçilmezi. Çocukluğumuzun arka sokaklarına sahip çıkmanın gerekliğini duyumsadığımız Yılmaz Güney filmleri. Değerlerimize, insan olabilme ve kalabilme onuruna sahip çıkabilmeyi öğrendiğimiz… ***"Olmasın o ta içten / Gülen gözlerde yaş / Bir gün gelip ayrılsak da / Seninle arkadaş // Bir kıvılcım düşer önce / Büyür yavaş yavaş / Bir bakarsın volkan olmuş / Yanmışsın arkadaş// Dolduramaz boşluğunu / Ne ana ne kardaş / Bu en güzel bu en sıcak / Duygudur arkadaş // Ortak olmak her sevince / Her derde kedere / Ve yürümek ömür boyu / Beraberce el ele // Olmayacak o ta içten / Gülen gözlerde yaş / Bir gün gelir ayrılsak da / Seninle arkadaş…" (Arkadaş-Yılmaz Güney***) Kitaplardan öğrenmekte güçlük çektiğimiz sistemin çelişkilerini "Arkadaş" filmi ve buruk ezgisiyle fısıldadın…

Sanatçının ölümsüzlüğü var ettikleriyle eşdeğerdir, toplumun atardamarı olmak zorundadır. Sanatçı ateşle yıkanan külün gölgesinde kendini arar. Salyangoza benzer, şiiri üvey evlatlara bırakmaz.

Geceler, erdemi künyesine kazımışların isyanıdır. Telefon çaldı, gitmelisiniz oğlunuz Yılmaz sizi beklemekte. Adres sorulmaz "hiç"liğin ve yalnızlığın geçici adreslerinden, tutanakları imzaladım. Şiirle yaşayan keşişin yalnızlığını yaşadıkça şiirle, mektupla yaşadım. Kliniklerde usuma çentikler atılsa da masallar anlattım. Tarihin kopyalarını değil gerçeğini yaşadım yaşadıkça da öğrendim.

Serçelerin bıraktığı kırıntılarda hayatın gizi "hiç"lik saklı imiş, öğrettiğin için sağ ol Orida.

Us fırtınalar içinde kirli paslı. Giysiler tenimizi çürüttükçe şiir, tarihin kalbini zorlayan güzelliğin bütünleyeni. Çirkinlikle ulaşılmaz hiçbir yere.

Yaşamın öznesi mektup, yüklemi de şiir!!! Sözcükler buzul çağının virüsüne benzer. Sözcüklerin sarmalında "İNSAN"a adamışız "hiç"liğimizi. Öldükten sonra ardımdan övgüler yağdırmayın. Baş şehir'in arka sokaklarında şiiri arayan kıyı kasabasının üvey çocuğuyum. Seni kaybetmekten korktum, aşınan gergefimin benine yaklaştıkça not defterime vadideki ıtır çiçeğinin eskizini not ederim.

Yalnızlığımız kısa metrajlı mektuplara sığınır.

"Hiç Kimse'den Hiç Kimse'ye yaşamaya ümidi kesmem(en) dileğiyle?.. Daha güzel günler seni bekliyor. Bir şair ancak yazmazsa ölür, daha yazacak çok şey var!"

İsyana teşvikten yargılayanlar, kim için, ne için öldürüyor, öldürtüyorsunuz. İnsan öldürme sanatını öğrenmeyeceğim. Son ana değin kanlı künyeyi takmayacağım.

Sevgili Yılmaz Güney, ***"Emperyalist soygun ve sömürüden pay alan sömürüye ortaklık eden kişi kuruluş ve tüzel kişilikler düşmanımdır…"*** Tam de dediğin gibi… Korktukları için bilinci yok etmeye çalışacaklar. İnatla yazacağız sessizliğin çığlığı çirkinliğin sonunun geldiğini muştuluyor. Erk insanın,

artık fırtına koptu kopacak, yüzünü saklama cellat! Ne olur sen de "ben"ine eriş içindeki utkuyu yakala katıl yaşama.

Denizgülünü arayan adamı gördünüz mü?

****

******* Selam insan / Alacakaranlıkta susar türküler, / kuşlar kanat çırpmaz artık / yürekler volandır patlayamaz / herkes gölgesinden kaçar, / kaçan kaçana bir dur diyen çıkmaz(mı)? / çıkar / çıkar bir gün…"***

…/
Devam edecek gibi…

* *Yıllardır yazıyorum. Çoğunu yitirdim. Dağınıklığımdan mı, evsizliğimden mi? Bilmiyorum… Şiir ve denemelerden oluşan bu çalışmalara "Hayat Çöplüğü" diyorum. Ömrüme dokunan insanlar ve belleğimde oluşan izlerden oluşuyor. (Güney Üç Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi 105. Sayısında "Ve Yaşam" başlığıyla "Ömrümün İnsanları" adıyla yayınlandı. Çok düşündüm, sonunda "Hayat Çöplüğü"nde karar kıldım. 106. Sayıda da şiir olarak yer aldı. "Ömrümün İnsanları" olarak da şiir ya da anlatı olarak devam edecek gibi. Hayat akışının içinde…*

** *Satır Arası Eskizler, Sayfa30 / Ayşe Çam*

*** *1998 yılında Ayşe Çam'dan gelen mektup.*

**** *Satır Arası Eskizler, Sayfa42 / Ayşe Çam*

EGE 78'LİLER DERNEĞİ SANAT VE EDEBİYAT GRUBU:

"Devrimci duruşumuzu sürdürüyoruz!"

EGE 78'LİLER DERNEĞİ SANAT VE EDEBİYAT GRUBU İLE EDEBİYAT ÜZERİNE SÖYLEŞİ

■ SÖYLEŞİ: **AYŞE KAYGUSUZ ŞİMŞEK**

Dernek kaç yılında, nerede ve ne amaçla kuruldu?

Ege 78'liler Dayanışma ve Demokrasi Derneği resmi olarak 2005 yılında kuruldu, ulusal ölçekteki 78'liler girişiminin Ege Bölgesi ayağı şeklinde düşünüldü, İzmir'de hayata geçirildi. Ancak resmi kuruluş öncesinde de faaliyetler yürütülüyordu. 12 Eylül 1980 askeri faşist darbe döneminde yaşanılanları kayıt altına almak, muhatapların, kurbanların ve mağdurların yaşadıklarına dair tarihe not düşmek için çeşitli çalışmalar yapılıyordu. Resmi kuruluşumuz bu çalışma sürecini farklı bir aşamaya getirdi. Darbe döneminde ve ilerleyen süreçte kayıpları açığa çıkarmak, işkence kurbanlarıyla dayanışma ağı örmek, faşizmin azgın saldırılarını teşhir etmek amaçlar arasındaydı, bu kapsamda çeşitli faaliyetler yürütüldü.

Sanat grubuna neden ihtiyaç duydunuz ve amacı neydi?

Edebiyat ve sanat alanında sesimizi duyurmak amacıyla kuruldu. Faşizmin saldırılarına sadece siyaseten karşı durmanın yanında sanat ve edebiyat alanında da karşı duruşu oluşturmak, politik mücadelenin yanında bu alanda da var olabilmek, bu kapsamda yapılan çeşitli çalışmaları derli toplu hâle getirebilmek, sosyalist toplumcu, gerçekçi sanat ve edebiyat perspektifiyle bu alanı doldurmaya çalışmaktı amacımız. Popülist sanatçılara değil, yok sayılan, sesini duyuramayan sanat ve edebiyat alanında çalışma yapan dostlarımıza yönelik olarak, amatör ruhla etkinlikler yapmak, fotoğraflarla, video çekimleriyle onlarla birlikte hepimizi görünür hâle getirebilmek amaçlarımız arasındaydı.

Gelinen sürede hem dernek hem de sanat edebiyat grubu oluşumu amacına ulaştı mı?

Derneğin yönetim ve denetim kurullarında yer almıyoruz, yönetime bağlı, onlarla birlikte öncelikli olarak sanat ve edebiyat alalında çalışmalar yapıyoruz. Bu bağlamda dernek adına söz söyleme pozisyonunda değiliz, ancak sanat ve edebiyat alanında sözümüzü söylersek amaçlarımıza tam olarak ulaşmaktan uzağız. Böylesi ekonomik, politik, ekolojik katmanlarıyla çoklu kriz ortamında, diktatörlüğe giden yolun adım adım örüldüğü bu zamanda kuvvetli rüzgârlara karşı yol almak gerekiyor. Kapitalizmin sanat üretimini basit bir metaya dönüştürdüğü zeminde, rejimin popülist sanatçıya, edebiyatçıya verdiği destek alabildiğine büyürken, bu duruma karşı çıkanlar baskılanıyor, görünür görünmez engeller arasında sıkıştırılıyor, görünmez hâle getiriliyorlar. Bu ortamda özellikle bizler geri planda kalıyoruz. Bu ablukanın sadece sanatsal üretimle aşılacağı pek olası görünmüyor, tüm alanların birleştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Özellikle belirtmek gerekir ki kendilerine sosyal demokratım, halkçıyım diyen belediye başkanlarından da destek göremiyoruz. Tüm sorunlarına rağmen yolumuza devam ediyoruz.

Hem dernek içinde hem de dışında, edebiyatın insanları örgütlemeye katkısı var mı?

12 Eylül 1980 askeri faşist darbe koşulları bugünde farklı biçimlerde devam ediyor, işin gerçeği bu koşullarda örgütlenme de her alanda muazzam bir gerileme, düşüş var. Okurla, insanlarla buluşma noktamız çok zayıf. Bu bağları kurmak için olanaklar ve yeterli kadrolar gerekiyor. İlişkiler bile çok cılız, edebiyatın örgütlenmeye katkısı olsa da bu haliyle çok yetersiz kaldığımız çok açık.

Edebiyat, sanat grubunu oluşturan arkadaşlar aynı zamanda yazan arkadaşlar sanıyorum. Edebiyatın kendi özel yaşamınıza ve edebiyatınıza katkısı var mı?

Evet, edebiyat, sanat grubundaki arkadaşlarımızın çeşitli kitapları yayımlanmış bulunuyor. Kitap-

lar arasında öykü, roman, biyografi, şiir kitapları var. Zorlu ekonomik koşulların dayatmaları bu denli olmasa çok daha fazla kitaplarımızın yayınlanmasından hiç birimizin kuşkusu yok. Üretmek, yazmak yetmiyor, bunların bir şekilde okura ulaşması gerekiyor, ama mevcut durumda en zor olan taraf da bu kısım.

Edebiyatın özel yaşamımıza katkısı elbette ki tartışmasız biçimde var. Edebiyatımızı yaşamımız şekillendiriyor, bunun içinde özel alanda mevcut, beslendiğimiz kaynak zaten burası. Popülist, çok satan, hayattan kopuk, okuru hayal dünyasında gezdiren kitaplar yazıp çok para kazanma derdimiz olmadığı için gündelik hayatın zorluklarını, zulme uğrayanları anlatma derdindeyiz. Bizler halkın ve halkların sesi olmaya çalışıyoruz. Yazar yaşadığı dönemin tanığı olmak zorundadır, amacımız insanlara ulaşmak, onların sesine ses olmaktır.

İzmir çevresinde yapmış olduğunuz etkinlikler sosyal medyada (sanal ortam) epey ses getirdi. Bundan sonra yapmak istediğiniz ya da istedikleriniz var mı?

Ses getirdi ama bu etkinlikler birkaç kişinin çabasıyla dönüyor. Sosyal medyada aktif olunca daha görünür hâle geliyoruz. Öte yandan kültürlerin, dillerin, ten rengi farklı olan insanların arasında olmak, yazmak için bizlere çok güzel olanaklar sunuyor. Devrimci duruşumuzu sürdürüyor, etkinliklere devam ediyoruz. Edebiyatta şiir ve öykü alanında haftalık atölye çalışmalarımızı sürdürmeye kararlıyız. Bu çalışmalar yeni başlayanlara moral oluyor, onların önünü açıyor. Gerek kitap tanıtımı, gerekse yazma tekniği alanlarında yazarlarla video çekimlerine devam edeceğiz.

Öte yandan edebiyat etkinlikleri yapan arkadaşlarımızla dayanışma ağı da örmüş bulunuyoruz. Bu da daha iyi tanınmamıza neden oldu. Edebiyat anlayışımız, hayata bakışımız, beklentilerimiz gibi konularda videolarımızı her yayınlayışımızda yazar arkadaşlarımızı etiketliyor, paylaşımlarda bulunuyoruz. Çıktığımız bu yolda ortaklaşa yolumuza devam ediyoruz.

Ege 78'liler Derneği Sanat ve Edebiyat Grubu adına biz, **Hüseyin Habip Taşkın** ve **Ali Fuat Karaöz**, böyle bir söyleşi için bizlere fırsat verdiğiniz için size çok teşekkür ederiz.

29.08.2023 ■

Yazgı

■ ÖNDER ÇOLAKOĞLU

Çengelli iğneler tutturur
Kalbin yırtıklarını
Karıncılar yürür göklerden
Ranzasından çoçukların düştüğü
Yurtların kıblesidir hırçın şiirler

Bir ahiret sıcağı kadar ölümsüz
Annelerin kemikleri
Yaslı bir coğrafya
Atlasların arka sayfalarında
Üstü çarpılı
Altı çizili
Kentlerin sol yanı
Kurtların ulumasından belli
Ağıtların kavruk hıçkırığından
Uyruksuz acıların
Sessizliğinden anlaşılı

Gömülü
Faili belli acı
Karanlığın parmak izi
Kederlerin kokusuzluğu
Yutkunan kelimelerin girdabı
Kendi yaprağında gizlenen
Çiçeklerin intihar süsü
Üstündeki namlunun tozuna saplanan
Bir halkın kitabına düşen "Kanı"
El yazısı anlatılmayan

Ayıplı bir yara gibi kadınların şiirsizliği
Günebakanların doğuya bakan sarılı sıcağı
Küfünde eritilen peynirlerin
Kuytuda bıraktığı dizelerin
Hecesizliği
...Kadar utancıl...
Kirli ve paslı

İnsanlığın ta içinde saklanmış
Bir imzasız mektup anlatılan
Çöp kamyonlarının
Gece nöbetine rastlayan

Yazgısı bu halkın.
Öldüğü haftanın Perşembesi
Cenazesi kalkmamış çocukların
Mavi bir tanrıya yarasını göstermesi
Yazgısı bu.

Kendi kanını bağışladığı
Toprağına yüz süren
Çoçuklarının...

Yazgısı bu halkın

YAZAR MUHİTTİN ÇOBAN:

“Bir ülke kapitalistse o ülkede mutluluk yoktur.”

YAZAR MUHİTTİN ÇOBAN İLE YAZIN YOLCULUĞUNU KONUŞTUK...

■ SÖYLEŞİ: **İLYAS EMİR**

Yazar **Muhittin Çoban’**la **Güney** Dergisi için uzun zamandır planladığımız söyleşiyi sonunda gerçekleştirebildik. Eğlenceli bir sohbet oldu. Ben çok keyif aldım. Bakalım aynı keyfi sizlerde alacak mısınız bu söyleşiden?

Ama önce yazarımız hakkında okuyucuya bilgi vermek istiyorum; tanımayanlarınız, kitaplarından okumayanlarınız olabilir.

“Ben çok satan yazar değil, çok okunan yazar olmak isterim,” diyen **Muhittin Çoban’**ın şu ana kadar yayımlanmış dokuz eseri var. Ha bu arada yolda bir eseri daha varmış, kısa süre sonra o da gün yüzüne çıkacak, okuyucuyla buluşacakmış. Bu çalışmasını da yazara soracağız elbette. Muhittin Çoban şu sıralarda İsviçre’de yaşıyor olsa da, Adanalı olduğunu söylerken çok tanıdık olmadığım bir sevinç vardı sesinde. Yazarımız Adana doğumlu. Romanları her ne kadar başka kentlere uzansa da Adana da geçiyor. Hatta Adanalı adlı bir makalesi bile var; yakın zamanda yayımlandı. Bize Adanalı nasıl oluru anlatmış. Gençliği Adana’da geçmiş. On bir yıl mahpus yatmış. Siyasi mahkûmlarımızdan biri. Çıkmış, bir süre daha Adana’da yaşamış. Olmamış pılını pırtısını toplamadan illegal yoldan Avrupa’ya gelmiş, İsviçre’ye iltica etmiş. Bir oğlu var, adı Özenç. 1981 yılında idam edilen Mustafa Özenç’in adını vermiş oğluna. Sürgünlerden misin diye sordum, “**hayır kaçanlardanım”** dedi. Bu soruyu sormandaki neden Sürgünler Meclisi oluşumu aklıma geldiği içindi. Kaçanlardanım demesi ilgincime gitti. Bir insanın kaçtığını kabullenmesi garipti. Kaçmak bizim toplum için korkaklığı ifade ediyordu. Bir insanın korkaklığı kabullenmesine ben pek alışık değilim doğrusu.

“Korkmak cesaret kadar erdemli bir duygu,” dedi ve sürdürdü. **“Kaçmak kadar doğal ne olabilir ki? İnsan evden kaçar, kocaya kaçar, okuldan kaçar, polisten kaçar, mahpustan kaçar, ülkeden de kaçar... Ne yapacaktı ya, oturup mahpusa girmeyi mi bekleyecekti, yoksa öldürülüp mezara konmayı mı? Kaçmakta akıl vardır, akıllı insanların eylemidir aynı zamanda. Utanılacak bir tarafı yoktur kaçmanın.”**

Devam ediyor:

“Sürgünler Meclisi girişiminden haberdarım. Hatta Bern’e geldiler, bizi bilgilendirdiler. Dinlerken arkadaşları, şu soru geldi aklıma. Ben ya da bizler sürgün müyüz? Sürülmemiştim, bunu biliyorum, düpedüz kaçmıştım. Tanıdıklarım da vardı, onlar da kaçmıştı. Sürülen kimdi? Soru bölümüne geçince bunu sordum. Sürgünler Meclisi adlandırması bana doğru gelmiyor dedim. Mithat Paşa bir sürgündü. Namık Kemal de. Dönemin padişahı tarafından bir kararnameyle bir yerden başka bir yere sürülmesiydi kişinin. 12 Eylül döneminde de sürgünler vardı. Varlığından rahatsız olunan kişiler başka kente gönderiliyordu. Birçok tanıdığım başka kente sürgün edildi. Mustafa Özenç’in avukatı Halil Aklar da idam infazından kısa süre önce sıkıyönetim komutanlığınca Niğde’ye sürülmüştü. Peki, bizlerin hakkında böyle bir kararname var mı? Yok! Dolayısıyla bizlere sürgün denilemez dedim.”

Yazarımızın kitaplarından söz edeyim. “O Büyük Gün Geldiğinde” biyografik çalışmasında Adana’da idam edilen Mustafa Özenç’in hayatını anlatmış. Sonra “Düşüncede Yürümek”, “Sevgiliye Mektuplar”, “Her Şey Aşk İçin”, “Aşka Yazdım” çalışmaları denemeler türünden. “Bir Gün”, “İşgal”, “Edepsiz”, “Kürt Kızı” ise roman! Bunları da yazarla konuşacağız.

Söyleşi yapmanın en zor yanlarından biri de şu: Nereden başlayacağın. İşimi kolaylaştırmak için yazarımıza sordum, nereden başlayalım diye. **“İster ortadan, ister sondan, ister baştan başlayalım, yeter ki okuyucuya derdimizi anlatalım,”** dedi.

Dertten başlayalım dedim o zaman. Yazmaktaki derdiniz ne?

Bin tane ah işitmeyeceksiniz benden. Tek derdim var, daha açıkçası önceliğe aldığım bir derdim var: Faşizm! Yazmakta bir eylem, faşizme karşı bir eylem! Yoksa bu meşakkatli yola çıkmazdım. Aklımı yeniş değilim."

Derdim faşizm deyince söyleşinin hem ortasından, hem sonundan, hem başından başlamış olduk, işim kolaylaştı. Daha rahat sorular sorabilirim. Kadınlarla aranız nasıl? Bir erkek yazarın kadınlarla arasının nasıl olacağını merak ediyordum, bu merakım da yazarların daha çok içe dönük ve utangaç olmalarından ileri geliyordu.

"Erkeklerden daha iyi! Kadınlar anlamak için çabalayan, dinleyen, üreten ve yaşatandır. Erkekler daha çok öldürendir, tüketendir. Kadın her şeyiyle çabalıyor, bu çok önemli! Bir konu üzerine erkekle konuşuyorsun, biliyorsun o konu hakkında bilgisi yok, araştırmamış, üzerinde düşünmemiş, o konu hakkında bilgisi varmış gibi başlıyor konuşmaya, seni dinlemiyor bile. Oysa bir kadın samimiyetle şöyle diyor, bilmiyordum, hiç o açıdan bakmamıştım diyebiliyor ve dinliyor seni."

Bu da dertlerinizden biri mi?

Konuşarak anlatamadığımı ben de yazarak anlatayım istedim. Ayrıca konuşarak kaç insana ulaşabilir ki insan? Yazmanın burada gücünü, etkisini görüyorsun.

Ama gördüğüm kadarıyla çok okunan bir yazar değilsiniz.

Okuma oranı da düşük ama. Bu tek benden kaynaklı olduğunu sanmıyorum. Çok iyi bir yazar olmaya bilirim, böyle bir iddiam yok, ama bu birazda reklamlarla alakalı, yani tanıtımla. Bir ürün ne kadar iyi olsa da tanıtıma ihtiyaç var, kitlelere duyurmak gerek. Bunu yazar yapamaz, bunu yayınevi yapmalı. Yayınevinin tek görevi kitap basmak olmamalı. Bir yayınevi şöyle de dememeli, paramız yok tanıtıma. Bu kolayına kaçmaktır, sorumluluktan kaçmaktır, rahatını, huzurunu bozmamaktır. Kitabı bastım, görevimi yaptım deme hakkı yok yayınevlerinin. İnsanların eline bir kitabı ulaştırmak istiyorsan tanıtacaksın, reklama para ayıracaksın, dönüşümü mutlaka olacaktır. Bakıyorsun yazar yapıyor kitabının tanıtımını. Böyle aydınlanma olmaz, böyle faşizmle mücadele edilemez, böyle mutluluğu çoğaltamazsın. Bir yayınevi idealist olmalı, yazarlar gibi derdi olmalı.

İnsanlığın tek derdi faşizm mi?

Evet! Bir ülke kapitalistse, kapitalizmin egemenliği altındaysa o ülkede mutluluk yoktur. Türkiye' de yaşayan inanların yüzde beşi mutlu, onlarda parayı elinde tutan azınlık.

Yaşadığın ülke mutluluk sıralamasında ilk üçte diye okumuştum bir gazetede. Bu nasıl oluyor?

Bu yanılsamalı mutluluk.

Nasıl yani, mutluluğun yanılsaması da mı oluyor?

Bir insan, bir ülke çevresiyle, yani komşularıyla mutlu olabilir. Tek başına mutluluk yoktur. Mutluluk en azından iki kişiliktir. Çevresinde o kadar olumsuz şeyler yaşanırken İsviçrelilerin mutluyum demesi bencilliktir. Tamam, alım gücü olan bir ülke, ulaşımında sorun yok, sağlık sorunu çok ülkeye göre çözülmüş, işsizlik oranı çok düşük, sosyal yardımı veren bir ülke. Ama bakıyorsun yüzlerce ülke kan ağlıyor, borç batağında, açlık sınırında, savaş içerisinde, insanlar birbirine düşman, birbirini yiyor, bunları görmeyeceksin, görsen de umursamayacaksın, sonra kalkacaksın ben mutluyum diyeceksin, bu olmaz, kesin olmaz. Yanılsama tam da burada başlıyor. İnsanın komşusu mutsuzsa senin mutluyum deme hakkın yok.

İyi bir yazar mısınız?

Kötü bir yazar değilim.

Kendinizi sanatın hangi kulvarında görüyorsunuz?

İnsancıl yazarım / insanım. İnsanın insanlaşma kulvarındayım.

Çok okunmayı istemek, çok satmaktan geçmiyor mu?

Şunu söylemek istedim, bir milyon kitabım satılacağına, bir milyon insan okusun, bir kitabım on kişi tarafından okunması daha çok hoşuma gider.

İnsanlar gülmemeli mi?

Tabii ki güleceğiz, tabii ki eğleneceğiz, üç maymunu da oynamayacağız.

Bu söylediklerinizden şuraya gelebilir miyiz? Mutlu aşk yoktur.

Acıyı bal eylemekten söz eder Hasan Hüseyin Korkmazgil. İnsanı dirençli kılanda bu! İnsan acıyı bal eyleyemezse yaşayamaz, mücadeleci olamaz, değişime, dönüşüme yönelemez. Mutluluk daha çok anlarda saklıdır. Açsınız, sevdiğiniz bir yemek gelmiştir önünüze işte o an mutlusunuzdur, mutlu olmalısınız o an. Mesela sevgilinizle buluşmuşsunuzdur, sonra sevişmişsinizdir, işte o an mutlusunuzdur. Tüm bu kötülüklerin içinde mutlu olabilmek çok önemli, bu sizi duyarlı yapar, dersiniz ki herkes mutlu olmalı, işte insanı insan yapan da tam da bu.

Kitaplarınıza gelmek istiyorum.

Hiç gelmeyelim. Kitaplar anlatılmamalı, okunmalı. Kulaktan dolma bilgiye karşıyım, insanlar beyin açlığını okuyarak doldurmalı, nasıl ki mideyi yemek yiyerek dolduruyorsak. Birileri yediği yemeği anlatınca bizim karnımız doymuyor.

Hayır, hayır, kitaplarınızı özetleyin demek istemedim. İşgal adlı romanınız da ilgimi çeken, kendimle tartıştığım bir sahne var, bunu size de sormak isterim. Kahramanınız Gülten babasını mezara koyduktan sonra, sevgilisini yanına, otele gidiyor ve sevişiyor, orgazm olurken de katıla katıla ağlıyor. Bir insanın yakın derecede biri ölmüşken ve daha demincek gömmüşken cinselliği yaşayabilir mi, cinsellik aklına gelebilir mi?

Demek ki yaşayabiliyormuş. Hem neden yaşamasın? Yaşamın güzelliği de tam burada. Acıyı

bal eylemekte tam da bu! Böyle dersek insanlar ebette şartlı refleksiyle tepki verir ve itiraz eder, bu sapkınlıktır der. A şuna bak babası, annesi veya kardeşi ölmüş daha toprağı kurumadan sevişmiş. Kötü insan olur çıkarsın bir anda. Gülten günlerdir çok sevdiği babasının yanında. Babası sekerat hâlinde ve bir türlü ağlayamıyor, ölüyor yine ağlayamıyor, babası mezara konulurken de ağlayamıyor. Ağlasa rahatlayacak. Her şeyden kaçar gibi kaçıyor ölüm atmosferinden, sığınacağı yer olarak da sevgilisinin yanını görüyor. Oraya sevişmek için gitmiyor elbette. Sarılıyor, zaten sarılmak için gidiyor. Bu sarılma sevişmeye evriliyor. Ölümden hıncını alırcasına sevişiyor. Belki sevişmese o kaskatı olmuş kasları onu bir krizle ölüme götürecek. Orgazm olurken ağlıyor, ağladıkça aslında yaşama dönüyor, bir anlamda da o an hem ölümden intikamını alıyor, hem yaşama dönüyor. Bu davranışta bir şey aranacaksa güzellik aranmalı.

Cinsellik insanın olmazsa olmaz eylemidir diyebilir miyiz?

Tabii ki! Tam da bu! Aşkı mutlu kılan da bu! Yoksa mutlu aşktan söz edemeyiz, yoksa mutlu arkadaşlıktan, dostluktan söz etmiş oluruz. Estetik katılmış cinsel eylem insanın olmazsa olmaz eylemidir.

Bu yüzden mi romanlarınız da cinselliğe yer veriyorsunuz?

Cinselliği gereksiz bir ayrıntı olarak görseydi insan, ben de öyle görür, o noktaya hiç dokunmadan geçerdim.

Az öncesine dönelim. Okunmuyorsa kitaplarınız niye yazıyorsunuz?

Okunsun diye.

Hâlâ okunmuyorsa?

Mutlaka okuyan bulunur. Ayrıca ben kendim içinde yazıyorum, yazmak beni mutlu ediyor.

Egonuz içinde yazıyorsunuz yani.

Elbette.

Birçok yazarda şu var, halkı suçlamak. Halk okumuyor. İyi ürün verilse neden okumasın halk?

Buradan bakarsanız siz haklısınız. Elbette sadece halk suçlanmamalı, yazarda da suç aranmalı. Ama daha çok sistem de aranmalı. İyi bir ütü üret halk tüketir, bu doğru. Ama bunlar zaruri ihtiyaç olarak görünüyor, kitaplar zaruri ihtiyaçtan sayılmıyor. Arıca kapitalist sistem okuyan toplum istemiyor, bu onlar için bir tehlike. Okuyan düşünür sorgular ve eyleme geçer. Kapitalistler altının oyulacağı bir şeyi istemez, engel olur. O yüzden kitaplar toplatılıyor, yakılıyor, suçtan sayılıyor. İnsanın bin bir derdi var. Parasız, işsiz, geleceksiz! Kitaba vereceği parayı gidip başka şeye veririm diyor.

Yine geldi dayandı sisteme.

Halk şöyle suçlu: Bilecek okumakta temel ihtiyaç.

Yeni çalışmanıza geleyim. Savunma adını vermişsiniz kitabınıza. Türkiye'yi savunmak dünyayı savunmak diyorsunuz ve 12 Eylül günlerindeki altı buçuk yıllık yargılanma sürecini anlatmışsınız ve mahkemede yaptığınız uzun siyasi savunmanızı almışsınız, o savunmanıza bakıyorum Türkiye'nin ekonomik ve siyasi bir tahlili var. Okuyucuya biraz bilgi verelim mi?

Siz yeteri kadar bilgilendirdiniz.

Abdulkadir Konuk Güney Dergisi'nin yazarlarındandı. Mahpus arkadaşınızmış.

Evet. Ermenek cezaevinde birlikteydik. Yazmaya daha bir ciddiyetle sarılmama neden olanlardan biridir.

Biraz anlatır mısınız?

İnsancıl yazarlarımızdan biri! Okunmalı, okutulmalı. Zaman buldukça arardım sohbet ederdim. İlgisizlikten şikâyet ederdi. Bu da bizim toplumumuzun bir hastalığı; vefasız bir geleneğimiz var. En son sohbetimizde vasiyetinden söz etmişti, ben de itiraz etmiştim. Sonunda vasiyeti uygulandı, yakıldı, denize serpildi külleri.

Yakılmak istemesi mi?

Her insanın bedeni hakkında karar verme hakkı var, ama bu tartışılmayacak anlamına gelmez. Ben, bir bedenin yakılmasını doğru bulmayanlardanım. Toprak bizi yaşattı, biz de toprağı yaşatmalıyız, toprağa can, gübre olmalıyız.

Bir daha dünyaya gelme hakkınız olsa ne olarak gelmek isterdiniz?

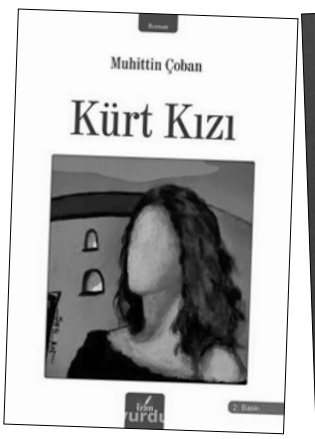

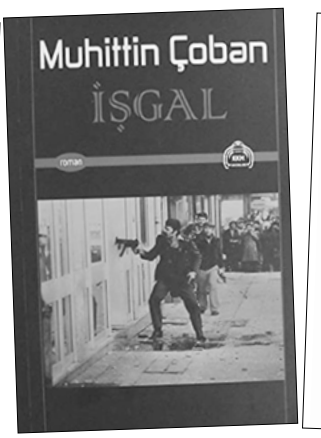

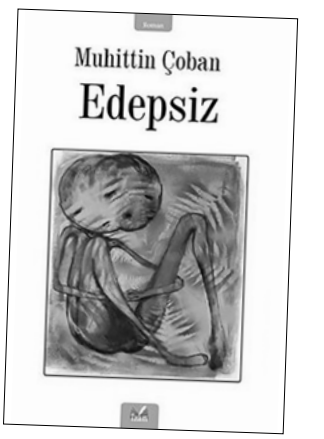

Bu soru Can Yücel'e de sorulmuş, kadın olarak gelmek isterim demiş. Hiç itiraz etmezdim ben de. Kadın muhteşem bir canlı! Yaşatmadan yana olan bir düşünce sistematiğine sahip. Evladını askere gönderirken bir babanın hindi gibi kabardığını çok gördüm. Evladı erkekleşecek askere gidince. Bir tek anne evladı askere giderken ağlar. Askerlik süresi boyunca da yatar kalkar dua eder, oğlu sağ salim evine dönsün diye. Anne çok iyi bilir, asker ocağı ölüm ocağıdır. Asker ocağında insan öldürmeyi, ölmeyi öğrenir. Devrimcilerde bu yüzden militarist / askeri örgütlenmelere karşıdırlar. Mesela köy toplumunda hanım ağalar vardır, çok olmasalar da vardır. Evladının eline tabanca verir git öldür der. Ben bu tür kadınlara erkekleşmiş kadın diyorum. Ancak erkekleşmiş kadın ölüm aletini oğlunun eline tutuşturur. TV dizilerini izlemeyen yok gibidir. O dizideki kadınları görünce korkuyorum, düşmanımın başına bile diyemiyorum. Her tarafları entrika, yalan dolan, ihanet, intikam… Böyle kadın mı olur dedirtiyor bana. Fizikleri, giyimleri kadın ama beyinleri erkek. Gerçek kadın bu değil, bunlar erkekleşmiş olanlar, kapitalizmin ürettiği erkekleşmiş kadın tipleri.

Bu sohbetten en çok çıkardığım sonuç şu: Sanki sizde erkeğe karşı bir düşmanlık var.

Erkek egemen düşünceye de, erkek egemen sisteme de düşmanım. Ben aslında hayatı ve insanı çirkinleştiren olgulara düşmanım.

Peki, ağlamak mı gülmek mi?

İkisi de.

Tembellik mi çalışmak mı?

İkisi de.

Sevmek mi sevilmek mi?

İkisi de.

Aşk mı aşksızlık mı?

Aşk.

Gelecekten bir isteğiniz var mı?

Sevdiklerimle eğlenceli anılar biriktirmek. ■

GKM'de yazar Gülsen Gülbeyaz'la söyleşi ve okuma etkinliği yapıldı

Güney Dergisi yazarlarından **Gülsen Gülbeyaz**, İstanbul Esenyurt'ta çalışma yürüten **Güney Kültür Merkezi**'nde 23 Eylül'de gerçekleştirilen söyleşi/okuma etkinliğine katıldı.

Yaşam yolculuğu hakkında bilgi veren, İçsel Yol, Elsa'nın Vasiyeti, Köln Radyosu Sustu kitaplarının yazılış öyküsünü anlatan, kitapların içeriği hakkında bilgi veren Gülsen Gülbeyaz kitaplarından tadımlık bölümler okudu.

İlgi ile dinlenilen, genç arkadaşların çoğunlukta olduğu etkinlik sonunda Gülsen Gülbeyaz Köln Radyosu Sustu kitabını imzaladı. ■

Doğup büyüdüğümüz taşrayı
en iyi anlatan kitaplardan biri:

DÜNYA AĞRISI: WELTSCHMERZEN (AYFER TUNÇ'UN ROMANI)

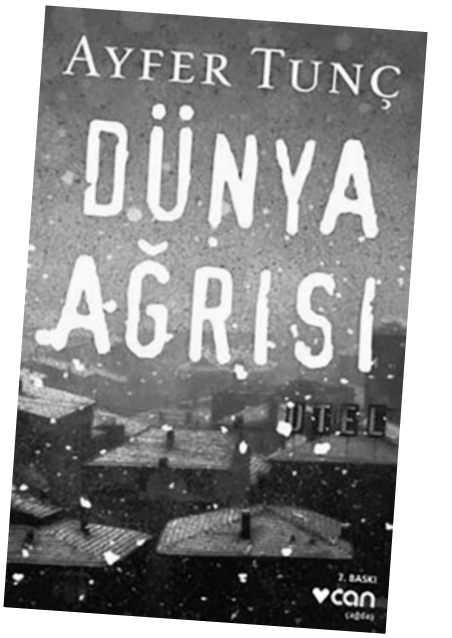

■ **ÖVÜNÇ KAYA ERDEM**

Almanca Welt(dünya) ve Schmerz(acı) sözleri romanın ismini oluşturur.

Romanda baş kişi Mürşit'tir; ataleti, çelişkileri, vurdumduymazlığı ile okurun yüzleşeceği bir ayna konumundadır. Mürşit'teki insan sevgisi, bilgelik, sağduyu okurun erinç içinde özdeşlik kurmak isteyeceği bir alan da açar. Her ailede hissedilen baba baskısı, anne sözüne itaat gibi toplumsal yapımızın ayrılmaz unsurları gerçekçi biçimde işlenir.

Mürşit'e babasından miras kalan otel onun gençlik hayalleri ile uyuşmaz, Mürşit taşradan gitmeyi/kaçmayı tasarlarken babasının otelle ilgilenemeyecek denli hastalanması Mürşit'in en son düşüneceği mesleği yapmasına sebep olur. "*Bazıları benim gibi ağaç doğar*" cümlesinde durum özetlenir.

Kente gelen bir maden firması halkta altın heyecanı yaratırken firmanın maden mühendisi gizemli tavırlarıyla Mürşit'i etkiler, otelinde konaklayan madenciyle dostluk kurar. Onları ortak acıda buluşturan ise geçmişteki pişmanlıklarıdır. Madenci kaybettiği yakını yüzünden hüzünlüdür bir de Maraş olaylarının yasını tutmaktadır, Mürşit ise unutamadığı bir günü sürekli kendisine işaret eden kâbuslardan yılmıştır.

Yaşamak, unutamayanlar için katlanılır bir olgu değildir. Her gün bir mihnettir. Belki geceleri kederden uzaklaşmak mümkündür desek de **kâbusların cumhuru** ya da **cumhurların kâbusu** çıkar gelir unutulmayan yılların içinden.

(Merakı sağlayan kâbusa değinmeyi tercih etmiyorum yoksa okurların romanı okuma hevesi kalmayabilir.)

Mürşit kılavuz mu?

Mürşit, İslam kültüründe yol gösteren anlamında kullanılan bir terim. Günümüzde ise "yol gösteren"den çok; tarikatların suskun, boyun eğen mürşitleri akla geliyor. Kötülük, şehvet, oburluk, zengin olma hırsı gibi yanlışlardan uzak durmayı da hatırlatabiliyor. Mürşit karakteri paraya ehemmiyet vermeme, sessizlik, itaatkârlık gibi özellikleriyle hem olumlu hem olumsuz çağrışım uyandıran bir kişi.

Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan [1] tekerlemesinde hiçbir şeye layık görülmeyenleri seven bir farkındalığa sahiptir Mürşit. O, komşusunun Ermeniliğini ancak onun ölümüyle öğrenir; geç öğrenmekten duyduğu pişmanlık Mürşit'in dönüşme anlarını sunar. Mürşit'in zihninin körleşmediğini gösterir. (Kendi dipsiz kuyusunda iken bile başkasının acısını sahiplenme sağduyusu, bir nevi halk bilgeliğidir; filizlenip coşamayan cılız bir düşünce olarak kuyuda hapistir, eyleme geçemeyen düşünce ise özgürlüğe hasrettir.) Mürşit'in ataleti kendisiyle hesaplaşmasını engellemez, komşusunun hakiki kimliği ile karşılaşması yüzleşmeye kapı aralar.

Mürşit; felsefe eğitimini babasının rahatsızlığı yüzünden yarım bırakmış, otel işletmesini üstlenmiştir. Annesi ve kız kardeşine karşı sorumludur. Otelden nefret eden Mürşit evin geçimini sağlayabilmek için özgürlük tutkusundan ve gezme hayallerinden vazgeçer, oteli gönülsüzce yönetmeye başlar. Genel yapısı uysaldır; isyankârlık ve öfke Mürşit'te pek hissedilmez; çok nadir öfkelenir; aslında yozlaşmanın, haksızlıkların farkındadır ama bir o kadar da tepkisizdir. Gidememek mi taşra yavanlığı mı onu tepkisiz hâle getirmiştir, hep ağaç olmaklığın hissiyle mi umursamazdır, bilinmez.

Mürşit kısaca bir "**ben yorgunluğu** [2]"ndan muzdariptir. Mutluluğun yokluğunda meydanı

boş bulup her tarafa yayılan bir melankoliden söz edebiliriz. Mutluluk Mürşit'in kendi başına elde edeceği bir şey gibi görülür, eziyet sanki Mürşit'in başarısızlığının sonucudur oysaki ıstırap tekilliklerine rağmen toplumsallığın nüveleridir; öznenin omuzlarındaki yük toplumsallığın yüküdür. Kişiye özel bir ruhsallıktan bahsedilemez. Korku ve güvensizliklerin, dehşet yaşatan kâbusların sosyal çarpıklıkla bağlantısı gözden kaçırılmamalıdır.

"Aklından katliamlar geçti Mürşit'in, kırımlar, linçler. Geçmişte kalanlar, gelecekte gününü bekleyenler. Cehennem geçti aklından. Dünyanın hâlâ soğumadığını düşündü. Katılaşmış kabuğunun üstünde sefil hayatlarını yaşadıkları bu gezegenin çekirdeğinin hâlâ kızgın bir eriyik olduğunu, cehennemin dünyanın uzağında, bilinmeyen soyut bir yerde değil, tam ortasında, ayaklarını bastıkları toprağın altında bulunduğunu, ortak cehennemlerini dünyanın çekirdeğinde, kendi cehennemlerini kendi çekirdeklerinde taşıdıklarını düşündü.

Tanrının elinin dünyayı içi pelteleşmiş bir meyve gibi ikiye yardığını hayal etti, ortasından taşan kızgın cehennem lavları onu yuttu.

Cumhur gitmeyecek artık rüyalarından, beyninin çekirdeğine yerleşti."

Mürşit'in toplumla kaynaşamadığı, topluma yabancılaştığı bir varoluş endişesiyle hissediliyor.

Haklı haksız ayırmadan güçlünün yanında olmayı şiar edinmiş bir güruh var. Mürşit o güruhtan değil. Mürşit'i kendilerine benzetmeye çalışıyorlar; kıskanç, hasis, hırslı, sevgisiz, yalancı, kaypak birisine dönüştürmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Birbirlerinin ayağına çelme takmaları, dedikoduları, birbirlerinin başarılarını kıskanmaları, herkesi birbirine düşürme merakları sıradan davranışmış gibi günlük hayatın hayhuyu içinde kanıksanmış. Kötülüğün sıradanlığında, vasatın kötülüğünde boğulan Mürşit intiharı düşünüyor. Yıllardır başkaları için yaşamış bir insan o. Kendisini, hayallerini ihmal etmiş birisi. Yaşamak mı? Mürşit yaşamasa… Yine de yaşamak zorunda hissediyor, çocuklar ve eşi için; aile bağları onu intihardan alıkoyuyor, onları geride bırakmayı yanlış buluyor yoksa ölüm korkusu değil onu vazgeçiren.

Romanda Mürşit'in aşk üzerine düşündüğü yerler zekice yazılmış, kadın intiharlarıyla ilgili kısımlar ise oldukça karamsar. Felsefi göndermeler var defalarca okumayı gerektiren ve gönderme yapılan metni merak ettiren.

Sağaltan tin

Rakı sofrasından iyi ruh deşen mi olurmuş? Madencinin iyileştirici eli Mürşit'in "**aynının cehennemi"**nden [3] çıkışıdır. Gençliğinde, otel başına kaldığında, defalarca otogara bilet almak için gidip almadan dönen Mürşit oradan ayrılmayı beceremese de Madenci'yle rakı sofrasında o aynılık cehenneminden bir süreliğine ruhunu kurtarır.

Madende çalışacağı için otelde

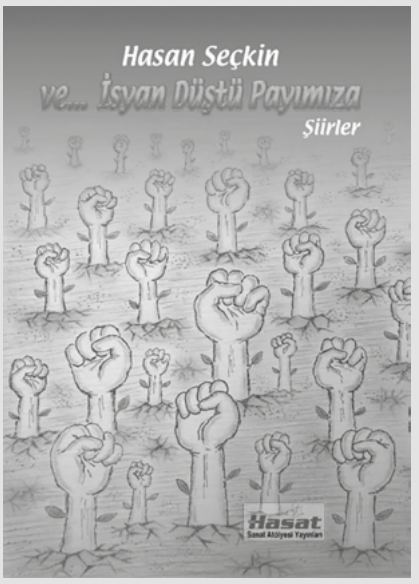

ve… İsyan Düştü Payımıza
Ekim 2023, 109 sayfa
Hasat Sanat Atölyesi Yayınları

Ve… İsyan Düştü Payımıza

Hasan Seçkin "ve… İsyan Düştü Payımıza" kitabı ile şiir yolculuğuna devam ediyor.
"ve… İsyan Düştü Payımıza" şiir kitabı 2013-2023 yılları arasında yazılan şiirlerden oluşuyor.
Kitapta 108 şiir yer alıyor.

"ben kalubeladan beri varım
kâh sürünerek, kâh emekleyerek
çok uzaklardan geliyorum, çok
tastamam ayağa kalkalı beri
düşünüyorum, o halde varım…
…
ben, bire bin veren bir narım
ardından geliyorum gidenlerin
ve bıraktıkları kadarıyla varım
işte burada düşlerim, umutlarım
pay pay, paylaşıyorsam varım…"

kalmaktadır maden mühendisi, akşamları Delidağ'a baka baka Mürşit'le dertleşir.

Madenci duygusal taşlaşma çağına geçtikleri kanısında. İnsanın giderek daha az kelimeyle konuştuğunu, incelikli duyguları daha az hissettiğini, bu ikisinin arasında kesinlikle bir ilişki olduğunu düşünüyor.

Madenci, duygusal taşlaşma çağının lanetlenmeyle bedel ödettiğini açıklar. Üniversite yıllarında kantinde gördüğü fotoğrafın utancını hatırlar, ölü bir kız çocuğunun fotoğrafıyla ilgilenmek yerine arkadaşlarıyla eğlenmeye gitmiştir. Maraş olaylarının simgesini, ölü çocukların yarattığı huzursuzluğu kalbine anlatsa, vicdanından kaçmasa, acıyla yüzleşse belki de bu denli ağır bir buhran geçirmeyecektir.

Madenci de yerleşik bir acı, tarifsiz bir yutkunamama hâli, yetersizlik duygusu…

"Çürüyoruz," dedi Madenci. "Ruhumuz taşlaştı, ama bedenimiz çürüyor. Öyle ya da böyle, daha toprağa girmeden çürüyoruz. İğrenciz, kokuyoruz."

Otel ve çevresindekiler

"Dünya bir an Tanrı'nın parmağının ucundaki bir çıban gibi göründü gözüne, Tanrı parmağını bir batırsa çıban patlayacak, çürümenin kokusu bütün evrene yayılacaktı."

Peynircinin mahalleli tarafından linçine ramak kala kurtulması, mahalle sakinlerinin hiçbir şey yaşanmamış gibi evlerine dönmeleri, saldırganların temelsiz öfkeleri o güruhun akıldan mantıktan uzaklığını gösterir.

Mürşit, dünyanın omuzlarına yüklediği ağırlıktan iştahsız, az uyuyan, depresif biri olup çıkmıştı ve onlar diye ötekileştirdiği yığınların bir yönünü kıskanmıyor değildi:

"Mürşit, bu insanların uykularının kıskandırıcı olduğunu düşündü, gamsızlıklarının delirtici olduğunu. Burada hayat denen rezalete, musibete, felakete tahammül etmek için gamsız olmak şarttı. Duygusuz olmalıydı insan. Aklı, vicdanı felç olmalıydı."

Romanda otel, birbirinden farklı insanların uğrağıdır. Toplumun tutunamayanları, kimsesizleri için parkta ya da bir yıkıntıda sabahlamaktansa tek seçenektir.

Kişilerin, olayların kesişme noktası olan otel; yoksul, çaresiz insanlara yuva(!) olmasıyla; soğuk, konforsuz hatta rahatsız edici taraflarıyla (Mesela otelin önünde bir peynir satıcısı bulunmaktadır, kaldırıma koyduğu leğenlerdeki bozuk peynirlerden yayılan koku bile yoldan geçenin o otelden vazgeçmesine bir sebeptir.) yok saymak isteyeceğimiz bir mekândır. "Lobi*, lobi değil, mahalle kahvesiydi, her zamankinden daha pespaye, daha döküntü bir mahalle kahvesiydi."*

"*Mürşit oteldeki müşterilerin peynirlerden daha kötü koktuklarını düşündü. Yoksulluk ve çaresizliğin dayanılmaz bir kokusu var, ayda yılda bir yıkanıyor olmanın yol açtığı bir koku değil bu, daha derin, daha içerden, sessiz bir çığlık gibi, yoksulluğun damgası gibi, yoksullar kokularıyla işaretleniyor, bu koku insanın içini eziyor, insanı uzaklaştırıyor onlardan, yoksullardan ve itilmişlerden."*

Altın arama şirketi ile birlikte bir değişim gözlenir insanlarda.

"Şehir halkı altının zenginleştireceği bir geleceğin beklentisiyle içmeden sarhoş olmuştu."

"Sanki ara sıra gökyüzünden bir el uzanıyor, havaya neşe tozu serpiyordu. Halkta delimsirek bir sevinç, aptalca bir iyimserlik vardı."

Altın madeninin halka dağıtılacağına inananlar bile vardır:

"Kanun *çıkarılmış, yarısı bize verilecekmiş."*

Madenci diye andığımız Maden Mühendisi Uzay ise altını aramakta ama altının çıkarılmasını istememektedir. Altın, halkın abarttığı gibi bir istihdam yaratmayacaktır. Ayrıca onu çıkarmak uğruna şirket, toprağı zehirleyecektir. Altın madeninin yarattığı halüsinasyon halktaki para hırsının bir sonucudur ya da çaresiz, kimsesiz bırakılmış yığınların delirmesinin. Düşünme melekelerini yitirmiş halk ya da bunu hiç kazanamamış lümpenler ki aldıkları eğitimin ve izledikleri televizyon programlarının aptallaştırıcı etkisi yadsınamaz.

Sonuç

Kâbusların cumhuru ya da cumhurların kâbusu…

Kâbusların Mürşit için anlamını yazmasam da bizi çevreleyen toplumun bazen hayatı kâbusa çevirdiğini deneyimledik. Düşüncenin kadük kaldığı yerde mizahtan nasiplenmek mümkün olamıyor; katliam, linç ortasına doğan bizler trajedileri iliklerimize kadar hissediyor, hep yanı başımızdaki ölülerin fotoğraflarından kendimizi kurtarıp hayata sarılamıyoruz, gülmek lügatimizde yok.

Devinmeyen, değişmeyen, evrilmeyen, dayanışmayan yığınlara toplum diyemeyiz. Ancak birbirimizi tanır, birbirimizle yüzleşir, adaleti sağlamanın uygar yollarını öğrenir, linçlerden arınırsak ve utanırsak 1937-1938'de Dersim'den, 1978'de Maraş'tan, 1993'te Madımak'tan, 2011'de Roboski'den…

26.09.2023 ■

NOTLAR

[1] Karin Karakaşlı bir hikâyesinde bu tekerlemeye yer verir.

[2] Byung-Chul Han'ın kullandığı terimler. ("Palyatif Toplum Günümüzde Acı", Metis Yayınları, Temmuz 2022, İstanbul. Çeviren: Haluk Barışcan)

[3] İtalik yazılanlar kitaptan (Ayfer Tunç, "Dünya Ağrısı". Can Yayınları, Şubat 2022, İstanbul)

Önder Birol Bıyık'tan Bir Dönem Romanı:

KARŞIDAKİLER

■ CEVAT BAYRAK

Karşıdakiler, 1990'lar üzerine bir direnç ve yüzleşme romanı. Sevgili Önder arkadaşımızın "Şarkımız yarım kalmayacak" diyerek adıma imzalayıp gönderdiği kitapta belirttiği gibi, anlatılanlar "Hepimizin hikâyesi aslında." Roman, cezaevlerine girmiş çocuklarının ardından "mahpus mahpus dolaşan annelere" adanmış ve "puslu zamanlardı… yalnızdık" (s.9) ön cümlesiyle okura sesleniyor.

İçerideki ve dışarıdaki roman kahramanlarının yaşadıkları üzerinden akıp giden roman boyunca "Karşıdakiler"i çağrıştıracak bir cümle geçmemesi bende, yaşanan süreçte yer alınan konumu ifade etmek için romana bu ismin verilmiş olabileceği düşüncesini uyandırdı.

Yazar, içerden biri olarak, 1990'lardaki ölüm oruçları direniş sürecinde yaşananları ve tartışmaları, sınırlı sayıda kahraman ve örnek olay üzerinden eleştirel bir yaklaşımla ele almış. "Çok acısı var bizim kuşağın. Doğru düzgün bir yüzleşme de yapılmadan unutuldu gitti." (s.49) cümlesi romanın kaleme alınma gerekçelerinden birisi aslında: Süreci olumlu ve olumsuz yönleri ile ele alarak tarihe not düşmek.

"Aslında 90 kuşağı, 20. yüzyıl sosyalizminin son kuşağıydı. Özgürlük diyorduk ama özgürlüğün nasıl bir şey olduğunu bilmiyorduk…" itiraf cümlesinin ardından, " İnsanlığın özgürlük arayışı bitmez." (s.51) "Asıl olan sınıf mücadelesi." (s.57) cümlelerinin gelmesi yönelinmesi gereken hedefi işaret ediyor diyebiliriz.

Temelde "tabutluk" denilen F tipi cezaevlerine nakilleri durdurmaya yönelik yapılan ölüm oruçları eyleminin sert bir dille eleştirildiğini görüyoruz: "Zaten ta baştan yanlıştı o politika." (s.201), "Ölüm, yenilmek için ringe çıkılacak bir rakip değil." (s.61), "96 ölüm oruçlarından sonra eylemler garip biçimde tırmandırıldı. O düzeyde eylemleri gerçekleştirecek bir durum yoktu cezaevlerinde. Dahası cezaevlerini kurtarılmış bölge görmek gibi bir hastalık bulaştı sola." (s.190)

Cezaevinden tahliye olmuş kişilerin yaşadıkları sorunlar (işsizlik, yalnızlık, alkolle avunma vs.) toplumsal ilişkilerin artık eskisi gibi olmaması ve her şeyin bozulmuş olması vurgusu ile işlenmiş. "Sağ gözün sol göze faydası yok." (s.73) denilen bu devirde insanın insana duyduğu ihtiyaç, Dido Teyze'nin ağzından dile getirilmiş: "İnsan dediğin, insanla insan…" (s.20)

"Kör bir inançla yürümek istemiyordum artık." (s.114), "Türkiye'de ölüm orucunu devrimciliğin turnusol kâğıdı hâline getirdik neredeyse. Dışarıda büyüyemeyince içeride sertleştik. Ölüm orucu siyasal bir eylem olabilir mi, bunu hiç sorgulamadık." (s.115)

"Taleplerin haklılığı, her yöntemi meşru kılmıyor Handan." (s.118) Cezaevlerindeki baskılara başka türlü de direnilebileceğini düşünen roman kahramanı katı örgüt tipolojisine bir tepki olarak örgütsel ilişkilerini koparır ve "ben olmadan biz olmuyor" (s.19) diyerek bireyselliğini şiirle kurma çabası içerisine girer.

Karşıdakiler,
Önder Birol Bıyık,
Şey Kitap, 2022)

Ölüm oruçları eylemine yönelik eleştirel yaklaşımın ve alkol temasının baskın olarak işlendiği görülen eserde Alevilik, şiir, şair, sanatçı, sosyalizm, soğuk savaş dönemi, Sovyetlerin başarısı ve ardından gelen yozlaşma süreci de konuya dâhil edilmiş.

Gerçekliğin bozulmadan kurgusal bir yapıda aktarılması, olay örgüsündeki devamlılık ve kelime hazinesinin genişliği bakımından dikkat çeken bir eser olmuş. Finalin, roman kurgusuna yaraşır bir sonla işlendiğini belirtmek isterim.■

HATİCE EROĞLU AKDOĞAN'DAN İKİ YENİ KİTAP

Birisi, 19. yüzyılın son otuz yılı içinde doğup büyüyüp 1919'da Berlin'de, ileride Hitlerin SS gücünü oluşturacak olan faşist bir terör timi tarafından öldürülen Alman ve Polonya sosyal demokrasisi ve dolayısıyla Avrupa işçi hareketinin önderi Rosa Luxemburg'un hayatını konu alan bir kitap: "**Rosa Luxemburg: Berlin'de Bir Spartaküs**"

Diğeri ise okurların hep merak etmiş olduğu, şair ve yazarların nasıl yazdığına dair bir konu etrafında biçimlenen derleme bir kitap olan "**Kendi Kalemleriyle Yazarların Odası"**.

Her iki kitap da içinde bulunduğumuz eylül ayında birer hafta arayla yayın hayatına girmiş bulundu.

Yazarın, Rosa Luxemburg'u konu alan kitabı, akademik, siyasal ve işçi toplantıları ve gösterileri etrafında akan çok hareketli ve yoğun geçen yaşamını fazla ayrıntıya boğmadan romansı bir biyografi tarzında anlatmaya dayanıyor. Rosa Luxemburg, hakkında çokça makale yazılmış, çok kitap hazırlanmış biridir. Onun hayatı içinde çok önem verdiği; bugünkü internet iletişimi yerine geçen mektuplaşmayı etkili bir şekilde kullanması bile tek başına onun hayatında öne çıkan önemli özelliklerden biridir. Kitabın arka kapak metninde kısaca yer alan şu ifade Rosa'yı anlamlandırmamıza da yardımcı olacaktır:*"Onun gücü, parlak zekâsı etrafında biçimlenen teori ve pratik eylemde kendini belli eder. Rosa, bitmez tükenmez bir enerjiyle emekçilerin kurtuluşu için mücadele etmiş, bu yolda kalemini ucu keskin bir araca dönüştürebilmiştir."* Hani "kalem kılıçtan keskindir" denir ya; işte o kalemi kılıçtan keskin olanların başında Rosa Luxemburg vardır. Kitabın içeriği bunu anlamamıza da yardımcı oluyor.

Rosa, ezilenlerin davasına olduğu kadar sevgiye, aşka da yakın ve tutkun biridir. O nedenle hakkında yazanların kimi Rosa'yı mektupları ekseninde, kimi karşılık bulmakta zorlandığı aşkı ekseninde, kimi ekonomik-politik yazıları ekseninde ele alarak değerlendirir. Yeni çıkan "**Rosa Luxemburg; Berlin'de Bir Spartaküs**" ise Rosa Luxemburg'un yaşamına dâhil olan her şeye ayrıntılar içinde kaybolmadan dokunan bir yapıt.

Yazarın, "**Kendi Kalemleriyle Yazarların Odası**" kitabı ise soruşturma ya dayalı derleme bir kitap. Bunun için yazar **Hatice Eroğlu Akdoğan** onlarca yazarla görüşerek yazma serüvenine ne zaman, nasıl başladığını; yazmayı hangi ortamda ve araçlarla sürdürdüğünü ve buna bağlı çevre etkileşiminin ne düzeyde olduğunu açığa çıkarmaya odaklanmıştır. Çalışmayı kabullenip yanıt veren yazarlar, yer yer kendilerine yöneltilen sorulara kelime kesinliğinde bağlı kalmayıp metne farklı açılımlarla da katkıda bulunmuşlardır.

Elbet yazarların hepsi istediği gibi özgür ortamlara sahip değildir. Kitapta en çok da dikkat çeken hapishanede olan yazarların yazı serüvenidir. Ayrıca yurt dışında da zorunlu sürgünlük yaşayan yazarların da koşulları farklılık içerir. Hadi yazdılar, nerede nasıl yayımlatacaklar? Çevrelerinde aynı dili konuştuğu bir okur kitlesi var mı? Ülkeden uzak oluşları onların hayal dünyasını nasıl etkiler? Bu ve benzeri soruların yanıtlarını da sürgün yazarların metninden anlamaya çalışıyoruz...

Türkü söylemek, resim yapmak gibi yazmak da çoğunlukla bir aşk halidir. İşte kitapta yer alan bir yazarın satırları bu tutkunun da yansımasıdır: *"Ben biraz azim ve çaba arsızıyım. Yazmak, düşlerimi kalem yoluyla kâğıda dökmek için hiçbir engeli aşılamaz görmedim. Yazmamak için değil yazabilmek için sürekli bahaneler, gerekçeler ürettim ve asla vazgeçmedim. Yazmak bir anlamda yazgıma dönüştü, içimde olup bitenleri, aklımda dönüp dolaşanları, ruhumu kanatlandırıp uçuranları, yüreğimi coşturup şenlendirenleri yazmasam her halde delirirdim."*

Ülkemizin ağır ekonomik kriz yaşadığı şu süreçte bir kitabın yayımlanması yazar ve yayıncı açısından elbet çok mu çok zor. Söz konusu zorlukların ancak ve ancak okur ilgisi ile paylaşılıp azalacağı da ayrı bir gerçektir. Ayrıca aydınlık için direnme ve aydınlık için ilerlemede kitap vazgeçilmez bir ışık kaynağıdır da... ■

İSTANBUL KİTAP FUARINDAN...

40. Uluslararası İstanbul Kitap Fuarı 28 Ekim-5 Kasım 2023 tarihleri arasında İstanbul'da yapıldı.

1000'i aşkın yayınevi ve sivil toplum kuruluşunun katıldığı fuara Güney dergisi de katıldı.

Dergimiz, dergimizin çıkardığı kitaplar, 2024 takvimimiz Kitap Fuarında Dönüşüm Yayınları standında yerini aldı.

Okurlarımız, Güney'in son sayısını, –sayı 106– 2024 takvimini, Güney dergisi yazarlarından Gülsen Gülbeyaz, Murat Koçak, Abdullah Karabağ'ın kitaplarını temin etme olanağı buldular.

Fuar etkinlikleri kapsamında, 5 Kasım Pazar günü Fatoş Güney ile "Camları Kırın Kuşlar Kurtulsun" kitap tanıtım etkinliği ve söyleşi yapıldı.

"Senden bir şey isteyeceğim mavi kuş. Söz ver bana, eğer ben yapamazsam mutlaka sen yapmalısın! Yazmalısın, mutlaka yazmalısın! Yazacaksın değil mi? Anlatacaksın beni, kendini, yaşadıklarımızı, direncimizi, zor günleri..."

Fatoş Güney Yılmaz Güney'e hasta yatağında, yaşamını yitirmeden önce verdiği sözü, "Camları Kırın Kuşlar Kurtulsun" kitabı ile yerine getirdi.

Yılmaz Güney ile tanışmasından itibaren esas olarak kendisinin değişmesi üzerinden Yılmaz Güney'i yazdı.

16 yıl sürdü ilişkileri. Ölüm kendilerini ayırana kadar, zamanın büyük bir çoğunluğu hapishane kapılarında geçti. Acılar, zorluklar, sürgünler yaşadılar. Bütün bu zorlukları aşkları ile aştılar.

Yoğun katılımın olduğu etkinlikte Fatoş Güney "Camları Kırın Kuşlar Kurtulsun" kitabının yazım öyküsünü ve Yılmaz Güney ile ilgili kimi anılarını anlattı. Salonu dolduran izleyicilerin sorularını cevapladı.

Fatoş Güney etkinliğin ardından Dönüşüm Yayınları standında "Camları Kırın Kuşlar Kurtulsun" kitabını imzaladı.

25 Kasım 2023 ■ **GÜNEY**

"Anılardan Düşünsele" raflarda yerini aldı

Eğitimci yazar **Osman Nuri Şenol**'un **Anılardan Düşünsele** isimli kitabı yayımlandı. TÖS, TÖB-DER, Eğit-Sen, Eğitim-Sen, Emekli-Sen gibi sendikalarda hak arama mücadelelerine katılmış, bir dönem siyasi bir partide aktif olarak çalışmış olan Şenol kitabında gördüklerini, yaşadıklarını akıcı bir dille aktarıyor.Kendisi gibi eğitimci olan Hasan Aydın yazdığı önsözde; "Yazarımız hep yaşamın içinde kalmış; gözlemlemiş, düşünmüş, çözüm üretmiş. Sınıf bilinciyle emekçilerin dünyasında ışık olmuş. Doğaya, çocuklara ve ezilen kadınlara karşı duyarlı olmuş. Kısacası, değerli insan olmanın erdemine ulaşmış Osman Nuri Şenol. Kitabı okuduğunuzda bunu göreceksiniz." diyor.

Yakın tarihin demokrasi ve sınıf mücadelesine bir de Osman Nuri Şenol'un tanıklığında bakmak isterseniz bu kitabı okuyun... ■

Anılardan Düşünsele, Artshop, 2023

BİR TUTAM SAÇ ÜZERİNE

■ ALİHAN DEMİR

Sanatsal eser, kötü olan her şeye karşı insanlığın değerlerini ayağa kaldırır. "Bir Tutam Saç" adlı şiir kitabı da bu anlamda eril ve kirli bir zihni deşifre ederek insana dair insani değerleri yüce kılıyor. Hele hele sanatsal eserle bu doğruyu resmettikçe karanlığın safsataları kaybolup gidecektir.

Elime geçen "Bir Tutam Saç" adlı şiir kitabı Sona Mengütay'ın ilk şiir kitabı. Kadınlara ithaf edilen bu eser, içeriğiyle bunu doğrulayacak imgelerle kadını yüceltiyor. Jina Mahsa Amini şahsında dünyanın her yerinde kadınlar ayaklandığında ellerinde bir tutam saç vardı. Üzerinde durduğu en önemli imge de bir tutam saçtır. Bunun üzerinden tel tel biriktirdiği güzellikleri dizelerle bize veren şair, içinde deşifre ettiği sistemi de tel tel döküyor.

"Baştan sona şiirim, beni okuyabilir misin?" diyen Mengütay, kulağını kapatanlara sitem ederken basit bir ruh tasvirinden gelmediğini ima ederek anlaşılmak için vicdanlara sesleniyor. Hepimiz biliyoruz ki eserin niteliği arttıkça anlaşılmak da zorlaşacaktır. Şair, bunu en başa koyarak anlaşılmak istiyor. Hakkını alamadığı kirli ruha seslenerek kendisine mazgalı reva görenlerden parmaklıklarda asılı kalan isteklerinin yerine getirmesini istiyor. İstediği şeyler, ulus namusu olanların istemesi gereken şeylerdir. Avluya sıkıştırılan ruhunun bireysel acılarla yorulmadığını hatta toplumsal yanıyla yıkılmaz bir bilince ulaştığını anlatıyor. Bu bilinçle celladına acıyan evrensel bir sevgiyle yaşamı yarıda kesilen çiçeğe üzülüyor. Gerçek anlamda bu çiçeğe şiir yazdıktan sonra yaşamı yarıda kesilen yoldaşlarına da gerçek anlamda seslenip onları kayıt altına aldığını müjdeliyor. Rojbin'e şiirinde derin bir yoldaşlıktan öte yarım kalan bir yolun destanını tamamlayacağını gösteriyor. Bir gün bir dere ağzında onunla tekrar bir yer sofrasında oturup şarkılar söylemenin hayali etkileyici. Yenilmişlik hissettiren dizeler burada bir çelişki olarak durmaktadır. Yola düşenler için yol bitmiş değildir çünkü. "Yazmalıyım" diyerek anılarını yok etmek için ona kurulan tuzaklara yenilmeden kaydeder ve dizelere sığınır. Sığındığı dizelerle adına bulaşan bin yılları çitileyecek ve zaferini müjdeleyecektir anasına. En çok yarım kalan yanına.

Şiir, onu taşıyan bilincin artık onu içinde taşıyamaması sonucu ama belirli kurallar ve akademik normlarla ifade etmeyi gerek görmeden taşan sestir. Şair, bazı sözcüklerin bilinçli bir şekilde art arda kullanılmasıyla oluşacak müzikli ve akıcı dili umursamadan yazar. Bu teknik eksikliği, iyi şiirde sorun teşkil etmez. Çünkü şiir, hemen içerikle ve kendi gerçekliliğiyle kuralları paramparça eder. "Alın saçma sapan normlarınızı, defolun" der gibidir. Bu eksikliği yakalamışken üstüne gidelim dediğiniz anda hemen bir dize sonra sizi öyle bir gerçekliğe götürür ki elinizdeki kuralları çöpe atarsınız. Kitabın sonunda bu normların zihninizde de yer kapladığını fark eder ve sarsılırsınız. Çünkü ağıdın, iftiranın, haksızlığın ve acının bir kuralı yoktur. Devletlerin normlarını umursamadan oluşturulan imge, dizeye dönüştüğünde bilinci sarsarak kendini var eder. Mengütay, bu anlamda şiirsel normları umursamadan yazarken şiirin kural tanımaz hakkını sonuna kadar kullanıyor. Kafiyeye sızmaz, dörtlüklere indirgenmez bir davanın ruha yansıttığını gösterme peşindedir. Bunu yaparken fazlasıyla kendini sorumlu hisseder.

"Ve ben yürümezsem kim koşar çocuklar için" der.

Öyle bir bilinçle yüklenmiştir ki ömür boyu koştuğu hâlde "yürümezsem" ürkekliğinin nezaketiyle ve aldığı politik terbiyeyi suratımıza çarpar. Hangi suratlara çarpar? Bir çocuk için bir adım atmayanların süslü cümlelerine çarpar bunu. Burada vicdanı birinci şart koşar bize.

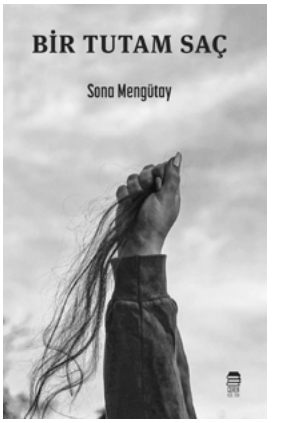

"Bir Tutam Saç", Sona Mengütay, Ceren Kültür, 2023, İstanbul

Sona Mengütay Cezaevi Adresi:
1 No'lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu, A6-17 Kandıra Kocaeli

Yetmiş dokuz sayfaya sığan şiirlerle bize çok resim çizer. Sözcüklerle resim çizme becerisi dikkat çekicidir. Anlatmak istediği çok hikâyesi olduğu çok açıktır. Dolu dolu bir bilincin taşması derken de bunu kastettim. Bu yüzden bu şiirler, yazarın yazmak istediği değildir. Kesinlikle yazmak zorunda kaldığı yara izleridir.

Coplar yoruluncaya kadar dolunaylara bakar dizelerinde. "Beni Senin Adına Vurdular" Şiiri bir romanın kısaltılmış hâlidir. Şair burada az ve özle taşanları dizginlemeye çalışmıştır. Kendini tanımaya tutulan aynada gördüğü bilinci yansıtır bize. İlk şiiri "Şiirim Ben" ile kendini betimler ve derdini döker ortaya. "Bir Tutam Saç" ile dayandığı tanrıça ruhunun işaretlerini verirken "Kardeşim" diyerek hepimizin kulaklarımızı açmamızı isteyerek geliyor. "Ayaklarımın İzi" ile bastığı toprağın kutsallığını ve özgürlüğe susamış çatlamış hâlini resmeder. "Ha bitti ha bitecek" şiiriyle küllerinden kendini yeniden doğurur her sabah. "Merdiven" şiirinde yücelmeyi arzular. Yaşam merdivenindeki kırılan basamakların hesabını tutar. Arzusu burada şahsi değil topyekûndur. "Köyüm" şiiriyle kendisi doğuran topraklara sahip çıktığını ve özünü özgürleştirip döneceğini mesajını verir. "Kavra beni" diyerek sesinin yankısını ararken trajediye dönen çağın kesif tadını ifşa ederek "Fide" ile de direnci ve umudu büyütüyor.

Nikarim Bêjim

■ A. KARABAX

Ez nikarim bêjim, min ji te hezkiriye
Bi çar bêjeyan sozek, bi min ecayîb tê
Dê çavên te pingirin, nikarim bikişînim êşên wan.

Eger di demeke pirxwedêyî de bibûma
Min ê bixweziya, divê dil bi tîrên zêr bêne xistin
Ji bo ku tu û ez, em her dem bi hev re bijiyana.

Ez nikarim bêjim, min ji te hezkiriye
Bi çar bêjeyan sozek, bi min ecayîb tê
Dê awirên te lêxin, nikarim bikişînim derbên wan.

Eger di demeke pirxwedêyî de bibûma xwedayîn
Min ê tu derên vê dinyayê bê çem
Û derdorên çeman jî bê dardefne nedihiştin.

Ez nikarim bêjim, min ji te hezkiriye
Bi çar bêjeyan sozek, bi min ecayîb tê
Dê rûyên te bixeyirin, nikarim binêrim li wan.

Eger di demeke pirxwedêyî de sêhredar bibûma
Min ê hemî tîrên kîn û nefretan bidana şewitandin
Bona jiyanên hîn baş û bêyî çarenûsên xwedêyîn.

Ez nikarim bêjim, min ji te hezkiriye
Bi çar bêjeyan sozek, bi min ecayîb tê
Dê sozê biweste ji dil li zimên, nikarim bibihîzim.

Eger ji xwedawendên mezintir hêzek min hebûya
Ji mirov xwedêyî, ji xwedê jî mirov bi dûr xistana
Bona jiyanên bi mirov bi mirov bihatana jiyandin.

Ez nikarim bêjim, min ji te hezkiriye
Bi çar bêjeyan sozek, bi min ecayîb tê
Dê porê te bidêre ji serî de, nikarim bi keys bikim.

Hez bi tacan nayê pîvan di civakên pirxwedêyî de
Divê xapek yekxwedêyî hebe di hikmên wisan de
Xwedîhêz bibûma, min ê tev tac bi avê re berdana.

Ez nikarim bêjim, min ji te hezkiriye
Bi çar bêjeyan sozek, bi min ecayîb tê
Dê emrên bixumînin ji çavan de, nikarim binêrim.

30.10.2023

Diyemem

■ A. KARABAĞ

Ben seni sevdim diyemem
Dört kelimeden bir söz, bir tuhaf geliyor bana
Sonra gözlerin alınır, dayanamam acısına.

Çok tanrılı bir çağda olsaydım
Her kalbin bir altın okla vurulmasını dilerdim
Bir sen ve bir ben, ebediyen kalabilmek için.

Ben seni sevdim diyemem
Dört kelimeden bir söz, bir tuhaf geliyor bana
Sonra bakışların yaralar, dayanamam yarasına.

Çok tanrılı bir çağda tanrıca biri olsaydım
Dünyanın hiçbir yerini ırmaksız
Ve ırmak boylarını da defnesiz bırakmazdım.

Ben seni sevdim diyemem
Dört kelimeden bir söz, bir tuhaf geliyor bana
Sonra yüzün kararır, katlanamam kararmasına.

Çok tanrılı bir çağda sihir sahibi güç olsaydım
Tüm kin ve nefret oklarını toplar ve yakardım
Tanrısal yargı dışı daha güzel bir yaşam için.

Ben seni sevdim diyemem
Dört kelimeden bir söz, bir tuhaf geliyor bana
Sonra gönülden dile seda yorulur, duyamam.

Baş tanrılardan daha büyük biri olsaydım
İnsandan tanrıyı ve tanrıdan insanı silerdim
İnsan insana ve yalnız insanca yaşamak için.

Ben seni sevdim diyemem
Dört kelimeden bir söz, bir tuhaf geliyor bana
Sonra saçın savrulur baştan öne, bağlayamam.

Sevmek bir taca sığmaz çok tanrılı bir âlemde
Tek tanrısal bir divan hilesi var gibi hükmünde
Gücüm yetseydi, tüm taçları sulara bırakırdım.

Ben seni sevdim diyemem
Dört kelimeden bir söz, bir tuhaf geliyor bana
Sonra bir ömür çağlar gözden göze, bakamam.

Kimse inanmıyor bana

■ EMİNE AYDOĞDU

Güneş dağın tepesine inerken, cemselerle (*) geldiler, köyün içinde birkaç kez tur attıktan sonra tren istasyonunun yakınına kamp kurdular. Köyümüz, istasyona onbeş dakika yürüme mesafesinde, altmış hanelik küçük bir köy. Bizim oralarda askeri severler, kızlı, oğlanlı onlara yiyecek götürürdük, muhtar ve öğretmen her hanenin ne vereceğini önceden belirlemişti. Erzakları verince, bazıları bize para vermek isterdi; almazdık. Yakında savaş çıkacakmış, istasyonla köyü korumak için gelmişler. Hepsi de gençti, bizden üç-beş yaş daha büyük görünüyorlardı. Çok neşeliydiler. Dimdik yürüyor ve toprağa sert basıyorlardı. İlk zamanlar benzerliklerine şaşırırdık, farklı olduklarını, giysilerinin dışında aralarında bir benzerlik olmadığını sonradan fark ettik.

Ekmek torbasını uzattığımda, eli elime değdi, kapkara gözleriyle öyle bir baktı ki bakışları, içimi delip geçti sanki. O günden sonra bir bahane bulup istasyona gitmeye başladım. Ninem kızıyordu: "Bu kadar sık gitme, iyi olmaz, bak, yakında savaş da çıkacakmış, o zaman ne yapacaksın?" Ninemi dinlemiyordum. Aklımda tek şey vardı; onu görmek, uzaktan da olsa ona bakmak, göz göze gelmek. "Savaşı ben mi çıkarıyorum? Bana ne savaştan, benim kalbim tandırdaki ateş gibi yanıyor." Ninem: "Yapma yavrum, deyip dizlerine vuruyor, bu işin sonu iyi olmayacak" diyordu.

Mavisi iyice solmuş banka oturup izliyorum, sürekli talim yapıyorlar, koşarken bana bakıp gülümsüyor, işte o anlarda dizlerimin bağı çözülüyor. Yumurta sepetini ve içine öteberi koyduğum çıkını götürdüğüm gün, dörde katlanmış kar gibi beyaz bir kâğıt parçasını elime tutuşturdu. Buluşma saatini ve yerini yazmıştı. Akşam buluştuk. Karanlıkta çayırların üzerinde durmadan öpüştük. Delice öpüşüyorduk, ayrılacağımız zaman gözleri ıslandı, şaşırdım ama soramadım. Birbirimize öyle sarıldık ki, onun bedeni bana, benimki ona geçti. Benim gözlerim ıslanmadı. Mırmır'dan öğrenmiştim ağlamamayı, ne kadar acı çekerse çeksin ağlamazdı, kimse onun gözyaşını görmedi. Kimi zaman peşime takılır, istasyona kadar beni takip ederdi, banka oturur oturmaz kucağıma atlar, etrafı ilgiyle izler, mırıl mırıl kafasını yüzüme sürerdi. Mırmır da benim gibi istasyonun kokusunu seviyordu. Keyifle havayı koklar, kuyruğunu sağa sola sallardı. İstasyondaki hava, evdeki, köydeki, yoldaki havadan daha neşeliydi.

Onunla göz göze gelince, istasyonun neşesinde kayboluyor, kendimi de zamanı da unutuyordum. Trenler gelip geçiyor, yolcular inip biniyor, ben yalnızca ona bakıyordum. Dönüp bakmasını ve gülümsemesini bekliyordum; çoğu zaman bunu yapamıyordu. Gene de bir saniye bile olsa, belki bakar, umuduyla bekliyordum. Komutan sürekli bağırıyordu, komutanın sesini duydukça oturduğum bankta titriyordum. Niye bu kadar bağırıyor acaba?.. Bazen de elindeki copla vuruyordu, o zaman, acı birşey yutuyormuş gibi oluyordum. Nineme anlatınca: "İçindekileri sakla, kimseye anlatma," diyordu. Komutan, askerleri çok fazla yürütüp koşturuyordu, çizgilerle belirlenen mesafeyi hızlıca koşmaları gerekiyordu, kolundaki saatle saniyeleri sayıyordu. Koşamayanlar, yere yatıp sürünüyordu. Yat, kalk, diye bağırıyordu komutan.

Buluşacağımız zaman, içim içime sığmıyor, her şey birbirine karıştırıyor, elim ayağıma dolaşıyor, sınırsız bir arzunun içinde dönüp duruyordum. Ne olduğunu adlandıramadığım için nineme yalvarıyordum, ne olur başıma gelen bu şeyi anlamama yardım et, neden kalbimde hep ateş varmış gibi hissediyorum. Ninem, söylediklerime ve yaptıklarıma kimi zaman altan alta gülüyordu. Gerçi bunu sezdirmeden yapıyordu ama ben, yüzünün değişen renginden anlıyordum. "Senin saflığın ve içtenliğin bütün duvarları yıkar, yıkar yıkmasına da..." der, sonunu getirmezdi.

Kalbimin sıcaklığı, bedenimde dolaşıyordu. Her şeyi bir anda istiyor, içimdeki ve dışımdaki bütün sınırlardan su gibi taşıyordum. Duygularımı, derimin gözeneklerinde hissediyordum. Benim bedenime benzemeyen bir başka bedenin varlığının hissiydi bu. Bu başkalık, beni teslim alıyor, sarıyor, sarsıyor, kucaklıyordu. İstasyon başkalaşıyor, grisi kayboluyor, apayrı bir renge bürünüyordu. Leyleklerin yuvalarına süzülüşü, lokomotifin sesi, serçelerin cıvıltıları, söğütün yaprakları, gökyüzüne doğru çıkan dumanın rengi bile değişiyordu; kül rengi duman, alı al, moru

mor oluyordu. Kalbimde, çok derinlerde saklanmış duygular kıpırdıyor, canlanıyor, birisinin onları bulup kendi kalbine akıtmasını bekliyorlardı.

Eve döndüğümde ninem uyumuştu, her zamankinden biraz daha geç dönmüştüm. Beklemekten yorulmuş olmalı, aynı odada uyuyorduk, kınalı saçlarını koklayıp, yanağından öpüp uyudum. Sabah uyandığımda hâlâ uyuyordu, daima erkenden kalkardı, nedense bu sabah uyanmamıştı. Yatağına eğilip başımı göğsüne koydum, kalk artık, geç oldu, hem sana neler anlatacağım neler... uyanmadı. Geriye çekilip yüzüne baktım, yüzü bembeyazdı. Koluna dokundum, nineciğim haydi kalk, sana süt ısıtayım, yumurta da haşlarım, haydi... Kıpırdamadı. Yüzüne soğuk su sürdüm. Nefesim kesilinceye değin bağırdım, tepki vermedi. Öylece uyuyordu; bir daha da uyanmadı; ölümün, bir daha uyanmamak olduğunu ninem uyanmayınca öğrendim. Ölümün nereden geldiğini bilmesem de o, her şeyin içinde ve dışında geziniyordu. Beynimin içinde gezindiği gibi Mırmır'ın tüylerinde de geziniyordu. Mırmır kucağımda üç gün boyunca avluda oturdum. Konuşmadım, ağlamadım, uyumadım, öylece oturup, toprağa baktım; Mırmır da baktı. Dördüncü gün istasyona gittim, ne kamp vardı, ne o, ne askerler, ne komutan; deli gibi koşmaya başladım, binanın taş merdivenlerini ikişer ikişer atlayarak, içeri daldım, önüme çıkan çocuk, genç, kadın, erkek demeden, herkese sordum, kiminin kolundan tuttum, kiminin önüne geçtim, kiminin yanında yürüdüm, insanlar yüzüme garip garip bakıyordu, yaşlı kadınlar, vah zavallı yavrucak, vah vah diyordu. Nereye gittiler diye bağırıyordum, istasyon şefi gelip beni yerden kaldırdı, su içirdi, bileklerime boynuma kolonya sürdü: "Sakin sakin anlat bakalım, kim nereye gitti?.." "askerler, kamp, o... nereye gitti?.. " "Yavrum, ne askeri, ne kampı?.. Şimdi sen çok üzgünsün, ninen... " "Doğruyu söyleyin, yalvarırım nereye gittiler, daha üç gün önce buradaydılar. "

Meraklı kalabalık etrafımızı çevirip, uğultulu bir çember içine almışlardı; yazık diyorlardı, anası babası da yok, yavrucak tamamen yalnız kaldı. Çemberi yararak köye kadar koştum, öğretmene soracaktım, o nasılsa doğruyu söylerdi. Okula gidinceye değin yolda belde karşılaştığım herkese sordum, kimse bir şey bilmiyordu, hatta bana acıyan gözlerle bakıyorlardı. Çeşme başında laflayan kadınların konuşmalarını dinledim. "Anası gibi hayal görüyor, sonu, onun gibi olmasın..." "Ay Allah korusun, tövbe de kız, zavallı kendini şelâleden aşağı attı, ölüsü bile bulunmadı." "Yaşadıkları kolay değildi bacım, babasız çocuk doğurdu, şu fistanı yeşilliyle kavga edince, sen piçine sahip çık dedi de kanımız dondu." "Nine de bilmiyordu babasını. O kadar yalvarmasına rağmen ağzından tek kelime çıkmadı. Ağzına sanki kilit vurmuşlardı. Olan bu kıza oldu, vah yavrum vah, vah ki ne vah... "

Konuştukları her şeyi biliyordum, ninem, geceler boyu masal anlatır gibi anlatmıştı, hatta onların bilmediklerini de biliyordum. Okula koşarak gittim, tıpkı onun koştuğu gibi, komutanın sesi kulaklarımda çınlıyordu, o zaman daha hızlı koşuyordum. Öğretmen beni görünce ayağa kalktı.

"Bir şey mi oldu yavrum?.. Yüzün sapsarı. Gel otur şöyle bakalım, şimdi anlat bana, ne oldu?.. " "İstasyona kurulan kamp ve askerler yoklar, nereye gittiler?.." Diğerlerinin yüzündeki şaşkınlıktan daha fazlası öğretmenin yüzüne çöktü. "Ne kampı, ne askeri, çok üzüldün, biliyorum, kolay değil, biz varız, merak etme? Biraz dinlen, yeniden konuşalım, hatta gel, bize gidelim, çocuklarla... " "Siz de onlar gibi yalan söylüyorsunuz, neden ama neden?.. " Dörde katlanmış kâğıdı çıkarıp gösterdim, kâğıdın ortasındaki amblemi görünce yüzü sararır gibi oldu: "Nerden buldun bunu?.." "Bir yerden bulmadım, o verdi bana, neden herkes susuyor, neden herkes yalan söylüyor, neden doğruyu söylemiyor? Neden?... Ne olur, ne olur, yalvarırım, bari siz doğruyu söyleyin?.. "Başını sağa sola salladı, seni bir doktora götürelim." Pantolonunun cebine koyduğu kâğıdı istedim. "Ne kâğıdı yavrum?.. Gel, eve gidelim, bak birkaç gün dinlen, kendine gelirsin, sonra tekrar konuşalım olur mu?.. " "Hayır, bin kere hayır... Sana verdiğim kâğıdı verir misin, sol cebinde, biliyorum? Yalvarırım... " Elini cebinden çıkarmadı; öfke ve tehdit içeren bir şeyler mırıldanarak gri kapıyı suratıma kapattı.

Muhtara... yoo yoo gitmeyeceğim, ninem onu sevmezdi, adını söylemezdi, yalan satan adam derdi. Ninem olsaydı, bana yardım ederdi, gerçeği korkmadan söylerdi, o da yok şimdi. Kimse inanmıyor bana, gerçeği de söylemiyor, herkes hayal kurduğumu, hasta olduğumu düşünüyor ama ben kendime inanıyorum, Mırmır da. İkimiz de düş olmadığını biliyoruz. Trenler geliyor, trenler gidiyor, biz istasyonda bekliyoruz. ■

* General Motors Corporation "GMC"

Baskıcı sistem

■ MED REŞİYAN

Din, gelenek ve feodal bağlar Ortadoğu'da, ülkemizde ve dünyada toplum mühendisliği bağlamında önemli bir rol üstlenmekle birlikte sosyolojik, psikolojik, demografik dengeyi bozan toplumları yeniden inşa etmek var olma, yok etme, güç şiddet ve korkuya dayalı olgular sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Yaşadığımız coğrafyada birey, kadın, insan hâlen kendi özüyle bütünleşmediği gibi toplumun, sistemin şekilci, dayatmacı baskısı altında duyguları, düşüncesi, hayat felsefesi, yaşam tarzı ret edilen bir kadın ve aynı zamanda bir Kürt olarak özgür irademin susturulduğu, prangaya vurulduğu, yabancılaştırıldığı yerde sistemden farklı olmayan tek tip bir anlayışa sahip herkesi, her şeyi aynılaştıran, ötekileştiren, ezen, kadını hâlen meta olarak gören erk zihniyetin gölgesinden kurtulamayan, kadın olmayı erkeğin dizinin dibinde köle olmak olarak algılayan bir toplumda içimdeki haykırışın, farkındalığın, özgürlüğün en büyük öncüsü ve sesi olan sanata ve kalemime sarılmak beni ben yapan önemli etmenlerden bir tanesi.

Toplumun kuralları ve tel örgülerin dışına çıkan kendisine benzemeyeni ahlaksızlıkla sınayan, doğru tektir bu abeceyi bozan, zincirlerini kıran ya da bu durumu sorgulayan fikirlere saygı duymayan gerici ve yobaz yapıların içinde anlaşılmak güç olduğu kadar imkânsızdır.

Erkek egemen bir toplumda seni hiçleştiren, aşağılayan, küçümseyen, gelişime ve değişime karşı duran hiçbir alanda kadına yer vermeyen, kısıtlayıcı, bağnaz bakış açılarıyla hareket eden böyle bir yapının himayesinde var olmak ve üzerine kapatılan bütün kapıları, duvarları yıkarak içselleştirdiğin fikirleri hayata geçirmek aydınlanma sürecinde önemli bir bedel ve mücadele gerektirir. Cins, renk, dil üzerinden seni yok sayan, insanın biyolojik, içgüdüsel, karakteristik özelliklerini görmezden gelen çağdışı, at gözlükleriyle dünyaya bakan karanlık beyinler toplumsal ve bireysel özgürlüğün öncüleri olamadığı gibi bunun önündeki

Bir Sonbahar Akşamı

Bir sonbahar akşamı yalnızlığı
Yasak bir dilin tutsak sessizliği gözlerim
Ve yüreğimde bir kurşun yarası
Gecemde üşüyen son elveda
Düşen yapraklar, yıldızsız maviler
Yorgun sevdalar, sönmeyen acılar
Uğuldayan mevsimlerin uçurum karanlığında
Ayazda solan gülüş, puslanan sokak
Kanayan özlem, savrulan umut

Kayıp sabahların yangın şafağında kırılan dal,
Düşleri kirletilmiş çocuk
Kimliksizliğim, kavgam

Hüzünlü bulutlar düşünce sisli dağların ardına
Bir gün nefessiz kalırsa dilimde sevmelerim

Esir öykülerin güneşsiz topraklarında,
Tel örgülerin dikenli yollarında
Yitip giden sevda, çürüyen çağla
Solgun baharların ıssız yalnızlığında
İçimde ağlayan bir şiirsin sen

Zindan gecelerin eylül soğuğunda
Her tufanda güz yağmurlarına durur zaman

Kederli ve yas içinde ufuksuz, iklimsiz
Çağlayanlar durulunca
Özgürlüğe hasret dizelerimin hüznünde

Bir çığlık gibi yüreğimde tutuşur ülkem

26.08.2023 ■ **MR**

en büyük engeldir.

Toplumlar sistemlerin ürünü olduğu kadar onlardan beslenir. Dinin hâkim olduğu Ortadoğu ve ülkemizde açlık, gözyaşı, ölüm ve acı bir tablonun içinde her gün işlenen kadın cinayetleri, taciz, çocuk evlilikleri ve bütün bunların rejim tarafından kanıksatılarak biat kültürü üzerinden aptallaştırılan, yozlaştırılan bir toplum modeli yaratarak faşizm dalgasında büyük halk kitlelerini daha fazla sömürmek olmuştur. Bunun en açık örneği eğitim sisteminin alaşağı edilmesidir.

Sağlam bir zemin üzerine kurulamayan ve malzemesinden çaldığınız her bina en ufak bir depremde çökmekle karşı karşıyadır. Devletler de bundan farklı değildir. Demokrasi, hukuk, adalet, eşitlik, barış ve şeffaf bir düzenin alt yapısını oluşturamadığınız yerde güvenli bir ortam ve gelecek hazırlayamazsınız.

Birey ve insan haklarının çiğnendiği bir yönetim şeklinde huzur ve özgürlükten bahsedilemez.

Kadın bu toplumun bir parçasıdır. Kara çarşafların altına gömdüğünüz her beyin yeni bir ufuktur. Yasaklar insan yaradılışına aykırı olduğu kadar insan üzerinde olumsuz ve negatif sonuçlara sebebiyet verir.

Sevginin, hoş görürünün, nezaketin, dostluğun, insanlığın tüketildiği, ırkçı şoven militarist, kutuplaştırıcı rejimler tarafından, kavganın, tahammülsüzlüğün, düşmanlığın tırmandırıldığı, empoze edildiği, toplum psikolojisinin, ruhsal dengenin bozulduğu bir bölgede tabulara ve hükümlerinize, tutsak ettiğiniz her kadının içindeki yaşama arzusunu yok ettiniz, öldürdünüz. Saçından, kıyafetine kadar üzerinde yetki ve hak sahibi olduğunu düşünen, namus kavramını da kadına dayatan sınırlarımı, yaşam alanlarımı daraltan egolarınıza, çıkarlarınıza kurban ettiğiniz erkek üstünlüğü anlayışıyla önüme barikatlar ördüğünüz bir zihniyetin bana biçtiği kıyafetin ölçülerini kabul etmeyen, farkında olan ezberleri bozan bu düzeni, bu hiyerarşik yapıyı eleştiren yeni bir dünyanın kapılarını aralayan, öğretilmiş değerleri tekrarlayan kadınların tutucu, muhafazakâr ve yargılayıcı tutumlarıyla aykırı olan herkesi dışlayan, horlayan demir parmaklıkların ardında yıldızları, gökyüzünü görmeyen kör, sağır, dilsiz kendilerine giydirilen bütün kılıflara boyun eğen hayır demesini bilmeyen düşünme algısından yoksun hem cinslerimin de baskılarına maruz kalan kendi haklı taleplerinin farkında, bilincinde olmayan ve onların ölüm çukurlarında boğulmalarına sessiz kalmayan yazan ve bizzat bunları yaşayan biri olarak sanat, şiir, içimdeki uyanışın yüreğimdeki başkaldırının çığlığı ve sesi oldu. ■

Zozan

■ SEVGİ EROL ÖÇAL

Savrulacak Zozan
Savrulan gençliğim gibi
Göğün incisi kar taneleri
Yağacak çocukluğuma

Bitkisi bahar yaylaların
Uçsuz bucaksız ovaların
Kartalların tüneği karlı dağların
Güzelliği yayacak hürriyeti

Şenlenecek evren
Kırılacak zincirler
Bitecek esaret bitecek

Belki kavuşamayacak sevgililer
Anıların güzelliğinde saklanacaklar
Yaşanmışlığın tazeliği yüreklerde
Uzaklığın acısı keskin bıçak gibi içimizde

Geçip giden ömre yeni zamanlar eklenecek
Umudu rüzgâr kanatlarında güneşi aydınlıkta
Ve ay dökülecek geceye
Çizecek göğe ismini

Aysız gecelerin kayıp suretleri ışıyacak
Aydınlık asıp karanlığı
Atıp imzasını ilan edecek
Sonsuz parıltısını

16 Temmuz 2021

Gönlünde ateşi, aklında hasreti yitirmeyen adam:

Ali Haydar

AKMAN GEDİK

Şimdi kim bu "Ali Haydar" dediğinizi duyar gibi oluyorum. İnanın ki ben de bilmiyordum. Ya da yıllar önce Sayın Davut Kurun'un bu yazısını internet ortamında okumuştum gibime geliyor ama tam emin değilim. İlginç bir hikâyesi vardır Ali Haydar'ın. "Ali Haydar" üst başlığı ile "Dersim'den Marsilya'ya Bir Direniş Öyküsü" kitabının ismidir. Kitabın yazarı Davut Kurun ve kitap Babek Yayınları tarafından Ocak 2022'de basılmıştır. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Gerçi yazar kitabın içinde "kısım" yerine "kitap" demiştir. Mutlaka kendince geçerli bir nedeni vardır. Kitabı okudum. Bu yazı bir kitap tanıtım yazısı değildir, baştan söyleyeyim. Kitaba isim olan Ali Haydar'ın hikâyesi beni etkiledi. Bu hikâyenin kahramanı Ali Haydar'ı okuduktan sonra aklımın süzgecinde kalanları sizlerle paylaşmak istiyorum. Diğer kısımları (kitap içindeki kitap kısmını) dışta tutuyorum. Merak edenler kitabı alıp okuyabilirler. İnsan hikâyeleri en çok ilgimi çeken şeylerin başında gelir...

Ali Haydar, Dersim Pülümürlü. Pülümür'ün Xirabe (Virane, Ören) köyündendir. Xirabe köyünün komşu köyü Qerepınar köyü Ermenilerin yoğun yaşadığı bir köy. Ermenilerin yaşadığı yerlerde zanaatkârlar vardır mutlaka. Qerepınar'da su değirmeni vardır. Bağ bostan işleri yapılmaktadır. O zamanlar Harput'ta Amerikan misyonerleri aracılığıyla Amerika'ya giden çok sayıda Xirabeli Ermeni vardır. Ali Haydar'ın babası Apê Sileman (Süleyman) yaşını başını almış, dünya gözüyle çocuklarını evlendirmiştir. Çocuklarından Ali Haydar'ın birçok özelliği vardır. Güçlü kuvvetli bir gençtir. Buğday çuvallarını omuzuna atıp değirmene tek başına götüren iri kıyım birisidir. Zeki ve cesur olduğu kadar da iyi bağlama çalmaktadır. Bağlamayı ve okumayı Musa Amca denilen bir kişiden öğrenir. Aynı zamanda Musa Amca'nın kızı Gulê'ye gönlü düşer. İlgilidir ama açılamaz. Başkaları üzerinden haber salar. Nihayetinde köyün dışında tarla yolunda Gulê'yi tek başına görür. Açılır, meramını söyler. Gulê de kendisine karşı boş değildir. Karşılıklı yadigârlar verirler birbirlerine. Gulê ipek mendili alırken, "Benim de gönlüm sendedir," der. O an Ali Haydar'ın yüreğinden bir sıcaklık akar. Gözleri bir ışıltıda daha bir parlar. Derin bir iç geçirir, nefesini boşluğa salar. Nihayetinde evlenirler... Çocukları olur...

Derken kara günler başlar. Dersim kırımdan geçirilmiştir. Ovayı fazla bilmeyen Dersimliler daha çok dağlara, dağların eteklerine çekilmişlerdir hayata kalmak niyetiyle. Ali Haydar'ın köylüleri de köyünü terk etmek zorunda kalırlar. Ali Haydar bir gece yarısı birkaç arkadaşıyla köyünün yakınlarına gelir. Bir de ne görsün, köyden dumanlar yükselmektedir. Bir ağıla dalar, yanan insanları görür. İnsanlar tanınmayacak haldedir. Binbir zahmetle ölüler gömülür. Ne Gulê'yi ne de çocuklarını görebilmiştir. Ne kadar aradıysa da bir haber alamaz. Öldüklerine kanaat getirir; ağlar, ağlar...

Gulê'yle geçirdiği günler, çocuklarını kucağına alıp sevdiği günler düşer aklına. Geleceğe dair bir hayali kalmamıştı artık; nereye baksa karamsarlık, nereye baksa karanlıktı. Hayat onun için tüm renklerini kaybetmişti artık, kapkaraydı. Kararını verdi. Ermeni komşuları Amerika'ya gitmişlerdi zamanında. Ne edecekse edecek o da gidecekti. İki arkadaşıyla vurdular yola. Erzincan üzerinden Trabzon'a varacaklardı, oradan da Amerika'ya...

Erzincan'da bir köyün yakınından geçerken yiyecekleri kalmayınca koyun otlatan bir kadından azık

Ayin

EFE KADİR KAYRA GÜZEL

Ülgen'in avuçlarında
İnsanlık var etti
Dünyasında birkaç köz başında
Oynayıverdiler ateşin yanında
Sarsıldı toprak ayakları altında
Sandılar ki ceza 'hayra alamet'
Aslında heyelan eyleyiverdi toprak da

Dedem Gök Halil'in gözlerinde
Gözyaşları bebeklerin
Topraktan sudan havadan
Tanroluverdi bir Kam

Oynadı yer
Oluklarda böcekler
Ağaçlar sapasağlamdı
Ağladılar sessizce
Doğanın haline

İnsanlık bir ümit bekler
Kam'ın sözcüklerinde
Girer Kam ormana
Ağaçlarda umudu var etmeye

istediler. Kadının, "Bekleyin, kocamla gönderirim," sözüne şüpheyle baksalar da başka çareleri yoktu, beklediler. Adam çıkageldi. O da bir Dersim sürgünüydü. Adamın, "Beyaz elbiselerle gidemezsiniz bir yere, sizi hemen tanırlar!" sözüne itiraz edemediler. Adam onlara elbise ve şapka satın alıp getirdi. Artık Trabzon'dan Amerika'ya kalkan geminin olmadığını da anlattı. Erzincan'dan bilet alıp Ankara aktarmalı İzmir'e gittiler. İzmir'e vardılar. Oteller kimlik istiyordu. Ali Haydar ve arkadaşlarının kimlikleri yoktu. Kimliksiz gemiye de binilmeyecekti, sonradan aklına geldi Ali Haydar'ın. Geceyi parkta geçirdiler. O akşam uyuyamadı, gezinip durdu. Sabahleyin gemiye yakın bir yerde beyaz giysili birine durumunu anlattı.

On beş Reşat altının gücüyle bileti aldılar. Beyaz giysili çalışan onları uygun bir zamanda içeri aldı, gizli bir odaya götürdü. "Buradan sakın ola ki çıkmayın!" diye de sıkı sıkı tembih etti.

Henüz birkaç saat yol almışlardı ki biri kapıyı açtı. "Haydi, inin, Amerika'ya geldiniz!" dedi. Yolcularla birlikte bir binaya girdiler. Pasaport kontrol kısmına geldiklerinde, pasaportları olmadığından Polis bunları alıkoydu. İngilizce, Almanca, Fransızca soru sordu. Hiçbirine cevap alamadı. Nihayetinde Kürtçe bilen Ermeni bir tercüman bulundu. Tercüman anlatınca kandırıldıklarını anladılar. Amerika yerine Yunanistan'ın Pire Limanı'na getirildiklerini öğrendiler. Ermeni tercüman kefil oldu, üçünü evine götürdü. Diğer arkadaşları Yunanistan'da kalmaya karar verdiler. Ali Haydar ne olursa olsun gitmek istiyordu, kararlıydı. Vedalaştılar...

Tercüman Ali Haydar için çıkış kâğıdı ayarladı. Ali Haydar gemiye bindi.

Tahminen bir günlük yol almıştı. Gemi bir limana yanaştı. Pire'de başına gelen durum aynen burada da karşısına çıkıyordu. "İnsanın şansı yaver gitmeyince gitmiyor!" diye iç geçirdi. Yine çok dillerden sorular soruldu, cevap alınamadı. Burada da Kürtçe bilen Ermeni bir tercüman bulundu. Buranın da Amerika değil, Marsilya olduğunu öğrendi Ali Haydar. İfadesi alındı, serbest bırakıldı. Amerika diye geldiği Marsilya'da ne yapacağını nereye gideceğini bilemedi. Tercüman'a ricada bulundu. Geriye kalan birkaç altını bozdurup franka çevirdi. Küçük bir otele yerleşti. Yatağına çekilirken köyü düştü aklına, Gulê düştü, çocukları düştü... Gözleri buğulandı. Yorganı kafasına çekip için için ağladı, ağladı...

Marsilya'ya sığınmış Ermeniler arasında Bir Dersimli Kırmanç'ın geldiği duyuldu. Geldikleri toprakların hasreti yüreklerini kavurup duruyordu Dersim ve Harput'tan gelenlerin. Çoğu Ali Haydar'ı ziyaret etti, evlerine götürdü. Günler böylece geçti. Bu ilgiden dolayı az da olsa dertlerinden uzaklaşıyor, Amerika'ya gitme sevdasından günbegün uzaklaşıyordu. Bu insanların yardımıyla küçük bir oda buldu. Bir Yahudi'nin yanında da işe başladı...

Her gün evden işe, işten eve... Hayatını idame ettirme mücadelesi onu yalnızlaştırıyordu. Zaten çok konuşkan biri değilken daha bir ketum olmuştu... Yalnız başına gezer, düşünür, düşünürdü... Az sayıda da olsa arkadaş edinmişti ama dertlerini paylaşacak, onu anlayacak kimsesi yoktu. Ketum tavırlarını devam ettirip duruyordu...

Fransızlardan olan birkaç arkadaşı genelde Fransız Komünist Partisi'nin taraftarlarıydı. Bu arkadaşlarının ısrarıyla birkaç kez mitinglere de gitti. Cezayirli arkadaşlar edindi, dil konusunda kendisine yardımcı oldular. Dili geliştikçe Fransız arkadaşlarıyla iletişimi daha ilerledi. İçlerinden "Oliver" isimli bir Fransız arkadaşını çok sevdi. Konuşurken tane tane konuşurdu. Samimi ve sahici buluyordu bu genci.

1942 yılıydı. Patronu işyerini kapattı. Amerika'ya gitti. Ali Haydar bir süre işsiz kalsa da Marsilya Garı'nda iş buldu. Sefere çıkarılacak yolcu vagonlarının temizliğini yapıyordu.

1943 yılı... Nazi güçleri, Ocak 1943'te Marsilya'yı işgal etti. Naziler her tarafta terör esiriyordu. Ali Haydar'ın hayatı da altüst oldu. Naziler, Yahudi ve komünist avına başlamışlardı. Sokaklarda ölüm kol geziyordu. Çoğu Marsilyalı kaçıyordu şehirden. Bir gün mahallede evine gitmek isterken her tarafın Nazilerce tutulduğunu gördü Ali Haydar. Birkaç gün sonrası Ali Haydar'ın yaşadığı Liman Mahallesi yerle bir edildi. Evsiz kalmıştı Ali Haydar. Çok sevdiği arkadaşı Oliver'in tutuklandığını öğrendi. Ayrıca dağa çıkan partizan grupların olduğunu da öğrendi. Yeni bir ev aramaktan vazgeçti, dağa çıkıp partizan gruplarına katılmaya karar verdi. Dağda tanıdıklarıyla karşılaştı. Dağdaki gençler daha çok Fransız Komünist Partisi'nin taraftarlarıydı. Alp Dağlarının eteklerini mesken tutular. Köyler ve küçük kasabalar direniş güçlerinin denetimindeydi. Yeni katılanlarla birlikte askerî eğitim aldı Ali Haydar. Gözü pekliği, pratik zekâsı, cesareti sayesinde zamanla sıyrıldı. Teorik tartışmalara çok giremedi. O bir komünist değildi. Mazlumların yanındaydı; mağdur edilmişlerin yanına koyuyordu yüreğini.

Baskınlarda partizan komutanlarına görüşlerini söylüyordu. Komutanlar da sıklıkla direnişçi partizanların görüşlerine başvuruyorlardı. Bir gün Partizan Komutan Pierre, Ali Haydar'a da görüşlerini sordu. Ali Haydar'ın görüşleri daha mantıklı bulundu ve onun önerisi uygulamaya konuldu. Büyük bir sorumluluk gerektiriyordu. Pierre bu sorumluluğu

Ali Haydar'a verdi. Ali Haydar kabul etti. Eylem başarılı geçti, Naziler büyük kayıp verdiler. Ali Haydar'ın ismi böylesi birkaç başarılı eylemden sonra daha çok parladı.

Naziler yenilgiye uğramışlardı. Haber tüm Fransa'da yankı buldu. Basında Komutan Pierre ile Ali Haydar'ın ismi geçti. Ali Haydar 1943'te bir partizan birliğine komutan yapıldı. Ali Haydar'ın birliğinde yedi kadın savaşçı vardı. Ali Haydar kadın savaşçıları istemiyordu. Ayak bağı olacaklarını sanıyordu. Kadın savaşçılar şikâyette bulundular. Ayrımcılığa tabi tutulduklarını üst komutana bildirdiler.

Bu şikâyetten sonra pasif görevler verdi kadın savaşçılara. Kadınlar üst kademeye yazılı şikâyette bulundular. Pierre durumu anlatan bir yazı gönderdi Ali Haydar'a. Ali Haydar yazıyı okunca sinirlendi, derhal Marilo'yu çağırdı. Fransızcası da epeyce gelişmişti ama yine de meramını tam anlatamıyordu. Yanında yardımcıları, Marilo'yla konuştular. Marilo şikâyetçi olduğu konuları tekrar söyledi. Ali Haydar sinirlenerek, "Kadınların ölmesini istemiyorum!" dese de Marilo ikna olmadı. Bir erkek kadar iyi savaşabileceğini söyledi. Nihayetinde kadınlar da çatışmalara katıldılar. Kadınların bu başarısı karşısında Ali Haydar şaşırıp kaldı. Daha sonrasında Marilo'yu yardımcısı olarak seçti. Marilo İdari Bilimleri okumuş Komünist Parti'nin aktif bir üyesiydi. Ali Haydar'ın direnişteki pratik zekâsına hayran olmuştu ama bazı hareketlerine de akıl sır erdiremiyordu. "Ne tuhaf bir adam, komünist değil, neden bizimle. Neden çok konuşmaz, hep ketum. Bir de tuhaf alışkanlıkları var..." diye düşündü. Perşembe günleri bezleri yağa batırıp çakmakla tutuşturup (çerağ) yakıyordu ve bunu anlayamıyordu Marilo. Sabahları da ellerini göğe açıp dua ediyordu. Ana dilinde bir şeyler mırıldanıyordu. Bir gün de kayanın arkasında ana dilinde kılam söyleyip ağladığını görmüştü Marilo. Bu iri kıyım, kimseye açılamayan insanı yakından tanımak istedi Marilo ve bu bir tutkuya dönüştü. Sevdi bu adamı.

1944'ün başlarında Naziler, Güney Fransa'daki Yahudi ve komünist tutukluları Almanya'ya taşıma kararı aldı. Partizan direnişçiler bunu tartışıp durdular birkaç gün boyunca. Ali Haydar kararını verdi, "Kampları basıp tutukluları alacağız!" dedi. Eylem çok riskliydi. Nihayetinde başarılı bir planla vagonlara saldırıldı. Tutuklular kurtarıldı. En çok arkadaşı Oliver'in sağ kurtarıldığına sevindi Ali Haydar, büyük bir özlemle kucaklaştılar.

Naziler haberi aldılar. Ne olursa olsun bu birliği imha etmeleri gerekti. Ani bir baskın yaptılar. Şiddetli bir çatışma oldu. Kadın birliğinin geri çekilmesini istedi. Marilo itiraz ettiyse de kararı kesindi Ali Haydar'ın. Aklına Dersim vadisi düştü Ali Haydar'ın. Birkaç yaralı dışında grubun fazla kaybı yoktu. Naziler köylüleri katletmişti. 1944 sonu 1945'in başında büyük çaplı çatışmalara girmediler. Nihayetinde savaş bitmişti. Direniş Komutanları Fransa'nın geleceğinde söz sahibiydiler.

Fransız Komünist Partisi'nin kahramanlık madalyası için önerdiği birkaç isimden biriydi Ali Haydar. Reddetti. Zalimleri yenmenin huzuruyla sevinse de içindeki köz sönmüyordu. Kimse onu pek anlamıyordu o da anlatamıyordu zaten. Nihayetinde Marsilya'ya yerleşmeye karar verdiler.

Yaşama sevincini kaybetmiş gibiydi. Ne yaparsa yapsın içindeki közü söndüremiyor, hasretini dindiremiyordu. Bu şehir onu boğuyordu âdeta. Nefessiz kalırsa umudunu yitirecekti, bunu biliyordu. Onu buraya getiren neydi sahiden, düşündü durdu. "Çaresizliktir..." dedi içinden. Bu hayat yolculuğunda payına düşen acı, keder, hüzündü... Yoluna devam ederken her seferinde yeniden acılarla karşılaşıyordu... Ölüm ona ismi kadar yakındı. "Neden?" diye sorup duruyordu kendine, çoğu zaman cevabını alamıyordu. Sinirlenip, "Neden, neden, neden?" diye haykırıyordu iç sesi. Hep kendi içinde dertleniyordu. Daimî bir iç sesini dinleme hissi geçiyordu aklından. Kaybettiklerini düşünüp duruyordu. Zaten aklından hiç çıkmamışlardı ki...

Kaybettiklerinin ağırlığı bir taş gibi göğüs kafesine olanca ağırlığıyla oturuyor, gözleri buğulanıyordu... Ne olmuştu acaba köyüne, geriye kim ya da kimler kalmıştı. Yaşayan var mıydı? "Ya varsa?" diye düşündü, aklı köyüne gitti. Gençliğine gitti aklı, sevdiğine, sevdiği Gulê'ye gitti. Gulê'nin derinden bakan gözleri, omuzlarına düşmüş saç örükleri geldi gözünün önüne... Sevmişti Gulê'yi...

Marilo'nun arkadaşlık teklifini ikiletmeden kabul etti. Sevdiler birbirlerini. Marsilya'dan Ahlen'e küçük bir şehre taşındılar. Marilo'un anne babası çocukları gibi sevdiler Ali Haydar'ı. Ahlen'de evlendiler. İki erkek çocukları oldu. Sevdikleri arkadaşları Oliver ve Pierre'nin ismini verdiler. Marilo'nun anne babası 1954'te ölünce şatoya taşındılar. Şatonun bodrumunda üretilen şaraplar kaliteliydi. Çocukları okuyup iyi meslekler edindiler. Ali Haydar'ın garipliklerı hep devam etti. Kirmancki kılamlar mırıldanırdı, gözleri buğulanırdı. Marilo ya da çocukları sorunca, "Neyi öğrenmek istiyorsunuz. Ailemden kimse kalmadı. Hepsi katledildi!" derdi.

1985 yılında Fransa'ya ilticacılar geldi. 12 Eylül 1980'de askerî darbe sonucunda çok sayıda Dersimli de Fransa'ya gelmişti. Pierre mültecilere çok yardımcı oldu. Birkaç tanesinin oturum işini halletti. Bu fısıltı gazetesi sayesinde duyuldu. Herkes

Ahlen'e gelip Pierre ile tanışmak istiyordu. Pierre bir gün ısrar etti. Babasını alıp Dersimlilerin bir kahvehanesine götürdü. Kahvedekiler şüpheyle baktılar gelenlere. Ali Haydar oğluna "niye beni buraya getirdin" der gibi baktı. Çay istediler. Masada kâğıt oynayanlar kendi aralarında ara sıra Kırmancki konuştular. Ali Haydar'ın gözü fal taşı gibi açıldı. Kırk yedi yıl sonra ilk defa Kirmancki birkaç kelime duydu. Dili çözüldü. "Siz nerelisiniz?" diye sordu. Kâğıt oynayanlar bu Fransız nasıl olmuş da Kirmancki öğrenmiş diye hayretle baktılar. Bir iki kez diye sordu Ali Haydar. Köylerini söylediler. Sonrasında sandalyelerini çekip, sohbete daldılar. Akşam eve bir keyifle döndü Ali Haydar. Pierre babasının durumunu az da olsa öğrendi. Sonrasında hep o kahveye gittiler, sohbet ettiler. Sonra gençlerden yaşça biraz büyük olanının ismi Süleyman'dı, Kirmanckiyi iyi biliyordu. Ali Haydar ile koyu bir sohbete daldılar. Süleyman'ın iltica işi iyi gitmiyordu, Paris'e geri gitmeden Ali Haydar'a misafir oldu. Laf lafı açtı. Ali Haydar anlattı, Süleyman dinledi. Süleyman anlattı Ali Haydar dinledi. Ali Haydar'ın anlattıkları yabancı değildi Süleyman'a. Köyler, anlattığı isimler ne kadar tanıdıktı. Tek tek isimleri sordu Ali Haydar'a. Kardeşlerinin, çocuklarının ismini sordu. Süleyman artık kanaat getirmişti. "Amca, senin çocuklarını ismi şu şu değil mi?" diye sordu. Ali Haydar büyük bir şaşkınlık içinde, "Sen nerden biliyorsun?" deyince, Süleyman hüngür hüngür ağlayarak, "Sen benim babamsın. Senin çocukların ve eşin ölmedi!" dedi. Karşılıklı birbirlerine sarılıp ağladılar... O saat yere yığıldı Ali Haydar. Derhal hastaneye kaldırıldı. Kalp krizi geçirmişti. Sonrasında düzeldi ve taburcu edildi. Süleyman artık aileye dâhil olmuştu. Ali Haydar da ruhen artık her gün Dersim'deydi. 1938'de terk ettiği köyüne dönüp bir ev yapmak istemekteydi. Memleketteki kızlarına da bu sevinçli haber verildi, bir an evvel vize alıp, gelip babalarıyla buluşmaları istendi.

Bir gün çekmecede bir telefon numarası buldu Ali Haydar. Aradı telefonu. Telefona çıkan kızı Bese'ydi. "Sen Bese misin?" diye sordu, evet cevabını alınca kendini tanıttı. Bese bir çığlık attı. Bu tarafta Ali Haydar'ın elinden telefon yere düştü, yığılıp kaldı. Hastaneye kaldırılarken de yolda can verdi.

Ali Haydar Ahlen'de gömüldü. Binlerce insan bu direnişçinin cenazesine katılmıştı...

Bu hikâye kanımca bir filme konu olabilecek bir hikâyedir. Umarım günün birinde filmi çekilir. Hikâyeyi kitaba bağlı kalarak tekrardan hatırlattım. Okuyun kitabı derim, sevgiyle... ■

Çok can çekişmeli

■ SALİH SEZEN

Şiirin ölüm haberi beklenirken
geçti elime bu kelimeler
birinin canını acıtabilirdi
alıp kaldırdım
antik bir geometrinin dış yüzeyine
parlayıp sönen yaralar vardı
dünyaya bölünebilen
döşek döşek uzanıyordu iç acılara

Bildiğim dillere benzemiyordu
mumun şikayeti
seni bekletmiş olmalı çağrısızlığım
yersiz pazarlıklara saklandım
saate bakayım dedim
pisagoru gösteriyordu
o saati anladım
zaman kala kala geçiyordu

kalabalık hınca hınç imge getirmişti
üst üste kokusu karanfillerin
işaretti artıya

İhtilal sağanakları arasında gelişiyordu
yarım yürekli minikler
masumiyetle vurulan saat başları
halay konusu ediliyordu
asparagas halk kibiristanında
veda birimiydi eşitsizliklerden
derlenmiş türküler
zor sayılar günahtı
büyüdükçe çıkmayan içimden

açlıktan açığa sürüklenirken
ülkeden ülkeye sürünürken
sığıntı yabancı köksüz
hiç bir karesi değildim hiçin bile
kurbanların en bilinmezi
reel değerlerden oluşan
Falanjistler arasında
sayıca küçük bir değersizliktim
bir pi kadar yitik
milyongen putlarıma sıra gelmişti
daha Eflatunuydum tapınmanın
Tanrıların denendiği orta çağlar
kadar sayısız

sayısal değer çıkarmayın şiirden
ama söz
lütfen

Rüya tabiri

■ OSMAN AKYOL

"Rüyalar, insanın uyanık hayatında arka plana itilmiş, sosyal ve etik değerlerle kontrol altında tutulmuş veya bastırılmış düşünce ve duygularının uykuda bilincin rahatlamasıyla görsel açıdan ön plana çıkmasıdır" (Sigmund Freud)

Rüya tabir ettirmeyi de etmeyi de hiç mi hiç sevmezdim. Yaygın sosyal inancın ve gelenekçi yaklaşımların aksine rüyaların geleceğe işaret ettiğine dair en ufak bir inancım yoktu. Ta ki 2023'e gelinceye, İlahi Adalet Komünizm davamı açıktan sürdürme kararımı verinceye kadar.

Kendimce belli altyapı eksikelerini tamamladıktan sonra harekete geçmeye karar verdiğimde dönüp arkama baktım ve fena hâlde yalnız olduğumu fark ettim.

"... Güzelliğinden gözlerimi alamadığım, içimi titreten aşkımla devam ediyoruz inşallah..."

Oysa yıllardır (Zil) dergi davasında yan yana yürüdüğüm ve dergi kapandıktan sonra da farklı alanlarda birlikte yürümeye devam ettiğimiz bir arkadaşım vardı:

Adı: Feyzullah Akgündüz.

Cevval, asi, zeki... Cesur... Düşünce ve ideallerini, zor zamanlarda bile, hiç geri adım atmadan, canı pahasına savunacak gözü pek biri...

İnsan, hayat, yaratılış ve dünya hakkındaki pek çok soruya birlikte yanıt aramıştık, dergi dağıtırken yaya olarak kat ettiğimiz uzun Fatih-Taksim yolculuklarında...

"... İslam, başkalarının haklarına, özgürlüklerine ve yaşamına müdahale ediyor o yüzden..."

Ve yeni davamda da en çok yanımda görmek istediğim kişi oydu açıkçası. Ama olmadı... Olamadı...

O olsaydı bütün dünyayı fethederim gibi geliyordu oysa bana. Ama dedim ya olmadı işte. Hidayet biraz da nasip kısmet işi. Olmayınca olmuyor erenler...

İlahi Adalet Komünizmi ilk okuyanlardan biri de oydu. Kitabımdan emindim, acaba yüzeysel mi okudu, sorusu sonrasında hep kafamı kurcaladı. Bir konu ya da iş üzerinde fazla yoğunlaşamıyordu zira yapısı itibariyle. Onun yumuşak karnı da buydu...

Kendisine soramazdım tabi böylesine aşağılık bir soruyu. Sormadım da. Uzun yıllara dayanan ve yıllandıkça güzelleşen seviyeli, özenli bir dostluğumuz vardı.

Olmadı... Olamadı... Olası cemaatimi zaferden zafere koşturacak yegâne adam kanıyla canıyla yanı başımdaydı ama ben ona dokunamıyordum...

Tanrı'nın tasarım anlayışı da böyleydi işte... Asosyal ve tutuk Osman Akyol'a tebliğ görevi, dava adamı Feyzullah'a cami köşeleri...

Zaman zaman kendi adıma ama en çok da onun adına üzülüyordum. Tek yapabildiğim de buydu... Biricik hayatını yıkılmaya yüz tutmuş bir dinin sıradan bir temsilcisi olarak heyecansız, amaçsız sürdürecekti ve günün birinde de ölüp gidecekti şu fani dünyadan. Muhtemeldir ki, öldükten sonra adımızı anan da olmayacaktı.

Uzatmayayım. Bu düşüncelerle kafamın dolup taştığı günlerden birinde (27 Eylül 2023'te) bir rüya gördüm.

Rüyamda Feyzullah'la beraber aynı davaya baş koymuşuz. İkimiz de genciz; aşk, şevk ve tutku ile koşturuyoruz dava yolunda. Tıpkı bir aksiyon filmindeki gibi çok tehlikeli tünellerden, yıkık harabe evlerin arasından geçiyoruz. Fantastik bir dünyanın içindeyiz sanki... Sadece biz ve düşmanlarımız var... Çevreden sürekli çatışma sesleri geliyor. Fakat kim kimle çatışıyor onu net göremiyorum. 70'lerin kaotik ortamında sıradan bir gün sanki yaşadıklarımız...

Ve bu kaos ortamında Feyzullah ani bir kararla mücadele çıtasını birden yükseltiyor ve silahlı bir örgüt kuruyor. Yani o fazlasıyla huzursuz kaotik ortamın üstüne bir de silahlı kanadımız oluyor. Ben bu ani gelişme karşısında, ayıkken de silaha karşı olmuş biri olarak, acaba yanlış mı yapıyoruz, başımıza bir şey mi gelecek falan diye endişeleniyorum.

"... Fikri, ancak bir başka fikirle öldürebilirsiniz..."

Ama Feyzullah neşeli, kararlı, kendinden emin yolunda ilerliyor. Onun bu kararlığı karşısında benim kafam karışıyor ve hâliyle olayların biraz gerisinde kalıyorum. Şunu düşünüyorum bu sırada kendi kendime:

"Bir fırsat olsa da bir şekilde örgütten çıksam..."

Derken saatin çalan zili çıkmama yardımcı oluyor ve uyanıyorum... Uyanınca çok sevinmekle birlikte çok sıkıştığımı da anlıyorum ve doğruca tuvalete koşuyorum.

Tabi bu rüyayı Feyzullah'a anlatmadım. Ama rüyayı bu kadar net ve ışıl ışıl hatırlamama da şaşırdım doğrusu. Normalde hiçbir rüyamı hatırlamam çünkü. Uyandıktan saniyeler sonra hepsini unuturum. Ortada bir gariplik olduğu kesindi.

Tuhaf bir şekilde ertesi gün aynı rüyanın devamını gördüm.

"... Burada tabiri caizse, bir mühendislik çalışması söz konusu..."

Rüyamda Feyzullah, teori hâlindeki İlahi Adalet Komünizm inancının pratiğini yazıyordu,

eskilere benzer tarzda kalın ciltli bir ilmihal kitabına. Kapağı kırmızı... Ve bu süreçte sürekli aynı evde beraber kalıyoruz. Kendi kendime, bu çocuğun evi yok mu, diye de düşünüyorum.

Derken bir cuma namazı ya da kurban bayramına benzer bir dini ritüel için evden çıkıyoruz.

Çok soğuk bir kışmış ve yürürken kar dizlerimize kadar geliyor, yürümekte zorlanıyoruz. O yirmili yaşlarda, ben otuzlarımdayım. Ritüel sonrası o kendi köyüne, Bekirhacılı Köyü'ne doğru yola çıkıyor bata çıka; ben kendi köyümde Çandırlar da kalıyorum. Okulun orada ayrılıyoruz. Uzaklaşınca arkasından endişeyle bakıyorum, yolda kurt murt saldırır mı diye. Keşke yanında tüfeği olsaydı falan diye öyle arkasından endişeyle bakarken uyanıyorum.

"... Rüyada kışın kar görmek iyiliğin ve huzurlu günlerin habercisidir... Rüyada silahlı çatışma görmek bir savaşın habercisi olarak yorumlanabileceği gibi rüya sahibinin kendi iç dünyasında savaş hâlinde olduğunu da gösterir... Rüyada birinin kitap yazdığını görmek; güzel bir geleceğin yaklaşmasına, insanlar tarafından takdir edilip çok sevindirici bir konuma geleceğine, kendisine hayır getirecek kararlar alacağına, çok büyük ve çok hayırlı çalışmalar gerçekleştirileceğine, aile hayatının gün geçtikçe iyiye gideceğine, kendisine bolluğu nasip edecek girişimlerde bulunacağına delalet etmektedir..."

Uyandım ve dehşete kapıldım.

"... Her şey olacağına varır sen gönlünü ferah tut..."

"... Allah her şeyi hayırla yaratır..."

Peş peşe gördüğüm bu iki rüya sıradan iki rüya değildi, rüyayı salihaydı. Gördüğü rüyaları anında unutan ben, ne hikmetse, bu iki rüyayı gün gibi hatırlıyordum. Bu hiç normal değildi! Hem de hiç...

Ben bir kadınım

■ ALİ DEMİR

Ben bir kadınım, Karadeniz yaylalarında
Üç beş çocuk, sırtımda çalıyla
Eşimi ve işi paylaşırım oyun masalarıyla
Ben bir kadınım, Güneydoğuda, Çukurova'da
Ellerim çatlamıştır pamuk toplamaktan
Kadınlığını unutmuştur yüzüm, kavrulmuştur sıcaklıktan
Ben bir kadınım, geçit vermeyen dağlarla kaplı
Sert iklimli Doğu Anadolu'da
Kimi zaman kar üstüne doğurmuşum
Kimi zaman karın üstünde ölü bulunmuşum...
Ben bir kadınım medeniyetler beşiği Anadolu'da
Sokak ortasında ölü bulunur
İnsanlığımdan çok bedenim konuşulur
Ne giyeceğim, nasıl güleceğim
Doğurduğum erkeklerden sorulur...

Gördüklerimi arkadaşıma anlatmaya karar verdim. Belki de bu bir mesajdı ve mesaj doğrudan onaydı. Yukarılardan... Bir yerlerden... İletmemek olmazdı...

"... Tabi onun peygamberlik inancından yola çıkarak biz onu bir paranoya olarak değerlendirdik: Paranoid bozukluk ya da diğer adıyla hezeyanlı bozukluk. Bunlar kendilerini özel-seçilmiş kimseler olarak görüyorlar ve bu şekilde insanları kendisine inandırıyor, özellikle dini boşluğu olan insanları bu açıdan çekiyor. Bunun dünyada da çok örnekleri var, bizde de ilginç bir örneği bu Osman Akyol..."

Çalışma odama koştum ve iki rüyayı da elime geçirdiğim ilk kâğıda yazmaya başladım. Yazarken gözümden iki damla yaş geldi ve önümdeki beyaz kâğıdın üzerinde sevimli iki küçük halkacık oluştu.

Hazırlanıp kahvaltı bile yapmadan çıktım evden.

Yolda kafamda, ya başıma bir şey gelir de mesajı iletemezsem, düşüncesi sakin ve hızlı adımlarla yürüyorum... Hava ılık ve caddeler her zamanki gibi kalabalık. Yol üzerindeki bir büfeden günlük gazetemi aldım...

"... Erkeklik konusunda problemleri var ve bu yüzden bir utanç, bir kompleks duyduğu için kendisini erkeksi göstermeye çalışıyor. Bu yüzden etrafına kadınları daha çok topluyor ve onlarla görüntü veriyor. Kendine çapkın ve muktedir bir hava veriyor. Freud buna, latent eşcinsellik diyor..."

Birlikte öğretmenler odasında çay içerken kulağına fısıldadım.

"Bir rüya gördüm dün gece, içinde sen de vardın..."

Merak etti ama sonra anlatacağımı söyledim.

"Öğle arasında..."

Zil çaldı, derse girdik...

Üst katlarda camlar tutuşurken titrek bir alevle, birlikte bodrum katına, kütüphaneye doğru yürüdük öğle arasında hiç konuşmadan, Davutpaşa Anadolu Lisesi'nin siyah kaydırmaz bantlı geniş merdivenlerinden.

Davut Paşa bizi göz ucuyla sü-

Akılsızlık emri

■ **DENİZ SARITOP**

"Çünkü bir suçlu, daha rahat suç işleyebilmek için,
polis mesleğini seçer."

-27/12/2022 Tarihinde-

Sabah sabah ikametimin daire kapısını
küfür eşliğinde balyozla kıran bu sapık Polisler,
hangi milliyetendirler?

Ellerinde ne mahkeme - ne gözaltı kararı var;
üstüne, "Biz Devletiz" diyorlar.
Soruyorum size, boyunlarında
kimin tasmaları var?

...
Biri namlunun ucunu kafama dayamış,
diğerleri bana, "Terörist" diyorlar.
İkisi ellerimi arkadan kelepçelemiş,
diğerleri bana, yumruklarla/tekmelerle vuruyorlar.
Zulüm o denli somut'tur ki; Polisler, Şeytanın
tüm karakteristik özelliklerini bir arada taşıyorlar.
Soruyorum size, o halde
yasalar neden var?

zerken uzun bir masanın başında birlikte yemeğimizi yerken anlattım rüyayı. O da, tıpkı benim gibi, kötü oldu duydukları karşısında.

Baştan uyardım...

"... Bu bir rüya ve gerçek anlamda aklınla, ruhunla, kalbinle ikna olmadan yanımda olmanı istemem kardeşim..."

"... Bize yakışmaz zaten abi; hem Allah'ı hem kendimizi kandırmış oluruz..."

"... Rüyanın öncesinde belli belirsiz varsın. Kayınbiraderim Cefakâr'ın ineğini arıyorum ben karısı Şaheste'nin ricasıyla. Sonra sınava giren iki kişiyi bekliyoruz ne alakaysa okul gibi bir binanın önünde. Üniversite sınavı ya da KPSS sınavı... Sonra ben dik bir yamaçtan aşağı iniyorum. Yemyeşil ormanlar, diz boyu otların arasından. Sonra bir su birikintisinin başında eğlenen kadınları görüyorum. Kadınların göğüsleri açık. Nasıl olduysa ben de yanlarındaymışım. Bir el arabasının içinde oturuyorum, onları seyrediyorum. Amcamın karısı Durdu yengem yanıma geliyor, sevmeyle karışık, saçlarımı okşuyor. Sonra öpmeye falan çalışıyor, ben itiyorum, amcamın kulağına gider, üzülür falan diye düşünüyorum... Sonra..."

"... Rüyada kayıp inek aramak; dost ya da akrabalarından maddi ve manevi anlamda büyük yardım alacağına, rahatlığının yaşlılığında dahi bozulmayacağına, eline geçen imkânları çok daha iyi bir şekilde kullanarak başka insanlara örnek olacağına, devlete hizmet etmeye, yeni ve isabetli adımlar atılacağına, iş hayatında yeni yollar keşfedileceğine, makam, güç, mal ve mülk sahibi olacağına işaret etmektedir... Rüyada çıplak kadın görmek, olumsuzluklardan ve kötü niyetli insanlardan uzaklaşma anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bolluk ve bereketi simgeleyen bu rüya, kişinin huzura ve rahatlığa kavuşacağına da işaret eder... Rüyada su görmek genel olarak hayra alamettir..."

"... Allah'ı bulamamacasına aramak..."

"... Düşünsene genç bir kızsın... O gün kendini mutlu hissediyorsun, kalkıyorsun süsleniyorsun, en güzel kıyafetini giyiyorsun ve sosyalleşmek için bir AVM'ye gidiyorsun... Sadece bu kadar basit bir şeyin hayatının geri kalanını etkileyecek çok büyük bir kötülük hikâyesinin başlangıcı olabileceğini nerden bilebilirsin ki..."

"... Pardon siz bir model veya oyuncu musunuz, yüzünüzü bir yerden tanıyor gibiyim?"

"... O başka birisi, hep beni onla karıştırıyorlar..."

"... Romantik bir ilişkinini içindesin... Âşıksın... Sana başından beri çok hassas yaklaşan bir adamla mükemmel bir ilişki yaşıyorsun..."

"... Artık dışardaki hiçbir yere benzemeyen Ejder isimli o malikânenin içindesin ve o büyülü kapılar kapandıktan sonra hayatında güzel olan ne varsa yavaş yavaş bir serap gibi yok oluyor..."

"... Korku yoluyla bilinçaltına öyle bir şey kodluyorlar ki..."

"... İnsanoğlunun bir süper gücü var, bu süper güç de bir hikâye yazması ve bu yazdığı hikâyeye inanması..."

5 Eylül 2023, İstanbul ■

Annem, babam ve bazı şeyler

■ **FULYA ÇELİK**

geceleri yumak yumak dantel,
gündüzleyin
çarşı pazar annem
kardeşime gözüm gibi bakmamı,
derslerime çalışmamı, işleri yapmamı
tembihlerken.
telaşlı ve kesin sesini odalara dolduran
ne çok anne.

babam sabah çayı.
taze demlenmiş kokusunda bardağını
çınlatan..
kitap babam gazete babam şiir babam
cumhuriyet
akşam, vatan.
Marx, engels, feurbach sosyoloji, felsefe,
Ekonomi, hukuk, siyaset,
muzaffer erdost, ilhan erdost sol yanım
babam,
Ne çok behice boran.
Nâzım Hikmet şiirlerinin tamamını ezbere
bildiğine
inandığım ki öyleydi,
hakkında kitap yazacak denli bilgili.
Akşam yemeklerinde edebiyat, felsefe ve
siyaset muhabbetine doyum olmayan
Ruhi abi, sıdıka abla ile
kardeş,
Ahmet abiyle
yoldaş,
ve lakin sormadı
"o mendili" hiçbir zaman,
bilirdik "bir mendil niye kanar"

12 mart 12 eylül müebbet-e mahkum velhasılı
artık uluyor siyaset hukuka elverdi
kalem kırmak asıl marifet.
Komünizmle savaşıyor böyyük türkiyem.

bir köy okulunun bahçesinde
siyah beyaz fotoğraf bazen.
kalbinin ortasından kızılırmak geçen adam.
Ne çok kitap

Annem mutfaktı, kalemden ince dolmalar,
pelurdan ince yufka.
Yufkadan yürekti annem.
Babamı götürürler diye
billur boncuklar akardı ela gözlerinden.
Ve ne zaman ağlasa
çağla badem,
ne çok yeşil

Uzak ve yoksul bir köydü babam.
Yemyeşil çayırları alabildiğine annemin
şarkılarını anımsatan.
Yeşil yaprak altında üşüdüm aman
ek yaprağa, yaprak dala sarılmasa
kuruyacaktı.
Ne çok öğretmen
Ne çok köy

Dedem ezan sesinde huşu içinde nice dua
Babannem red/di
Hayata boyun
eğmedi.
simsiyah bir gece, gözleri hece hece itiraz

asla razı olmayacaktı
hayat dediğin ne ki
baştan sona
arıza

böyle yazmış 'yaradan'...
Babaannem reddi.
hayata ve bazı şeylere.
Ne çok direnç.

Dedem usta
dokunuşlarla zamanı
yontardı. urgan
büker,
sepet söğüt dallarından
Sepetin iyisi
hayıttan
Ağaç kütüklerinden bebelere beşik.
yağ için yayık.
Çorbaya kepçe
Evlere sofraydı.
Ayakları tutarken
camiye hocadan önce varır
bilir bilmez işlediği günahları affolsun diye
allaha yalvarır.
Günah günaha sarılmasa
cehennem cennet mi
olacaktı
Ne çok dua.

Ah babaannem
Eğilmeden bükülmeden kendi dalını kırmış
fidan
Babannem hep genç ve umutsuz dedemin
büktüğü urganla arıstakta vakitsiz.
Ne çok gitmek.
gözlerini gördüm, kömürdü,
gözleri gece, yüreği derin kuyu.
8 yaşındayım
Aklım yüreğime kördüğüm
Ne çok düğüm
Ne çok düğüm.

Öldüren tapınak

■ GÜLBİN SODAN

İSYAN

–Getto da yaşayamayız! Ama Gettoyu yıkamayız da! Tek çözüm, yamyam yuvası tapınağı ele geçirmek! Öldüren tapınağı!

Coşkulu haykırışlarınızdan onayladığınızı görüyorum! Tapınağa gireceğiz! En yakın arkadaşlarımla! Tüm Doğu, Batı savaş sanatlarında ve her türlü silahı kullanmakta usta olduğumuzu biliyorsunuz! Tapınağa girdiğimizde boynuzu çalacağım! Vahşi hayvan ulumasına benzer sesini duyduğunuzda, Tapınağa topluca geleceksiniz! Kesilerek yenmek için kaçırılmış çocuklarımızı kurtaracağız! Getto da hayvan, bitki, toprak yok! Beton ve küflü ekmek var burada! Tapınağın bahçelerini açacağız Getto halkına! Meyve, sebze dolu! Rahip, bizi de yamyam sürüsüne dönüşmeye kışkırtıyor! Duyuyorum isyan çığlıklarınızı! Yakaladıkları isyancılara neler yaptıklarını gördük! Engizisyon işkencelerini aratmaz! Ama korkmayın! Yılmayın! Geri çekilmeyin! Sığınaklara dönmeyin! Amaç birliği, güç birliği, cesaret! Önderinize güvenin!

SAVAŞ

Gettonun koyu gecesinden tepeye tırmandığımızda, dolunay başımıza değecekmişçesine yakın. Tapınağın kurulduğu alan açıklık. Yaklaşmak yasak. Bahçe yüksek duvarlarla çevrili. Ulu ağaçlarının doruklarını görüyoruz dışardan. Sürünerek ilerliyor, yoğunlaşarak dinliyoruz çevreyi.

"Sıra dışı bir durum var!", diyor arkadaşım; "Bekçi bile görünmüyor!"

Silahlar elimizde, gereç yüklü sırt çantalarıyla dolanıyoruz bahçe duvarlarını. İşlemeli demir kapıyı yokluyorum kolun-

Faraş

■ ÇAĞLAR GÜLCAN

Düşleri kırıldı. Elleriyle, dağılmış kırık düşlerini toplarken, diz kapağını, parmak uçlarını kanatıvermişti. Bir faraş almaya komşuya doğru yöneldi. Fakat misafirperverliğini abarttığını düşündüğü komşusu, eline bir şeyler tutuşturup içeri salona geçmesi konusunda ısrar edeceğini tahmin edebiliyordu. Bunun için, bu konuşmaya hiç girmemeyi tercih ederek üst kata çıkan ayakları birer birer zemin kata doğru indi. Hırdavatçıya gitti. "Merhaba, faraşlar ne kadar?" "Büyük, küçük, orta hangisi?" Sıralamayı yanlış yaptığını "küçük, orta, büyük" şeklinde söylemesi gerektiğini söyledi. "Ağız benim değil mi kardeşim, alıyorsan al yoksa siktir git" aslında insanların diyaloglarından kaçmasını iyi bilir, fakat bu sefer içinden geldiği ve o küfürü duymak istediği için yapmıştı... "orta iyi gibi gözüküyor, fiyatı ne kadar?" "O modelin orta boyunu satmıyoruz" dedi. "Nasıl satmıyoruz ya" "Sana satmıyorum bilader" muhabbete girişte muhalif davranmaması gerektiğini anlamış olsa gerek ve kendince kaba bir cevapla, kolay gelsin demeden çıktı. İçinden mırıldandı "Sanki zor gelen bir bok yapıyor, kıçını kaldırıp beş dakika müşteriye faraşları açıklamak zor olmamalı" Mahallesinden biraz uzağa başka bir hırdavatçıya gitti, içeride kuyruk vardı. Daha girmeden burada indirim olduğunu kuyruktan anladı... "Buyurun ne istemiştiniz?" "Faraş" depodan farklı farklı modeller ve renklerde bin bir çeşit faraş parlıyordu gözüne, faraşları betimleyen çıraklar kulağına doğru mırıldanıyordu "ooh! Ne güzel faraşlar, renk renk, çeşit çeşit, kulpundan tutuğundaki o hafiflik ve fırçanın ağzında duran o ince tığ gibi sıralanmış kıllar" diğer bir çırak da diğer kulağına faraşları övüyordu. "Elektrikli süpürgeye taş çıkartır maşallah!" Öyle cezbediyordu ki şerefsizler. Bak! İşte buna müşteri gözü boyamak denir. Hem ürünü anlatır hem över hem de boyar..."Bir orta boy faraş var mı?" dedi. Gözünün önüne serilen renk renk faraşlardan, içinde ukde kaldığı için en saydam rengi aldı. "Gri olan" dedi. Evine gidip düşlerini süpürdü, "gerçekten de dedikleri kadar kaliteliymiş" derken, basmalı çöp kapağını açıp kırılmış düşlerini çöpe döktü... Gri faraşını evin görünen duvar köşelerinden birine koydu.

12 Ocak 2023 ■

dan. Açılıyor! Birbirimize bakıyor, yolun küçük taşları önünde dineliyoruz. Meleksi bir yüz çıkıyor gölgelerin arasından; elindeki şamdanın alevinde menevişleniyor!

"Hoş geldiniz!", diyor yumuşak bir sesle, "Ama silahlarınızı bırakın lütfen!"

Tuzak olduğunu düşünüyor, sert bir tonla reddediyorum;

–Silahsız olmaz! Ne taşıyorsak onlarla!

–Sessizlik ... Derinden bir ezgi duyuluyor!

–"Silaha hiç gerek yok!", diyor melek; "Ama üsteliyorsanız izleyin beni!"

Ardı sıra yürüyoruz bahçe yolundan. Ağır kanatları açık, oymalı kapıdan giriyoruz tapınağa.

Görkemli bir masa kurulu salonda! Dört kişilik! Tatlılar, tuzlular, meyveler, içecek bir sürü şey!

Yemeklerin iştah açan kokusu! "Zehirli olabilir!" dememe kalmadan, arkadaşım büyük bir elmayı ısırmış bile!

Son yediğimiz olabilir! diyor çiğnerken. Bizi karşılayan melek, başka bir güzelle karşımızda oturuyor! Sarışın, yeşil gözlü. Göz alıcı renkler içinde. Etlere dokunmuyor, pişmiş sebze ve meyve tüketiyoruz bolca. Sohbet ediyor, şarap içiyoruz. İsmini büyükbabamdan duyduğum esriten sudan. Başım dönüyor!

Arkadaşım diz çökmüş, esmer, oval yüzlünün eli avcunda öpüyor durmaksızın! Kızın kahkahaları salonda yankılanıyor! Karşımdaki sandalye boşalıyor bir ara. Sonra o dokunuş! Ense omurumdan belime, giderek tüm bedenime yayılan kösnül dokunuş!

Kaç yıl önce bir kadınla beraber oldum, anımsamıyorum! Çok küçükken kaybettiğim annemi de! Kim sevdi, kim okşadı beni? Gettoda sevgi yoktur! Aşk da! Açlık vardır yalnızca! Kadınlar bakımsız, çirkin, hastalıklı.

Çökkün bedenler, fersiz gözlerde can yoktur. Burada yaşam ve güzellik var oysa! Yaşam ve güzellik!

Rahibi öldürmeye gelmemiş miydik buraya? Çocukları kurtarmaya? Rahibi aradık, Rahip yoktu! Zaman algımız da!

Rahibi aradık, zamanı değil; çocukları da. Düş ve düşünce dönüştüler birbirine! Ten ve meyve! İstem ve tutku! Yeniden acıktık!

Sarışın, yeşil gözlü benim sevgilim. Esmer, oval yüzlü arkadaşımın. Onulmaz bir aşkla seviyor onu! Çılgınca! O ateş bende yok! Donukluğumun gölgesinden izliyordum onları. Bedenlerin ötesindeki ışığı gördüm! Ve kapandım o ışığın üstüne! Söndü!

Neden yaptım bunu? İliklerime işlemiş Getto karanlığından mı? İçimde büyümüş çürümeden mi? Getto isyancılarının önderi, örnek kişi nerede? Benim olan yetmiyor mu bana?

Açım ben açım! Sonsuzluk kadar aç!

DÖNÜŞ

–Kollarımda arkadaşımın cesediyle döndüm aranıza! Pişmanlık ve utanç içinde! Sevgilisini aldım elinden! Ölesiye seviyordu! Biliyordum da bunu! Fırsat vermedim mutlu olmasına! Özrüm yok! Kendini öldürdü benim yüzümden!

Getto yine aynı! Umut olur mu yeniden başlamaya? Böyle gitmez! Tarih bir gün ortasından kırılacak! Yinelenme olmayacak! Aştığı an olacak insanlığın her türlü açlığı! İnanın bana inanın!

Ama kim inanır bir haine! ■

Yüzün

■ **FATİH ÖZ**

En zorlu yamacı tırmanıyor hasretin.
Aklımd**aki**
ve yüreğimdeki bütün yollar
ilâhi aydınlığına çıkıyor yüzünün.

Yüzün tutar,
düşürmez beni olmadık tezgâhların çemberine.

Şimdi,
sana dair cümleler için dokunuyor
sayfalara kalemim.
Sen hiçbirini okuyamayacaksın belki,
ama dert değil.
Daha yazacak çok şiirim var sana,
aşkın geniş zamanında.

Üstelik bu kez hiçbiri karanlık ve
hüzün makamında değil.
Her biri aydınlık
yüzün makamında.

Kaşıntı

■ UMAY S. GÜZEL

İlk gördüğümde, onu direğe asılı mor, kara bir kumaş sandım uçuşan. Dedim ki, kim asmış, korkar mı karga bundan? Kargaya da hakaret artık! Koskoca bilgeler bilgesi yaşlı parıl parıl kara uçan kutsallar yer mi bunu? Gerçi kargalar inmiyor tarlaya. Üzerinde dönerek uçuyorlar yalnızca. Gerçekten korkmuşlar mıdır? Ben yaklaştıkça, kumaşların içindeki hava toparlandı, sıvılaştı. O sıvı da yoğruldu, döndü, cisimleşti. Cisim, dönen kumaşa yapışıp adımlarımın hızında evrildi, insan oldu. İnsan oldu demek ne kadar doğru? Bedeninin varlığı kafamda tartışmaya açıldı. Çünkü kafasının altında omuzları taşıyordu kumaşı. Mor kumaş uzun, kalın, geniş, ağır... Ya içindeydi gövdesi, kalçası, bacakları, ayakları ya da omuzları uçuyor ve kumaşı o yüksekliğe taşıyordu. Emin olamıyordum. Vücudunun var olduğuna kanaat getirsem, şekli şemalı tamamen hayal gücüme kalmış. Hayal ne hızlı. Önce her kıvrımı ışık yontması eski bir Yunan sanat yapıtı çiziyorum kumaşın altındakini. Sonra kafamın içindeki bir et parçasını yoğurup ne kadar ucube yaratabilirsem o kadar yaratıyorum... Sonra rüzgâr çıkıyor ve bir vücudu olduğu tezim kanıtlanıyor artık. Kumaş bir yana gerilerek kucak açarken diğer yanına yapışıyor siluetin. Kalçası, bacakları... İpuçları artıyor. Tahminler azalacağı yerde çoğalıyor. Yaklaşıyorum. Bu bir kadın. Bunu nasıl anlıyorum? Kalçasının şeklinden mi? Yürüyüşünden mi? Hayır! O kadar ayrıntı görmeme izin vermiyordu. Rüzgârın açtığı yoldan kısa bir süre bakabildim sadece. Onun bir kadın olduğunu, kendisini bir imgeye çeviren bu örtülerle ayıp sandıklarını sakladığı için düşünüyorum. Yaklaşıyorum. Kafasının ardında kara örtülerden bir kafa daha... Yaklaşıyorum. Şimdi fark ediyorum ki bir göğsü açıktı yolun başından beri. Aralıksız kaşıyor bir eliyle. Göğsü büsbütün kızarmış. Kopsun istiyor belki, kopsun da bir örtü daha azalsın, artık saklayacak bir şey kalmadığından. Kopsun da bir aralık açılsın rüzgârın dokunabileceği. Yaklaşıyorum. Kadının tırnakları uzun. Yaklaşıyorum. Tek göğsü düşüyor tarlanın ortasına. Ben şimdi anlıyorum kargalar neden yaklaşamıyor. Göğsün başına çömelip izlemeye başlıyorum. Toprak damar damar sarıp içine alıyor onu. Hızla bir gelincik büyüyor toprağın göğsü yuttuğu yerde. Gözlerim yaşarıyor, tıpkı bu gelincik gibi kızıl yaşlar dökülüyor. Dokunuyorum gelinciğin kızılına hafifçe. Parmağımın ucu değince bütün yaprakları bir anda bırakıyor kendilerini gözyaşlarımın biriktiği kızıl gölete. Alıp koymak istiyorum her birini kendi yerlerine, birleştirmek istiyorum tekrar. Doğruluyorum zar zor, gelinciğin hüznü de sırtımda. Ne ağır. Tarladan çıkıyorum, taşlı bir yol başlıyor. Ayaklarımı her basışımda, taşlar kendi içlerine göçüyor. Yolun başında kuru yapraklar, başaklar taşıyordu beni, şimdi taşlar adımlarımla eziliyor. Uzaklaşıyorum. Göğsümde bir kaşıntı başlıyor. Nasıl gelirse ananın göğsüne süt, utanç öyle iniyor göğsüme. Uzaklaşıyorum. Rüzgâr geliyor benimle, taş yol üzerinde ilerliyoruz. Ben onu duyuyorum o beni. Yüküme ortak oluyor. Uzaklaşıyoruz... ■

Gizemli ceviz ağacı

■ TURGAY USANMAZ

Konu nereden geldiyse gelmiş, ölüme dayanmıştı. Turgut kızı Derya ile konuşuyordu. Hoş bir konu olmadığını biliyordu ama bu konunun da çocuklarla, gençlerle konuşulması gerektiğini düşünüyordu.

"Hollanda'da ölen Türkleri Türkiye'ye götürüyorlar, biliyorum." dedi Derya. "Demek ki ileride hepimizin gideceği yer Türkiye!"

"Herkesin kendi bileceği bir iş." dedi baba. "Ama ille de Türkiye'ye götürülme zorunluluğu yok. Örneğin beni Türkiye'ye götürmenize gerek yok. Zahmetli bir iş, hem de gereksiz."

"Neden gereksiz? Orası bizim vatanımız."

"Burası da bizim vatanımız kızım. Çalışıp ürettiğimiz, karnımızın doyduğu, yaşadığımız yer burası. Ayrıca benim toprağa gömülmem de gerekmiyor. Biliyorsunuz Hollandaca krematoryum denilen cesetlerin yakıldığı bir yer var. Beni oraya götürürsünüz."

Konuşmaya başından beri kulak kabartan Derya'nın ikiz kız kardeşi Deniz "Babaaaa!" diye tepki gösterdi. "Yakılmak güzel değil!"

"Bu işin güzelliği de nedir kızım? Ben mantıklı olan nedir, ona bakıyorum. Biliyorsunuz ben ateistim. Camide imamın saçma seremonisine ihtiyacım yok. Böyle bir şeyi istemiyorum, şimdiden söyleyeyim."

"Tamam, babacığım." diyerek Derya babasına sarıldı. "Senin istediğin gibi yaparız. Ama şimdiden bunları konuşmayalım. Senden ayrılıyor olmak düşüncesi beni üzüyor."

Derya ikiz kız kardeşi Deniz'den daha fazla duygusal bir kızdı. Baba bu yüzden ona soğuk bir espri yaptı:

"Daha iyi ya Derya" dedi, "Yakıldıktan sonra istersen sana küllerimi verirler. Sen de istersen saklarsın, benden ayrılmamış olursun."

Turgut bunu söylüyordu ama böyle bir şey kendisine de garip geliyordu. "Yine de camide imamın onu yolcu etme saçmalığındansa böylesi bir garipliği tercih etmek daha iyidir" diye düşündü. Hatta düşüncelerini daha ileriye götürdü, derinlere daldı. Düşüncelerini mırıldanmaya başladı:

"İnsan öldükten sonra ölen kişi için her şey bitiyor gibi gözüküyor. Elbette ki insan olarak bu dünyada yaşamı bitiyor. Ama ölünce her şey bitmiş olmuyor. Ölen insan doğadan yok olmuyor, bir şekilde doğaya karışıyor. Mezardaki ceset çürüyor, toprağı komposto hâliyle zenginleştiriyor. Yani kısacası yıllar sonra tekrar doğaya dönmüş oluyor. Örneğin o mezarın olduğu bölgede bitkiler büyüyor, büyüyen bitkiler besinlerini oradaki topraktan alıyorlar. Dolayısıyla orada çürüyen, topraklaşan ceset büyüyen canlı bir bitki olarak dünyaya gelmiş oluyor. Yaşam devam ediyor ama başka bir biçimde. Kısacası doğada var olan bir madde hiçbir zaman yok olmuyor, biçim ve şekil değiştirerek varlığını devam ettiriyor. Canlılar da bir bakıma aynı şekilde, varlıklarını bazen canlı, bazen cansız olarak sürdürüyorlar."

Derya dinlemiyor gibi gözüküyor ama aslında ilgiyle dinliyordu.

"Bu yüzden beni doğruca krematoryuma götürün" dedi Turgut. "Cesedim yakıldıktan sonra size yaklaşık üç kilo kül verirler. Benden geriye kalan o küller olacak. Onları da isterseniz bir ağaç fidanının köklerinin denk geldiği çukura koyarsınız. O fidan zamanla küllerimden beslenir, ben de biraz olsun o büyüyen fidanla, ağaç olarak yaşamış olurum."

Turgut kendi ürettiği teoriye yine kendisi gülümsedi. Kendisinin ölümünden sonraki geleceğini planlamakla meşguldü. Kendi düşüncelerini garipsedi.

Derya mantık yürüterek karşılık verdi: "Ama baba, bir cesetten geriye kalan üç kilo kül, o cesedin tümü olmuyor."

"Neden? Ceset yakıldı, geriye kül kaldı işte."

"Ceset yakılmadan önce 80 kiloydu. Yakıldığında ceset bir çeşit kimyasal işlem görmüş oluyor ve değişimden dolayı kül oluyor. Yanma olayı gerçekleştiğinde, cesedin çoğu havaya karışıyor. Geriye kalan sadece küller oluyor."

"Doğru..." diyerek kızına hak verdi Turgut. "Bu durumda benim bir fidanın köklerinden dünyaya tekrar ağaç olarak gerebilmek düşüncesi büyük ölçüde geçersiz oluyor. Ayrıca küllerin bir fidanı ne derece besleyeceği de kuşkulu bir durum."

Kızı bilimsel düşünüyordu, gerçekçiydi. Bir cesedin bir fidanı beslemesi için cesedi olduğu gibi bir çukura gömmek, sonra da onun üzerinde bir fidan yetiştirmek mantıklı gibi gözüküyordu. Ama bu teoride de sorunlar vardı. Cesedin tümüyle çürümesi ve fidanı beslemesi orantısız olabilirdi. Cesedin çürümesi daha uzun yıllar alabilirdi. Ayrıca bu teorinin pratikte uygulama şansı çok zordu. Örneğin yasalar hiç kimseye bir cesedi evin bahçesine gömmesine, üzerine de bir fidan dikilmesine izin vermezdi.

Turgut bu son düşüncesini de, gülerek sesli olarak ifade etti. "Belediye'de bu durumu anlatarak evin bahçesinde mezar izni isteseniz size 'bunlar kafayı yemiş' diye gülerler" dedi.

...

Televizyonda Hollandaca haberleri hiç kaçırmayan Turgut, o akşam haberleri dinlerken duyduğu bir haber, onu aylar öncesi kızlarıyla konuştuğu "ölüm sonrası" düşüncelerine geri döndürdü. Haberin özeti şuydu: Cesetlerin krematoryumda yakılması işlemi, havaya karışan çok miktarda karbondioksit nedeniyle doğa dostu değildi. Bu yüzden cesetlerin yakılması yerine suda çözülmeleri (Resomeren - Alkaline Hydrolysis) ile yok edilmesi yöntemi tercih edilmeliydi. Hollanda'da bazı kentlerde bu konuda somut adımlar atılmaya başlanmıştı.

Haberin ayrıntılarını internette arayan Turgut bu işlemin de tümüyle fiziksel olmadığını öğrendi. İşlemde bir kimyasal süreç vardı ama bu yöntemin avantajı şuydu: İşlem su içinde gerçekleşiyordu. Cesedin çözülmesi işleminin sonunda geride kalanlara (isterlerse tabii ki) verilen şey, su şeklinde bir sıvıydı. Havaya karışan bir şey yoktu ve cesedin tümü çözülmüş hâlde verilen sıvının içinde kalıyordu.

Turgut gülümseyerek kızlarına seslendi. "Size güzel bir haberim var." Derya ve Deniz haberi duymak için geldiklerinde damdan düşercesine "Ben öldükten sonra da beraber olabiliriz, sizinle birlikte yaşayabilirim." dedi.

Kızlar şaşırdılar. Derya "Bu da nereden çıktı şimdi?" diye sordu. Babalarının ölmesi düşüncesinin kızları rahatsız ettiği belliydi.

Baba haberi kısaca kızlarına anlattı. "Eğer cesedimin tümünü size su olarak verirlerse, siz de onunla bir fidanı sularsanız, ben o fidanda can bulurum. O fidanın içinde yaşarım."

Derya ile Deniz birbirlerine baktılar. Baba "Bunu birinizin kendi evinin bahçesinde yapması lazım." diye ekledi.

Kızlar kararsızdılar. Böyle bir öneriye hemen yanıt vermek istemiyorlardı. "Tamam," dedi Turgut. "Ben söylemiş olayım, siz isterseniz ve yapabilirseniz yaparsınız." Sonra da ekledi: "Benim tercihim bir ceviz ağacı fidanı. Meyvelerini siz de yersiniz, çocuklarınız da yer. Omega 3 ile beslenen çocuklarınız akıllı, zeki olur ve bilime katkı sunarlar."

...

Aradan yıllar geçmişti. Bir gün

Derya babasını birkaç kez aramasına rağmen ona ulaşamamıştı. Her aradığında olmasa bile ikinci arayışında mutlaka görüşmüş olurdu. Aynı şeyi Deniz'de yapıyordu. Turgut çok yaşlanmıştı artık. Derya ve Deniz sırayla Turgut'un kaldığı apartman dairesine geliyorlar ve evin temizliğini yapıyorlardı. Arada bir yemek getirdikleri ya da yemek yaptıkları da oluyordu.

Turgut'un yanıt vermemesinden işkillenen Derya, o gün akşamı işinden evine dönmeden önce babaya uğramaya karar verdi. Deniz'i arayarak durumu iletti. Eve geldiğinde kapıyı açan olmadı. Yedek anahtarla içeri giren Derya, koltukta kalp krizi geçirmiş babayı buldu.

Babanın vefatı kızları çok üzdü. O gün sık sık gözyaşları içinde kaldılar. Ceset hastanenin morguna kaldırıldı. Derya ile Deniz o akşam cenaze ilgili olarak yapılması gerekenleri konuştular. Yapılacak işler çoktu. En başta cenazenin defnedilmesi konusu gündeme geldi.

Deniz bu konuda Turgut'un söylediklerini hatırladı. "Babamın söylediklerini hayata geçireceğim." dedi. "Bizim ev ve bahçesi onun söylediklerine uygun. Bir ceviz fidanı alacağım ve babamız o fidanla birlikte büyüyecek."

Derya da Turgut'un vasiyetini yerine getirmek istiyordu. Kendisi eşiyle bir apartmanda yaşadığı için, Deniz'in bunu gerçekleştirmesini onayladı.

Ertesi gün Deniz cenaze işlemleri için kolları sıvadı. Cesedin suda çözülme işlemini yapacak olan kuruluşa telefon etti. Telefonda çözülme işleminden tüm suyun ona verilebilmesinin mümkün olduğunu, yalnız bu süreci yöneten bu işleri yapan bir firma aracılığı ile yapması gerektiği bilgisini aldı. Deniz daha sonra yine telefonla tavsiye edilen firma yöneticisiyle görüşerek durumu anlattı. Prensip olarak tüm noktalarda telefonda anlaştılar.

Daha sonra belgeleri ve sözleşmeyi doldurarak gönderen Deniz, işlemin yapılacağı günü kesinleştirmiş oldu. Bu arada Derya Turgut'un evinin devredilmesi ve diğer birtakım formalite işlemleri yaptı. Deniz'i de "Ceviz fidanı ısmarlamayı unutma!" diye uyardı.

"Ismarladım." dedi Deniz. "Kök kısmının toprağıyla birlikte olması gerektiğini de özellikle söyledim."

Üç gün sonra cenaze töreni yapıldı. Kentteki Turgut'un arkadaşları, Türkiye'de yaşayan oğlu, yakın tanıdıkları, hatta diğer kentlerden ve çevre ülkelerden gelenler de olmuştu. Törene gelenlere girişte onun fotoğrafını ve bir şiirini içeren bir anı kartı verdiler. Herkes kapalı bir salona girdikten sonra bir müzik sesi duyuldu. Bu Turgut'un en çok sevdiği parçalardan biri olan Grup Yorum'un "Göç Destanı"ydı. Parça salondakilerin kulaklarında hüzün bırakırken Derya ve Deniz anılarında Turgut'un bu parça hakkında söyledikleri canlandı. Turgut kızlarına bu parçanın yerini yurdunu bırakarak başka yere göç edenleri, başka yerleri kendilerine yurt yapanları anlattığını söylemiş, "İşte o göçmenler biziz!" demişti.

Daha sonra herkes sıra hâlinde Turgut'un yüzünün gözüktüğü tabutun yanından geçerek ona veda etti. Tören sonrası dışarıda Derya ve Deniz eşleriyle birlikte beklediler. İki saat sonra büyük bir metal kap binanın arka kapısından çıkarıldı. İçi su dolu olan bu kap Denizlerin otomobilinin arkasındaki çekiciye yüklenerek Denizlerin evine götürüldü ve bahçede bir köşeye yerleştirildi.

Aradan iki gün geçmişti ki, posta servisi kapıyı çaldı ve bir ceviz fidanı getirdi. Derya ve Deniz bahçenin köşesinde bir çukur açtılar ve fidanı toprağıyla birlikte çukurun içine

Bext

■ MÜSLÜM ASLAN

tenêbûn
Navê te tune ye
Mina bê sebra seknê
Niha tu dî temen ê min deyî
Lê tê li dûvre jî hebî

Sî ya ziman reş
Hevokê mizgînî nasnekirî û şîn
Jiyan a bi devê valabûnê ve şev vexwarî
Bext helbesta bê tîp dixwîne
Bi bablîsoka ramanê
Xelata wêneyê ji bîrkirina te dide xwûya kirîn

Bext qetla xwestekê min dike
Bi hêsrê zarokatîya xwe porê çema dihûnim
Xwe şadikim bi şîretê xapandinê
Li nav mêrgê xewa de birîn a kal
dawî tuneye
di çelmise di carekêde bêhna gula kenê min

Bext helbesta bê tîp dixwîne
Xelata wêneyê ji bîrkirina te dide xwûya kirin

özenle yerleştirdiler. Fidanın toprağa yakın çevresini metal bir levha çevirdiler. Öyle ayarladılar ki, fidana su verildiğinde su sadece köklerin olduğu bölgeye gitsin, başka yere sızarak ziyan olmasın.

O gün fidana metal kaptaki Turgutlu sudan can suyu verdiler. Daha sonraki haftalar fidanın üst kısmına yağmur suyu karışmasın diye bir naylon örtü çektiler ve fidanı haftalarca Turgutlu suyla suladılar. Turgut'un suda çözülmüş hâli böylece ceviz fidanının köklerine verilmiş oldu.

Sonrasında da fidana gözleri gibi baktılar. Ceviz fidanının büyümesi için gerekli bilimsel tavsiyelere uyguladılar. Bahçede oldukları zaman babalarının onlara baktığı, onları dinlediği duygusuna kapıldılar. Fidan zamanla giderek büyüdü ve bir ceviz ağacı oldu.

...

Deryalar ailecek Denizlere ziyarete gelmişler bahçede oturuyorlardı. Derya'nın yedi yaşında bir kızı vardı. Derya'nın ise altı yaşında bir kızı, beş yaşında bir oğlu vardı. Bir ara sohbet esnasında hep beraber bir fotoğraf albümüne bakmaya başladılar. Deniz'in oğlu albümde parmağıyla Turgut'u işaret etti, kim olduğunu sordu.

Deniz çocuklara "O benim babam, yani sizin dedeniz!" dedi.

"O nerede şimdi? Neden burada değil?" Çocukların hepsi Deniz'e baktılar. Onun ne söyleyeceğini merak ediyorlardı.

Deniz çocuklara "Size bir sır versem onu saklayabilir misiniz?"

Çocuklar hep bir ağızdan "Eveeeet" diye bağırdılar.

Deniz "Şu köşedeki ağacı görüyor musunuz?" diyerek parmağıyla bahçenin köşesindeki ceviz ağacını gösterdi. Sonra da "Büyükbabanız ölürken toprağın altında değil ama bir ağacın içinde olmak, ağaçla birlikte yaşamak ve bizimle birlikte olmak istedi."

Çocuklar şaşkınlıkla bir Deniz'e bir de ağaca baktılar. Deniz'in yüz ifadesi ciddiydi ve masadaki diğer yetişkinler de onun söylediklerini onaylıyorlardı.

"İşte büyükbabanız o ağacın içinde yaşıyor," diye devam etti Deniz. "Büyükbabanız bizim hepimizi çok seviyor. İsterseniz giderek, ona sarılıp ve bir öpücük verebilir ve onu sevdiğimizi söyleyebilirsiniz."

Çocukların hepsi koşarak ağaca sarıldılar. "Seni çok seviyoruz büyükbaba!" dediler. Sonra da koşarak yine masanın çevresindeki yetişkinlerin yanlarına döndüler.

Sonra hepsi sanki sözleşmişçesine bir an ağaca baktılar. O anda bahçedeki bir esinti sanki hepsinin kulaklarına bir şeyler fısıldadı:

"Ben de sizleri çok seviyorum canlarım..."

20-03-2021 ■

Asmalı Mescit

■ M. RAUF ARPAÇAYLI

2016 TÜNEL İSTANBUL

Asmalı Mescit sokağında
Rum Osman lokantasında
Plak Müzeyyen abla çalıyor.
Uzakların emaneti, hasrete hasret gibi
Tam da anlayamadan o sebebi
İki tek atacak, kadeh parlatacaktık
Acıları ağlatacaktık izini sürer gibi.
Rıfkı tam otuz beş yaşında sürenin ortalarında
Bir oğul tadında.
Oksan'a karşı masada,
iki aslan parçasıyla
Sadece parçaydılar yanında!
Tazeydi, mezeydi, keşke sezeydi.
Volga'dan beri yana, işler kötü gibiydi.
Ah be abi dedi Rıfkı;
Su karşı handa, paltocu Agop'da,
Babam çalışırdı, gündelikçi isçiydi.
Benim oğlum gibiydi.
Adamın da dibiydi.
"Petit Beure"ü burada tanıdım
Agop hep bi tane verirdi, hiç görmedim paketi.
Rıfkı haklıydı, acıları saklıydı, gözleri ağlamaklıydı.
Oksan'a karşı masada,
iki adam çakmasıyla
Sadece çakmaydılar yanında!
Kız yosun gibi bakıyor, acısı içine akıyor.
Ah be dedim Rıfkı;
Birine bal gözlü dediydim
Yemin billah ettiydim,
kendimden bile gizlediydim.
Asmalı mescit sokağında
Rum Osman lokantasında
Plak Müzeyyen abla çalıyor
Taze miydim? Meze miydim? Seze miydim?
O bal gözlerde ben,
kendi kendimi sevdiydim.

Nuri'nin suçu ne?

REŞİT YAMAN
raa.yamanlar@gmail.com

Nuri İzmir'de bir memur. Emeklisine az kalmış fakat memurluk yıllarında hiç mutlu olamadı. Çünkü bela hiç peşini bırakmadı, hep yanı başındaydı. Yalan söylerken de doğruyu söylerken de başı beladan kurtulamadı.

Her şeyden önce Nuri çok çalışkan ve dürüst biri. Görevinden dolayı da hiçbir cezası olmamış. Aksine hep başarılı olmuş.

Peki neydi suçu?

Aslında en büyük suçu Kürt olmaktı. Doğruyu söylemek ise suçunun faiziydi. Çocukken kendisine ezberletilen, "Ne Mutlu Türküm Diyene", "Bir Türk Dünya ya Bedeldir", "Varlığım Türk Varlığına Armağan Olsun" gibi sözleri o da çok sevdi, her kes gibi o da gururla Türk olduğuna inandı ve Türklüğü ile gurur duydu.

Ama.

Ona her zaman, hayır sen Türk değilsin, Kürt'sün dediler. Kürt olduğun aksanından ve Doğulu oluşundan belli dediler. Kırk yaşına gelinceye kadar Nuri hep Türk olduğunu hem kendisini ve hem de etrafını inandırmaya çalıştı ama başaramadı. Sonunda canına tak etti ve kırkından sonra zar zor Kürtlüğünü kabul etti ve ben Kürt'üm demeye başladı

Amma.

Bu kez de ona bölücülük yapıyorsun demeye başladılar. Tepesi attı Nuri'nin. Önce onu canından bezdiren aslında Türk bile olmayan Arnavut asıllı müdürünü,

– Türk'üm dedim hayır sen Kürt'sün dedin, Kürtlüğümü kabul ettim bu kez de bölücülük yapıyorsun diyorsun!... diye bağırarak bir güzel dövdü.

Devlet memurunu dövmekten ve hakaret etmekten Nuri'nin hakkında kamu davası açıldı. İki ay hapis cezası aldı. Hâkim o cezayı paraya çevirdi ve sicili temiz olduğu için beş yıl içinde aynı suçu işlememek şartıyla kaldırdı. Fakat o günden sonra Nuri huzura kavuştu mu? Hayır!

Kürtlüğünü kabul etti ya o günden sonra doğruyu söylediği için bu kez Nuri'nin başı yine beladan kurtulamadı. Çünkü birileri kasıtlı ve sürekli olarak onun yanında Kürtler hakkında düşmanca ve haksızca kötü şeyler söylüyorlardı. O zamana kadar sesini çıkarmayan Nuri onlarla tartışmaya başladı. Bu kez ona kavgacı, Kürtçü ve bölücü diyerek dışlamaya başladılar. Bunu diyenler daha önce ona sen Kürt'sün Türk değilsin, Nuri Kürtlüğünü kabul edince de bölücülük yapıyorsun diyen aynı kişilerdi.

Nuri müdür olayından sonra onlarla da yumruk yumruğa kavga etmedi ama aksanı yüzünden sen nerelisin diye soranlarla, terörü bahane edip Kürtlere hakaret edenlerle ve fındık toplamaya gelen fakir Kürtleri ve inşat işçilerini hor görenlerle hep tartıştı. Haklarını savundu. Yalanı bırakıp doğruyu söylemeye başladığı için istenmeyen biri damgasını yemişti. İstiyorlardı ki o yine ben Türk'üm desin onlar da böbürlene böbürlene, hayır sen Türk değilsin biz Türk'üz desinler ve böylece şişik egoları ile şoven duygularını tatmin etsinlerdi. Nuri de hayır artık sizin gibi yalan söylemeyeceğim, diyordu. Onca yıl yalan söyledim de ne oldu? Ben Kürd'üm, Türk değilim. Türk'üm dediğim zaman kabul etmiyordunuz, beni buna siz zorladınız. Artık sizin aşağılık kompleksinizin tatmini ve egonuzun okşanması için malzeme olmayacağım. Bundan sonra sizin gibi sahtekârlık yapıp aslımı inkâr etmeyeceğim, neysem oyum diyeceğim.

O güne kadar Türk olmaya çalıştığı için çok sıkıntı yaşayan Nuri kimliğini kabul ettikten sonra birdenbire çok rahatladığını anlamıştı. Zaten insanlar da onu buna zorlamıştı.

Nuri'nin suçu ne? Yalan söylerken de doğruyu söylerken de ırkçılara yaranamamıştı. Zaten egoları şişik sahte milliyetçilerin tek dertleri insanlarla alay etmek, onları rencide etmekten psikopatça zevk almak ve aşağılık komplekslerini tatmin etmekti, yoksa Türklük falan umurlarında bile değildi ve gerçek bölücüler de kendileriydi.

2013-İstanbul ■

Tipik insan davranışları

■ **MUSTAFA BİLGÜCÜ**

Beyaz bir gölgenin uzuvları belirginleşmeye başlayan bir embriyo gibi devindiğini gördüğüm o gün arkeoloji okumaya karar vermiştim. Amacım ekürisiz sokağa çıkmaktan korkan biri olarak anılmak istememek ya da kendimi okumuş gösterip toplum piramidinde yüksek ve ağır bir taş olabilmek değildi. O günü unutmadım. Gölge uzayıp kısalırken salınımları zamana ve estetik figürlerin fink attığı yetişkin çığırtkanlığını beden diliyle tene dövme şeklinde işlemiş bir ergen gibi yapı taşlarımıza yenik düşüyordu. Peşinden gelmemi istiyordu.

Safranbolu'daki Büyük Göztepe Tümülüsü'ndeki gecelerim yalnız geçiyordu. Fazla zaman almadı. Antik Frig uygarlığına ait bir mezarda insan niçin sabahlardı? Açık sözlüydüm. Nedenlerimi hocalarım, Japon turistler, Safranbolu halkı ve ilin yüksek devlet erkânı dâhil herkes biliyordu. Çok zaman geçmedi. Yedinci günün yedinci saatinin sonunda, gecenin üçünde kemiksi bir elin soğuk ve kokusuz teninin ense kökümden kürek kemiklerimin arasına kaydığını hissettim. İrkilerek ayağa kalktım. Mezar odalarına baktım. Çukurlara göz gezdirdim. Dışarıdan soğuk ve çığlığı andıran bir ses ıslık çalarak rüzgârın sırtında kulaklarıma dek sokulurken ayaklandım. Üzerimde sadece iç çamaşırım vardı. Elektrikli ısıtıcıya yüzümü dönerek uyuyordum. Giyindim. Çoraplarımın ve gömleğimin ıslaklığı dikkatimi çekti. Sanki devasa bir sülük yapışkan akıntılarla sürünerek kıyafetlerimi yalayıp iz bırakarak yerden geçmişti. İzi takip ettim.

Sabaha kadar uyumamıştım. Mumyalanmış cesetlerden birinin yanına dek uzayan yapışkan izler beni parşömen kâğıdına yazılmış destansı bir öykünün başı sonu belli olmayan beyitlerine dek sürüklemişti. Yazı, dilimizde kaleme alınmıştı. Bunu yazanlar insan neslinin bu çağdaki temsilcilerinin kültür dilini harmanlayan ifade şekline yabancı değillerdi anlaşılan. Okumaya başladım. Bu bir ayetin bir suresi olduğunu her kıta sonunda tekrarlayan kafiyeli bir metnin parçası gibiydi. Kalın ve koyu harflerle yazılmış başlıkta "tipik insan davranışları" yazıyordu.

Üç gün sonra artık evimde geceleyip sabahlayacağıma dair kendime söz verdim. Mumyalanmış cesedin avuçlarından çekip aldığım kâğıdın ilkin kim tarafından yorumlanacağını düşünüyordum. Bundan birilerine bahsetmem gerekirdi. Ama bu sefer de gazete ve televizyon muhabirleri peşime takılıp beni huzursuz edildiğim için mahkeme kapısını çalana dek takip edeceklerdi. Üstelik toplum içinde iyi bir konuşmacı değildim. Mikrofonları ağzımın içine sokan bir haber spikerine, toplum önünde, üstelik canlı yayında, iki kelimeyi yan yana getiremeyen biri olduğumu kanıtlamak istemediğimi üstü kapalı yolla da olsa söylemek ve onun bu durumdan zevk alarak çıkmasını sağlamak bana haz vermeyecekti.

Bekledim. Kâğıtta yazılanları kendime sakladım. Kâğıtta yazılanlar şunlardan ibaretti:

Her şey o zaman başladı. Binada yüz elliye yakın personel vardı. Müdürlük katına önce kocasının iş kazasında belden aşağısının felç kalmasına neden olan şirketi dava etmek için bilirkişi peşinde koştururken kurumun kapısını çalan kadın çıkmıştı. Sonrasında işçi olarak bizde çalışmaya başlamıştı bu kadın. Onun yataktaki içler acısı hâli onu her görüşümde aklıma takılırdı. Kocası meşk esnasındaki titremelerden ve salınımlardan oluşan ahenkli esnemeleri karısı üzerinde belden aşağısı felç olduğundan gerçekleştiremiyordu. Kadın her zaman üstteydi sanırım. Müdürlük katında, ölmek istemiyorum, diye yeri göğü inletiyordu. Sonra yüksek mühendisler ve arka plan yok oluşu üzerine çalışan teknik personel müdürün kapısını çaldı. Bu ikinci grup

Bir şehre kış geliyor

■ **CENK İNAN**

Gelmekte.
Çekip kınından
Akşamüstü rüzgârları,
Yürümekte;
Üstüne üstüne
Gülüşü üstünde, ağızların.

Yakarmakta;
Güneş daha geç doğacak diye işçiler,
Gidecekler diye fabrikaya karanlıkta.

Küfür savurmakta;
Montla dolaşacak diye kızlar
Ve göremeyecekler diye
Güzel bedenlerini,
Kâğıt toplayan gençler.

Kapanmakta
Kamaşmış gözleri, yazlık balolardan.
Çıkarmakta üstünden,
Güneş yanığı maskesini,
Savurmakta, anasonlu notalara.

türlerin yok oluşu üzerine çalışıyordu. Müdür, zayıf karakterli, her kabın şeklini alabilen, yalnızca kendini düşünen bir adam olmasına rağmen şunları söyledi:

"Bu işten kaçamayız. Sırasıyla hepimizi alıp götürecekler. Bence önce birinci kattaki artık tür teknisyenini gözden çıkaralım."

Bu kız evlenme düşüncesi olmayan, çarpık bacaklı, otuz dört yaşında ve henüz bekâretini bile riske atmamış çok garantici bir insandı. Hayatında bir problem çıkmasın diye kimseyle ne konuşur ne de göz göze gelirdi. Herkesin zihninde aynı düşünce vardı. O, içeri girmek istemiyordu. İçerideki insansı tuzlu birikintinin, ezilmiş böcekten akan salgıyı andıran yapışkan ve pis kokulu dokusu onu tiksindiriyordu. Elini uzatacak ve içeri girmeden seçilmiş kurbanı alıp götürecekti. Millet pencerelere çullanmıştı. Personel kendi akıbetlerinin yansımasını görebilmek için birbirinin üzerine çıkmıştı. Tekmeler ve küfürler havada uçuşuyordu. Kimse sıradaki olmak istemiyordu. Bakire kızın hayat amacı olmadığını söylüyorlardı. Onu bu yüzden ilk sırada seçmişlerdi. Ben oyumu kocasına erkeklik vazifesinde yardımcı olan işçi kadından yana kullanmıştım. O kadın on yedinci sıradaydı, bense sondan ellinci sıradaydım. Müdür kendini sona saklamıştı.

O geldiğinde ürkütücü bir çığlık duvarlarda yankılanırdı. Gündüz vakti sisli bir perdenin arkasında saklanan gölgeler boş sokaklarda dans etmeye başlardı. Parmak sayısını tam sayamadım ama on iki ile on yedi arasında olmalıydı. Her bir parmağı uzun boy bir oklava kadardı. Yırtılmış derisindeki çatlaklardan kanı andıran kızıl bir sıvı yere damlıyordu. Yüzünü kaplayan siyah maskenin ardında kalın ve uzun çenesi bezin altından sarkıyordu. Diklemesine değil de enlemesine bir gövde yapısı vardı. Avucundaki nesneyi el çabukluğuyla yok eden bir sihirbaz gibi kolunu uzatmasıyla kızın kaybolması bir oldu. Sonra hızla uzaklaştı ve gözden serap gibi kayboldu. Binadaki personel kavga etmeye başlamıştı. Kimse sırasını vermek istemiyordu. Ama kimse de sırasından memnun değildi. Bunlar emir gelmeden önce birbirlerinin en yakın arkadaşları, ortakları, canikoları, kankaları, sırdaşlarıydı. Yedikleri içtikleri ayrı gitmezdi. İşte şimdi önce ölmemek için birbirlerini yiyorlardı. İkinci nesil başlangıcı öncesinde böyle bir dünya vardı. Sonra bilgi ve yetenek kayboldu. İnsanlar iki ile ikiyi toplayamayacak hale geldiler. Kalıntılar ve yıkıntılar tarih olarak da anılmıyordu ki öğrenilsin. Yeniden başlanılacaktı her şeye. En başından... Bunlar tipik insan davranışlarıydı. ■

Hırsız çalmaz

■ **RECEP FIRAT**

24.08.2019 tarihinde Ankara / Nallıhan - Osmanköy köyünde TEDAŞ'a bağlı Özel bir elektrik şirketinde çalışıyordum. Köyün eski havai elektrik hatları ve direklerinin yerine yenilerini dikiyorduk. Tabi çalıştığımız yer kırsal olunca; dağlar, ovalar, yem yeşillikler mis hayat kokusu insanın yaşama direncini diri tutarken; hayatın vazgeçilmezliği, ekolojik dengenin çok kıymetli olduğunu çok açıkça kendini gösteriyordu.

Sabahları köyün kadınları ile birlikte kalkardık işe gitmek için. Onlar inekleri, camızları çayıra salmak için kalkarlardı. Her sabah saat altı da kalkar işe gider, akşam yedi de eve dönerdik; tabi ev derken işçiler için şöyle düzgün lojman falan zannedilmesin. Anadolu'muzun güzel köylüsü kalacak yerimiz olmadığından, kendi köyün taziye evini açmıştı, orda yatıyorduk. Köyün işlerini bitirene kadar, tabi banyo, çamaşır yıkama, yemek sorunumuz da vardı. Velhasıl hiçbir şey, şirketten bize söz verildiği gibi olmamıştı. Sorunlarımız olsa da, çalıştığımız yerde en son maaşlarımızda sorunlar yaşadık buda ayrı bir konu. Her neyse saadete geleyim. Sabah işe gittik, öğlene doğru karnımız aç, güneş tepemizde duruyor; e biz Anadolu'dan gurbete gelen gençler olarak büyüklerimizden gördüğümüz gelenekten dolayı açlıktan da ölsek haram yemeyiz; e ne yapalım şirketten öğlen yemeği de gelmedi bize, yemek yapacak aşçı da yok; aşçı olsa bu sefer erzak yok! Şu güzelim taşı, toprağı altın denilen memleketimizde ne ararsan var. Tabi kırsaldayız, gözlerimi güneşten sakınmak, uzağı seçmek için, asker selamı ile şöyle etrafıma bir göz attım. Yerden yeşillikler içinde bir tarla ve içinde gri şalvarlı, siyah sakosu ve siyah fötrlü bir dede tarlada geziyordu.

"Aha arkadaşlar, bir şeyler gördüm; galiba şans bize güldü; tarlada bir adam var, yanına gideyim; belki tarladan yiyecek bir şeyler verir bize. Yoksa açlıktan bize kıran girecek!"

Arkadaşlarım; " Aman, yaman gitme; korkuluk falandır, biz haram yemeyiz!" dese de dinlemedim.

"Bende yemiyorum, lakin tarlanın sahibinden isteyeceğiz," dedim ve tarlaya doğru yol aldım. Tarlaya yaklaşınca kocaman büyük taşlar gibi yeşil kavunlar görünmeye başladı. Kocaman bir kavun tarlası, içinde de sahibi. Muazzam bir

manzara, tabi vardım tarlaya sahibinin yanına, selam verdim; hoş-beş biraz sohbet; "Bey amca, biz işçiyiz ve Osmanköy köyünün elektrik işlerini yapıyoruz, lakin karnımız aç; çalıştığımız firma kelek çıktı, sandığımız gibi olmadı; eğer uygunsa bize parasıyla iki kavun verir misin?"

"Evladım olur mu? Canın sağ olsun, işimizi yapıyorsunuz; memleket size burçludur. Kaç adet kavun istiyorsan git kendin kopar ve isçi kardeşlerine de götür."

"Tamam, Bey amca, Allah razı olsun!" dedim ve kavun tarlasında kavun seçmeye başladım.

Hay Allah, elimi hangi kavuna atsam; yeşil, ham daha olmamış; mübarek çok güzel de kokuyorlar. Tabi sevgili halkımızın arasında kavun mis gibi kokusu, şeker gibi tadıyla yaz gecelerinin vazgeçilmezidir. Yöreden yöreye meyveler oluş aşamalarında değişiklik gösterebiliyorlar, Memleketimde benim bildiğim kavun yeşildir, sarardığı zaman bal tadı alır; ama burada bütün kavunlar yeşil. Burada bir anormallik olmalı; "Halla, halla!..." deyip oflaya puflaya dolanarak bir türlü olgun bir kavuna rastlamadım. Tabi bir de yorgun olunca bu daha başka bir hal aldı. Dönüp dolaşıp, Bey amcanın yanına geldim.

Amca çok teşekkür ederim, lakin bu tarlada henüz olmuş kavuna denk gelmedim."

Bey amca kikir, kikir gülmeye başladı, şaşıp kaldım. Acaba bir kusur mu ettim? Aval aval bey amcaya bakmaya başladım.

"Evlat, hırsız çalmaz" dedi.

"Neden çalmaz? "dedim,

"Olgun kavun sarı olur, bizimkiler yeşildir," dedi ve ekledi.

"Siz öyle gezince, merak ettim; ne yapacak? Meğer olmuş kavunu bilmiyormuşsun," dedi.

O gülünce, bende gülmeye başladım.

"ilahi bey amca, demek hırsız çalmaz."

"Evet", dedi.

Hakikatten hırsız çalmazmış, izin aldığım hâlde seçemedim, anlayamadım.

"Bu gördüklerinden istediğini kopar, olmuştur; götür arkadaşlarınla ye afiyet, şifa olsun," dedi.

"Allah razı olsun."

Şükran ve minnet duygularla teşekkür ederek, kavunlarımı koparıp oradan ayrıldım, direkt arkadaşlarımın yanına geldim. Durumu onlara anlattım. Hepsi bana gülmeye başladı. Bal gibi kavunlarla karnımızı doyurduk. İnsan çok aç olunca yenilen şey insana lezzetli geliyormuş, onu anladım; gerçekten kavun çok lezzetliydi. Dört yıl oldu tadı hâlâ damağımda.

Akşam oldu; köye dönüp eve geldik. Tarladaki bey amca bizim aç sefil hâlimizi köylülerle paylaşmış demek ki. Kapımızın zili öttü. Kapıyı açıp baktık. İki teyze ellerinde birer tencere var ve mis güzel yemekler kokuyor, buharı üstünde tütüyor.

"Yemeğiniz evladım, bu yemek sizin rızkınız. Misafirimizsiniz, bu akşam yemeğiniz," dedi. Kendilerine; "Allah razı olsun, çok teşekkür ediyorum"; mütevazı davranıp, almamaya çalıştıysam da bir taraftan içimden; "Yarabbi inşallah yemeğiyle geri dönmezler!" diye dua ediyordum. Onlar da kabul etmedi, nihayetinde duam kabul oldu, yemeği masaya koyup gittiler evlerine. Tabi ki her gün bize yemek getirme gelenekleri devam etti. Biz arkadaşlarla ilk defa gurbette kendimizi kendi evimizde hissettik. İnsanları çok misafirperverdi, İşçiler olarak sıcak bir ev yemeği yedik, bu gelenekleri, misafirperverlikleri her akşam hırsız çalmaz kavunu ile birlikte devam etti. Lakin maaş almaya gelince, şirketten para alamayınca bırakmak zorunda kaldık, iş yarım kaldı tabi; sonra merak ettiysem de kim gelip bu yarım kalan işi yapacak

Dağ çiçekleri

■ FAİK KUMRU

Demokrasi veled-i zinâ
Siyaset parti çöplüğü
İnsan değirmeni

Zalimin elinde tırpan
Ot misali biçiyor
Memleketin istikbalini

Dağ çiçekleri vardı
Hırçın dağların
Doruklarında biten

Bolivya dağlarında
Açan dağ çiçeklerini
Nurhak'ta kopardılar

Katillerin elleri kırmızıydı
Dilleri faşit
Kara nasyonalistti

Şimdi gönül bahçesinin
Bir kenarında Mahir
Diğerinde Ernesto büyür

14 Kasım 2021, Ankara

diye kaygılandıysam da zamanla unuttum. Velhasıl kelam paralarımızı alamadık, son gün işe gitmedik; akşam da arkadaşlarla köy kahvesine geldik. Köyün bütün erkekleri kahvedeydi. Köyde yaşlılar çoğunluktaydı, lakin gençler ise işsizlikten şehre gurbete inşaata çalışmaya ve okumaya gitmişlerdi. Kahvede yaşlılar biz işçiler olarak; doğulu olduğumuz için köyün yaşlıları, askerlik arkadaşlarını bize sorarlardı ve askerlik anılarını anlatırlardı bize. Bende bana kavun veren bey amca ile aynı masaya oturdum. Bey amca, yaşlı bir bilgeydi, bol bol sohbet ettik. Cumhuriyete ve değerlerine çok büyük katkıları olmuş bir gaziydi.

En son "Evladım keşke şu kavunu görüp, çalmayan hırsızın gözüne de bir perde inseydi; belki o zaman daha farklı olurdu. Çalınmayan ülkemiz, halkımız ve yarınlarımız olurdu. Bunlar memleketi soyup soğana çevirdiler. Umudum siz gençlerde," dedi.

Tabi ben onu çok iyi anlıyorum kimi kastettiğini. Sözleri yabana atılacak gibi değildi. Söylemleri devrimci ruhumu kanımı ateşliyordu adeta. Pür dikkat dinledim onu.

Sabah oldu, bütün köylülerle vedalaştık. Her işçi arkadaşımız elinde valizi ile şehirlerarası otobüs otogarına doğru yol aldık.

Çalıştığımız süre boyunca işlerimizi dürüst yaptığımızdan dolayı gönül rahatlığıyla ayrılıyorduk. Osmanköy ve diğer köylerde çalışmış olduğumuz süre içerisinde, köy halkı ile işçiler elimizden geldiğince daima güler yüzlü, milletimize hürmetle; her anında her daim yanlarında olmaya gayret ettik. Elbet bizimde her insan gibi eksikliklerimiz ve hatalarımız var; ama niyetimiz hep iyiydi. Bize gönlünü açan bu insanlara işimiz olmadığı hâlde özel işlerinde de yardımcı olmaya çalıştık. Bu güzel insanlara karşı her zaman nezaket ve ilgiyle yaklaştık. Vatandaşlardan çok destek gördük. Gurbetten dönüş yolculuğumuz Güneydoğu'ya / memleketimize başlamıştı.

Bu anı / öykümü yazarken gerek Mezopotamya'nın, gerek Anadolu'nun güzel insanlarının o güzel yüreklerini bize açtıklarından dolayı bir vefa borcu olarak yazma gereği duydum. Ankara / Nallıhan'ın bütün köylerinde her bir köyünde çok değerli ayrı ayrı anılarımız var. Zaman zaman siz kıymetli okurlarım ile paylaşacağım; köylerinde çalıştığım ve sohbet ettiğim köyler en başta Ormanköy, Aşağıbağdere, Öşürler, Kuruca, Belenelan, Soğukkuyu, Kavak, Eğri, Yenice, Kuzucular, Tekirler, Çamalan, Beydili, Ozan, Nebioğlu, Ericek, İslamalan ve Ömerşehler, köyünün temiz, dürüst ve mert insanlarına en kalbi duygularımla teşekkür ediyorum.

Hayat zor, çok çalışmak gerekirdi; zor en imkânsız zamanda dahi başarıya gitmenin tek yolu çalışmaktır. Çalışmanın yanında, politikaya da yön veremezsek, aydınlığa çıkamazdık. Bu da yaşamın bir hakikatiydi ve daha çok çalışmalıydık. Milyonlarca insan var, hedefimiz onların sevgisine layık olmak, farkında olmadıkları şeyleri göstermek; onları uykularından uyandırmak.

Kavunun olgunlaşıp, olgunlaşmadığını bana öğreten bey amca gibi; uyararak, okuyarak, görerek bilinçlendirmek; ilim ve bilim ile toplumsal meseleler de bilinçlendirerek, onları toplumsal mücadeleye dâhil etmektir. ■

Çarpanlarına ayırma

■ JOSEFF #YUSUF ÖZDEMİR

Seni çarpanlarına ayırdım
Böldüm bir yanın Sahra bir yanın Sibirya
Böldüm bir yanın diken bir yanın gül
Böldüm bir yanın uçurum bir yanın zirve
Böldüm de böldüm ….
Sonra kendimi çarptım da çarptım, genişledim…
Kaç basamaklı bir hiçtim, bilemedim…

Ben sevdaya sevda demem

■ MEHMET SARI

Olmaz aşkın kutsiyeti
Eğer düşmezse dillere
Köz etmezse yürekleri
Dil ısırtmazsa éllere

Tuşa getirip bileğin
Devirip yaşam direğin
Tutsak ederek yüreğin
Salmazsa kızgın çöllere

Dikeni göze gül edip
Aşk-ı seraba kul edip
Yakıp kavurup kül edip
Savurmazsa sert yellere

14/10/2022, Melbourne

Mürdüm

■ ERDAL SÜSEM

Amforada boy atan fesleğenin üzerinde avucumu gezdirdim okşarcasına. Kivi ve ananas karışımı kokuyu alırdım, avucumu her koklayışımda. Sormadım kimseye, "aynı kokuyu alıyor musun?" diye. Müstesna olmalıydı benim için, biri çıkar da "ben de aynı kokuyu alıyorum" derse, bir daha avucumu kokladığımda, "fesvinas" (benim türettiğim isimdi bu, fesleğenin kokusuna isim vererek özelleştirmiştim) kokusunu başkaları da alırsa uçup gideceğinden korkuyordum. Düş bahçemin rahiyasıydı, hiç kimse çiti kırıp girmemeliydi içeriye, kalmalıydı mahrem ve gizli.

Gürgenden mamul kapıyı serendedinden itip girdim kafeye. Kapının berisinde ön patileri üzerine kafasını gömmüş yaşlı mastif miskin miskin uyukluyordu. Ağır adımlarla altıncı masaya yöneldim. Dört yıldır arkadaşla bu kafenin müdavimi olmuştuk. İçeri girdiğimde gözlerim şartlı olarak camekân kenarındaki altıncı masaya kayıyordu. Bizden birisi geldiğinde bu masaya kurulurdu. Dolu ise fırsat kollar, boşalır boşalmaz yerleşirdik. Tenhaydı kafe, sandalyeyi çekip oturduğumda dalıp gittim beş ay evveline; bisikletle eve döndüğümde aniden sokağın girişinde karşıma çıkan kamyonete çarpmamak için frene basıp direksiyonu sağa kırdığımda birden bisiklet altımdan kaydı ve kamyonetin arka tekerliklerinin altına sürüklendiğinde sol elimin üstüne atlayarak yere çakıldım. Kamyonetin fren yapmasıyla asfalta sürtünen lastiklerin seslerine eşlik eden tekerleklerin altında ezilen bisikletin çatırtılarını işittim, düşüp yuvarlandığım yerde. Başımı hafiften kaldırdığımda yarılmış avuç içlerimden düşen toprağa düşen kana bakıverdim. Bacaklarım sızlıyordu. Şortum yırtılmış, sağ diz kapağım ve baldırlarımda oluşan kısmi yarıklar kanıyordu. Sol elimi yere dayayıp kalkmaya yeltendiğimde bileğimin kırıldığını acı içinde kıvranarak fark ettim. Yere bırakıverdim kendimi, tavan arasında can çekişen yaralı bir serçenin kıpırtısızlığıyla damarlarımdan akıp toprağı sulayan kanıma çevirdim başımı. Etrafımda kopan gürültüyü, bağırışları çağırışları duymuyordum. Burun buruna gelmiştim ölüm ile iki gökdelen arasına gerilmiş ipte emniyetsiz yürüyen joglörün korkusuzluğu serpilmişti üzerime. Şoktaydım belki de. Kazadan günler, haftalar sonra kaza anında ve sonrasında hissettiklerimin antropolojik kazısını yaptığımda ölüm korkusunun izine ve kokusuna rastlamadım da. Ellerim ayaklarım küntleşmiş, yapay histeriler geçiriyor ve yokluğun ıssız çölünde çaresizliğe esir oluyordum. O gün ilk kez ölümün kesif soluğunu duyumsadığımda korkmadım. Kor ateşin üzerinde çıplak ayakla yürümeye benziyordu o an. Kulağımı toprağa dayadığımda felaketlerin ve tehlikelerin kokusunu alan, tıpırtılarını duyan göksel bir gole'min duyum eşiğine vardım. Kulağımın içinde yeraltı çıtırtıları, çatlaklarda dolanan suların yumuşak ahenkli sesi, sürüngenlerin, gelinciklerin farelerin solucanların... sesleri. Toprak seslerle kaynıyordu. Serendipi yolculuktaydım, farkından olmasam da. Olmasam da. Palimsestik belleğimin granit katmanların arasında onu hırpani kırtıpıl vaziyette bulduklarındaki görünüşü yansıdı. Seslerin can verdiği harfler kemet atıp çıkarmıştı gün yüzüne Efegenia.

Bugün Efegenia'yı göreceğim. O'nu sırra kadem basmasından iki yıl sonra, sahilde kayalıkların içinde kıyıya vurmuş balıklar gibi üst üste istiflenmiş, Afrikalı, Asyalı, Ortadoğulu ve Mezopotamyalı göçmen cesetleri arasında, kıvırcık kumral saçları kirden yapış yapış, pörsümüş derisi kemiklerine yapışmış, tiril tiril ve çıplak bulduklarında, yardığı avuç içine kuş teleğini bandırarak cesetlerin bedenlerine kelimeler yazıyormuş. Elleri pul pul mor benekli, yosun ve balık kokan yaşlı bir balıkçı onu tanımış. Fotoğraflarını basına ve televizyona verdiklerinde karnından çıkmışçasına göbek çukurunun üstünde uroboras dövmesi, göğüs çatalında kadın ve erkek organlarını taşıyan, dalların yeşerdiği gövde üstünde kadın ve erkeğin yüzlerinin yarısında ortaya çıkmış insan yüzü ile çarmıha gerilmiş insana benzeyen adamotu, sol memesinin üzerinde gizem ve sağ memesinin üstünde de banshee yazılıydı. Bunlar diğerlerine oranla büyük yazılıp çizildiğinden ilk bakışta fark ediliyordu. Efegenia'nın yüzü ve gerdanı hariç bedeni karalama defterini çağrıştırıyordu. Bedeni kelimeler ve figürlerle bezeliydi.

Derisine işlercesine bedenine kazıdığı kelime ve figürleri gelişigüzel seçmediğini düşünüyordum. o bulunduğunda, gözyaşı döküp mateme bürünen, O'nu modern zamanların Homeros'u ilan edip ulaşılmaz mertebesine çıkarıp yazarlar panteonun başköşesine oturtan, hırstan, hasetten, mülk ve sıfattan mürekkep yazarlar, bilim ne derse desin bulunan kadının Efegenia olamayacağını, o ise de yaşadığı travma her neyse nörolojik bir

Bir cinayet izi

■ **ÖMER ÖZYURT**

Hayatın bedeninde
cinayet işleyen
bir geçmişin izleri var
mavi
ve siyah lekeli
oysa
güller isteyen
bir ömrüm olsun isterdim
terk edilen bahçelerde
açabilmek için.
Acıyan bir şiirdi ömrüm
rutubetli duvarlardan taşan
bir duvar falı
bir olmazlar ülkesi.

Çarşıdan yeni cinayet süsleri aldım
hayatıma kenar süsü yapmak için
zamanla alışırım dedim
ve alıştım da o kenar süslerine
nasıl olsa
bir zaman bağımlısıyım
ve dudaklarımda dökülen
o saatler o dakikalar...
Aman Tanrım
kap verin kap..!
bu nasıl bir israf!

Hayat bedenime
bir boy büyük geliyor
battal beden yaşıyorum
kaybolan bir şiirde..

Bu kış
yeni bir umuda kapıldım
umut
eski bir heyecan
unutulan bir acı
terkedilen bir bavul
acıyarak büyütüyorum onu
nane kaynatıp
buhara tutuyorum
terleyerek terkediyor beni
buda benim sırrım
ve sırlar o yıl
karda savrulan bir yanılgı...
burdan tüm kar tanelerine seslenmek isterim
yalanlar artık büyüdü
karlı bir pinokyo oldu
ve üstelik
dublör olarak pamuk kullanıyoruz
lütfen bunu da yazın
hiç sırrımız kalmasın
sayın kar taneleri.

Artık hayatıma dağılın demeli miyim?
Şöyle bir kaç sayfa atlasam kendimi
anlamım düşer mi
çünkü her sabah
bir başka anlam yüklüyorum sayfalarıma
affet beni affet
anlamım bitti
ve şiir tanelerinden tesbih yapmaktayım
artık otuz üç kere okuruz değil mi
nasıl olsa
yarım kalan bir masaldık
çıkmaz bir sokakta
neden hiç bir sokak
kendi ismine benzemez ki
mesela deniz diye bir sok var
bizim oralarda
sokak bir gün olsun
denize neden hiç çıkmaz?

yalama oluştuğunu, bilge, zeki ve saygın Efegenia'nın ucube ve kaçık birisi asla olmayacağını söyleyip yazıyorlardı.

Kafede arkadaşlarımı bekliyordum. Okulu kırdım bugün. Arkadaşlar dedim ise, epitopu üç kadın dört erkekten ibaret yedi kişi. Lisenin başından beri birlikteyiz. Ne artık, ne de azaldık. Yedi rakamına mitolojide ve kutsal metinlerde gizli anlamlar yüklenmiş, yedi ölümcül günah, yedi kutsal olay, kıyametin alameti yedi emare. Hayatın sırlarını ihtiva eden yedi kutsal kutu... Rakamlara ve harflere anlamlar yüklemek, simgeleştirmek, katmanlı ve efsunlu alt hikâyeler örmek ilgime daima mazhar olmuştur. Onlara ruh verdiğimizi, varlıklaştırarak yaşamda dolaştırdığımızı hissediyorum. İnsanla varlıklaşan olgular yoksa hayatta, ne rakam var ne de harf. Yedi kişilik grubun biri eksilecek bugün, onları belleğime alarak geride bırakacağım. On yedi yıllık yerleşik kimliğimden demir alacağım, yelkenler rüzgâra emanet. Pusulasız ve kılavuzsuz yolculuk olacak bu. Onlara söylemedim gideceğimi. Annem, babam ve on dört yaşındaki kız kardeşim de gideceğimi bilmiyor. Söylesem, gitmeme mani olacaklar biliyorum.

On yedi yıldır, sezgilerim, deneyimlerim, öğrendiklerim, tanıklıklarım ile oluşmuş eylemlerimin grameri kimliğimin duvarları arasında kalmam için

yıllardır bilincimin katmanları arasında kazıya kazıya bulduğum soruların ucundan kıyısından tutarak soracaklar: "Zamanın öncesi ve sonrası yok, zaman bugündür, ahirde ve ebedde hep aynı gün yaşanır. Geçmişi ve sonsuzluğu barındıran bir adadır bugün, kapıyı açıp girdiğinde ve çıktığında hep aynı zaman ve mekânı bulacaksın." "Dünya global bir köy. Yürüdüğün yollar nereye çıkarsa çıksın buradan farksız olmayacaktır." "Geride bırakacağın sevenlerinin üzülmelerini, kahr olmalarını umursamıyor musun?" "Ot bile çıktığı toprağa benzer, toprağından koparıldığında yaşayamaz. Uzaklara giderek kimliğinden sıyrılacağını mı umuyorsun?" Ucu bucağı olmayan soruları yenileyip duracaklardı. Belleğimde sıkı sıkıya tuttuğum, hiç soldurmayacağım anılarımızı devreye sokacaklardı belki de. O zaman ne yapardım kestiremiyorum, kararım da ısrar mı ederdim, yoksa dizginleri gevşetip "gitmiyorum" der miydim? Damıta damıta oluşturup biriktirdiğim yanıtlarla büyük soruların altından kalkabilirdim, tedarikliydim, üç yıldır kafamın içinde dönen sorulara yanıtlar arayarak geçirmiştim günlerimi, cephanem sağlamdı.

Sıcak bir sarılışla kuşatıldığımda, önemli ve değerli olduğumu hissettiren bakışlarla kala kaldığımda, puslu ağlak gözlerin refakatiyle dudaklardan dökülen "gitme" kelimesini işittiğimde, işte o vakit arafta kalabilirdim. Ve yaşanmamış olasılıklar, âşık olsaydım, annem ölümcül bir hastalığa yakalansaydı, arkadaşlarımın başına kötü bir şey gelseydi ve bana çok ihtiyaçları olsaydı yine de gider miydim? Bu sorulara bir çırpıda bıçak kesiğine benzer keskin yanıtlar veremiyorum. Öngörülmemiş, önemsiz ve etkisiz görünen bir olay bile yaşamımızın yörüngesini ve tercihlerimizi değiştirebilirken.

Kahvemi bitirmeye yakın gürültüyle geldiler arkadaşlarım. Yüksek sesli şakalar, tatlı tatlı laf sokuşlar çekişmeler, bağırışlar çağırışlar öğrenciliğin mührüydü. Bu cümbüşe yer yer bende ortak olurdum.

Sıklıkla onları izlerken içimden, "Tadını çıkaran bu yılların, birkaç yıl sonra omuzlarınız düşmüş, yüzünüz asılmış, hayatın omuzlarınıza bindirdiği ağır yükle yürüyeceksiniz" diyordum. Ürkünçtür, öleceğini bilerek yaşamak! Seni nelerin beklediğini öngörerek yaşamakta öyle. Tuhaf ve özgün olan, öleceğini ve yaşlanacağını, erişkinliğin ruhundan canlılığı, sevinci ve dinamizmi vakumlayacağını bile bile yaşamak. Kâhinlerin laneti çökmüştü aklıma, gözlerimin ve parmaklarıma dokunduğu her canlının öngörülür olasılıklı geleceğini emiyordum. Onların içindeki gizli ve bastırılmış sesleri duymak, kederli tükenişlerini, parça parça dağılışlarını görmek acılı coşku fırtınasını estiriyordu içimde. Ve bir daha hangi kavşakta rastlaşacağımız muamma arkadaşlarıma, ertesi sabah kolumdaki alçıyı çıkaracağımı söylediğimde alçıya kelimeler yazdılar. Daemon, persona, parrhesia, att, anima, kosmoz, papirüs, prometheus, eleni, pan... Hardal sarısına dönmüş eski sayfalar arasında kelimeler

dünün dağları

■ İSMAİL GÜNEY YILMAZ

Baykuş kanatları sessiz
sana bir gece vadetti
ısırıkları azalan
etinde kanayan
bu,
en dingin yazbaşı
kış aralığı mağaralar yoruyor yoluna yazıtlarla yeni
gökte çığlıkları alıcı kuşlarla tam
gam ertesi daha ertesi işte böylesi zamanlar
ses ve suskun diğerkâm dervişin konuşan
yalnızca sûru herkesin
bir kıyamet beklentisi
yakılan peygamber yelekleri
ve dağları
daha dahaları
aşılmaz düşkünlerle
ve yeni dağları
yorulan gözlerle, hazırlan
yine şu vaktin alacası
karanlığından heykeller dikip dikip kuma
kendi mızraklarına böyle şirk âyetleri
sök at şimdi çöl serapsız, dağ yamaçsız
yolun bundan sonrasını
kitapsız yürüyeceksin.

aradığımı bildiklerinden kendileriyle beraber kadim hikâyeleri asırlar boyu gelen kelimeleri yazıyorlardı.

Onlardan ayrıldığım da, noktası koyulmamış hikâyelerin kırık kelimelerin sancısı avuçlarımdaydı. Hayalleri, düşledikleri hayat ve olmak istedikleri kişi, kırık parçalarından yapıştırılarak birleştirilmiş eski püskü testide, erişkinlik yolunda parça parça dökülecek ve yıllar sonra dibinde bir damla su ile kala kaldıklarında onlara uygarlığın kütüphanesinden kelimelerle nakışlanmış üç perdelik bir hayat verirler. Birinci perde, bu yolda sebat ile yürürsen dilediğin her şeye varırsın. İkinci perde, dram yürüdüğün yolu kendin seçtiğini mi düşünüyorsun? Üçüncü perde, başladığın yere vardın, ne kendini tanıdın ne de var oldun, sen ipliklilerle oynatılan bir kuklasın. Öylemi olacaktı? Üç perdelik oyunu mu oynayacaklardı, yoksa kendilerini arayışa mı çıkacaklardı? Bisikletin pedalını çevirdiğimde arkadaşlarımın yüzleri gözlerimin önündeydi, anılarımı belleğimin sandığına alıp yola koyuldum. Bisikletin filesinde kesekâğıdında elmalı turta ve ayçöreği vardı. Kafeden çıkarken aldım Efegenia'ya

Hastahanenin karşısında durdum, epriyerek kavuniçi renge bürünen tahta sandalyeye oturdum. Parkta mütevazı ve şirin bir sosisçinin önündeydim. Sahibi bir Arnavut'tu, aylardır gide gele ahbap olmuştuk. Bisikleti dükkânın arkasına bıraktığımda sızladı alçılı elim. Tezgâhın önünde kırçıl sakallarını kaşıyarak bakış verdi yaslı adam. Tiril tirildi. Altmış dört yaşında olmasına rağmen arı vari koşturup duruyordu. El etti bana gülümseyerek. Gülümsediğinde yanağındaki derin yanık yanmış tomruğun başına benziyordu. Estetik cerrahın hünerli elleriyle silik bir çizgiye dönüştürülebilirdi yarığı. İstemiyordu Âdem ama merağıma yenik düşüp sorduğumda günün birinde, "Hatırla, unutma tepesi orası. Yüzümde taşıyorum müzemi gören soracaktır, soruyor da, onlara savaşın dehşetini acımasızlığını, yıkımını anlatıyorum. Hayatım, eşim, çocuklarım ve bir zamanlar güzel olan doğulduğum topraklar bu yaranın içinde onu kopartırsam yaşayamam."

Âdem'in yanına gittiğimde, kitaplarla birlikte bir paket uzattı. Kitaplara Efegenia'nın romanlarıydı. "Bu senin!" dedi, elini omuzuma koyarak.

Paketi meraklı seri hareketlerle açtım, laptoptu, "Bunu kabul edemem çok pahalı" diyerek itiraz ettim. Âdem müşterinin siparişini verirken, "Aman evlat, dert ettiğin şeye bak" dediğinde, sosisli ekmeğin üzerine sosu kepçeyle ağır ağır döküyordu. Hayallerini savaşın kan ve barut ikliminde kaybetmiş Âdem'e baktım, bir de elimde tuttuğum laptopa. Sen otur geliyorum dercesine boş masayı eliyle işaret etti.

Ölgün beyazı rengindeki önlüğüne sarhoş bir ressamın fırçasından saçılmış greyfurt turuncusuna çalan sos lekeleri sıçramıştı. Sandalyeyi çekip tepside iki sosis, bir şişe kola ve bir fincan çayla masaya oturan Âdem'in "Sosislerin ikisi de senin" dediğinde, gömlek cebinde şaha kalkan at figürü işlemeli sigara tabakasını çıkardı usulca, ince zayıf parmaklarıyla tabakayı açtığında klik sesiyle omuzlarımı dikleştirip kaldırdım başımı. Sandalyeyi masanın bir metre gerisine çekmiş sağ bacağını sol bacağının üstüne atıp kırk beş derecelik acıyla yan oturduğundan güneş ışınları yüzünün bana dönük sağ tarafını yarım ay rengine bürümüş, sol tarafı ise açıktan koyuya dalga dalga yayılan gölge ağlarını andırıyordu ve ışığı emen ela gözü uçsuz bucaksız fıstık yeşili vadinin etrafında hare oluşturan papatyalar arasında kelebeklerin peşinde koşan mutlu bir çocuk vardı. Tabakayı kapattığında puslandı gözleri Âdem'in, futbol sahasının tellerine asılı bulduğu eşinden hatıraydı tabaka.

"Oradaki kadının Efegenia olduğuna inanıyorsun" dedi ve çenesini kaşıyarak devam etti. "Bu kitapların (baştaki eliyle masanın üstündeki kitaplara dokundu) yazarının her molekülünde umutlu bir arayış var. Karnını deşsen yüzlerce hayat, bi o kadar karakter çıkar." Aniden durdu, başını kaldırıp gözlerini hastaneye verdi, alt dudağını emdi ve iki elini göğüs hizasına kaldırdı. "Anlamıyorum evlat, anlatmak için yaratılmış birisi niye susar? Amaçlarına erişe bilecek bütün olanaklara, güce sahip ve en önemlisi de, mutlu bir evliliği, ailesi, çocukları olan birisi niye çıkıp gider? Neden geri dönmez?"

"Sen niye terk ettin doğduğun toprakları, köyünü? Niye dönmüyorsun ülkene?" der demez aniden sesini yükselse terek çıkıştı. "Aynı şey değil evlat, aynı şey değil!" dedi. Sol elinde tuttuğu bardağı sıktı, kafasını bacaklarının ortasına koydu ve dik dik toprağa bakarak yumuşak ve hicranlı bir tonla, "Sen hiç savaş gördün mü evlat? Asla görmeni istemem. Savaş! Cesetler, parçalanmış, lime lime edilmiş, tanınmaz hâle getirilmiş. Havayı kaplayan kesif kan, barut ve yanık kokusu derine işliyor, okul hep orada. Çığlıklar, can çekişenlerin iniltileri. Toplu mezarlar, kuyularda şişmiş, morarmış, çürümüş cesetler. Otların, çiçeklerin kökünde kan. Savaştan önce babasın, kocasın, oğulsun, komşusun. Savaş

başladığında, hiç kimse kendini tanımaz, kapı komşun düşmanın olur." Sustu aniden Âdem. Susuşunun gölgesinde anılarının filizlendiğini yüzünde okuyordum, dehşet! Öngörülebilir bütün felaketlerin dışında bir ihtimalin girdabındaydı. Ürperdi Âdem, kemik tıkırtılarını, kalbinin bir pres altındaymışçasına sıkışmasını, dilinin üstüne görkemli bir dağın devrilişini parmak ucu liflerimde hissettim. Savaşın ortasında annesini kaybetmiş bir çocuğun, çaresizliği ve umutsuzluğuyla başını kaldırmadan bana baktı. "Kalamazdım orada" dedi ve ellerini titreyen dizlerine koyarak devam etti, "Dönemem de! hayal kuracak ne varsa yıktılar orada" dedi ve ellerini titreyen dizlerine koyarak devam etti, "Dönemem de! Hayal kuracak ne varsa yıktılar orada."

Yaraya bile bile parmağımı sokmuştum. Âdem'in Efegenia'yı anlamasını istiyordum. Bıçak elinizi kestiğinde, oluk oluk kan akar ve acı çekersiniz. Fakat acı çekmenin mutlak şartı, fiziki yaralar değildir. Duyumsadığınızda da acı çekersiniz, bazen duyumsayan yaşayandan fazla acı çeker. Âdem de bunları biliyordu bilmesine de mantığını geçemiyordu yine de.

Efegenia üç yıl evvel sırra kadem bastığında, Atina'dan Selanik'e ülke ayağa kalktı. Teyakkuz halindeydi polis, ilk yirmi dört saat çok mühim demişti kayıp analizcileri. Yana döne Efegenia'nın fotoğraflarını yayınlıyordu televizyon haberleri, görenlerin vakit yitirmeden polise bildirmelerini tekrar edip durmuşlardı. Sosyal medya kaynamıştı, herkes Efegenia'yı konuşuyor, yazıyordu. Asılsız ihbarlar ve spekülasyonlar polisin işini zorlaştırmıştı. Metruk mekânlara, boş inşaatlara gelişi güzel daldı polis. Evsizler ansızın karşılarında silahlı polisleri gördüklerinde hırçınlaştılar, kaybolan Efegenia olmasaydı dipten isyan dalgası yükselirdi.

Kül ve bej renklerinin alaşımına kesmiş yüklü bulutların gök kubbeyi sardığı bir kasım günüydü. Efegenia'nın sırra kadem basışı. Sağanağın altında koşturan insanların yüzlerinde endişe geziniyordu. "Efegenia kaybolmuş" cümlesi, ince, etli, parçalanmış, rujlu dudaklarda tekrarlana tekrarlana kulakları sağır eden hortum sesine dönüşmüştü. Devasa bir hoparlörden sigara içe içe ses telleri tahrip edilmiş birisinin, boğuk ve hırıltılı sesiyle, "Efegenia kaybolmuş!" cümlesi yankılanmıştı kentin üstünde. Akşamın alacasında sürüme giren "kaybolmuş" fiiline polisiye hikâyeler yazıldı, birkaç saat içinde. "Kaçırıldı", "fidye için kaçırmışlardır", "saplantılı bir hayranı kaçırıp alıkoydu", "öldürdüler"... Beşinci saatte ateşböcekleri üşüştü sokaklara, şemsiyelerin altında fenerli insanlar sokak sokak Efegenia'yı arıyordu.

Köpüklü dalgaların seslerine, gümüşi martı avazlarının ve balıkçıların ağ seslerinin karıştığı restore edilmiş kadim bir villada, gazeteci eşi ve biri dokuz, diğeri on dört yaşında iki oğlu, ikinci kitabıyla birlikte sekreterliğini yapan "Kızıl Leydi" lakabıyla ünlenen İskoç Jean ve villayı satın aldığı günden beri ailesinin bir üyesi olarak takdim ettiği İran'lı siyasi mülteci Selma ile birlikte yaşıyordu. Sekreteri Jean gözyaşları eşliğinde polisin ve basının sorularını yanıtlamıştı o gün. Evdekiler de şaşkın ve endişeliydi. Zamanın sarkacının tik tak vuruşlarıyla endişe yerini tekinsiz korkuya bırakmıştı. Selma'nın başına verdiği beyanda, Efegenia akşam yürüyüşünün ardında üstünü değiştirip dışarı çıktığını söylemişti. O'nun ritüeliydi, günbatımına yakın sahil boyu iki saatlik yürüyüşler yapmak. O iki saatte görünmez oluyordu Efegenia. Onunla tanışmak, sesini duymak, fikrini almak, romanlarından ya da yaşama dair konuşmak isteyenler, dişlerini dudaklarına geçirtip kanırtarak aralarında geçişini hissettirmeden izliyorlardı. Zaman açılıyordu onun yürüyüşlerinde. Efegenia hayalete dönüşerek kalabalığa karışıyordu. Ez cümlesi biliyordu, yürüyüşler Efegenia'nın Delos'lu bir dalgıç gibi düşünce deryasına paletsiz dalışı ve içinde tortulaşıp katmanlaşan tarihi kentlerin kalıntıları arasında eski püskü kelimelerin izini sürme ve esin perileriyle hasbıhal etme seanslarıydı. O'nu kaçamak hayran bakışlarla izleyenler, kendini evde bırakarak dışarı çıktığını,

Yolcu

ALİ RIZA SEÇİK

Bir istanbul akşamında
boğazda
binmiş vapura ay gider
büyük
kızıl
alevden top misali

yüreği büyük vapurun da
taşır incitmeden
hem ayı
hem akşam tenhasına düşen
mavimsi yeşil ufku
ne köpürterek denizi
ne silerek gökyüzünü

her adımda hâlden hâle seyrüsefer yaptığını, zamandan ve mekândan koparak pusulasız yolculuklara çıktığını söylüyordular. Yosun tutmuş nemli bir kayanın üstünde salya sümük ağladığına, kıyıya vurmuş pul pul lüferin ağzına nefes üflediğine, bordaşı tel tel dökülmüş sandalla dakikalarca konuşup ardında Viking cenaze töreni düzenlercesine çiçeklerle sandalı bezedikten sonra mehit vaziyetinde uyuyarak sandalı dalgalara teslim ettiğini, çocukları izlerken bazen karnını tutup yapay doğum sancıları geçirdiğini, kahkahalar attığını, hüzne kesip yüzünü dökerek acı acı "kırılacaksınız" mırıltısını mezarlıkta ıslık çalarcasına rüzgâra verdiğini, kulağını toprağa dayayıp dakikalarca yerde yattığını ve kalktığında yaprağın üzerindeki çiğ tanesi kadar hafiflediğini, ne zaman yağmur yağsa salyangoza dönüşerek gözlerini kapatıp başını kaldırarak mini mini adımlarla yürüdüğünü, henüz sıra kadem basmadan önce onu tanıyanlardan dinle ve okumuştum.

İlkin ne zaman ve nerede başlamıştı Efegenia'nın hikâyesi muammaydı, rivayetler ise muhtelif. Gamalı hac kafalı sınırlı bir kesim ve oldum olası Efegenia'yı edebiyatın arsız çıbanı gören birkaç yazar haricinde tuhaf sayıp yadırgayan da yoktu. O'nun kimliğinin peşine düşmeden olduğuyla kabul edenler, Efegenia'yı dehalık mertebesine çıkartarak delilik ile dehalık arasındaki köprüde gelgitler yapanlar ancak yaratıcı olabilir ve dehaların asla normal olamayacağını söylüyordular. Efegenia zaten göksel bir kata çıkarılmıştı, zirvedeydi. Satre öksürse Fransa üşür dediklerinden daha fazlası Efegenia içindi. Yükselebileceği mevkiye, şöhrete, güce ve kazanca erişebilmişti. Ol sebepten genel görüş bir fani daha başka ne isletebilirdi olduğundan her şeyi bırakıp gidişine makul nedenler bulamıyorlardı.

Müzesini yüzünde taşıyan Âdem'den ayrıldım. Gözlerinde masmavi bir çığlık asılı kaldı Âdem'in boynuna sarıldığımda. Kitapları ve laptopu sırt çantama yerleştirdiğimde Âdem'e uğradığım kentlerden kartlar atmaya karar kıldım.

Bisikleti hastanenin otoparkına emanet ederek ön kapıya yöneldim. Koridora adımımı attığımda, ilaç, deterjan, çamaşır ve duvarlara nem kokusu karşıladı beni. Hastanede tutulanların ve çalışanların bu koku karışımını fark ettiğini sanmıyorum. Süreklileşince olağanlaşan her şey gibi koku da olağanlaşılıyor, fark edilmiyordu. Girişte tıknaz ve güleç hemşire Sonya karşıladı beni, bankonun üstündeki kayıt defterine adımı yazdığında; "Geciktin bu sefer, iki hafta oldu. Bahçede senin ki" dedi.

"Ziyaretine gelen var mı?" soruma hüzünlendi Sonya yanıma geldi ve "Zirvedeyken etrafın kalabalıktır, yükseldiğin yerden düşünce" dediğinde araya, "Düşmedi, vazgeçti!" diyerek girdim.

"Tamam, vazgeçmiş olsun, dipteysen ıssızsın. Senin dışında bıkmadan gelen beş kişi var, biliyorsun onları da" üşüdüm o an, gerçeğin buz çölüne düştüm. Sonya, onun Efegenia olduğuna inanıyordu. "Bilim kolay kolay yanılmaz" diyordu ve yıllardır edindiği deneyimler, hastaların hikâyeleri onun muhakemesini berraklaştırmıştı. Birlikte merdivenleri çıkarak bahçeye vardık.

"Orada işte" dediğinde eliyle huş ağacına sırtımı dayayan Efegenia'yı işaret ederek devam etti: "Elbise giymeye ikna oldu nihayet."

"Nasıl ikna ettiniz?"

"Biz ikna etmedik, hemşirelerle didişmekten yılmış olmalı. Elbiselerini giymediğinde bahçeden mahrum kalıyor ya da saat sınırına maruz kalıyor. Bahçede olmayı seviyor. Uslandığını sanma, odasına girer girmez fırlatıp atıyor elbiselerini."

Sonya görevinin başına döndüğünde, huş ağacının altında elinde kısa kuru bir çalıyla toprağa yazdığı, "atl" ve "ariel" kelimelerine odaklanan Efegenia'nın yanına oturdum. Hotoz vari başını kaplayan birbirine girmiş kıvırcık saçları gümüşi renge bürünmüştü.

"Sana getirdim" diyerek kesekâğıdını uzattım Efegenia'ya. Başını kaldırıp gülümsedi. Uzanıp başını dizlerimin üzerine koyduğunda kesekâğıdından elmalı turtayı alıp zarafetle ısırdı. Turta ağzında erirken gökyüzünü izliyordu. Alnını okşadım, çizgilerin arasına sinmiş kelimelerin sancısını emdim. Efegenia usul usul turtayı yerken yarın yola çıkacağımı söyledim. Her gelişimde, kendimi, künyemin dönemeçlerini, çelişkilerimi ve yaşadıklarımı anlatıyordum. Ben kendimi arıyordum, Efegenia ise tarihten ve ontolojik düzlemden koparak bütün sırları çözecek ölümsüz kelimeleri arıyordu.

İki saat kaldım Efegenia'nın yanında. Tek kelime etmedi. Vedalaştığımda rahmine gömülmek arzusuyla sarılıp öptüm. Efegenia yere kurt yavrusunu emziren dolgun memeli bir kadın resmi çizdi. Elimi tutarak resmin yanına işaret parmağım ile "mürdüm" yazdı ve elini alnımda gezdirdi. Bahçeden çıktığımda boylu boyunca uzanıp gözlerini gökyüzüne dikmişti.

Edirne, Haziran 2021 ■

BULMACA ■ NURİ DEMİR

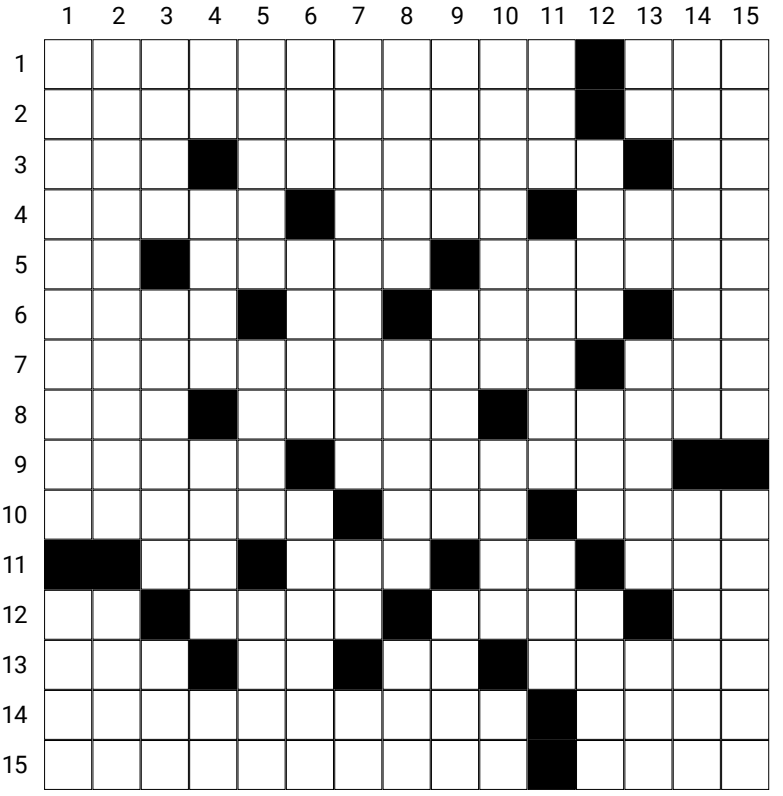

SOLDAN SAĞA: 1- Kalabalıklarda bile kendi iç yalnızlığını sürdüren kadınları anlattığı öyküleriyle tanınan, Korsan Çıkmazı adlı öyküsüyle 1962 yılı Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü'nü, Bir Kara Derin Kuyu adlı öyküsüyle 1990 yılı Sait Faik Hikaye Armağanı'nı kazanan öykü yazarımız... Rüzgar. **2-** Güzel kokulu doğal özdeklerle yapılan sağaltım... Halk dilinde ağabey. **3-** İstemsiz kas devinimi... Apaçık... Örümcek ve benzeri hayvanların salgılarıyla oluşturdukları örgü. **4-** Fethiye yöresinde ıssız anlamında kullanılan söz... (...) Marlen Türküsü: Attila İlhan'ın bir şiiri... Binde bir anlamında kullanılan önek... **5-** Rodyumun simgesi... Uranüs'ün bir uydusu... (...) Kramer'e Karşı: Robert Benton'ın Oscar ödüllü filmi. **6-** Eski dilde şiddetli harp... Slovakya'nın plaka kodu... Mersin'in eski adı... Türk Malı (kısa). **7-** "Sevgili Arsız Ölüm", "Aşk İşaretleri", "Unutma Bahçesi", "Sürüklenme" gibi romanlarıyla tanınmış yazarımız... Güreşte bir oyun. **8-** Eski dilde bağış yapma... Yunan mitolojisinde aşk şiirlerinin ilham perisi... (...) Badiou: Sosyalist görüşleriyle tanınan Fransız filozof. **9-** (...) Defteri: Osmanlı Devleti'nde borçluların borçlarının yazılı olduğu defter... Sevinç, mutluluk ve kıvanç belirten bir söz. **10-** Eğitim ve öğretim sistemi... Yanardağ püskürtüsü... Şaman davulunun tokmağı. **11-** Nikelin simgesi... İsyan eden... Gümüşün simgesi... Su yolu. **12-** İskambilde birli... Halkalı (...): Bekir Yıldız'ın bir romanı... Gözü kapalı inanılan düşünce; dogma... Notada durak işareti. **13-** Büyük çivi... Sodyumun simgesi... Belirti... Günlükleri içeren yapıt. **14-** Dokusunda acıklıyla gülüncü barındıran müzikli oyun... Köpeklerin boğazına takılan dikenli demir halka. **15-** Geniş, kalın, koyu yeşil ve kat kat yaprakları olan, kış sebzesi olarak yetiştirilen bir bitki... İnsana alıştırılmış koyun ya da keçi yavrusu.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- Edebiyatta ve sanatta doğayı olduğu gibi yansıtmayı öngören akımların genel adı... (...) Koşucusu: Stefan Zweig'in bir romanı... **2-** (... ...) Remarque: "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" adlı romanında savaşın tüm acımasızlığını gözler önüne seren Alman yazar... Eşek yavrusu. **3-** Aldatıcı şey, hile, tuzak... Eskiden Kazak başbuğlarına verilen san... (...) Gece Bodrum: Selim İleri'nin bir romanı. **4-** Anlamlı işaret... Eski dilde sabit, kımıldamayan... Yeryüzünde iki binden fazla türü bulunan ve yapraklanmadan önce ak çiçekler açan bir ağaç... Radyumun simgesi. **5-** Eski dilde mühür, damga... Yerel dilde bodur ağaç kümesi... Sezen Cumhur (...): Fecri Ebcioğlu ile birlikte yabancı şarkılara Türkçe sözler yazarak Türk Pop Müziği'nin öncülüğünü yapan şarkı sözü yazarımız. **6-** Yerel dilde hala... Demircilerin yaptığı büyük çivi... Ömer Seyfettin'in bir öykü kitabı. **7-** Aynı meslekten olan kimse... Selenyumun simgesi... Bir rahatlama ve sevinç ünlemi. **8-** Leyla (...): Hasta yatağında kaleme aldığı Tuhaf Bir Erkek adlı son öyküsüyle 2013 yılında PEN Kısa Öykü Ödülü'nü kazanan yazarımız... Can (...): Cumhuriyet tarihinin ilk halk müziği profesörü olan kadın sanatçımız. Dolayısıyla anlatma. **9-** İki binli yılların başında ortaya çıkan ve insanları uzaylıların yarattığına inananların kurduğu bir tarikat... Hıristiyan ermişlerinin kutsal resimlerine ve küçük heykellerine verilen ad... Müsaade. **10-** Müge (...): "Columbus'un Kadınları", "Arkası Yarın" gibi öykü kitapları, "Cemre", "Civan" gibi romanlarıyla tanınan yazarımız... Sürülmesi güç olan tarla... Eski Mısır'da üretici güç. **11-** Vücutta oluşan açık kahverengi küçük benekler... İnleyen, çınlayan, ağlayan... Bir skece eklenen gülünç durumlar, gülüt. **12-** Yapım... Taoculuğun kurucusu olan Çinli düşünür... Bir çeşit salatalık, yaban hıyarı. **13-** Berilyumun simgesi... Belgi, simge... Saygı duyulan bir kimseden gelen iyilik... Anımsamak için yazılmış kısa yazı. **14-** Adil olma durumu... Bertolt (...): Alman şiirinin ve tiyatrosunun en önemli isimleri arasında kabul edilen şair, tiyatro yazarı ve yönetmen. **15-** Sabahattin Ali'nin bir öykü kitabı... Antalya'nın bir ilçesi. ■

106. SAYIDAKİ BULMACANIN ÇÖZÜMÜ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	K	A	R	A	B	İ	B	İ	K	■	N	E	F	E	S
2	A	F	İ	F	E	J	A	L	E	■	E	L	İ	S	A
3	R	O	D	İ	N	■	S	T	R	A	T	E	J	İ	K
4	A	R	A	Ş	■	A	K	İ	■	K	A	M	İ	N	İ
5	K	İ	■	Ç	A	L	I	M	L	A	M	A	■	T	N
6	E	Z	G	İ	N	■	L	A	İ	■	E	N	L	İ	L
7	D	M	O	■	A	L	A	S	K	A	■	T	A	L	İ
8	İ	A	R	E	■	İ	M	■	E	S	T	E	T	İ	K
9	■	■	K	S	K	■	A	Y	N	■	Ö	R	K	■	■
10	S	R	İ	L	A	N	K	A	■	Ö	R	■	A	Ş	K
11	T	İ	■	E	Ğ	E	■	S	T	R	E	S	■	İ	L
12	E	S	İ	K	■	S	E	L	E	F	■	T	İ	N	O
13	V	A	R	■	Ü	R	Y	A	N	■	H	İ	S	A	R
14	E	L	E	N	T	İ	■	M	O	N	A	L	İ	S	A
15	N	E	P	T	Ü	N	■	A	R	A	K	E	S	İ	T

KARİKATÜR ■ K. ÖNTAŞ

Dönüşüm Yayınları'ndan iki yeni kitap...

Deşt Toprak İşgali · Hüseyin CAN

"Sömürgeci devlet (ve/ya da faşist diktatörlük) koşullarında topraksız/az topraklı köylülerin toprak sorununun çözümüne nasıl yaklaşmalı? Deşt Toprak İşgali, Kürdistan'da köylülüğün toprak sorununun çözümü bağlamında devrimci bir alternatif miydi? Dersim'de köylülerin, daha doğrusu kendisine yetecek kadar toprağa sahip bulunmayan köylülerin, yani topraksız-yoksul köylülere bu işgal siyasetiyle gitmek doğru muydu? Devrimci çözüm ne olmalıydı?

Hüseyin CAN, bu kitabında, 1979'da Dersim'in Hozat ilçesinin Deşt (Geyiksuyu) Nahiyesi'nde "Hazine'ye ait" toprağın işgal edilmesi eylemi üzerinden bu ve benzeri sorulara yanıtlar arıyor." *(Arka kapak yazısından)*

ISBN 978-975-8286-48-5

Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu · GÜL ÖZGÜR

"Rusya'da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu" kitabı ilk kez 1993 yılında yayınlanmıştı. Yıl 1993. "Sovyetler Birliği" denilen ülke yok olmuştu! Burjuvazi sevinç nidaları altında "komünizmin iflası"nı kutluyor, sınıf mücadelesi tarihinin bittiğini ilan ediyordu! Dönem, burjuvazinin her renkten ideologlarının anti-komünizm saldırılarını coşturduğu bir dönemdi. Ve buna "sol cephe"nin yılgınlıktan beslenen korosu da var gücüyle katılmış durumda idi: Sol sosyal demokrasi, revizyonistler ve feministler komünizmin çözüm olamadığını anlatıyor ve en iyi hâlde ufku kapitalist sistem içindeki mücadelelerle daraltılmış bir mücadeleyi öğütlüyorlardı. Ve ne yazık ki, bir zamanlar dünya çapında ezilenlerin kapitalizmin sömürüsünden kurtulma umudu, baskısız ve sömürüsüz bir dünya umudu önemli ölçüde yara alıyordu. Kadınların kurtuluşu mücadelesi bağlamında sosyalizmin kurtuluş olamayacağını anlatan feminizm, Sosyalist Sovyetler Birliği deneyimlerini küçümsüyor, karalıyordu. İşte böyle bir ideolojik ortamda, 1993 yılında biz Bolşevik kadınlar Sovyetler Birliği'nde devrim ve sosyalizm inşası deneyimlerini derinlemesine inceleme ve burjuvazinin cephesinden gelen saldırıları geri çevirme görevini önümüze koymuştuk.

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'ne giden yolu ve sosyalizmin inşası sürecini kapsamlı kolektif bir araştırma temelinde inceleyerek, öğrenerek, gördüğümüz kimi eksiklik ve hatalar üzerine tartışarak sonuçlandırdığımız çalışmanın ürünü olan kitabın ilk basımının üzerinden şimdi otuz yıl geçmiş durumda. Kitabın ikinci baskısını yayınlama ihtiyacı doğduğunda, kitabı yeniden kolektif olarak inceleme, tartışma ve o günkü değerlendirmelerimizi bugünün gözüyle sorgulamanın gerekliliğine uygun davrandık. Sovyetler Birliği Komünist Parti (Bolşevik)'in ve Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşası dönemi boyunca temel ve önemli bir dizi belgesinin ilk kez Türkçeye kazandırıldığı, olguların belgelendiği bu kitap, süreç içinde görüp, düzelttiğimiz yanlışlar dışında, bugün de sahip çıktığımız, kadınların kurtuluşu mücadelesinde hedefi doğru gösteren, önemli bir eğitim malzemesi, öğrenilecek bir eserdir. Önemli "Belgeler"in oluşturduğu bu eseri şimdi tek ciltte yeni bir baskıya hazırlarken, bir kere daha Rusya'da Bolşeviklerin kadınların kurtuluşu mücadelesindeki kararlılıklarını ve sosyalizmin inşası sürecinin muazzam başarılarını bilincimize çıkarmış olduk.

ISBN 978-975-8286-38-6

İsteme Adresleri

GÜNEY Kültür · Sanat · Edebiyat Dergisi

Sultaniye Mah., 625. Sokak, No:7/1,
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0212 - 251 11 91
İnternet: www.guneykultursanat.org
E-Posta: guneykultur@gmail.com

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Asmalımescit Mah., Terkos Çıkmazı,
Terkos Han No: 1/42,
Beyoğlu/İstanbul

Tel.: 0530 - 973 73 95
İnternet www.interyayinlari.com
E-Posta: donusumyayinlari@gmail.com

Kitapları aşağıda yer alan kitabevleri sitelerinden de sipariş edebilirsiniz.

www.dr.com.tr
www.kirmizikedi.com
www.babil.com
www.emekkitap.com

Fotoğraf: Arif Kılıç